BİREYSEL ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

FELSEFE

10

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBİ

OGM
MATERYAL

BİREYSEL ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

10. SINIF

FELSEFE

GENEL YAYIN YÖNETMENİ	Cengiz METE	
YAYIN KOORDİNATÖRÜ	Ömer SARICA	
EDİTÖR	Prof. Dr. Ekrem Ziya DUMAN	
HAZIRLAYANLAR	Gülay KÂHYA ÖZER Fazilet DÜVENCİ Özlem KIVANÇ KURT Yahya MUTLU Serap DEMİRCİOĞLU Filiz KAYA KUL	Emine KARAHAN Sıdıka ALBAY İsfendiyar Necati ÇAKIROĞLU Kadri ADANIR Hicran BERBEROĞLU
DİL UZMANI	Veysel ÇAYIR Arif BAL	
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YILDIRIM Dr. Öğr. Üyesi Ömer KAMIŞ	Dr. Öğr. Üyesi Recep GÜR
PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI	Doç. Dr. Serkan Demir	
DİZGİ ve GRAFİK TASARIM	Çağlayan Volkan YILDIZ Diğdem TÜKEL ÇOLAK	Nagihan ERGİYEN
ISBN	978-975-11-9710-8	
YAYIM YILI	Ekim 2026	

Bu yayın Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Gerçekleştirilen çalışmalara UNICEF Türkiye Temsilciliği katkıda bulunmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı
Atatürk Bulvarı No: 98 Bakanlıklar / ANKARA
Tel: +90 312 413 2680
+90 312 413 2681
+90 312 413 1838
www.meb.gov.tr

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNICEF
Turan Güneş Bulvarı No.106 Kat: 7 06550
Çankaya / ANKARA
Tel: +90 312 545 10 00
www.unicef.org.tr

Sevgili Öğrenciler,

Hayat her zaman düz bir çizgide ilerlemeyebilir. Kişisel öncelikleriniz, değişen yaşam koşullarınız veya ilgi alanlarınıza ayırdığınız özel zamanlar nedeniyle zaman zaman dersleri düzenli takip etmek zorlaşabilir; bu da öğrenmelerinizde geçici eksiklikler oluşturabilir. Bu durum doğaldır ve pek çok öğrencinin öğrenme sürecinde karşılaşabildiği bir deneyimdir. Böyle zamanlarda önemli olan, küçük ama düzenli adımlarla yeniden başlamak, eksiklerinizi fark edip planlı biçimde tamamlamak ve öğrenme yolculuğunuza devam etmektir.

Bu kitap; okulunuza düzenli olarak devam edemediğiniz, öğrendiğiniz bilgileri unuttuğunuz ya da sahip olduğunuz becerilerin zamanla zayıfladığı durumlarda öğrenmenizi sürdürebilmeniz için hazırlanmıştır. Kitap içerisinde yer alan bireysel öğrenme etkinlikleri, beklenmedik durumlar nedeniyle ya da bireysel gerekçelerle okula ara verseniz bile öğrenme sürecinizin devamlılığını desteklemek amacıyla tasarlanmıştır. Kartlardaki etkinlikler, 9. sınıfta yer alan öğrenme çıktıları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu kartlar ile hem sürekli öğrenebilir hem de öğrenme sürecinizi zenginleştirebilirsiniz.

Bu kitapla

- düşünerek,
- deneyerek,
- hatalarınızın üzerine giderek

ilerleyebilirsiniz.

Kitapta yer alan etkinlikler, öğrenmelerinizi adım adım ilerletecek biçimde tasarlanmıştır. Burada önemli olan, doğru bilgiye ulaşmakla birlikte öğrenme sürecinizi fark etmeniz ve bu süreci yönetebilir hâle gelmenizdir.
Bireysel öğrenme etkinlikleri, okul dışında da öğrenme sürecinizi güvenle sürdürebilmeniz için size rehberlik eder.

Kitabınızı

- herhangi bir gerekçeden dolayı okula gidemediğiniz dönemlerde,
- yarıyıl tatili /yaz tatili sonrası konuları hatırlamak istediğinizde,
- okul değişikliği yaptığınızda,
- temel kabullerinizde eksikliğiniz olduğunda,
- bir konuyu yeniden çalışmak istediğinizde,
- bir konuyu pekiştirmek istediğinizde

kullanabilirsiniz.

Öğrenmek, bireysel bir yolculuktur. Bu yolculukta merak etmek, sormak, denemek ve bazen zorlanmak normaldir. Kitapların içindeki bireysel öğrenme etkinliklerinde yer alan etkinlikler; sizi kendi güçlü yönlerinizi keşfetmeye, eksiklerinizi tamamlamaya, öğrendiklerinizi pekiştirmeye ve özgüvenle ilerlemeye teşvik edecektir.

Bireysel öğrenme etkinliklerinde yer alan başlıkların genel açıklamaları şu şekildedir:

Her bölümün sonunda yer alan geri bildirimler, yaptığınız çalışmayı kontrol etmenize ve öğrenmenizi kalıcı hâle getirmenize yardımcı olur.

Bireysel öğrenme etkinlikleri kitabınızdaki her sayfa, öğrenme eksiklerinizi tamamlamanız için bir fırsattır. Öğrendikçe, düşündükçe ve tekrar ettikçe eksiklerinizi giderecek ve kendinizi daha hazır hissedeceksiniz. Bu kitap, öğrenme yolculuğunuzda her zaman ilerleyebileceğinizi gösteren bir çalışma arkadaşıdır.

Eğlence ve keşif dolu bir öğrenme yolculuğu dileklerimizle...

İÇİNDEKİLER

FELSEFENİN ANLAMI, FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ 5

FELSEFİ SORULARIN TEMEL ÖZELLİKLERİ, FELSEFENİN DİĞER ALANLARLA İLİŞKİSİ VE İŞLEVLERİ 21

DÜŞÜNME VE DİL İLİŞKİSİ 35

MANTIK VE ARGÜMANTASYONUN TEMEL KAVRAMLARI, ARGÜMANTASYONUN YAPISI 46

VARLIK FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI 66

VARLIK FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ 83

BİLGİ FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI 100

BİLGİ FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ 116

AHLAK FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI 134

AHLAK FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ 151

ESTETİK VE SANAT FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI 171

ESTETİK VE SANAT FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ 185

SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI 206

SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ 224

DİN FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI 247

DİN FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ 259

BİLİM FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI 277

BİLİM FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ 289

FELSEFENİN ANLAMI, FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında felsefenin anlamı, felsefi düşüncenin özellikleri ve gelişim süreci ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Felsefenin ortak bir tanımı var mıdır?

Felsefi düşüncenin genel özellikleri nelerdir?

Felsefe nasıl bir gelişim süreci izlemiştir?

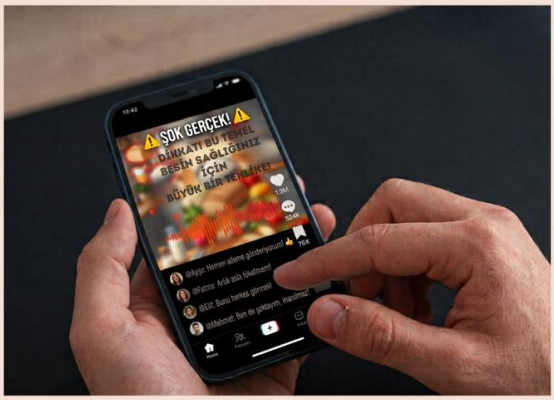
HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıda verilen ifadeler için "Evet**" veya "**Hayır**" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz.**

İFADELER	EVET	HAYIR
1. İnsanın bilinç sahibi bir varlık olarak kendisinin ve çevresinin farkında olduğunu biliyorum.		
2. Düşünmenin sadece bilgi edinmek değil, hayatı anlamlandırmak ve değer üretmek için de gerekli olduğunu farkındayım.		
3. Bilgileri sorgulamadan kabul etmenin düşünme özgürlüğünü sınırlandırdığının farkındayım.		
4. İnsanın doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü ayırt edebilmesinde düşünmenin belirleyici olduğuna inanıyorum.		
5. Karşılaşılan sorunlara yeni ve özgün çözümler üretebilmenin, bilgileri ezberlemekten ziyade derinlemesine düşünmeye bağlı olduğuna inanıyorum.		
6. Düşünmenin insanın kendi eksiklerini, güçlü yönlerini ve duygularını tanımasında önemli bir yeri olduğunu biliyorum.		

Aşağıdaki metni dikkatlice okuyup soruları cevaplayınız.

Kerem'in Kararı

Sosyal medyada vakit geçiren Kerem'in ana sayfasına; büyük harflerle yazılmış, müzikle dramatize edilmiş ve yüz binlerce kez paylaşılmış bir video düşer. Videoda, günlük hayatta herkesin tükettiği temel bir besinin aslında "sağlık için büyük bir tehlike" olduğu öne sürülmektedir. Yorumlardaki pek çok kullanıcı "Hemen aileme gönderiyorum!", "Artık asla tüketmem!" yazarak videoyu hızla yaymaktadır.

Kerem, videoyu arkadaşlarına göndermek üzere paylaş butonuna dokunmak üzereyken duraksar ve kendi kendine şu soruları sorar: "Bu iddia nereden geliyor? Bilgiyi aktaran kişi bir uzman mı yoksa sadece etkileşim ve izlenme mi toplamaya çalışıyor? Dayanağı ve bilimsel bir kanıtı var mı? Ben bunu doğrulamadan paylaşırsam başkalarının yanlış kararlar almasına sebep olur muyum?"

Bu soruları sorduktan sonra önce iddiayı araştırmaya karar verir.

Sorular

1. Kerem'in paylaş butonuna basmadan önce bir an durup soru sorması, düşünmenin insan hayatındaki yeri ve zihinsel bağımsızlık açısından neyi ifade eder?

.....

.....

.....

2. Kerem'in "başkalarının yanlış kararlar almasına sebep olursam" diye düşünmesini, düşünmenin bireysel ve toplumsal yarar açısında önemi çerçevesinde nasıl açıklarsınız?

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Yaptığınız değerlendirmede "Hayır**" cevabı verdiğiniz maddelerin açıklamalarını aşağıda yer alan "**Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. Bilinç bir farkındalık durumudur. İnsan sadece yaşayan değil yaşadığının ve eylediklerinin farkında olan düşünen bir varlıktır.

2. Düşünme yalnızca pratik sorunları çözmeye yaramaz. İnsanın "Ben kimim?", "Nasıl yaşamalıyım?" gibi varoluşsal sorular sorarak hayatı anlamlandırmasını sağlar.

3. Ön kabullerle ve ezberlerle hareket etmek zihni tembelliğe iter. Sorgulayıcı ve eleştirel düşünme, bireyi başkalarının yönlendirmelerinden koruyarak zihinsel bağımsızlık kazandırır.

4. İnsan eylemlerinin ahlaki bir boyutu vardır. Neyi neden yaptığını tartmak, sonuçları öngörmek ve sorumluluk almak ancak akıl yürütme ve bilinçli düşünme ile mümkündür.

5. Ezberlenmiş bilgiler yalnızca bilinen durumları tekrar etmeye yarar. Oysa düşünme yetisi, farklı bakış açıları geliştirmeyi ve daha önce karşılaşılmamış sorunlara özgün çözümler üretmeyi sağlar.

6. Kendi düşünceleri, önyargıları ve duyguları üzerine düşünebilen insan; kendini tanır, eksiklerini fark eder ve kişisel gelişimini bilinçli biçimde yönetebilir.

Kerem'in Kararı

Örnek çözüm

Soru 1

Kerem'in hemen tepki vermeyip durup düşünmesi onun başkalarının ya da sosyal medyanın yönlendirmesiyle hareket etmediğini gösterir. Düşünme sayesinde Kerem önüne çıkan her şeye hemen inanmayarak aklını ve iradesini kullanmış, kendi kararlarını kendisi vererek zihinsel olarak bağımsız olduğunu göstermiştir.

Soru 2

Kerem'in bu düşüncesi, düşünmenin sadece kendimiz için değil başkaları için de önemli olduğunu gösterir. Bireysel olarak Kerem hata yapmaktan, yanlış bilgiye inanmaktan ve yanıltılmaktan kurtulmuştur. Toplumsal açıdan ise yalan bir bilginin yayılmasını engelleyerek insanların gereksiz korku yaşamasının ve yanlış adımlar atmasının önüne geçmiştir.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Aşağıda felsefenin anlamına yönelik bir metin yer almaktadır. Metni inceleyerek soruları cevaplayınız.

Herkesin zaman zaman kendisine sorduğu bazı sorular vardır: Ben kimim? Ne istiyorum? Hayattan neler bekliyorum? Özgür müyüm?

İnsanın kendine ve yaşama dair sorular sorması, bunlar üzerine düşünmesi doğru kararlar almasının ve daha mutlu yaşamasının ilk adımlarını oluşturur. Bu kararları alabilmek her şeyden önce bilmeyi gerektirir. İnsan bilme arayışı içinde durmaksızın sorgular. Kendini ve dünyayı anlamaya yönelik bu arayış, aslında felsefi yolculuğun ta kendisidir. Bu yolculuk; insanın varoluşunu, özgürlüğünü ve anlam arayışını derinlemesine keşfetmesine yardım eder.

Sizce felsefe nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Örnek Çözüm

- Felsefe, insanların ürettiği düşüncelerdir.
- Felsefe, hayatın arkasındaki gizemi çözme isteğidir.
- Felsefe, doğru diye öğrendiğimiz her şeye "Acaba gerçekten öyle mi?" diye sorabilmektir.
- Felsefe, dünyaya herkesin baktığı pencereden değil çok farklı ve görünmeyen bir pencereden bakabilmektir. Düşüncelerle resim yapmak gibidir.
- Felsefe, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt etmemizi sağlayan şeydir. "Nasıl daha iyi bir insan oluruz?" sorusuna cevap aramaktır.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Aşağıda verilen görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Günlük hayatta felsefe kelimesini nerede, nasıl duyuyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

Gündelik yaşam içinde felsefe ne anlama gelir? Yazınız.

.....

.....

Günlük hayatta yapılan felsefe tanımlarının doğruluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

Felsefe kelimesini duyduğunuzda hissettiğiniz ilk duygu nedir? Yazınız.

.....

.....

Etkinlik 2

Aşağıda felsefenin kelime anlamı ve ilişkili olduğu kelimelerle ilgili bilgi görseli verilmiştir. Bilgi görselini inceleyiniz ve aşağıdaki soruları cevaplayınız.

ARAYIŞ

HAKİKAT

ERDEM

DÜŞÜNME SEVGİ **Felsefe** BİLGİ BİLİNÇ

Philia - Sophia
(Sevgi) - (Bilgi)

Felsefe, bilgi ve bilgelik sevgisi demektir. Bilgeliği ve bilgiyi aramak, ona ulaşmak için düşünsel bir çaba sarf etmektir. Yanlız kalsan da doğrunun farkında olarak peşinden gitmektir.

Sorular

1. Felsefenin

Arayış: .....

Hakikat: .....

Erdem: .....

Düşünme: .....

Bilgi: .....

Bilinç: .....

Kavramlarıyla olan ilişkisini kendi cümlelerinizle açıklayınız.

Etkinlik 3

Aşağıda bazı filozofların felsefe tanımları verilmiştir. Bu tanımlardan hareketle soruları cevaplayınız.

Felsefenin İzinde

Sokrates: Felsefe, neleri bilmediğini bilmektir.

Kindi: Felsefe, insanın gücü ölçüsünde varlığın hakikatini bilmesidir.

Immanuel Kant (İmanuel Kant): Felsefe, kendisini akla dayanan nedenlerle meşru kılmak veya haklı çıkarmak iddiasında bir zihinsel etkinlik biçimidir.

Ernst von Aster (Ernst fon Aster): Gerçek felsefe, bir konuşma; bir soru ve cevaptır. Cevabı daima en derin yerinden yakalayıp çürütmek isteyen bir şüphedir.

Takiyettin Mengüşoğlu: Felsefe; çok yönlü, kuşkulu ve derinlemesine düşünce biçimidir.

Sorular

1. Filozofların felsefeyi farklı şekilde tanımlamalarının nedenleri neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Siz bir tanım yapsaydınız filozofların tanımlarıyla aynı olur muydu? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 4

Aşağıdaki görseli dikkatlice inceleyerek soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Kişilerin zihninde aynı nesneyle ilgili neden üç ayrı düşünce oluşmuştur? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Siz olsaydınız mum hakkında nasıl bir değerlendirme yapardınız? Yazınız.

.....

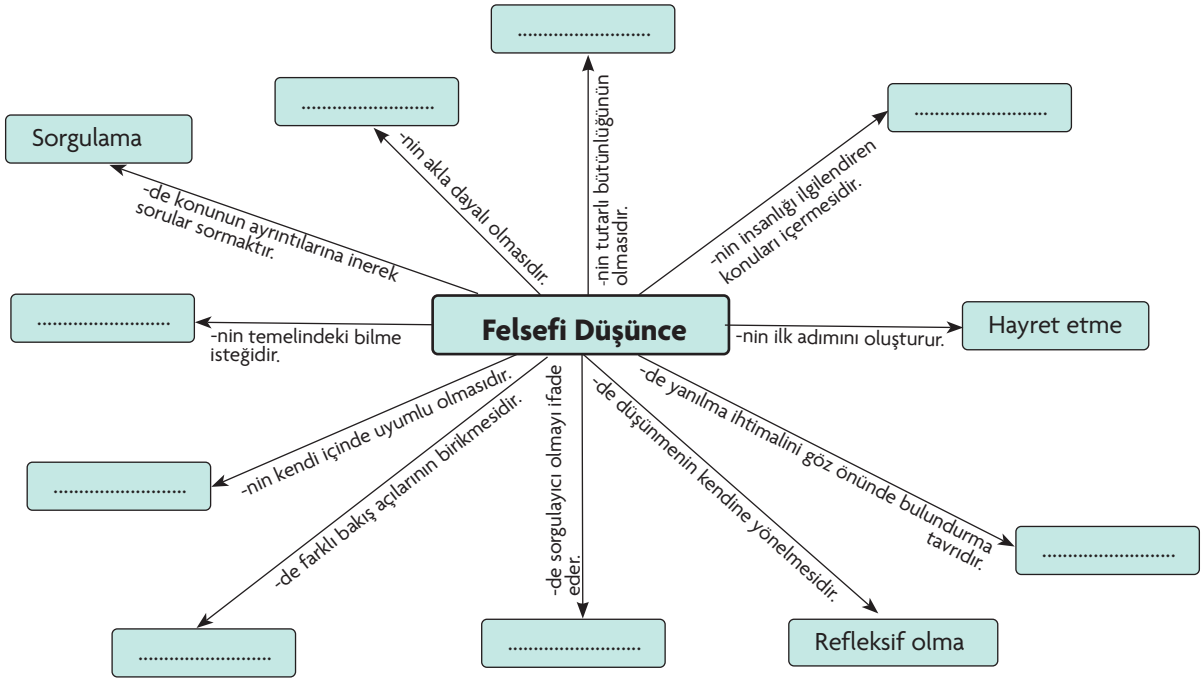
.....

.....

Etkinlik 5

Felsefi Düşüncenin Özellikleri

Aşağıda felsefenin özellikleriyle ilgili tamamlanmamış bir kavram haritası yer almaktadır. Haritada boş bırakılan yerlere, bağlantılardan yararlanarak uygun özellikleri yazınız.

Etkinlik 6

Aşağıdaki görseli ve metni inceleyerek soruları cevaplayınız.

Yer Altında Yaşam

Lise ikinci sınıf öğrencisi İdil, okulunun düzenlediği Kapadokya gezisine katılmak için sabah erkenden uyanmıştı. Gezi programında en çok dikkatini çeken yer, Derinkuyu Yer Altı Şehri'ydi. Gezi öncesinde internette araştırmalar yapmış, bu devasa yapının nasıl inşa edildiğini çok merak etmişti. Tahminî 12 kattan oluşan bu yapıda; ahırlar, meydanlar, kiliseler, havalandırmalar, su kuyuları ve başkaca odalar bulunmaktaydı. İnsan hayatı için gerekli her şey düşünülmüştü. Peki, insanlar neden toprağın altında yaşama gereği duymuşlardı? Bu soru aklını kurcalarken hazırlanıp okulun bahçesinde onları bekleyen otobüste yerini aldı. Bu yolculuklarında felsefe öğretmeni Yahya Hoca da onlarla birlikte gelecekti. Otobüs hareket etmiş ve gezi başlamıştı. Gezi sırasında peribacalarını, doğal tepelere oyularak hazırlanmış kaleleri, vadileri dolaşmışlardı. Her gittikleri yerde yeni bilgiler öğreniyorlardı. İdil ise öğrendikleri ve gördüklerinden sonra yer altı şehrini daha da merak etmeye başladı.

Nihayet otobüs Derinkuyu'ya yaklaşmıştı. Rehber mikrofonla yer altı şehri hakkında bilgiler veriyordu. İdil, yaptığı araştırmalardan farklı bir şey öğrenebilir miyim diye rehberin anlattıklarını dikkatlice dinledi. Ancak rehberin söylediklerini internette de okumuştu. Sonunda Derinkuyu Yer Altı Şehri'ne gelmişlerdi. Bu görkemli yapının içine girdiklerinde karşılarına dar geçitler, havalandırma bacaları ve taş kapılar çıktı. Rehber, bu yerin 20.000 kişiyi barındırabilecek kadar büyük olduğunu söylediğinde İdil'in gözleri büyüdü. Şaşkınlık ve hayret içinde "Nasıl yani? Bu kadar insan nasıl yaşamış burada? Işık yok, havalandırma sınırlı, her yer kapalı..." Başından beri zihnini kurcalayan soruyu dillendirdi. "Neden yerin altında yaşamayı seçmişler?" dedi. "Belki de güvenlik içindir." dedi arkadaşı.

İdil başını salladı ama içten içe daha fazlasını düşünüyordu. Dayanamayarak elini kaldırdı ve rehbere "Neden yüzeyde değil de yer altında yaşamışlar?" diye sordu.

Rehber: Kendilerini korumak için yer altına yerleşmişler. Her katta geçitlerde yer alan taş kapıları kapatarak kendilerini korumuşlar.

İdil: Bunun için diğer gezdiğimiz yerlerdeki gibi kaleler yapabilirler ve yüzeyde yaşayabilirlerdi. Başka bir nedeni yok mu?

Yahya Hoca: Sence burada yaşamalarının nedeni ne olabilir İdil?

İdil: Bilmiyorum. İnançlarından kaynaklanıyor olabilir belki.

Rehber: Evet. Bunun bir nedeni de inançları. Ama sandığınız gibi değil. Buranın geçmişinin MÖ 3000'lere dayandığı söylenmektedir. Ancak o döneme dair kesin bilgiler bulunmamaktadır. Kesin bilgilerin bulunduğu yerleşim ise erken dönem Hristiyanlık zamanına aittir. Roma henüz Hristiyanlığı kabul etmeden önce burada yaşayan Hristiyan halkı dinlerini daha rahat yaşayabilmek adına, bu yeraltı şehirlerini kurmuş. Bu sayede hem Roma'nın hem de diğer devletlerin saldırılarından korunabilmişler.

İdil bir cevap almıştı. Fakat bu cevap ona yeterli gelmemişti. Bu sefer aklına "MÖ 3000'lerde buraya yerleşenler neden yer altını tercih etmişti?" sorusu geldi.

Gezi dönüşü Yahya Hoca, öğrencilerden gezi ile ilgili kendi görüşlerini içeren bir yazı yazmalarını ve bunu sınıfta paylaşmalarını istedi. İdil'e sıra geldiğinde, gezide bazı sorulara tam olarak cevap alamadığından söz etti. Yer altı şehrinden çok etkilendiğini, havalandırma bacaları, su kuyuları ve taş kapıları çok ilgi çekici bulduğunu ancak bu kadar sistemli bir yapının, sadece "korkudan" yapılmış olmasını bir türlü anlayamadığını söyledi.

Yahya Hoca: Bazı konularda net bir cevap almak her zaman mümkün değildir. Burada önemli olan sürekli sorular sormak ve araştırmaktır. Sen de bu merakın ve sorgulaman sayesinde birçok şey öğrendin. Bundan sonra da merakını yitirmeden öğrenmeye devam etmelisin.

İdil öğretmeninin söyledikleri üzerine düşündü. Öğretmeni haklıydı. Geziden önce bilmediği birçok şeyi öğrenmişti. Üstelik net bir sonuca ulaşamasa da bu süreçten keyif almıştı. Bu durum ona araştırmanın, sormanın bilginin kendisi kadar değerli olduğunu öğretmişti.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

SORULAR

1. Metinde felsefi düşüncenin hangi özellikleri geçmektedir? Özelliğin yanına (X) işareti koyunuz.

○ Hayret etme	○ Sorgulama	○ Sistemli olma	○ Eleştirel olma
○ Merak etme	○ Yığımlı ilerleme	○ Tutarlı olma	○ Rasyonel olma
○ Refleksif olma	○ Evrensel olma	○ Şüphe duyma	

2. İdil'in araştırmacı ve sorgulayıcı tavrının kaynağı nedir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. İdil merak duygusundan arınmış hâlde bu geziye katılsaydı yolculuk onun için nasıl bir deneyim olurdu? Nedenleriyle yazınız.

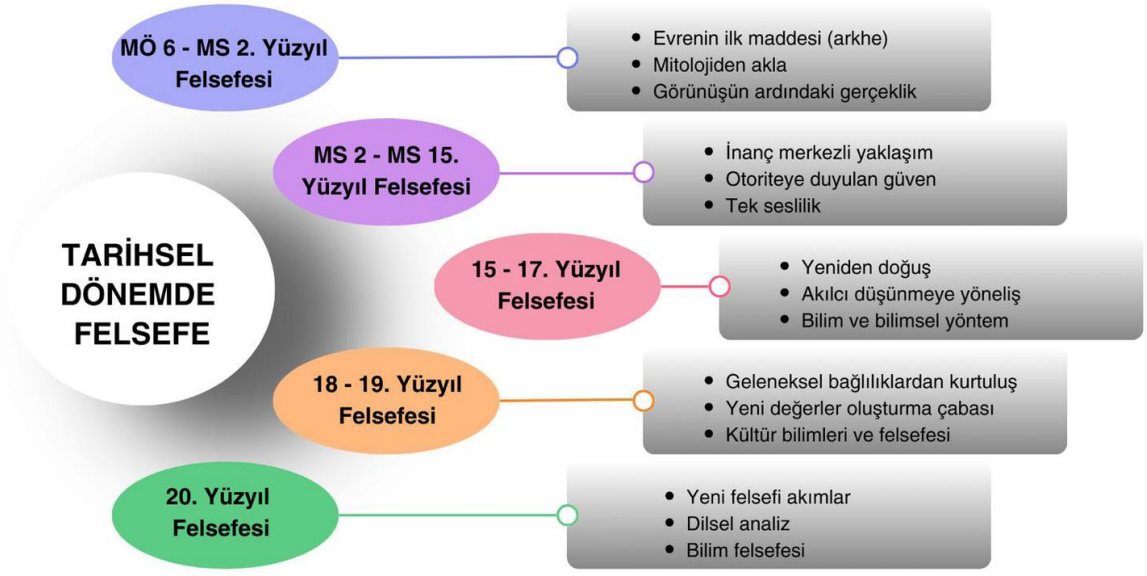
.....

.....

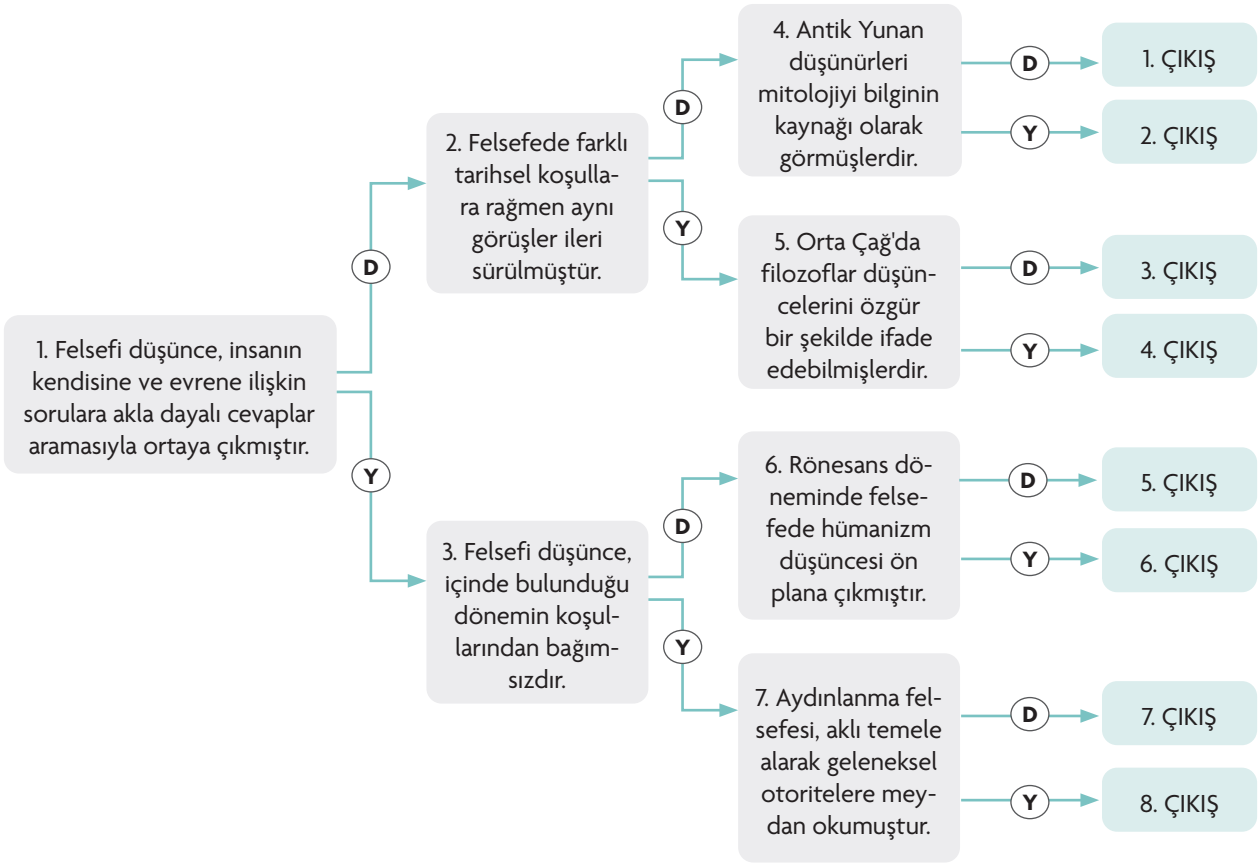
.....

Etkinlik 7

Aşağıda felsefenin tarihsel süreci ile ilgili bilgi görseli verilmiştir. Bilgi görselini inceleyiniz ve aşağıdaki etkinliği yapınız.

Felsefi düşüncenin ortaya çıkışı ve tarihsel dönemlerin genel özellikleri ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D) seçeneğini, yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız Doğru (D) / Yanlış (Y) seçimleriyle, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşabilirsiniz.

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Günlük Hayatta Felsefe

Soru 1

En çok evde ve okulda arkadaşlarımın arasında duyuyorum. Genelde bir konuyu çok sorguladığımda veya babamla hayat üzerine tartıştığımda babam gülerek "Bırak şimdi felsefe yapmayı, dersine çalış!" diyor. Bir de televizyonda büyük futbol teknik direktörlerinin veya şirket yöneticilerinin "Bizim oyun felsefemiz bu" ya da "Şirket felsefemiz yeniliktir." dediğini duyuyorum.

Soru 2

Gündelik yaşamda felsefe insanların hayata bakış açısı veya kendilerine koydukları kurallar anlamına geliyor.

Günlük hayatta felsefe, herkesin hemfikir olduğu bir şeyi bilerek zorlaştırmak ve kelime oyunu yapmak gibi algılanıyor.

Soru 3

Bu tanımlar doğru değil, daha çok birer ön yargı. İnsanların "felsefe yapma" derken kastettikleri şey aslında felsefe değil, demagoji yapmak. Felsefe; insanlığın ilk çağlardan beri bilgi, varlık ve değer gibi konuları mantıklı bir şekilde çözme çabasıdır.

Soru 4

İlk hissettiğim duygu hafif bir korku ve kafa karışıklığı. Çünkü felsefe denince aklıma sonu gelmeyen, kesin bir cevabı olmayan karmaşık sorular geliyor. Sanki içinden çıkamayacağım bir labirente girecekmişim gibi hissediyorum. Ama aynı zamanda içimde gizli bir merak da uyanıyor; çünkü herkesin sıradan kabul ettiği şeyleri farklı bir gözle sorgulamak bana havalı ve ilgi çekici de geliyor.

ETKİNLİK 2

Felsefenin Terim Anlamı ve İlişkili Olduğu Kavramlar

Örnek Çözüm

Soru 1

Arayış: Felsefe yapmak sürekli soru sormak ve kendi yolunu aramaktır. Bu da felsefenin bir **arayış** olduğunu gösterir.

Hakikat: Felsefi arayışın amacı doğruya ve **hakikate** ulaşmaktır.

Erdem: Felsefe insanı düşündürmekle kalmaz, doğru ve **erdemli** davranmaya da yönlendirir.

Düşünme: Felsefe "bilgiyi sevmek" demek olduğu için, insan sevdiği şeyi merak eder ve onun üzerine derinlemesine **düşünür.**

Bilgi: Felsefi sorgulamalar yeni **bilgi**ler ortaya çıkarır.

Bilinç: Felsefede **bilgi** hemen doğru kabul edilmez, sorgulanır. Bu sorgulama sayesinde de insanda bir **bilinç** oluşur.

ETKİNLİK 3

Felsefenin İzinde

Soru 1

Filozofların;

farklı bakış açılarına sahip olmaları,

farklı dönemlerde yaşamış olmaları,

farklı problem alanlarına yönelmiş olmaları.

Soru 2

Örnek Çözüm:

Evet, olurdu. Çünkü bütün tanımlarda felsefe; düşünme, sorgulama ve gerçeği anlama çabası olarak görülmektedir. Bu ortak özelliklerden hareketle tek bir genel tanım yapılabilir.

Hayır, olmazdı. Çünkü her filozof felsefeyi farklı bir yönüyle ele almıştır. Kimi bilgiyi, kimi sorgulamayı, kimi aklı, kimi de şüpheyi öne çıkardığı için felsefenin tek bir tanımını yapmak zordur.

ETKİNLİK 4

Farklı Bakış Açıları

Soru 1

Her bireyin hayata, olaylara ve nesnelere yaklaşımı farklıdır. Görseldeki kişiler yaş ve deneyim farklılıkları nedeniyle de farklı yorumlar yapmış olabilir.

Soru 2

Örnek Çözüm:

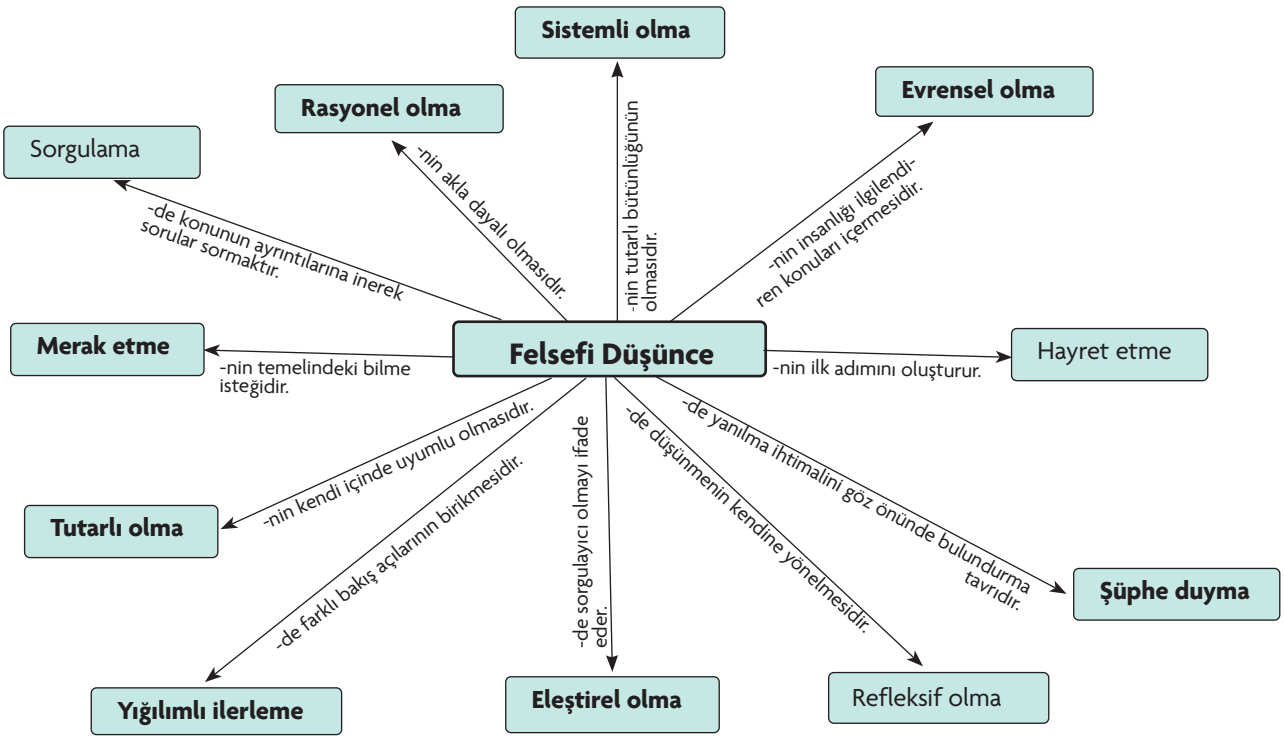
-Karanlık bir odadaki tek bir mum ışığı, dikkatimizi tek bir noktaya toplamamızı sağlar. Bana göre mum, karmaşanın içindeki sadeliği ve içsel huzuru temsil ediyor.

- Mum, etrafına ışık verirken kendi varlığını eritip bitiriyor. Benim için mum, başkalarının hayatını aydınlatmak uğruna kendinden ödün veren fedakâr bir kişiyi simgeliyor.

ETKİNLİK 5

Felsefi Düşüncenin Özellikleri- Kavram Haritası

Örnek Çözüm

ETKİNLİK 6

Felsefi Düşüncenin Özellikleri - Yer Altında Yaşam

1.

X Hayret etme	X Sorgulama	○ Sistemli olma	X Eleştirel olma
X Merak etme	○ Yığımlı ilerleme	○ Tutarlı olma	X Rasyonel olma
X Refleksif olma	○ Evrensel olma	X Şüphe duyma	

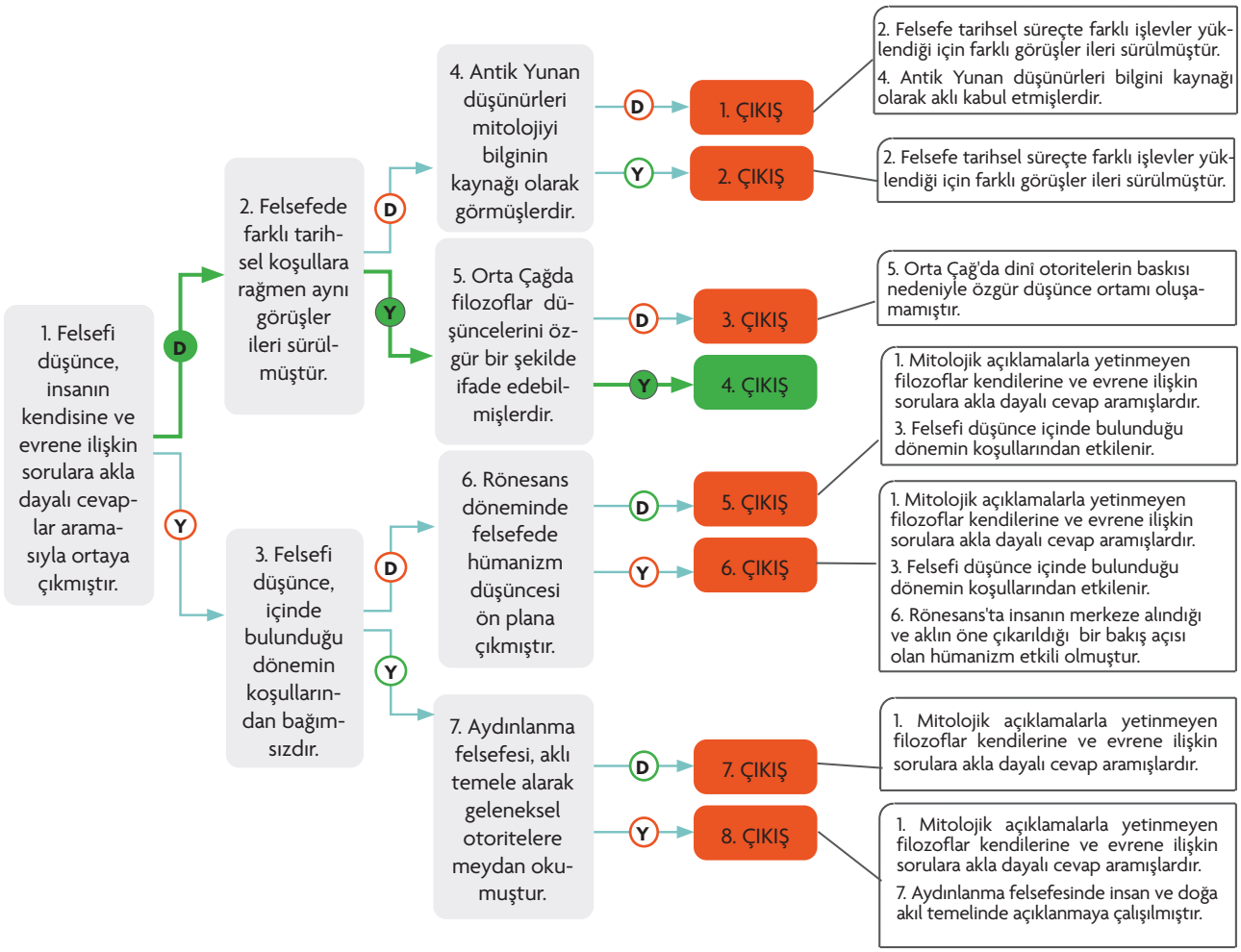
2. İdil'in araştırmacı ve sorgulayıcı tavrı merak ve bilme isteğinden kaynaklanmaktadır. Merak ve bilme isteği kişiyi öğrenme eylemine yönlendiren içsel dürtülerdir. Bu dürtüler sayesinde kişi bilgiyi öğrenme ve araştırma yönünden harekete geçer.

3. Merak insanın zihnini belli bir konuda araştırmaya ve öğrenmeye yönelik harekete geçiren bilme isteğidir. İdil bu istekten arınmış bir şekilde geziye katılsaydı bu kadar çok bilgi edinemeyecek ve öğrendikleri ona anlatılanlar ile sınırlı kalacaktı.

ETKİNLİK 7

Felsefi Düşüncenin Gelişimi

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç'ta yeşil renk ile gösterilen adımlar doğru çıkışı; kırmızı renk ile gösterilen adımlar yanlış çıkışları göstermektedir. Yanlış adımlar ile ilgili açıklamalar çıkışların sonunda yer almaktadır.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Felsefe kulübü toplantısında öğretmenin yaptığı etkinlik metninden ve kartlardaki bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Felsefe kulübünün ilk toplantısında öğretmen öğrencilerine felsefenin ne olduğunu sorarak tartışmayı başlatır.

Öğrencilerden "Düşünmektir.", "Merak etmektir.", "Doğruyu aramaktır." cevaplarını alır. Sonrasında "Peki bu merak, düşünce, arayış neye yönelik olabilir?" diye sorar ve "İnsan", "hayvan, bitki vs. tüm varlıklar" ve "Yaratıcı" cevaplarını alır.

Öğretmen, bir tarafında felsefenin tarihsel dönemlerinin; diğer tarafında ilgili dönemi temsil eden bir filozof sözünün yer aldığı kartları masanın üzerine dizer.

MÖ 6 - MS 2. Yüzyıl Felsefesi	MS 2 - MS 15. Yüzyıl Felsefesi	15 - 17. Yüzyıl Felsefesi	18 - 19. Yüzyıl Felsefesi	20. Yüzyıl Felsefesi
Felsefe ilkeler ya da ilk nedenler bilimidir. Aristoteles	Felsefe, insanın kendini tanımasıdır. Kindi	Felsefenin bütünü bir ağaç gibidir. Kökleri metafizik, gövdesi fizik ve bu gövdeden çıkan dallar da öteki bütün ilimlerdir. R. Descartes	Felsefe, kendisini akla dayanan nedenlerle meşru kılmak veya haklı çıkarmak iddiasında bir zihinsel etkinlik biçimidir. I. Kant	Felsefe varlık hakkındaki düşünce ve bu düşünce üzerinde düşüncedir. H. Z. Ülken

Öğrenciler kartların sırasıyla iki yüzünü de inceler.

Öğretmen kartlarda yer alan bilgilere bağlı olarak cevaplanmasını istediği şu soruları öğrencilere yöneltir:

Sorular

1. Felsefenin ne olduğu ile ilgili verilen **cevapların birbirinden farklı olmasının sebepleri** neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Filozofların felsefe tanımlarında felsefi düşüncenin hangi **özellikleri** tespit edilebilir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. Felsefi dönemler ve filozof tanımları birlikte değerlendirildiğinde nasıl bir yorum yapılabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Örnek Çözüm

Soru 1

- Bireylerin bakış açıları, içinde yaşadıkları toplum ve tarihsel süreç, kişisel ilgi ve beklentileri verdikleri cevaplarda etkilidir.

Soru 2

- Sorgulama, rasyonel olma, refleksif olma ve eleştirel olma

Soru 3

- Süreç içerisinde farklı felsefi sorular, kavramlar ve bakış açıları ortaya çıkmıştır. Bu durum felsefe ile ilgili tanımların çeşitliliğinde de etkilidir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Felsefenin Terim Anlamı

- Felsefe terimi Yunanca "philia" (sevmek, aramak, peşinden koşmak) ve "sophia" (bilgi, bilgelik/hikmet) kavramlarının birleşmesiyle oluşan "philosophia" kelimesinden türemiştir.
- Felsefe, bilgi ve bilgelik sevgisi demektir.
- Bilgeliği seven, bilgiyi arayan ve ona ulaşmak isteyen kişilere filozof denir.
- Filozof kavramını ilk kez filozof ve matematikçi Pythagoras kullanmıştır.

Farklı Felsefe Tanımlarının Olmasının Nedenleri

- Filozofların öznel bakış açısına sahip olması
- Problem alanının geniş olması
- Tarihsel süreçte farklı işlev ve amaçlar yüklenmesi
- Metafizik konularla da ilgilenmesi

Felsefi Düşüncenin Özellikleri

Merak etme: İnsanı var olanı anlamaya yönlendiren öğrenme ve bilme isteğidir.

Hayret etme: İnsanı daha derin düşünmeye ve anlam arayışına yönlendiren şaşkınlık hâlidir.

Şüphe duyma: Bir bilgiyi ya da düşünceyi olduğu gibi kabul etmemek ve yanılma ihtimalini göz önünde bulundurmaktır.

Sorgulama: Bir amaca yönelik soruları sistemli bir şekilde sorarak anlamaya çalışma ve gerçeğe ulaşma çabasıdır.

Rasyonel olma: Bir düşünceyi veya bilgiyi akla ve akıl ilkelerine göre değerlendirmektir.

Yığılımlı ilerleme: Felsefi görüşlerin döneminin ve öncesinin birikimlerinden beslenerek ve birbirine eklenerek ilerlemesidir.

Eleştirel olma: Bir düşünceyi veya bilgiyi sorgulamadan kabul etmemek, onun doğru ve yanlış taraflarını ortaya koyup analiz etmektir.

Evrensel olma: Felsefenin tüm insanlığı ilgilendiren sorunları ele almasıdır.

Tutarlı olma: Düşüncenin kendi içinde uyumlu olması ve çelişki taşımamasıdır.

Sistemli olma: Felsefi düşüncelerin tutarlı bir bütün hâlinde ortaya konulmasıdır.

Refleksif olma: İnsanın kendi düşüncelerine veya başka düşüncelere yönelerek derinlemesine düşünmesidir.

Felsefenin Ortaya Çıkışı

Felsefi düşünce tek bir kültüre, coğrafyaya ya da herhangi bir düşünme biçimine indirgenemez. Tarihsel ve kültürel bağlamlarda farklı felsefi sorular, kavramlar ve bakış açıları ortaya çıkmıştır. Felsefenin doğuşu ve gelişiminde Hint, Çin, Türk-İslam, Antik Yunan, Fransız, Alman, Anglosakson ve Amerikan felsefe geleneklerinin etkisi olmuştur. Felsefe Antik Yunan'da sistemli hâle gelmiştir.

Felsefenin Tarihsel Dönemleri

MÖ 6. Yüzyıl - MS 2. Yüzyıl Felsefesi

- Filozoflar doğayı gözlemleyerek "Evrenin ilk maddesi (arkhe) nedir?" sorusuna cevap aramışlardır.
- Felsefe, evreni ve doğayı doğaüstü güçlerin iradesiyle açıklayan mitolojiden uzaklaşarak akılcı açıklamalara dayanmaya başlamıştır.
- Bu dönemde varlık dışında bilgi, ahlak ve siyaset gibi konular da ele alınmıştır.

MS 2. Yüzyıl - MS 15. Yüzyıl Felsefesi

- Tanrı ve inançla ilgili konular felsefenin merkezine yerleşmiştir.
- Felsefenin temel amacı, inancı akılla temellendirmektir.
- Hristiyan ve İslam felsefesinde akıl, iman ve inanç gibi konular tartışılmıştır.

15. Yüzyıl - 17. Yüzyıl Felsefesi

- Hümanizm düşüncesi ile birey ön plana çıkmış ve felsefe; insan, doğa ve evrene yönelmiştir.
- Skolastik düşünceye tepki gösterilmiş akıl ve deney ön plana çıkmıştır.
- Bilime ve bilimsel yönteme önem verilmiştir.
- Hukuk alanında kilisenin otoritesi zayıflamış devlet otoritesi güçlenmiştir.

18. Yüzyıl - 19. Yüzyıl Felsefesi

- Aydınlanma Çağı'nın etkisiyle akla güven duyulmuş ve akılcı düşünceye önem verilmiştir.
- Düşünce özgürlüğü desteklenmiştir.
- Toplumsal ve siyasal sorunlara ilgi artmış bu konular üzerinde tartışmalar yoğunlaşmıştır.

20. Yüzyıl Felsefesi

- Felsefi problemlere yeni açıklamalar getirilmiştir.
- Bilim, teknoloji, toplum, insan hakları, dil ve bilinç gibi konular ele alınmıştır.
- Varoluşçuluk, fenomenoloji, analitik felsefe gibi yeni akımlar gelişmiştir.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

FELSEFİ SORULARIN TEMEL ÖZELLİKLERİ, FELSEFENİN DİĞER ALANLARLA İLİŞKİSİ VE İŞLEVLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında felsefi soruların temel özellikleri, felsefenin diğer alanlarla ilişkisi ve işlevleri ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Felsefi soru nedir?

Felsefenin bilim, sanat ve din ile nasıl bir ilişkisi vardır?

Felsefe ne işe yarar?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıda verilen ifadeler için "Evet**" veya "**Hayır**" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz.**

İFADELER	EVET	HAYIR
1. Felsefenin bir düşünme etkinliği olduğunu biliyorum.		
2. Düşünmenin bir yönünün soru sorma olduğunun farkındayım.		
3. Bilgilerin kaynağını ve doğruluğunu sorgulamadan kabul etmenin hataya sebep olabileceğinin farkındayım.		
4. Felsefi soruların, konunun anlaşılmasına yönelik derinlikli sorular olduğunu düşünüyorum.		
5. Bazı filozofların aynı zamanda bilim insanı olduğunu biliyorum.		
6. Bilimin sonuçlarının kesinlik taşıdığını biliyorum.		
7. Sanatın duygulara ve hayal gücüne dayalı bir etkinlik olduğunu düşünüyorum.		
8. Dinin inanç temelli bir alan olduğunu biliyorum.		
9. Felsefe, bilim, sanat ve dinin bazı ortak konuları ele aldığını biliyorum.		
10. Problemler üzerine düşünmenin bireye ve topluma yarar sağlayacağının farkındayım.		

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Yaptığınız değerlendirmede "Hayır**" cevabı verdiğiniz maddelerin açıklamalarını aşağıda yer alan "**Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. Felsefenin yöntemi mantıksal düşünmedir. Bu düşünme tarzı sayesinde insan kendi varoluşuna ve evrene dair çeşitli açıklamalar geliştirebilmiştir.

2. Soru sormak hem düşünceyi başlatır hem de bireyi merak edilen ve öğrenilmek istenen konuya yönlendirir.

3. Doğruluğu test edilmeden kabul edilen bilgiler, insanın hata yapmasına neden olabilir. Bundan dolayı kişi kendisine sunulan bilgileri kabul etmeden önce sorgulamalı, doğruluğundan emin olmalıdır.

4. Felsefi sorular, konunun temellerini, anlamını ve bağlantılarını keşfetmeye yöneliktir. Bu nedenle sıradan bilgi sorularından farklı olarak daha derin ve düşündürücüdür.

5. Tarihsel süreçte bazı filozoflar felsefe ile birlikte çeşitli bilimlerle de ilgilenmiştir. Örneğin; Thales matematik, Anaksimandros astronomi alanında çalışmalar yapmıştır.

6. Bilimde bilgiler, gözlem ve deneyle olgusal olarak doğrulanır ve yanlışlanıncaya kadar kesin kabul edilir.

7. Sanat, sanatçının duygu ve düşüncelerini estetik bir dille aktardığı etkinliktir. Sanatçı eserini oluştururken duygu ve hayal gücünden beslenir.

8. İnanç, bir şeyin varlığına veya doğruluğuna duyulan güçlü bir güven duygusudur. Dinin dayanağı bu türden bir güven ve bağlanmadır.

9. Felsefe, bilim, sanat ve dinin yöntem ve yaklaşımları farklı olsa da temelde insan, evren, yaşam ve ahlak gibi insana ilişkin konuları ele almaktadır.

10. Problemler üzerine düşünmek, bireyin aklını etkin kullanmasını sağlar. Aklını etkin kullanan bireyler kendini tanıyan, özgür düşünebilen, toplumun sorunlarına duyarlı, çözüm odaklı ve bilinçli birer birey hâline gelebilir. Bu problemler çözüldüğünde toplumsal huzur ve refah sağlanacaktır.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Aşağıdaki görseli ve metni inceleyerek soruları cevaplayınız.

Zaman Bilmecesi

Bugün saatime baktığımda zamanın hızla geçtiğini fark ettim. Acele etmezsem okula geç kalacaktım. "Zaman neden bu kadar hızlı geçiyor?" diye düşündüm. İnsan mı zamanı, zaman mı insanı yönetiyordu? Bu sorular zihnimde birçok yeni sorunun belirmesine neden oldu.

Derse geç kalmıştım. Öğretmenim, "Ekrem, derse neden geç kaldın?" diye sordu. Ben de "Bugünlerde zamanı yönetmekte oldukça zorlanıyorum." dedim. Öğretmenim sınıfa dönerek "Zaman nedir?" diye sordu. Arkadaşlarım şu cevapları verdi:

Serap: Matematiksel bir kavramdır; saniye, dakika ve saatlerle ölçülür.

Nagihan: Yaratıcı tarafından meydana getirilen ve yönetilen bir olgudur.

Özlem: Zaman deyince ressam Dali'nin eriyen saatler resmi aklıma geliyor. Bence zaman, sanatçının duygusal yolculuğuna tanıklık eden soyut bir kavramdır.

Gülay: Doğayı gözlemlediğimizde gördüğümüz değişimin sebebidir.

Ekrem: Bence zaman yalnızca fiziksel bir olgu değil, aynı zamanda bireysel bir deneyimdir. Her insan, kendi içsel dünyasında zamanın akışını farklı algılar.

Öğretmeni, Ekrem'e dönerek "Bu oldukça felsefi bir düşünüş." dedi. Sonra gülümsedi ve "Zaman belki bunların hepsidir, belki de hiçbirisidir. Sorgulamaya devam." dedi.

Serap: Öğretmenim, şimdi siz de felsefe yaptınız değil mi? diye sordu.

Sorular

1. Ekrem'in sorduğu "Zaman neden bu kadar hızlı geçiyor?" sorusu ile günlük yaşamda sorduğumuz "Saat kaç?" sorusu arasında ne gibi farklar vardır? Yazınız..

.....

.....

2. Metindeki hangi soruların tek bir doğru cevabı yoktur? Gerekçenizle yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevaplarınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

İlk soru somut ve pratik bir sorudur. İkinci soru soyut bir kavramla ilgilidir. "Saat kaç?" sorusuna herkes aynı cevabı verirken "Zaman neden bu kadar hızlı geçiyor?" sorusuna kişiler farklı cevaplar verebilir. İlk soru günlük bir ihtiyacı karşılamak için sorulur. İkinci soru ise düşünmeye ve sorgulamaya yöneltir.

Soru 2

Metinde yer alan "Zaman neden bu kadar hızlı geçiyor? İnsan mı zamanı, zaman mı insanı yönetiyor? Zaman nedir? sorularının tek bir doğru cevabı yoktur. Çünkü soyut kavramlarla ilgilidir ve her insan bu sorulara farklı cevaplar verebilir.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Felsefi Soruların Özellikleri

Aşağıdaki soru listesini dikkatle inceleyiniz. Soruları kendi ön bilgileriniz doğrultusunda "Felsefi Soru**" veya "**Felsefi Olmayan Soru**" olarak işaretleyiniz ve bu karara varma nedeninizi "**Gerekçem**" sütununa yazınız.**

Sorular	Felsefi Soru	Felsefi Olmayan Soru	Gerekçem
Işığın boşluktaki yayılma hızı nedir?			
İdeal bir toplum düzeni mümkün müdür?			
Yapay zekâ sistemleri nasıl çalışır?			
Türkiye'nin başkenti neresidir?			
"İyi" ve "kötü" eylemler evrensel midir yoksa kültüre göre değişir mi?			
İnsan eylemlerinde özgür müdür yoksa belirlenmişlik mi vardır?			
Yarın hava yağmurlu mu olacak?			
Bilgi nereden gelir; akıldan mı deneyimden mi?			

Bilgi kartında yer alan ölçütleri inceleyiniz ve aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Sorular

1. İlk sınıflandırmanızda "felsefi" deyip sonradan fikrinizi değiştirdiğiniz ya da tam tersi bir durum oldu mu? Varsa hangi soru/sorularda oldu ve bilgi kartındaki hangi ölçüt fikrinizi değiştirdi? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Tablodan seçtiğiniz bir felsefi soruyu ve bir felsefi olmayan soruyu ele alınız. Bu soruları bilgi görselindeki özellikleri dikkate alarak yeniden gerekçelendiriniz.

Seçtiğim Felsefi Soru: .....

Güçlendirilmiş Gerekçem: .....

.....

.....

Seçtiğim Felsefi Olmayan Soru:

.....

Güçlendirilmiş Gerekçem: .....

.....

.....

Etkinlik 2

Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi-Yapılandırılmış Grid

Aşağıdaki kutucuklarda "felsefe, bilim, din ve sanat**" ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Bu kutucuklara ait sorular ise tablonun altında yer almaktadır. Sizden kutucuklardaki numaraları kullanarak soruları cevaplamanız beklenmektedir. Aynı kutucuğu birden fazla sorunun cevabı olarak kullanabilirsiniz.**

Varlığı konu edinir. **1**	Sınanabilir olay ve olguları inceler. **2**	Doğruluğunu inanca dayandırır. **3**
Hayal gücüne ve duygulara dayalıdır. **4**	Rasyonel ve sistemli bir faaliyettir. **5**	Kesinlik ve bitmişlik yoktur. **6**
Eleştirel bir bakış açısına sahiptir. **7**	İnsanın yaşamına anlam ve değer katmaya çalışır. **8**	Bireylerin ve toplumların düşünsel ve kültürel yapısını şekillendirir. **9**
İlahi bir kaynağa dayalıdır. **10**	Evreni açıklayan yasalar ve teoriler geliştirmeye çalışır. **11**	Mantıksal tutarlılık ve kavram analizi önceliklidir. **12**

Sorular

Numaralandırılmış ifadelerden hangisi/hangileri;

I. felsefe, bilim, sanat ve dinin ortak özellikleridir?

.....

II. felsefe ve bilimin birbirinden farklı özellikleridir?

.....

III. felsefe ve sanatın birbirinden farklı özellikleridir?

.....

IV. felsefe ve dinin birbirinden farklı özellikleridir?

.....

Düşünelim

Felsefe olmasaydı; bilim, din ve sanat alanlarında ne gibi farklılıklar ortaya çıkardı? Gerekçelendirerek yazınız.

.....

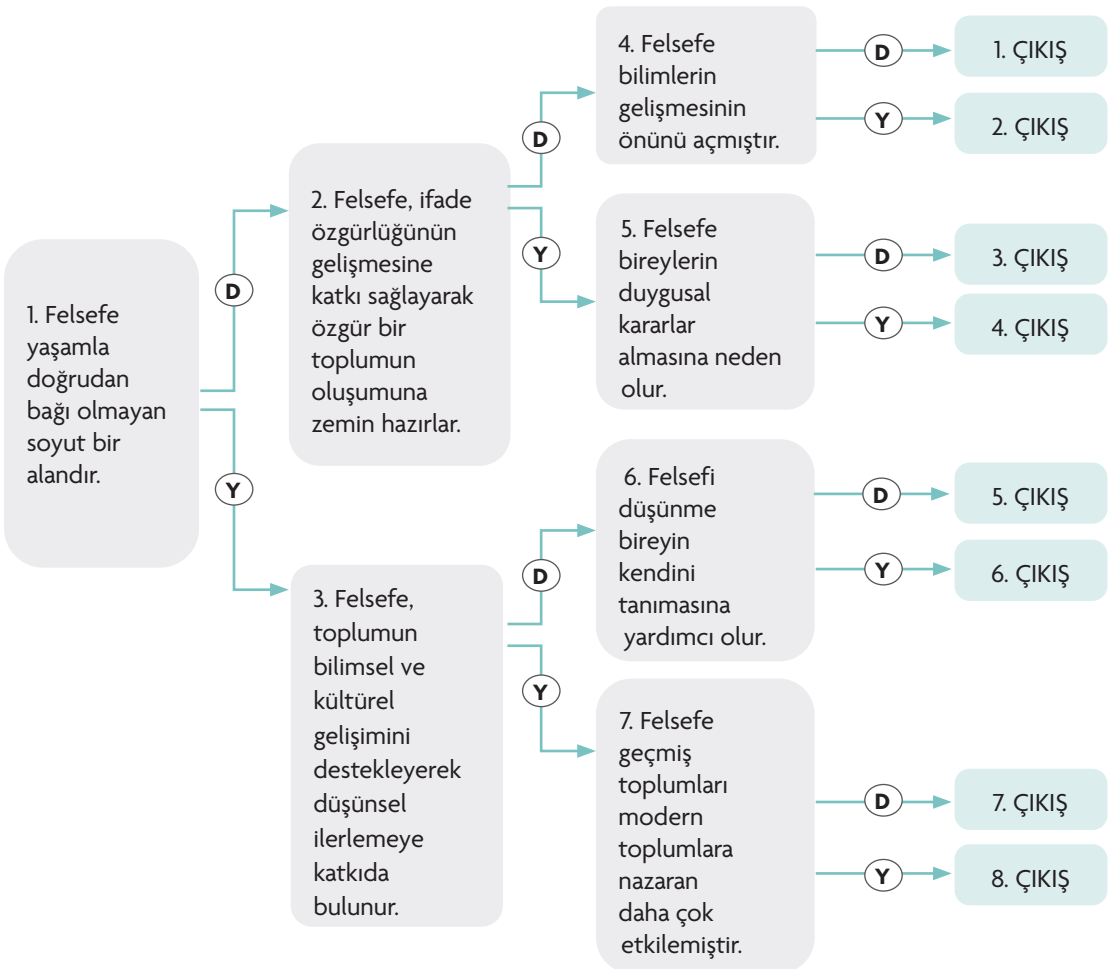
.....

.....

Etkinlik 3

Felsefenin İşlevleri

Felsefenin işlevleri ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D) seçeneğini, yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız Doğru (D) / Yanlış (Y) seçimleriyle, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşabilirsiniz.

Düşünelim

Felsefenin adalet, çevre, eşitlik vb. ile ilgili yaşanan bir sorunun çözümüne bireysel ve toplumsal katkısı neler olur? Tabloda ilgili yere yazınız.

Bireysel Katkısı	Toplumsal Katkısı

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevaplarınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Felsefi Soruların Özellikleri

Örnek Çözüm

Sorular	Felsefi Soru	Felsefi Olmayan Soru	Gerekçem
Işığın boşluktaki yayılma hızı nedir?		✓	Herkes için aynı olan nesnel ve formüle dayalı bir bilgidir.
İdeal bir toplum düzeni mümkün müdür?	✓		Kişiden kişiye ve çağa göre değişebilecek yoruma dayalı bir konudur.
Yapay zekâ sistemleri nasıl çalışır?		✓	Bilgisayar ve yazılımla alakalı teknik bir sorudur.
Türkiye'nin başkenti neresidir?		✓	Yasa ve anayasayla kesinleşmiş somut bir genel kültür verisidir.
"İyi" ve "kötü" eylemler evrensel midir yoksa kültüre göre değişir mi?	✓		Ahlaki ve insani değerleri tartışmaya açan bir konudur.
İnsan eylemlerinde özgür müdür yoksa belirlenmişlik mi vardır?	✓		Net bir yanıt verilemeyen yoruma dayalı olarak değişebilecek bir konudur.
Yarın hava yağmurlu mu olacak?		✓	Belli bir güne ve coğrafyaya ait, meteorolojik verilere dayanan bir durumdur.
Bilgi nereden gelir; akıldan mı deneyimden mi?	✓		Öğrenmenin doğasını sorguluyan ve akıl yürüterek tartışılabilecek bir sorudur.

Soru 1

-Evet, oldu. İlk sınıflandırmamda "Yapay zekâ sistemleri nasıl çalışır?" sorusunu; zekâ, düşünme ve akıl gibi karmaşık konuları çağrıştırdığı için felsefi bir soru sanmıştım. Ancak bilgi kartında yer alan "Konunun özünü ortaya koymayı amaçlar; kavramların ne anlama geldiğini ve hangi temellere dayandığını soruşturur." ölçütünü incelediğimde fikrim değişti. Çünkü bu soru kavramsal bir özü değil bilgisayar ve yazılımın teknik işleyiş mekanizmasını sormaktadır. Ayrıca farklı filozofların tartıştığı açık uçlu bir konu değil mühendislik verileriyle tek ve kesin cevabı verilebilen teknik bir sorudur.

-Hayır, fikrimi değiştirdiğim bir soru olmadı. İlk incelememde olgusal, bilimsel veya günlük bilgilere dayanan soruları felsefi olmayan; zihin, ahlak ve toplum düzeni gibi soyut konuları felsefi olarak ayırmıştım. Bilgi kartında yer alan "özü ve kavramları soruşturma" ve "farklı ve tutarlı cevaplara açık olma" ölçütleri yaptığım ilk sınıflandırmanın doğruluğunu destekledi.

Soru 2

Seçtiğim Felsefi Soru:

İdeal bir toplum düzeni mümkün müdür?

Güçlendirilmiş Gerekçem:

Bu soru bilgi kartında belirtildiği gibi kavramsal bir öze yöneliktir; sadece mevcut bir kuralı değil "ideal toplum" ve "adalet" kavramlarının ne anlama geldiğini soruşturur. Ayrıca bu sorunun tek ve kesin bir cevabı yoktur.

Seçtiğim Felsefi Olmayan Soru:

Yapay zekâ sistemleri nasıl çalışır?

Güçlendirilmiş Gerekçem:

Bu soru bilgi kartındaki ölçütlerin hiçbirini taşımaz. Kavramın özünü ve köklerini sorgulamaz; tamamen teknik ve algoritmik bir işleyişi sorar. Tartışmaya ve yoruma açık değildir; bilgisayar biliminin ve mühendisliğin deney, kod ve matematik kurallarıyla açıkladığı nesnel ve tek bir doğru cevabı vardır. Bu nedenle felsefi değil teknik/bilimsel bir sorudur.

ETKİNLİK 2

Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi-Yapılandırılmış Grid

I. 1, 8 ve 9

II. Felsefe 6 ve 12 - Bilim 2 ve 11

III. Felsefe 5 ve 12 - Sanat 4

IV. Felsefe 5, 7 ve 12 - Din 3 ve 10

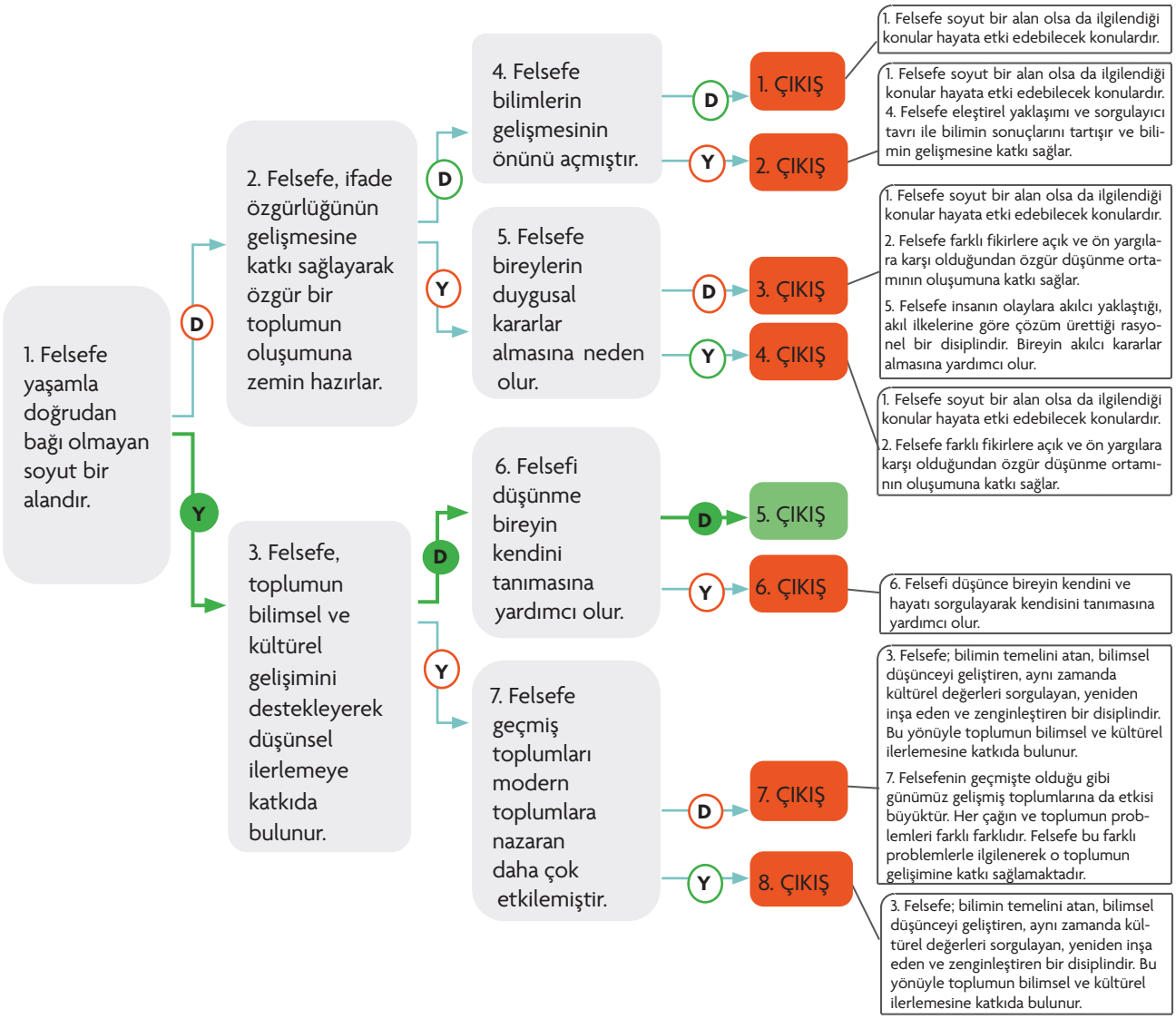
Düşünelim

Felsefe olmasaydı; bilim, din ve sanat derinliğini ve yönünü kaybedebilirdi. Bilim, elde ettiği verileri sorgulayan ahlaki ve düşünsel temelden yoksun kalır; böylece mutlak ve eleştirilemez bir dogmaya dönüşebilirdi. Din, inanç ilkelerini akıl süzgecinden geçirme imkânını kaybederek katı yorumlara hapsolurdu. Sanat ise güzellik, anlam ve etik gibi kavramları sorgulayan bir zeminden uzaklaşarak toplumsal değerlerle bağını koparabilirdi. Felsefe bu üç alanın sınırlarını, yöntemlerini ve iddialarını sorgulayan bir denge unsuru olarak önemli bir işleve sahiptir.

ETKİNLİK 3

Felsefenin İşlevleri

Tanılayıcı dallanmış ağaçta yeşil renk ile gösterilen adımlar doğru çıkışı; kırmızı renk ile gösterilen adımlar yanlış çıkışları göstermektedir. Yanlış adımlar ile ilgili açıklamalar çıkışların sonunda yer almaktadır.

Düşünelim

Örnek Çözüm

Bireysel Katkısı	Toplumsal Katkısı
Sorgulama, Eleştirel Düşünme ve Doğru Karar Verme Becerisi: Birey, tüketim alışkanlıklarının ekolojik ayak izine etkisini eleştirel süzgeçten geçirerek doğru kararlar üretir. **Ön Yargılardan Uzak Durma ve Çok Yönlü Bakış Kazanabilme:** Eşitlik ve adalet konularında toplumsal kalıpların ve ön yargıların dışına çıkar. Olaylara çok yönlü bakarak empati yeteneğini geliştirir ve ötekinin hakkını gözetmeyi öğrenir. **Bilinçli Bir İnsan Olabilme ve Kendi Hayatına Yön Verme:** Çevre ve adalet sorunlarına karşı sorumluluk sahibi "aktif ve bilinçli bir özne"ye dönüşür. Kendi ahlaki ilkelerini inşa ederek hayatını bu ilkeler doğrultusunda şekillendirir.	**Toplumsal Problemlerin Çözümünde Yol Gösterici Olması:** Adalet, çevre ve eşitlik krizleri doğrudan toplumu tehdit ettiğinde felsefe, pratik çözüm modelleri üretilmesi için teorik alt yapı sağlar. **Demokrasi Bilinci Kazanmış Toplum Olunması:** Toplumu dogmalardan arındırarak rasyonel tartışma kültürünü yerleştirir. İnsan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğünü savunan bir kamuoyu yaratır. **Farklı Toplulukların Bir Arada Yaşaması ve Ortak Bir Kültürün Oluşması:** Farklı grupların birbirine karşı olan ön yargılarını kırarak adil ve barışçıl bir ortak yaşam kültürü inşa eder. **Toplumların Geleceğinin Planlanması:** Çevre kirliliğinin veya adaletsiz bölüşümün gelecek nesilleri nasıl etkileyeceğini ele alarak sürdürülebilir, uzun vadeli toplumsal stratejiler geliştirilmesine ön ayak olur.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Meni okuyunuz ve 1, 2, 3 ve 4. soruları cevaplayınız.

Fazilet, felsefe dersinde "Düşünüyorum Öyleyse Yazmalıyım" adlı etkinlik için hazırladığı metni, sınıf arkadaşlarına sunmak amacıyla okumaya başlar.

- Düşünmenin en saf hâli, soru sormakla başlar. Soru; bilme arzusunun eyleme geçmesi, var olan bir bilgiyi isteme hareketi ya da bir yolculuğun ardından yeni kıtaları keşfetme sürecidir. Bu süreç, gördüklerine şaşıran insanların ezberlerden kurtulması ve her sabah yeni bir dünyaya uyanmasıdır. Herkes kanıksamışken kuşku dolu bir ses "Hayatın anlamı nedir?" diye fısıldar. Bu ses felsefenin sesidir. İnsan aklı yüzyıllardır "Dünya kaç yaşındadır?", "Zamanın başlangıcı var mıdır?", ya da "Adil olan nedir?" gibi tüm insanlığı ilgilendiren sorularla, var olanı çeşitli şekillerde anlamlandırmaya çalışır. Ve felsefe, bu engin soru denizinin içindeki insana; kendini tanıması, düşüncelerini ve iç dünyasını sorgulaması için zemin hazırlar. Böylelikle insan yalnızca bilgi sahibi olmakla kalmaz, aynı zamanda bilinçli ve sorgulayıcı bir varlık olma yolunda ilerler. Bu düşünsel birikim, ortak bir kültürün oluşmasına da katkı sunar. Farklı görüşlerin karşılaşması yoluyla diyalog kurma becerisini, hoşgörüyü ve dayanışarak karar alma süreçlerini güçlendirir. Felsefe, toplumsal gelişmenin düşünsel altyapısına ve bilimin gelişmesine de katkı sağlar. İnsandaki bilme arzusu; birbiriyle etkileşim içinde olan farklı alanların ortaya çıkmasına ve gelişmesine neden olur. İnsan, var olanı anlamak için ona farklı açılardan yaklaşmaya çalışır. Bir bitkinin köklerini çeşitli metal tuzlarıyla kaynatan insan, bir yandan elde ettiği boyanın ardına takılıp güzeli ortaya koymaya çalışırken diğer yandan "Güzel nedir?" sorusuna yanıt arar. İlhamla beslenen sanat, duygu ve sezgiler aracılığıyla güzelin peşine düşerken felsefe kavramsal düşünmeyle bilgiyi hedefler. Evrendeki nedenler silsilesinin başlangıcını bulmaya çalışan insan, ön kabullerinden sıyrılıp "Evrenin bir yaratıcısı var mıdır?" diye sorar. Din, inanç temelinde yaşamı, evreni, varoluşu anlamlandırmaya çalışırken felsefe aynı konuları akıl yoluyla tartışır. Bilim, gözlem ve deney yoluyla elde ettiği somut verilerle evrendeki olayların nedenleri ortaya koymaya çalışır. Bilimin sonuçları yeni felsefi sorulara da kapı aralar. "Bellek nasıl çalışır?" sorusunun yanıtlarını geliştirerek yapay zekâyı oluşturan insan, yeniden sorar: "Yapay zekânın düşünme eyleminin sonuçlarından kim sorumludur?"

SORULAR

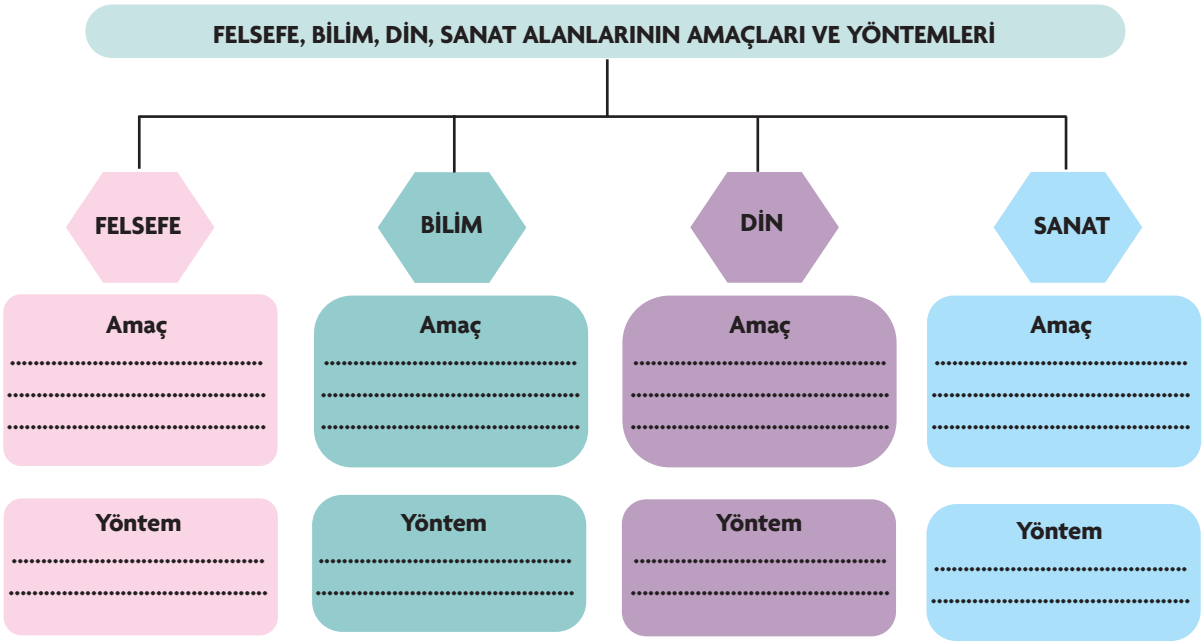
1. Metinde yer alan soruların felsefi nitelikte olup olmadığını belirleyerek kendinize ait bir felsefe sorusuyla birlikte tablodaki uygun yerlere yazınız.

Felsefi Nitelikteki Sorular	Felsefi Nitelikte Olmayan Sorular
.....	.....

Sizin Felsefi Sorunuz:

.....

2. Metinden hareketle felsefe, bilim, din ve sanat alanlarının amaç ve yöntemlerini yazarak aşağıda verilen diyagramı doldurunuz.

3. Metne göre aşağıdaki seçeneklerden hangisi felsefenin işlevlerinden biri değildir?

A) Bireylerin çok yönlü düşünmesini sağlama

B) Toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirme

C) Bireyin kendini tanıma sürecinde etkili olma

D) Duygular aracılığıyla estetik beğeni geliştirme

E) Bilgi toplumunun oluşumuna zemin hazırlama

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevaplarınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

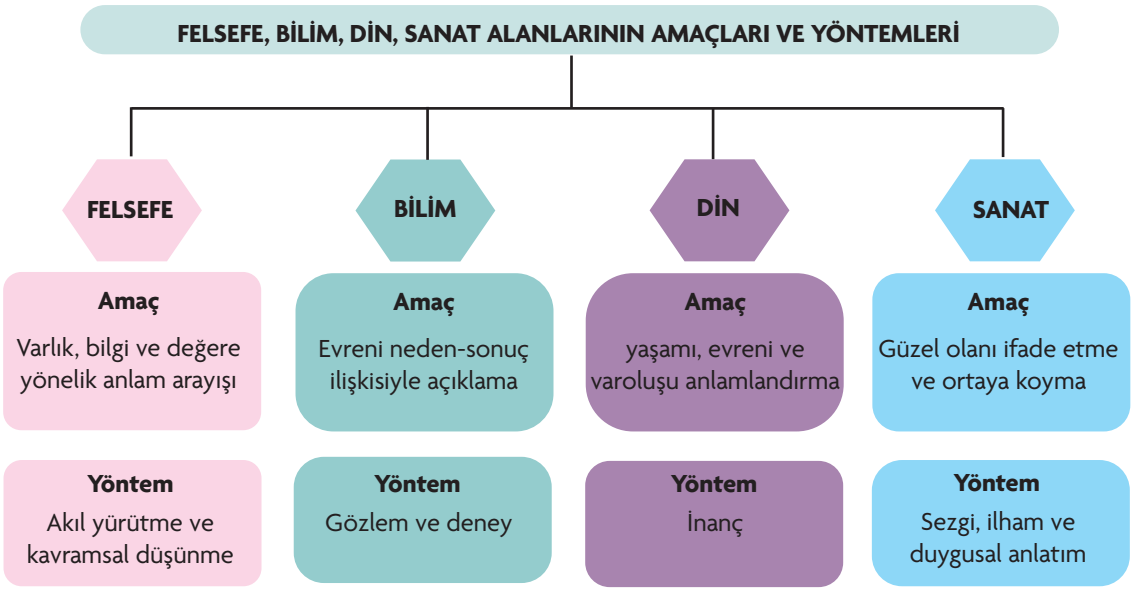
Örnek Çözüm

Felsefi Nitelikteki Sorular	Felsefi Nitelikte Olmayan Sorular
Hayatın anlamı nedir? Zamanın başlangıcı var mıdır? Adil olan nedir? Güzel nedir? Evrenin bir yaratıcısı var mıdır? Yapay zekânın düşünme eyleminin sonuçlarından kim sorumludur?	Dünya kaç yaşındadır? Bellek nasıl çalışır?

Sizin Felsefi Sorunuz:

.....

Soru 2

Soru 3

Sorunun **doğru cevabı "D" seçeneğidir.**

"D) Duygular aracılığıyla estetik beğeni geliştirme"

Diğer seçeneklerde felsefenin işlevleri dile getirilmiştir.

Metinde felsefenin işlevi:

"A" seçeneği "Yalnızca bilgi sahibi olmakla kalmaz, aynı zamanda bilinçli ve sorgulayıcı bir varlık olma yolunda ilerler."

"B" seçeneği "Farklı görüşlerin karşılaşması yoluyla diyalog kurma becerisini, hoşgörüyü ve dayanışarak karar alma süreçlerini güçlendirir."

"C" seçeneği "Kendini tanıması, düşüncelerini ve iç dünyasını sorgulaması için zemin hazırlar."

"E" seçeneği "Felsefe, toplumsal gelişmenin düşünsel altyapısına ve bilimin gelişmesine de katkı sağlar." ifadeleriyle yer almaktadır.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar:

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Felsefi Sorunun Temel Özellikleri

Öze ve anlama yöneliktir: Konunun özünü ortaya koymayı amaçlar; kavramların ne anlama geldiğini ve hangi temellere dayandığını soruşturur.

Tek ve kesin bir cevabı yoktur: Farklı filozoflar tarafından farklı ve tutarlı biçimlerde cevaplanabilir; her yeni cevap yeni sorulara zemin hazırlar.

Evrenseldir: Zaman ve mekândan bağımsız olarak insan olmanın temel durumlarına ve varoluşsal meselelere odaklanır.

Refleksif ve eleştireldir: Kabullenilmiş doğruları sorgular, düşüncenin kendi üzerine dönmesini sağlar.

Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi

Felsefe, bilim, din ve sanat insan deneyimini anlamlandırmada birbiriyle yakından ilişkilidir. Bu ilişki, her bir alanın özelliklerine göre şekillenir.

Felsefe ve Bilim: Akla ve düşünme ilkelerine dayalı olarak bilgiye ulaşma çabasındaki bu iki alan; evreni, insanı ve yaşamı bilinçli, yöntemli ve sistemli olarak araştırır. Ancak bilim, daha çok gözlemlenebilir olay ve olguları incelerken felsefe; bilgi, değer, anlamlar ve idealler gibi soyut konularla ilgilenir. Ayrıca bilimsel önermeler olgusal olarak doğrulanabilirken felsefi düşünceler, genellikle doğrulanamaz.

Felsefe ve Din: Her ikisi de evren, insan ve yaşamın anlamı gibi konuları ele alır. Ancak felsefe ve dinin bu konulara yaklaşımları farklıdır. Dinî bilgilerin doğruluğu vahiy ve kutsal kitaplar ile temellendirilirken felsefede görüşler akılla temellendirilir. Başka bir deyişle din, inanca dayanırken felsefe, sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısına sahiptir.

Felsefe ve Sanat: İnsan ürünü ve öznel olmaları açısından benzerlik taşıyan bu iki alan, amaçsal anlamda birbirinden farklılık gösterir. Felsefe, bilgiyi ararken sanat, güzelliği ifade etmeye çalışır. Sanatçı, güzelliği yansıtmak için duygu ve coşkusunu; filozof, bilgiye ulaşmak için aklı kullanır.

Felsefenin Bireysel ve Toplumsal işlevleri

Felsefenin Bireysel İşlevleri

İnsanın;

- peşin hükümden ve ön yargılardan arınabilmesini,
- eleştirel ve sorgulayıcı bir tavra sahip olmasını,
- çok yönlü ve analitik düşünebilmesini,
- farklı fikirlere açık olmasını,
- özgürce düşünebilmesini,
- görüşlerini gerekçelendirebilmesini ve ifade edebilmesini sağlar.

Felsefenin Toplumsal İşlevleri

- Toplumsal değerlerin, ahlaki ilkelerin ve adalet kavramının sorgulanmasını sağlar.
- Adil, eşitlikçi ve özgür bir toplum inşa etmek için gerekli olan fikirleri ve araçları sunar.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

10. SINIF

DÜŞÜNME VE DİL İLİŞKİSİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında düşünme ve dil ilişkisini inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyabileceksiniz.

Neden düşünme hataları yaparız?

Dil ve düşünme arasında nasıl bir ilişki vardır?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki karikatürlerde günlük hayatta yapılan bazı düşünme hatalarına örnekler verilmiştir. Karikatürlerdeki diyalogları okuyarak soruları cevaplayınız.

1. Diyaloglardaki düşünme hatalarını bulup bu hataların nedenlerini yazınız.

.....

.....

.....

2. Aşağıdaki ifadelerden hangileri düşünme hataları yapmamızın nedenleri arasında gösterilebilir? (√) işareti ile belirtiniz. (Birden fazla ifade işaretleyebilirsiniz.)

◯ Ön yargı ve tutumlardan arınmış olmak	◯ Rasyonel ve objektif bir bakış açısıyla düşünmek
◯ Tutarlı olmayan söylemlerde bulunmak	◯ Birbiriyle çelişen bilgileri göz önünde bulundurmak
◯ Düşünceyi değil, onu ileri süreni eleştirmek	◯ Bilgi eksikliğinin olması ya da yanlış bilgiler edinmek
◯ Duyguların düşünceyi gölgelemesine izin vermek	

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

Birinci diyalogdaki "Her zaman hızlı hareket etmek gerekir." ile "Sen dikkatlice planla ve sonra karar ver." ifadeleri birbiriyle çelişiktir. Kişinin çelişik ifadeler kullanması, mantık hatasına neden olmuştur.

İkinci diyalogdaki mantık hatasının nedeni tutarsız ifadeler kullanılmasıdır. Tembel kelimesi ağırkanlı, çalışmayı sevmeyen anlamına gelir. Hem tembel olmadığını söyleyip hem de çalışmayı sevmiyorum demekle tutarsız bir söylemde bulunulmuştur.

Üçüncü diyalogdaki mantık hatası, yanlış genelleme olarak adlandırılır. Hayvanların hepsi karada yaşamaz. Balıklar ve balinalar gibi denizde yaşayan birçok hayvan vardır.

Soru 2

◯ Ön yargı ve tutumlardan arınmış olmak	◯ Rasyonel ve objektif bir bakış açısıyla düşünmek
✓ Tutarlı olmayan söylemlerde bulunmak	◯ Birbiriyle çelişen bilgileri göz önünde bulundurmak
✓ Düşünceyi değil, onu ileri süreni eleştirmek	✓ Bilgi eksikliğinin olması ya da yanlış bilgiler edinmek
✓ Duyguların düşünceyi gölgelemesine izin vermek	

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Aşağıdaki görseli dikkatlice inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Bu kişilerin deneyimlerinden hareketle dil ve düşünce arasındaki ilişkiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangilerine ulaşılabilir? Birden fazla ifadeyi işaretleyebilirsiniz.

İFADELER	(√)
1. Dille ifade edilen düşünceler herkes tarafından aynı şekilde anlaşılır.	
2. Yeni kelimeler öğrendikçe insanlar farklı şeyler düşünebilir.	
3. Düşünmek ve düşünceleri ifade etmek her zaman aynı şey değildir.	
4. Düşünülen her şeyin dille eksiksiz biçimde ifade edilmesi mümkündür.	
5. Yazmak, düşünceleri daha sistemli hâle getirebilir.	

2. Dil olmadan düşünmek mümkün müdür?

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm:

Bu kişilerin deneyimlerinden hareketle dil ve düşünce arasındaki ilişkiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangilerine ulaşılabilir? Birden fazla ifadeyi işaretleyebilirsiniz.

İFADELER	(√)
1. Dille ifade edilen düşünceler herkes tarafından aynı şekilde anlaşılır.	
2. Yeni kelimeler öğrendikçe insanlar farklı şeyler düşünebilir.	√
3. Düşünmek ve düşünceleri ifade etmek her zaman aynı şey değildir.	√
4. Düşünülen her şeyin dille eksiksiz biçimde ifade edilmesi mümkündür.	
5. Yazmak, düşünceleri daha sistemli hâle getirebilir.	√

Soru 2

Dil olmadan düşünmek mümkün müdür?

-Evet. Çünkü insanlar konuşmadan önce ne söyleyeceklerini düşünürler. Bazen bir görüntü, olay ya da duygu hakkında kelimelere dökmeden de düşünebiliriz.

-Kısmen mümkündür. İnsan dili kullanmadan düşünebilir. Ancak düşüncelerimizi geliştirmek, düzenlemek ve ayrıntılandırmak için dilden yararlanırız.

-Hayır. Çünkü düşünürken genellikle kavramları ve kelimeleri kullanırız. Dil olmadan düşüncelerimizi oluşturmak ve anlamlandırmak zorlaşabilir.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Kelime İlişkilendirme Testi

I. Bölüm

Aşağıya "düşünme**" ile ilgili zihninizde çağrışım yapan kelimeleri/kavramları yazınız.**

1. Düşünme .....
2. Düşünme .....
3. Düşünme .....

II. Bölüm

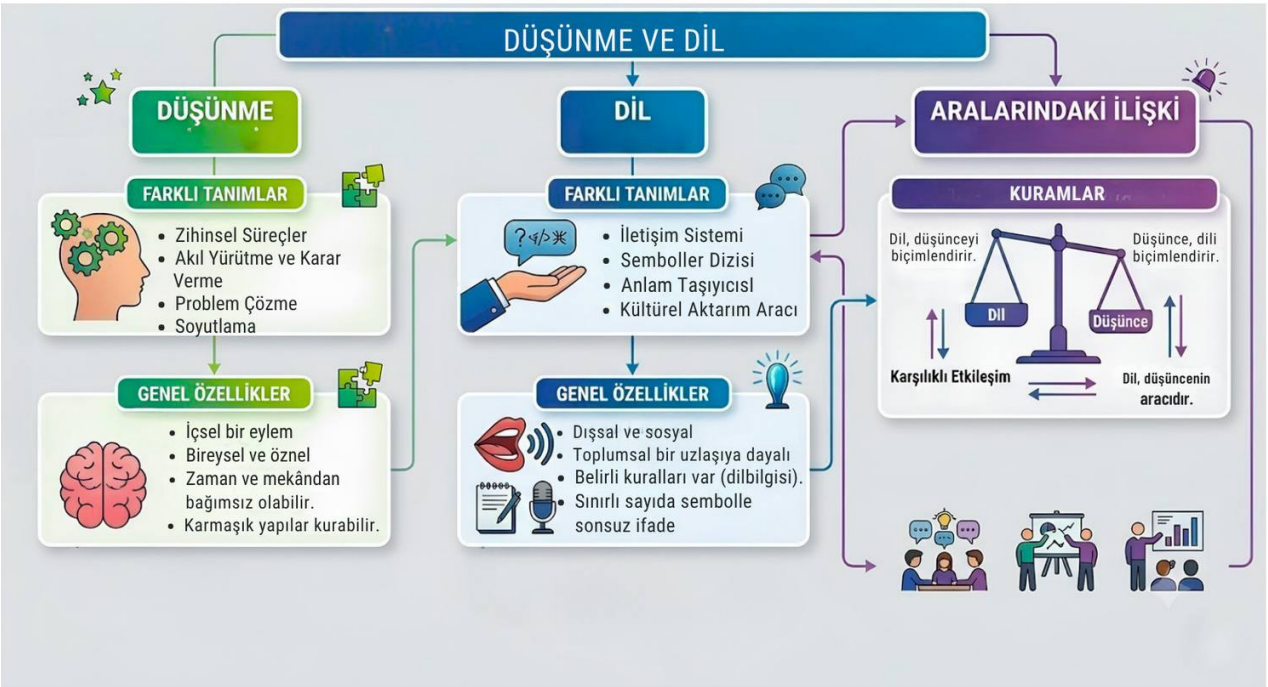
I. Bölümde vediğiniz cevaplarınız ile "düşünme**" kelimesinin birlikte kullanıldığı anlamlı birer cümle yazınız.**

1. Cümle.....
2. Cümle.....
3. Cümle.....

Etkinlik 2

Düşünme ve Dil

Aşağıdaki bilgi görselinde dil ve düşünmenin tanımları, genel özellikleri ve aralarındaki nedensel bağlar şematize edilmiştir. Görseli inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Dil sadece bir aktarım aracı mıdır yoksa düşüncenin var olma şartı mıdır? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

2. "Farklı dilleri konuşan insanların dünyayı algılama, düşünme biçimleri farklıdır ve birbirlerini tam olarak anlayamazlar."

[ ] Katılıyorum. [ ] Kararsızım. [ ] Katılmıyorum.

Seçtiğiniz seçeneğin arkasındaki gerekçe/neden nedir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. Dil, zihnimizdeki sınırsız düşünceleri taşımakta ne kadar başarılıdır? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 3

Görseldeki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Felsefe dersi her zamanki gibi bir soruyla başlamıştı.

Filiz Hoca: Arkadaşlar, bir düşünceyi kelimelere dökmeden anlatabilir miyiz?

İpek: Bence çok zor, çünkü düşüncelerimiz genelde kelimelerle şekilleniyor.

Barış: Bazen resimle anlatabiliriz ama düşüncelerimizi tam olarak ifade edemeyiz.

Filiz Hoca: Arkadaşlar, dil düşüncenin taşıyıcısıdır. Kavramlar dilde var olur. Düşünmenin aktarılabilmesi için kelimelere ihtiyacımız var.

Filiz Hoca, ardından "Peki, doğru düşünebilmek ve düşüncelerimizi doğru bir şekilde ifade edebilmek nasıl mümkün olur?" diye sordu.

Sorular

1. "Bir düşünceyi kelimelere dökmeden anlatabilir miyiz?" sorusuna sizin cevabınız ne olurdu? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Sizce doğru düşünebilmek ve düşünceleri doğru bir şekilde ifade edebilmek nasıl mümkün olur?

.....

.....

.....

Etkinlik 4

Aşağıda verilen tablodaki ifadelerde yer alan boşluklara önerilen kavramlardan uygun olanı yazınız. (Kavramlar verilirken büyük/küçük harf ayırımı gözetilmemiştir. Cümledeki yerlerine göre büyük/küçük harf yazımını kendiniz belirleyiniz.)

Önerilen Kavramlar: Düşünme, dil, ses bilgisi, imge, kavram, biçim bilgisi, söz dizimi, simge, terim.

1) Zihnin karşılaştırma yapma, ayırt etme, birleştirme ve bağlantıları anlama yetisi .....dir.
2) Dış dünyanın kişinin zihnindeki temsiline ..... adı verilir.
3) Bir nesne, olay ya da durumu temsil eden genel ve soyut tasarımlara ..... denir.
4) İnsanların iletişim kurmalarını ve kendilerini ifade etmelerini sağlayan .....dir.
5) Dildeki seslerin nasıl düzenlendiğini ve hangi seslerin anlam farkına yol açtığını ..... inceler.
6) Kelimlerin iç yapısı ve dilin anlam taşıyan en küçük birimleri ..... ile ilgilidir.
7) Cümle içindeki kelimelerin sıralanışı ..... ile ilgilidir.

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Kelime İlişkilendirme Testi

Örnek Çözüm

I. Bölüm

Düşünme: Tutarlılık

Düşünme: Zihin

Düşünme: Sorgulamak

II. Bölüm

1. İnsanı diğer canlılardan ayıran **düşünme** yeteneğidir.
2. **Düşünme**, insanın çevresini ve kendisini anlamlandırma biçimidir.
3. **Düşünme**, insanın bir problemi çözmek için akıl **yürütmesidir.**

ETKİNLİK 2

Düşünme ve Dil

Örnek çözüm

Soru 1

-Dil sadece bir aktarım aracı değildir. Kelimeler ve kavramlar olmadan zihnimizde soyut bir fikir üretemeyiz, akıl yürütemeyiz. İçimizden konuşurken bile dilin kurallarını ve sözcüklerini kullanırız.

-Dil, zihinde zaten var olan ve bağımsızca üretilen düşüncelerin toplumsallaşmasını sağlayan bir aktarım aracıdır. İnsanlar bazen kavramını henüz bilmedikleri ya da icat edilmemiş şeyleri de gayet iyi düşünebilir, rüyalarında veya imgelerinde canlandırabilirler.

Soru 2

Katılıyorum.

Gerekçe: Her dil, içine doğduğu kültürün dünyaya bakış açısını, doğayı ve zamanı kodlama biçimini taşır. Örneğin, bir dilde yönler için "sağ-sol" yerine sadece "kuzey-güney-doğu-batı" kavramları kullanılıyorsa o dili konuşanların mekânsal algısı ve yön bulma düşüncesi bizimkinden tamamen farklı gelişir.

Kararsızım.

Gerekçe: Bir yandan, dilin dünyayı algılama biçimimiz üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu kabul etmek gerekir; her dil kendi kültürünün mantığını ve bakış açısını taşır, bu da düşünceleri belirli kalıplara sokar. Ancak diğer yandan, farklı dilleri konuşan insanların birbirini "tam olarak anlayamayacağı" fikri fazla iddialıdır. İnsan olmaktan kaynaklanan evrensel zihinsel yapılar, temel duygular ve mantık yürütme biçimleri ortaktır.

Katılmıyorum.

Gerekçe: Farklı diller dünyayı farklı kelimelerle isimlendirse de insan aklının temel işleyişi ve mantık kuralları evrenseldir. Kelimeler değişebilir ama acı, mutluluk, neden-sonuç kurma gibi temel düşünme yapıları ortaktır.

Soru 3

-Dil, zihnimizdeki sınırsız ve çok boyutlu düşünceleri taşımakta çoğu zaman yetersiz kalır. Zihnimizde şimşek hızıyla çakan, çok karmaşık ve zengin bir fikri ya da duyguyu kelimelere dökmeye çalıştığımızda çizgisel bir sıraya (özne, tümleç, yüklem) sıkıştırmak zorunda kalırız. Düşünce okyanus ise dil bu okyanustan su taşıyan sınırlı bir bardaktır.

-Dil, sınırsız düşünceleri taşımakta oldukça başarılı ve esnektir. Çünkü dil durağan bir yapı değildir; zihnimiz yeni ve sınırsız düşünceler ürettikçe dil de yeni kelimeler, mecazlar, benzetmeler ve semboller üreterek kendini günceller. Dilin kuralları sınırlı olabilir ama o kurallarla üretilebilecek anlam dünyası sonsuzdur.

ETKİNLİK 3

Düşünceyi Doğru Aktarabilmek

Soru 1

Örnek Çözüm

-Evet, bir düşünceyi kelimelere dökmeden de anlatmak mümkündür. İnsanlar tarih boyunca duygu ve düşüncelerini sadece sözlü değil, sözsüz iletişim yollarıyla da ifade etmişlerdir. Bu yollardan bazıları; sanat, jest ve mimikler, davranışlar, sembol ve işaretlerdir.

-Hayır, bir düşünceyi tam anlamıyla kelimelere dökmeden anlatmak mümkün değildir. Çünkü düşünceler, zihinsel süreçlerin ürünü olarak şekillenir ve bu soyut yapıların başkalarına aktarılması için ortak bir ifade aracına ihtiyaç vardır. Dil, bu aktarımın en temel ve güvenilir aracıdır.

Soru 2

-Bence doğru düşünebilmek için ilk önce her duyduğumuza hemen inanmamamız, yani sorgulamamız gerekiyor. Duygularımızla değil, mantığımızla hareket etmeyi öğrendiğimizde daha doğru kararlar alabiliyoruz.

-Bence doğru düşünebilmenin yolu kendimizi sürekli geliştirmekten ve farklı bakış açılarını görmekten geçiyor. Kitap okumak, felsefe ya da bilimle ilgilenmek ufkumuzu açıyor ve olaylara tek bir pencereden bakmamızı engelliyor.

-Düşüncelerimizi doğru ifade etmek ise bence tamamen net ve açık olmakla ilgili. Bir şeyi anlatırken lafı çok uzatıp karmaşık kelimeler seçtiğimizde karşı tarafın kafası karışıyor.

ETKİNLİK 4

Boşluk Doldurma

1) Zihnin karşılaştırma yapma, ayırt etme, birleştirme ve bağlantıları anlama yetisi **düşünme**dir.
2) Dış dünyanın kişinin zihnindeki temsiline **imge** adı verilir.
3) Bir nesne, olay ya da durumu temsil eden genel ve soyut tasarımlara **kavram** denir.
4) İnsanların iletişim kurmalarını ve kendilerini ifade etmelerini sağlayan **dil**dir.
5) Dildeki seslerin nasıl düzenlendiğini ve hangi seslerin anlam farkına yol açtığını **ses bilgisi** inceler.
6) Kelimlerin iç yapısı ve dilin anlam taşıyan en küçük birimleri **biçim bilgisi** ile ilgilidir.
7) Cümle içindeki kelimelerin sıralanışı **söz dizimi** ile ilgilidir.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıda dil ve düşünce ilişkisi ile ilgili bir metin yer almaktadır. Metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Sessiz Düşünceler, Konuşan Diller

Sinan, bu sabah derste öğretmenin anlattığı konunun etkisiyle düşüncelere dalmıştı. "Dil neydi? Bir iletişim aracı. Peki neyi iletiyordu? Düşüncelerimizi. O hâlde dil düşünmeye bağımlı mıydı?" "Evet" demek ve düşüncelerini kestirip atmak istiyordu. Ancak her zamanki gibi aklı bir konuya takılmıştı ve onu düşünmekten kendini alamıyordu. "Düşünme olmadan dil olamaz mıydı? Ya da aksine dil olmadan düşünme olamaz mıydı?" Öğretmen ne söylemişti?

-Dil mi düşünceden doğar yoksa düşünce mi dilden? Bu soruya felsefe tarihinde farklı yanıtlar verilmiştir. Bazı düşünürler bu konuda düşünceyi öncelemişler. Onlara göre dil, düşünce sayesinde var olur. Başka düşünürlere göre ise dil, düşünmede belirleyici rol oynar. Örneğin Wittgenstein dilin, düşüncenin temeli olduğunu ve düşünmeyi belirlediğini ileri sürmüştür. Bu konuda üçüncü bir yaklaşım ise dil ile düşüncenin birbirini tamamladığını ve sürekli etkileşim içinde olduğunu belirtir. Bu yaklaşıma göre dil ve düşünce birbirini karşılıklı olarak biçimlendiren, hem birbirinden farklı hem de ilişkili olan unsurlardır. Biri diğerinden daha önce gelmez; aksine her ikisi de birbirlerinin gelişimini tetikler ve zenginleştirirler.
Zihninde bu düşünceler dolanırken Sinan, kendine şu soruyu yöneltti: "Hangisi haklı?"

Önce, düşüncenin dili doğurduğu fikrine yöneldi. "Düşünmeden nasıl konuşabilirim ki?" dedi içinden. "İnsan önce düşünür, sonra bu düşüncelerini ifade edecek sözcükleri bulur. Düşünce dili yönlendirir; dil ise sadece düşüncenin aracıdır." Sonra duraksadı. "Ama ya dil, düşüncelerimi şekillendiriyorsa? Düşünemediklerim, belki de adını bilmediklerimdir. Düşünme süreci, kelimeler olmadan başlayamaz. Dilde karşılığı olmayan şeyleri düşünmek neredeyse imkânsız." Geçen derste öğretmenin söylediği Wittgenstein'ın sözünü anımsadı. "Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarıdır." demişti. Sonra üçüncü görüşü düşündü. "Belki de dil ve düşünce birbirini etkileyen, iç içe geçmiş unsurlardır. Bu durumda biri olmadan diğeri eksik kalır. Düşünceler dili geliştirir, gelişen dil de yeni düşünce olanakları yaratır. İnsan bazen bir kavramı düşünerek diline yeni bir ifade katar bazen de bir kelime sayesinde yeni bir düşünce kurar." Belki de tüm bunların kesin bir cevabı yoktu. Derin bir nefes aldı. Ama şunu kesin olarak biliyordu. Bu soruların peşinden gitmek bile düşünmenin kendisiydi.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Dil ve düşünce ilişkisiyle ilgili metindeki yaklaşımlardan hangisine katılıyorsunuz? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

2. Metinde yer alan dil ve düşünme ilişkisi ile ilgili yaklaşımların gerekçelerini tespit ederek ilgili boşluklara yazınız.

Düşünce dili doğurur. Çünkü;

.....

.....

.....

Dil düşünceyi şekillendirir. Çünkü;

.....

.....

.....

Dil ve düşünce karşılıklı etkileşim içindedir. Çünkü;

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

-Önce düşünce vardır, sonra dili kullanırız. İnsan bir şeyi düşündükten sonra onu anlatmak için sözcüklere ihtiyaç duyar. Bu yüzden dil, düşüncelerimizi ifade etmenin bir aracıdır ama düşünmek için şart değildir.

-Dil olmadan düşünce olmaz. Çünkü bir şeyi düşünebilmek için onun adını bilmemiz gerekir. Dilde karşılığı olmayan bir kavramı zihinde canlandırmak çok zordur. O yüzden dil, düşünmeyi yönlendirir ve sınırlarını belirler.

-Dil ve düşünce birbirine bağlıdır. Düşüncelerimiz dili geliştirir ama dil de bize yeni düşünme yolları açar. İkisi birlikte çalışır, biri olmadan diğeri tam gelişemez.

Soru 2

Düşünce dili doğurur. Çünkü;

-İnsan önce düşünür, sonra bu düşüncelerini ifade edecek sözcükleri bulur.

-Düşünce dili yönlendirir; dil sadece düşüncenin bir aracıdır.

Dil düşünceyi şekillendirir. Çünkü;

-Düşünme süreci, kelimeler olmadan başlamaz.

-Dilde karşılığı olmayan şeyleri düşünmek neredeyse imkânsızdır.

Karşılıklı etkileşim içindedir. Çünkü;

-Düşünceler dili geliştirir, gelişen dil de yeni düşünce olanakları yaratır.

-İnsan bazen bir kavramı düşünerek diline yeni bir ifade katar bazen de bir kelime sayesinde yeni bir düşünce kurar.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Düşünme ve Dil İlişkisi

Düşünme; zihnin karşılaştırma yapma, ayırt etme, birleştirme ve bağlantıları anlama yetisidir. Düşünme sayesinde insan; çevresini anlamlandırır, deneyimlerini yorumlar, sorunlara çözümler geliştirir.

Düşünmenin üç önemli yapı taşı; **imge**, **kavram** ve **dil**dir.

İmge, duyusal bir yaşantının zihinsel temsilidir. İmgeler, insanın deneyimlediği nesne, olay veya durumun zihinde canlandırılmasını sağlar. Zihinde biriken imgeler, soyutlanarak karşılaştırılır ve benzerliklerine göre gruplandırılır. Bu süreç, kavramların oluşumunu sağlar.

Kavram; bir nesne, olay ya da durumu temsil eden genel ve soyut bir tasarımdır. Kavram oluşturmak, dilin gerekliliklerinden biridir. Dildeki kelimelerin büyük bir bölümü, bir kavramın ifadesidir.

Dil, duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesidir. İnsan, önce kavram oluşturur; ardından bu kavramı karşılayan kelimeyi öğrenir. Dili öğrenen insan, artık kavramları düşünürken onları ifade eden kelimeleri de düşünür hâle gelir. Sözel düşünme; düşünme sürecinde kullanılan dilin yapı, özellik ve kurallarının etkisi altındadır.

Dilin yapısal üç temel ögesi; **ses bilgisi**, **biçim bilgisi** ve **söz dizimi**dir. Ses bilgisi; dildeki seslerin düzenlenişini, hangi seslerin anlam farkı yarattığını ve bu seslerin dilde nasıl düzenlendiğini ele alır.Biçim bilgisi, kelimelerin iç yapısını ve dilin anlam taşıyan en küçük birimlerini inceler.

Söz dizimi, cümle içindeki kelimelerin sıralanışı ile ilgilidir. Kelimelerin anlamlı cümleler oluşturacak şekilde nasıl sıralandığını belirler.

Düşüncelerin oluşumu, gelişimi, taşınması ve sürekliliğinde dil önemli bir rol oynar. Dil sayesinde varlığa, bilgiye, değere ait elde edilen bulgular, sonraki kuşaklara aktarılabilir. Aynı şekilde düşünme de dilin gelişmesinde ve zenginleşmesinde etkilidir.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

MANTIK VE ARGÜMANTASYONUN TEMEL KAVRAMLARI, ARGÜMANTASYONUN YAPISI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında mantık ve argümantasyonun bazı temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Mantık nedir?

Akıl yürütme nasıl gerçekleşir?

Önerme ve önerme olmayan cümleler nasıl ayırt edilir?

Safsata ve argüman nedir?

Safsatalar toplumsal yaşamı nasıl etkiler?

Günlük dildeki bir argüman mantığın biçimsel diline nasıl dönüştürülür?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	DOĞRU/YANLIŞ
1. Mantık düşünceler arasındaki ilişkiyi inceler.	
2. Bir önerme aynı koşullarda hem doğru hem yanlış olabilir.	
3. Düşünceler arasında çelişki bulunmaması tutarlılık açısından önemlidir.	
4. Bilimsel çalışmalarda da hatalı akıl yürütmelere rastlanabilir.	
5. Hatalı akıl yürütmeler bireysel ve toplumsal anlamda sorunlar yaratabilir.	
6. Bir görüşü birçok kişinin kabul etmesi onun doğru olduğunu gösterir.	

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Doğru/Yanlış Tablosu

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

İFADELER	DOĞRU/YANLIŞ
1. Mantık düşünceler arasındaki ilişkiyi inceler.	D
2. Bir önerme aynı koşullarda hem doğru hem yanlış olabilir.	Y
3. Düşünceler arasında çelişki bulunmaması tutarlılık açısından önemlidir.	D
4. Bilimsel çalışmalarda da hatalı akıl yürütmelere rastlanabilir.	D
5. Hatalı akıl yürütmeler bireysel ve toplumsal anlamda sorunlar yaratabilir.	D
6. Bir görüşü birçok kişinin kabul etmesi onun doğru olduğunu gösterir.	Y

Açıklamalar

1. "Mantık düşünceler arasındaki ilişkiyi inceler." ifadesi doğrudur. Mantık, akıl yürütmelerin hangi kurallara göre yapıldığını, önermelerin birbirini nasıl desteklediğini ve düşünce zincirinin yapısal olarak doğru kurulup kurulmadığını denetler.

2. "Bir önerme aynı koşullarda hem doğru hem yanlış olabilir." ifadesi yanlıştır. Bir önerme aynı zaman ve şartlar altında hem doğru hem de yanlış olamaz. Bir şey ya doğrudur ya da yanlıştır.

3. "Düşünceler arasında çelişki bulunmaması tutarlılık açısından önemlidir." ifadesi doğrudur. Düşünceler arasında mantıksal çelişkilerin olmaması o görüşün sağlam, güvenilir ve savunulabilir olmasını sağlar.

4. "Bilimsel çalışmalarda da hatalı akıl yürütmelere rastlanabilir." ifadesi doğrudur. Bilim insanları da diğer insanlar gibi zaman zaman hatalı akıl yürütmelerde bulunabilir. Bu nedenle bilimsel düşünce, eleştiriye ve sorgulamaya açıktır.

5. "Hatalı akıl yürütmeler bireysel ve toplumsal anlamda sorunlar yaratabilir." ifadesi doğrudur. Hatalı akıl yürütmeler bireysel düzeyde yanlış kararlar alınmasına, toplumsal düzeyde ise bilgi kirliliğine, kutuplaşmaya ve sağlıksız iletişime yol açabilir.

6. "Bir görüşü birçok kişinin kabul etmesi onun doğru olduğunu gösterir." ifadesi yanlıştır. Bir düşüncenin doğruluğu, onu savunan insan sayısıyla değil ardındaki kanıtların ve mantıksal argümanların sağlamlığı ile ölçülür.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Gazetede yer alan haberleri okuyarak soruları cevaplayınız.

RASYONEL GAZETESİ

Gündem - Bilim ve Sağlık - Toplum - Ekonomi

Düşünmeden Kabul Etme, Okurken Sorgula!

11.12.2025 Perşembe

Gençler Artık Hiç Kitap Okumuyor!

Bir sokak röportajında üç genç, kitap okumadığını belirtti. Bu röportajdan sonra köşe yazarımız Şefik Yitik, "Gençliğimiz tamamen kayıp. Artık hiç kimse kitap okumuyor." diyerek büyük bir alarm verdi.

Ünlü Oyuncu Vegan Oldu, Demek ki Sağlıklı!

Geçtiğimiz günlerde ünlü oyuncu Elif Karan, vegan beslenmenin "en sağlıklı yaşam biçimi" olduğunu sosyal medyada duyurdu. Ardından takipçileri kitlesel şekilde et yemeyi bıraktı.

Zengin Olmanın Tek Yolu Başarılı Olmaktır!

Ekonomist Semih Yurt, "Zengin insanlar başarılıdır, çünkü başarılı olanlar zengin olur." açıklamasıyla gündeme geldi.

Yağmur Yağdı, Sınavlar Kötü Geçti!

Bir okulda yapılan sınavdan düşük notlar gelince bazı veliler sınav günündeki yağmuru suçladı. "Çocuklar sınava zaten moral bozukluğuyla girdi." dediler.

1. Haberlerdeki düşünme hatalarını bulup bu hataların nedenlerini yazınız.

.....

.....

2. Yaptığınız ya da çevrenizde gözlemlediğiniz düşünme hatalarından **birini** ve bu **düşünme hatasının nedenini** yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

-"Gençler Artık Hiç Kitap Okumuyor!" haberinde üç kişinin görüşünden hareketle gençlerin tamamı ile ilgili hatalı bir genelleme yapılmıştır.

-"Ünlü Oyuncu Vegan Oldu, Demek ki Sağlıklı!" haberinde alan uzmanı olmayan bir kişinin görüşü doğru kabul edilmiştir. Kişinin ünlü olması doğru söylediği anlamına gelmez.

-"Zengin Olmanın Tek Yolu Başarılı Olmaktır!" haberinde başarının sebebi zenginlik, zenginliğin sebebi olarak başarı gösterilerek kısır döngü yapılmıştır.

-"Yağmur Yağdı, Sınavlar Kötü Geçti!" haberinde yağmurun yağması ile sınav sonucu arasında bağlantı kurulmuştur. Bu iki durum arasında doğrudan bir neden-sonuç ilişkisi kurulamaz.

Soru 2

Örnek Çözüm:

-Sokakta bir bisikletlinin kırmızı ışıkta geçtiğini gördüğümde bütün bisikletlilerin kural ihlali yaptıklarını söyleyebiliyorum. Yalnızca bir gözlemden hareketle genelleme yapıyorum.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Farklı Mantık Tanımları

Aşağıdaki görselde farklı mantık tanımları yer almaktadır. Görseli dikkatlice inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Soru:

Sizce mantık nedir? Kendi cümlelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 2

Akıl İlkeleri

Aşağıdaki modelde akıl yürütme ilkeleri ile ilgili verilen bilgileri inceleyerek boşluklara akıl ilkesine uygun örneği yazınız.

Etkinlik 3

Önerme ve Doğruluk

AÇIKLAMA

Günlük dilde kullanılan her ifade bir yargı içermez. Bir ifadenin önerme sayılabilmesi için doğru ya da yanlış olabilme özelliğine, yani bir doğruluk değerine sahip olması gerekir. Soru, istek, ünlem, dua, duygu ve kişisel görüş içeren ifadeler ise doğruluk değeri taşımadıkları için önerme değildir.

Görsel ve metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Sabah okul için hazırlanan Zehra Beren, pencereden dışarı bakarak "Bugün hava yağmurlu." dedi.

Kardeşi Emir Taha ise, "Keşke hava güneşli olsaydı." diye karşılık verdi.

Bir süre sonra Zehra Beren takvime bakarak "Bugün 25 Aralık." ifadesini kullandı.

Emir ise iç çekerek "Bence kış ayları çok sıkıcı." dedi.

Sorular

1. Metinde yer alan ifadelerden hangileri önerme değildir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

2. Siz de önerme olabilecek üç örnek ifade yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 4

Akıl Yürütme Yöntemleri

Aşağıda yer alan diyalogtan ve verilen örnek cevaplardan hareketle soruları cevaplayınız.

AÇIKLAMA

Akıl Yürütme (Çıkarım): Verilen öncüllerden sonuç çıkarmaktır. Akıl yürütmede sonucu desteklemek için öne sürülen gerekçelere "öncül" adı verilir.

Üç tür akıl yürütme vardır:

1. Tümdengelim (Dedüksiyon): Tümelden tümele, tümelden tikele, yasadan olaya, genelden özele doğru giden bir düşünme biçimidir.

2. Tümevarım (Endüksiyon): Özel veya tekil önermelerden genel veya tümel önermelere doğru yapılan akıl yürütme biçimidir.

3. Analoji: İki farklı durum veya nesne arasındaki benzerlik veya benzerliklerden yola çıkılarak bir durum için geçerli olan özelliğin diğeri için de geçerli olduğunun varsayıldığı akıl yürütmedir.

Sorular

1. Görseldeki kişilerin konuşmalarında kullandıkları akıl yürütme türlerini belirleyerek isimlerinin karşısına yazınız.

Defne: Tümdengelim

Sıla: .....

Burcu: .....

2. Görselde kullanılan akıl yürütmelerin öncül ve sonuç önermelerini belirleyerek aşağıda verilen boşluklara yazınız.

Defne

I. Öncül: Ay tutulmalarının tümünün dolunay evresinde gerçekleştiği biliniyor.

II. Öncül: Ay'ın yörüngesi Dünya'nın gölgesiyle kesiştiği an tutulma yaşanıyor.

Sonuç: Demek ki bu kesişme anı da yalnızca dolunay evresinde gerçekleşiyor.

Sıla

I. Öncül: .....

II. Öncül: .....

Sonuç: .....

Burcu

I. Öncül: .....

II. Öncül: .....

Sonuç: .....

3. Akıl yürütmelerin tutarlılığını değerlendirerek aşağıda verilen boşluklara yazınız.

Defne

Defne'nin kullandığı akıl yürütme tutarlıdır. Çünkü öncüller birbiriyle çelişmemekte ve bir bütün olarak anlamlı ve mantıklı bir yapı oluşturmaktadır. Önermeler birlikte doğrudur.

Sıla

.....

.....

Burcu

.....

.....

4. Akıl yürütmelerin geçerliliğini değerlendirerek aşağıda verilen boşluklara yazınız.

Defne

Sonuç önermesi öncüllerden zorunlu olarak çıktığı için akıl yürütme geçerlidir.

Sıla

.....

.....

Burcu

.....

.....

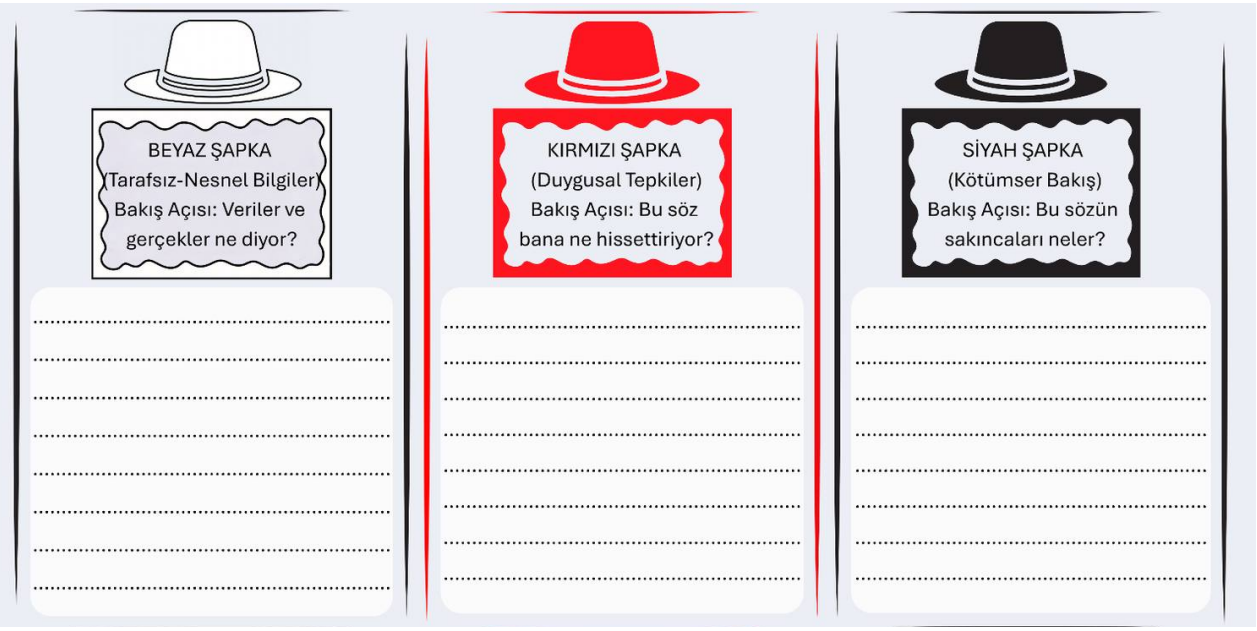
Etkinlik 5

Argümanlar, bireyin bir konu hakkındaki düşüncelerini gerekçeler ve kanıtlarla destekleyerek ortaya koymasını sağlar. Aynı konu hakkında farklı argümanlar geliştirilmesi, bireylerin olayları farklı bakış açılarıyla değerlendirmelerinden kaynaklanır.

Etkinlikte "6 Şapkalı Düşünme" tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte her şapka, farklı bir düşünme tarzını simgeler; aynı konuya dair farklı argümanların geliştirilmesi ve bu argümanların değerlendirilmesi becerilerinin gelişmesini sağlar. Süreç yönetiminden sorumlu olan mavi şapka, süreci koordine eder. Geniş ve bütüncül bir bakış açısı oluşturmak için ortaya konulan argümanları düzenler, değerlendirir ve sonuca bağlar.

Kartlarda belirtilen düşünme şapkasının özelliğine uygun bir bakış açısıyla hareket ederek aşağıdaki sözle ilgili argümanlarınızı kartın altındaki boşluğa yazınız

Hiç hata yapmayan insan, hiçbir şey yapmayan insandır.

Etkinlik 6

Aşağıda safsata türleri ile ilgili bir bilgi görseli ve safsata türlerinin yer aldığı tartışma programı, sosyal medya yazışması, diyalog ve gazete haberi görselleri yer almaktadır. Görsellerde yer alan ifadeleri okuyunuz. Her görselin yanında yer alan başlıklara uygun ifadeleri boşluklara yazınız.

Görsel 1

Görselde bulunan safsata türü:

.....

.....

Bu safsatanın toplumda yarattığı etki:

.....

.....

Görsel 2

Görselde bulunan safsata türü:

.....

.....

Bu safsatanın toplumda yarattığı etki:

.....

.....

.....

Görsel 3

Görselde bulunan safsata türü:

.....

Bu safsatanın toplumda yarattığı etki:

.....

.....

.....

Düşünelim

Safsata türlerine kendi yaşantınızdan ve çevrenizden belirgin örnekler veriniz. Bu örnekler üzerinden doğru ve güvenilir olmanın önemini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 7

Argümanı Mantığın Biçimsel Diline Dönüştürme

Metni okuyunuz ve aşağıda verilen örnekten yararlanarak argümanı mantığın biçimsel diline çevirip argümanın altında verilen uygun boşluklara yazınız.

Günlük konuşma dilinde kullandığımız argümanlar her zaman mantık dilinde olduğu gibi sıralı olarak karşımıza çıkmaz. Çoğu zaman önce iddia (sonuç) sonrasında ise gerekçeler (öncül) verilir. Argümanın önermeleri arasındaki ilişkiyi anlamak için öncelikle mantık diline çevirmemiz gerekmektedir.

1. Geri dönüşüm projeleri gerçekten işe yarıyor gibi görünüyor. Mahallemizdeki geri dönüşüm kutuları sürekli doluyor, süpermarketlerde tek kullanımlık poşet kullanımı azaldı ve çevremizdeki parklar da son zamanlarda daha temiz. Bu işaretler, halkın çevre bilincinin arttığını ve yeni uygulamanın başarılı olduğunu gösteriyor.

1. Öncül (P): Mahalledeki geri dönüşüm kutuları sürekli doluyor.
2. Öncül (P): Süpermarketlerde tek kullanımlık poşet kullanımı azaldı.
3. Öncül (P): Çevremizdeki parklar daha temiz.

Sonuç (C): O hâlde geri dönüşüm projeleri işe yarıyor ve halkın çevre bilinci artıyor.

2. Bu yatırım planına onay vermemeliyiz. Çünkü proje teklifi, öngörülemeyen maliyetler için yeterli bir yedek bütçe içermiyor. Daha önceki benzer projelerde bu tür eksiklikler büyük finansal kayıplara yol açtı. Herhangi bir projenin başarısı, beklenmedik durumlar için ayrılmış sağlam bir bütçenin varlığına bağlıdır.

1. Öncül: .....
2. Öncül: .....
3. Öncül: .....

Sonuç: .....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Farklı Mantık Tanımları

Örnek Çözüm:

-Mantık, doğru düşünmeyi sağlayan kurallar bütünüdür.
-Mantık, akıl yürütmelerimizin doğru olup olmadığını inceleyen bir alandır.
-Mantık, düşüncelerimizi düzenleyip tutarlı hâle getirmemizi sağlayan bilimdir.
-Mantık, öncüllerden doğru sonuç çıkarmaya yardımcı olan bir araçtır.

ETKİNLİK 2

Akıl İlkeleri

Örnek Çözüm

ETKİNLİK 3

Önerme ve Doğruluk

Soru 1

- "Bugün hava yağmurlu." ifadesi, gözlem yoluyla doğru ya da yanlış olup olmadığı belirlenebildiği için önermedir.
- "Bugün 25 Aralık." ifadesi de takvimden kontrol edilebildiği için doğruluk değeri taşır ve bu nedenle önermedir.
- "Keşke hava güneşli olsaydı." ifadesi bir isteği dile getirdiğinden doğru ya da yanlış olarak değerlendirilemez. Bu yüzden önerme değildir.
- "Bence kış ayları çok sıkıcı." ifadesi ise kişisel bir görüş bildirdiği için doğruluk değeri taşımaz ve önerme değildir.

Soru 2

Örnek Çözüm

- Bir hafta yedi günden oluşur.
- Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkedir.
- Ankara Türkiye'nin başkentidir.

ETKİNLİK 4

Akıl Yürütme Yöntemleri

Soru 1

Sıla: Analoji

Burcu: Tümevarım

Soru 2

Sıla

I. Öncül: Ay tutulmasında Dünya, Güneş ile Ay'ın arasına girer ve Güneş'in ışığını keser.

II. Öncül: Bu, bir ışık kaynağının önüne duvar örmek gibidir.

Sonuç: Öyleyse bu durum da ışık tutulması olarak adlandırılabilir.

Burcu

I. Öncül: Gerçekleşen pek çok Ay tutulması sırasında hava sıcaklığında düşüşler gözlenmiş.

II. Öncül: Bu gece de Ay tutulması yaşanacak.

Sonuç: O hâlde bu gece üşüyeceğimizi söyleyebilirim.

Soru 3

Örnek Çözüm

Sıla'nın kullandığı akıl yürütme tutarlıdır, çünkü kendi içinde çelişki taşımaz. Işığın bir cisme ulaşmasının engellendiği iki durum örneklenerek aralarında bağ kurulmaktadır.

Burcu'nun akıl yürütmesi tutarlıdır. Gözleme dayalı bir örüntü tespit edilmiş ve bu örüntüde mantık kurallarına uygun biçimde sonuca varılmıştır.

Soru 4

Örnek Çözüm

Sıla

Sonuç öncüllerden zorunlu olarak çıkmaz, sonuç bir yorum veya bir adlandırma önerisi olabilir. Bu nedenle akıl yürütme geçerli değildir.

Burcu

Sonuç önermesi öncüllerden zorunlu olarak çıkmaz ve sonuç olasılıklı bir nitelik taşır. Bu nedenle bu akıl yürütme geçerli değildir.

ETKİNLİK 5

6 Şapkalı Düşünme Tekniği

Örnek Cevap:

ETKİNLİK 6

Safsatalar ve Toplumsal Etkileri

Görsel 1:

Görselde bulunan safsata türü:

Cımbızlama

Bu safsatanın toplumda yarattığı etki:

Örnek Çözüm:

Olayların sadece bir kısmı gösterildiği için insanlar yanlış yönlendirilebilir.

Toplumda bilgi kirliliği ve kafa karışıklığı artabilir.

Eleştirel düşünme ve sorgulama alışkanlığı zayıflayabilir.

Görsel 2:

Görselde bulunan safsata türü:

Adam Karalama

Bu safsatanın toplumda yarattığı etki:

Örnek Çözüm:

Fikir değil, kişi tartışılır hâle gelir.

Bireylerin katılım cesaretinin kırılmasına neden olur.

Görsel 3:

Görselde bulunan safsata türü:

Popülerliğe Başvurma

Bu safsatanın toplumda yarattığı etki:

Popüler olan her şeyin değerli olduğu düşüncesi yaygınlaşabilir.

Farklı görüşlere karşı hoşgörü azalabilir.

Kararlar, kanıtlara değil çoğunluğun tercihine göre alınabilir.

Düşünelim

Örnek çözüm

Otoriteye başvurma safsatası örneği:

-Geçen hafta arkadaşım bana çok ünlü bir oyuncunun bir vitamin markasını önerdiğini ve bu nedenle o vitamini herkesin alması gerektiğini söyledi.

Nedensellik safsatası örneği:

• Sınavdan önce kırmızı kalem kullandım ve yüksek not aldım. Demek ki bu başarının nedeni kırmızı kalem kullanmamdır.

Doğru ve güvenilir olmanın önemi:

Doğru kararlar verebilmek için bilgilerin güvenilir kaynaklardan ve uzman görüşlerinden doğrulanması gerekir. Aksi hâlde insanlar yanlış bilgilere inanarak sağlıklarını riske atabilirler.

Başarı; ders çalışmak, konuyu anlamak, düzenli tekrar yapmak gibi birçok etkene bağlıdır. Olaylar arasındaki ilişkiyi kanıtlara dayandırmak ve yeterli bilgiye ulaşmadan kesin yargılarda bulunmamak gerekir. Aksi hâlde yanlış neden-sonuç ilişkileri kurarak hatalı kararlar verebiliriz.

ETKİNLİK 7

Argümanı Mantığın Biçimsel Diline Dönüştürme

2. Bu yatırım planına onay vermemeliyiz. Çünkü proje teklifi, öngörülemeyen maliyetler için yeterli bir yedek bütçe içermiyor. Daha önceki benzer projelerde bu tür eksiklikler büyük finansal kayıplara yol açtı. Herhangi bir projenin başarısı, beklenmedik durumlar için ayrılmış sağlam bir bütçenin varlığına bağlıdır.

1. Öncül: Proje teklifi, öngörülemeyen maliyetler için yeterli bir yedek bütçe içermiyor.
2. Öncül: Daha önceki benzer projelerde bu tür eksiklikler büyük finansal kayıplara yol açtı.
3. Öncül: Bir projenin başarısı beklenmedik durumlar için ayrılmış sağlam bir bütçenin varlığına bağlıdır.

Sonuç: O hâlde bu yatırım planına onay vermemeliyiz.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki bilgi görselini inceleyerek soruları cevaplayınız.

MANTIK KAPANI

Merhaba arkadaşlar, ben Gülay. "Mantık Kapanı" adlı bloğuma hoş geldiniz!
Bu platformu kurmamdaki temel amaç, fikirleri çarpıştırmak, argümanların gücünü kavramak, hepimizin hayatında sıklıkla karşılaştığı safsatalar konusunda farkındalık kazandırmak ve diyaloğumuzun niteliğini artırmaktır.
Günümüz dünyasında, gerek sosyal medyada gerekse günlük yaşam sohbetlerimizde safsatalarla çok sık karşılaşıyoruz. Bazen farkında olmadan bir safsataya düşebiliyoruz; bazen de karşımızdaki kişiyi yanıltmak, ikna etmek ya da bir argümanı zayıflatmak amacıyla bu tür hataların bilinçli olarak kullanıldığını görebiliyoruz. Bu durum, sağlıklı tartışma ortamlarının oluşmasını engelliyor ve gerçeklerin gözden kaçmasına neden olabiliyor.

Arkadaşlar, sağlam argümanlar kurabilmek ve safsataları tanıyabilmek, hem kendimizi ifade etme şeklimizi güçlendirir hem de başkalarının argümanlarını daha doğru bir şekilde değerlendirmemizi sağlar.

Peki, bir ifade veya iddiayla karşılaştığımızda; bunun bir görüş mü, sağlam bir argüman mı yoksa kurnazca gizlenmiş bir safsata mı olduğunu nasıl anlayacağız?

Gelin, Mantık Kapanı'nda birlikte düşünelim ve tartışalım. Yorumlarınızı bekliyorum.

Akıl Küpü: Gülay, yine harika bir konuya değinmişsin! Bana göre çok kitap okuyan insanlar mantık hatalarını hemen fark ederler.

Bilinçli Okur: Evet **@Akıl Küpü** Kitap okumak, zihin için bir antrenman gibidir. Kitap okurken zihnin anlama, hayal etme, hafızaya alma, kelime haznesi oluşturma gibi birçok farklı yetisi aynı anda aktif hâle gelir. Bu nedenle kitap okumak kendimize yapabileceğimiz en değerli yatırımlardan biridir.

Yanlış Dedektörü: Zaten **@Bilinçli Okur** geçen günkü tartışmada da kendini göstermek adına abartılı davranışlarda bulunmuştu. O her zaman abartır ve her konuda taraflıdır. Kendisi kitap okumayan bir insandır. Onun bu konudaki önerilerine kulak asmayın.

Sorgulayan Ruh: Sana katılmıyorum **@Akıl Küpü** Bence eleştirel ve sorgulayıcı bir tavra sahip insanlar yanlışları fark ederler.

Sadece Vatandaş: Bence **@Bilinçli Okur** uzman bir kişi. Uzmanlar ne söylüyorsa doğrudur. Her konudaki görüşlerinin altına imzamı atarım.

Retorik Üstadı: **@Sadece Vatandaş** Uzmanlar da insandır ve yanılabilirler. Yaşanan gelişmeler ile ilgili yeni verilere ulaşmamış olabilirler veya kişisel deneyim ve değerleri görüşlerini etkileyebilir. Bilim, sürekli kendini yenileyen bir alandır ve önce doğru kabul edilen bir bilgi sonra yanlışlanabilir. Bu bağlamda hakikatin anlaşılabilmesi derinlemesine bir sorgulama gerektirir.

Sorular

1. Bloktaki yorumlarda kimler safsata yapmıştır? Safsatanın türünü belirterek gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

2. Bilinçli Okur ve Retorik Üstadı'nın günlük dilde verilen argümanlarını mantığın biçimsel diline dönüştürerek ilgili boşluklara yazınız.

Bilinçli Okur

.....

.....

.....

Retorik Üstadı

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

Yanlış Dedektörü'nün yorumu **"adam karalama"** safsatasına örnektir. Karşısındaki kişinin görüşlerinin yanlış olduğuna dair gerekçe sunmak yerine onun özelliklerine saldırmayı seçmek olarak tanımlanabilir.

Sadece Vatandaş'ın yorumu **"otoriteye başvurma"** safsatasına örnektir. Bir iddianın kabulü için bir otoriteye veya bu otoriteye duyulan saygıya, korkuya başvurulması durumu olarak tanımlanabilir.

Soru 2

Bilinçli Okur

I. Öncül: Kitap okumak, zihin için bir antrenman gibidir.

II. Öncül: Kitap okurken zihnin anlama, hayal etme, hafızaya alma, kelime haznesi oluşturma gibi birçok farklı yetisi aynı anda aktif hâle gelir.

Sonuç: Bu nedenle kitap okumak kendimize yapabileceğimiz en değerli yatırımlardan biridir.

Retorik Üstadı

I. Öncül: Uzmanlar da insandır ve yanılabilirler.

II. Öncül: Yaşanan gelişmeler ile ilgili yeni verilere ulaşmamış olabilirler veya kişisel deneyim ve değerleri görüşlerini etkileyebilir.

III. Öncül: Bilim, sürekli kendini yenileyen bir alandır ve önce doğru kabul edilen bir bilgi sonra yanlışlanabilir.

Sonuç: Bu bağlamda hakikatin anlaşılabilmesi derinlemesine bir sorgulama gerektirir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları

Mantık, düşünme biçimi olarak; tutarlı ve doğru düşünme demektir. Mantık, doğru düşünme tarzını konu edinen disiplindir.

Mantığın temel kavramlarını bilmek, doğru düşünmeyi ve düşünceleri belirli bir düzen içinde temellendirmeyi sağlar.

Akıl İlkeleri

Akıl yürütmenin doğru ve tutarlı olmasını sağlayan ilkelerdir.

Başlıca akıl ilkeleri şunlardır:

✓ **Özdeşlik İlkesi:** "Bir şey ne ise odur." şeklinde ifade edilen akıl ilkesidir. Örneğin "Ağaç ağaçtır."

✓ **Çelişmezlik İlkesi:** "Bir şey aynı zamanda ve aynı yerde hem kendisi hem de kendisinden başka bir şey olamaz." şeklinde ifade edilir. Örneğin "Menekşe çiçektir." önermesi ile "Bazı menekşeler çiçek olmayandır." önermesi birlikte doğru olamaz. Biri doğru ise diğeri yanlış olmak zorundadır.

✓ **Üçüncü Hâlin İmkânsızlığı:** "Bir şey ya kendisidir ya da kendisi olmayandır, üçüncü bir seçenek yoktur." biçiminde ifade edilir. Bu ilke düşünme ve konuşma evrenimizi ikiye böler ve tüm evrenin bunlar olduğunu ifade eder. "A evreni ve A olmayanların evreni". Örneğin "Evren ya sonludur ya da sonlu değildir."

✓ **Yeter-Sebep İlkesi:** Bu ilkeye göre nedensiz hiçbir şey var olamaz veya hiçbir önerme doğru olamaz. Yani bir şeyin kendiliğinden var olması mümkün değildir.

• **Önerme:** Doğru veya yanlış bir yargı bildiren cümlelerdir. Her önerme bir cümledir ama her cümle bir önerme değildir. Emir, istek, soru, dua ve ünlem bildiren cümleler önerme değildir.

• **Akıl Yürütme (Çıkarım):** Verilen öncüllerden sonuç çıkarmaktır. Akıl yürütmede sonucu desteklemek için öne sürülen gerekçelere "öncül" adı verilir.
Bütün insanlar ölümlüdür.....Öncül
Sokrates insandır.....Öncül
O hâlde Sokrates ölümlüdür.....Sonuç

• **Tümdengelim (Dedüksiyon):** Tümelden tümele, tümelden tikele, yasadan olaya, genelden özele doğru giden bir düşünme biçimidir. Tümel öncüllerden zorunlu olarak tikel önermelerin çıkarılması işlemidir.
Bütün canlılar solunum yapar.
İnsan bir canlıdır.
O hâlde insan solunum yapar.

• **Tümevarım (Endüksiyon):** Özel veya tekil önermelerden genel veya tümel önermelere doğru yapılan akıl yürütme biçimidir. Gözlemlenen birçok olaydan hareketle bir genelleme ortaya koymaktır.
Meşe, çam, ladin, akasya, manolya, söğüt ağaçları yeşil yapraklı oldukları için fotosentez yapar. O hâlde bütün yeşil yapraklı ağaçlar fotosentez yapar.

• **Analoji:** İki farklı durum veya nesne arasındaki benzerlik veya benzerliklerden yola çıkılarak bir durum için geçerli olan özelliğin diğeri için de geçerli olduğunun varsayıldığı akıl yürütmedir. Analojide tikelden tikele ya da özelden özele doğru bir yol izlenir.
Giresun, Karadeniz Bölgesi'ndedir ve yıl boyu yağış alır.
Rize de Karadeniz Bölgesi'ndedir.
O hâlde Rize de yıl boyu yağış alır.

• **Tutarlılık:** Akıl yürütmede ileri sürülen önermelerin birbirleriyle uyumlu olması, çelişki barındırmamasıdır.

• **Çelişiklik:** Önermelerin hem nitelik hem de nicelik bakımından farklı ve tüm olanaklı durumların yanlış olmasıdır.
Akıl yürütme; tümdengelim, tümevarım ve analoji ile gerçekleştirilir.

Argümantasyonun Yapısı

• **Argüman:** Bir düşünceyi desteklemek veya kanıtlamak amacıyla, birbirine mantıksal olarak bağlı öncüllerden bir sonuca ulaşma sürecidir. Argüman, bir iddia ve onu destekleyen gerekçelerin ifade edilmesi ile kurulur.

• **Safsata:** Dışarıdan bakıldığında geçerli veya ikna edici gibi görünen ancak mantıksal olarak hatalı bir akıl yürütme biçimidir. Bu hatalı çıkarımlar yalnızca akıl yürütme kurallarının ihlaliyle değil anlam ve içerikteki bozulmalarla da ortaya çıkabilir.
Safsatalar, akıl yürütme biçimi gibi görünmelerine karşın mantıksal geçerlilik taşımazlar. Bazen safsataların amacı, gerçekten ikna etmek değil; yanıltmak, saptırmak veya etki yaratmak olabilir. Günlük hayatta farklı türden safsatalarla karşılaşmamız mümkündür.

Bazı Safsata Türleri

• **Otoriteye Başvurma**: Bir iddianın kabulü için bir otoriteye veya bu otoriteye duyulan saygıya, korkuya başvurulması durumudur.

• **Adam Karalama:** Bir kişinin görüşlerini çürütmek yerine onun kişilik özelliklerine saldırma veya karşı iddiada bulunmadır.

• **Cımbızlama:** Var olan verinin içinden sadece kendi iddiasını destekleyen küçük bir kısmı alarak geri kalanı kasıtlı olarak görmezden gelme hatasıdır.

• **Yanlış Analoji:** Aralarında yeterli ve ilgili benzerlik bulunmayan iki durum, olay veya nesneyi karşılaştırarak sonuca varma yanılgısıdır.

• **Popülerliğe Başvurma:** Bir görüşün ya da iddianın yalnızca çok sayıda insan tarafından kabul edilmesi nedeniyle doğru olduğunun ileri sürülmesidir.

• **Nedensellik:** İki olayın birlikte gerçekleşmesinden veya art arda meydana gelmesinden hareketle birinin diğerinin nedeni olduğunu kabul etme hatasıdır.

• **Argümantasyon**
Argümanların ortaya çıkarılma sürecine argümantasyon adı verilir. Argümantasyon sürecinde açık bir iddia, geçerli öncüller ve bunlar arasında mantıksal bir bağ kurulmalıdır. Argümantasyon doğruluğu kabul edilen görüşlerden yeni görüşlere ulaşmak ya da bir tartışmada karşıt görüşü çürüterek kendi görüşünü kabul ettirmek için de kullanılmaktadır.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

VARLIK FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında varlık felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Ağrı Dağı ve Kaf Dağı eşit düzeyde mi gerçektir?

Varlık yalnızca algılanandan mı ibarettir?

Bilim ve felsefe varlığa aynı şekilde mi yaklaşır?

Varlık felsefesi hangi konuları ele alır?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

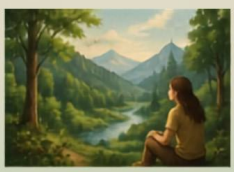
Aşağıdaki kartları inceleyiniz. Felsefenin bu konularla ilgilenip ilgilenmediğini işaretleyiniz ve seçiminizin gerekçesini ilgili boşluğa yazınız.

Gezegenlerin hareketleri

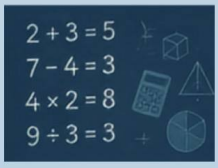
İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
.....
.....

İnsan ve doğa ilişkisi

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
.....
.....

Sayılar ve işlemler

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
.....
.....

Güzel olanın ne olduğu

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
.....
.....

Bir ülkenin nüfusu

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
.....
.....

İyi ve kötü davranışlar

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
.....
.....

Geri Bildirim

Gezegenlerin hareketleri

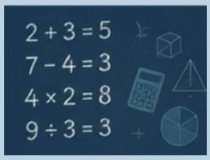
İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
Bu konu astronominin konusudur. Deney ve gözleme dayanan bilimsel yöntemlerle incelenir.

İnsan ve doğa ilişkisi

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
Bu konu değerler ve sorumluluklar açısından felsefenin konusudur.

Sayılar ve işlemler

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
Matematiğin konusudur. Kurallara ve kanıtlara dayanır.

Güzel olanın ne olduğu

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
Güzellik, sanat ve estetik değerlerinin ne olduğu felsefenin konusudur.

Bir ülkenin nüfusu

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
Nüfus sayısı istatistik ve demografi biliminin konusudur. Sayısal verilerle belirlenir.

İyi ve kötü davranışlar

İlgilenir ☐ İlgilenmez ☐
Gerekçe:
İyi ve kötü, ahlak ve etik açısından değerlendirilir; neyin doğru yapılması gerektiği felsefenin konusudur.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Görseli inceleyiniz. Metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Felsefenin başlangıcından bugüne dek sorgulanan gerçeklik kavramı, sinema ve edebiyat gibi sanatın birçok dalında ele alınmıştır. Bu konuyu işleyen 1999 yapımı Matrix filminin karakterlerinden Morpheus, filmin bir sahnesinde Neo'ya şu sözleri söylemektedir:

-Hiç gerçek olduğunu sandığın bir rüya gördün mü? Ya o uykudan hiç uyanmasaydın rüya olduğunu nasıl anlayacaktın? Bu son fırsatın. Buradan sonra dönüş yok. Mavi hapı alırsan hikâye biter. Yatağında uyanır ve istediğin şeye inanırsın. Kırmızı hapı alırsan Mucize Ülkesi'nde kalırsın ve sana tavşan deliğinin ne kadar derin olduğunu gösteririm. Unutma! Sana gerçeği vaat ediyorum, o kadar.

Sorular

1. Siz Neo'nun yerinde olsaydınız hangi seçimi yapardınız? Seçiminizi gerekçeleriyle yazınız.

Kırmızı hapı seçerdim çünkü: .....

.....

Mavi hapı seçerdim çünkü: .....

.....

.....

2. Morpheus'un sözlerinden kuşku duyan birinin, "varlık ve gerçeklik" hakkında Morpheus'a yöneltebileceği **üç soru** yazınız.

I. .....

II. .....

III. .....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Örnek Çözüm

Soru 1

-Gerçeği öğrenmek için risk alırdım. Bizim gerçek sandığımız şeyler birer yanılsamadan ibaret olabilir. Bilmediğim bir gerçeğin içinde yaşamaktansa bana acı verse de hakikati öğrenmeyi tercih ederim. Gerçeklik bazen rahatsız edici olabilir ama insan gerçeği bilerek özgürleşir. İnsan olmanın anlamı, görünüşlerin ötesine geçmek ve hakikati bulmaktır.

-Her gerçeğin bilinmeye değer olduğunu düşünmüyorum. Bazı bilgiler insanın huzurunu bozabilir ve yaşama sevincini azaltabilir. Benim için önemli olan, yaşadığım dünyada mutlu olabilmek. Beni karanlık bir mağaranın içinde yaşayan birine benzetebilirsiniz. Işık gözlerimi yakacaksa neden mağaradan dışarı çıkayım? Bu yüzden, içinde kendimi güvende ve anlamlı hissettiğim dünyada kalmayı tercih ediyorum.

Soru 2

I. Peki, sen (Morpheus) gerçek misin?

II. Kırmızı hapın vadettiği dünya, başka bir simülasyon olabilir mi?

III. Şu anda da bir rüya görüyor olamaz mıyım?

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Gerçek Nedir?

Metinden hareketle aşağıdaki 1, 2, 3 ve 4. soruları cevaplayınız.

"Gerçek nedir?" sorusu, insan zihninin en eski meraklarından biridir. Kimi zaman yıldızlı bir gecede gökyüzüne bakarken, kimi zaman bir çocuğun gülümsemesinde saklı bir anlamı ararken bu soruya yaklaşırız. Varlık, yalnızca elimizle tutabildiğimiz, gözümüzle görebildiğimiz şeylerden mi ibarettir? Yoksa somut olarak göremediğimiz düşüncelerimiz, hayallerimiz hatta rüyalarımız da varlık çemberinin içinde midir? Zamanla solan bir çiçek, geçici midir yoksa bir anıya dönüştüğü için kalıcı mı? İnsan, kendi bilincinde oluşan dünya ile dış dünyanın kesişiminde, anlam arayan bir yolcudur. Aristoteles'in varlığı, felsefenin ilk konusu olarak görmesi, bu arayışın ne kadar derin ve sonsuz olduğunun da bir işaretidir.

Sorular

1. Duyularımızın sınırlarının ötesinde bir gerçeklik mümkün müdür? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

2. Zihninizde canlanan bir anı mı daha gerçektir, yoksa onunla ilgili bir fotoğraf mı? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

3. Her varlık, zamanla başka biçime dönüşür mü? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

4. Hiç var olmamış bir şeyi düşünebilmemiz mümkün müdür? Gerekçeleriyle yazınız.

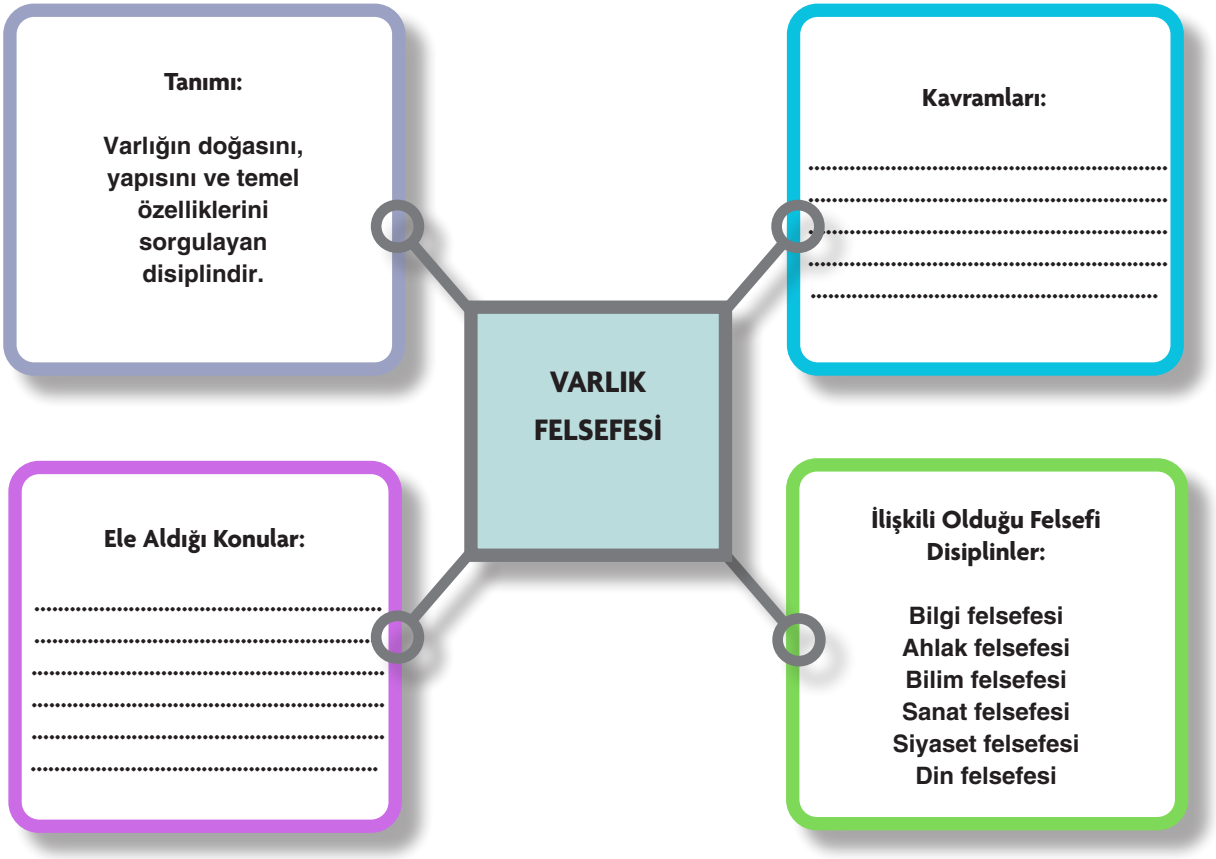
.....

.....

Etkinlik 2

Varlık Felsefesinin Konusu ve Kavramları

Aşağıdaki modelde verilen bilgileri inceleyerek boşluklara varlık felsefesinin ele aldığı konuları ve kavramları yazınız.

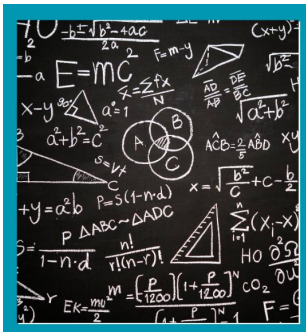
Etkinlik 3

Reel ve İdeal Varlık

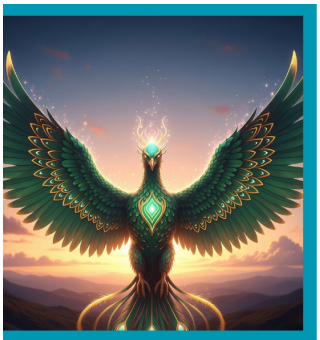
Açıklama metnini okuyunuz. Görselde yer alan varlıkların türlerini (reel varlık/ideal varlık), ilgili görselin altındaki boşluğa yazınız.

AÇIKLAMA

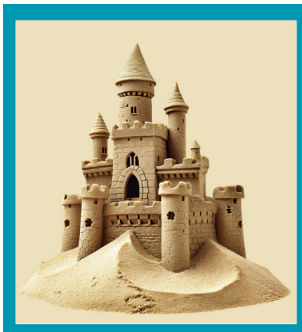
Varlık felsefesi, varlığı reel ve ideal varlık olarak ikiye ayırır. Reel (gerçek) varlık, insan zihninden bağımsız olarak var olan ve duyularla kavranabilen varlıktır. İdeal (düşünsel) varlık ise zaman ve mekânda yer kaplama özelliğine sahip olmayan, yalnızca düşünce ürünü olan varlıktır.

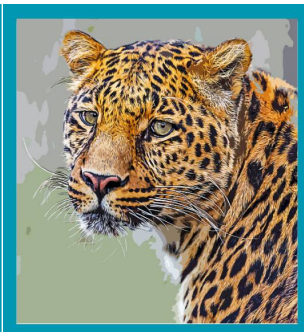
Semboller
.....

Zümrüdüanka
.....

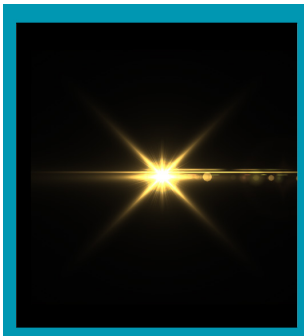
Kumdan kale
.....

Leopar
.....

Oyuncak ayı
.....

Işık
.....

İyilik
.....

Kafdağı
.....

Etkinlik 4

Varlık Felsefesinin Kavramları

Görseldeki tanımları okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Varlık felsefesinin temel kavramlarını tanımlayarak aşağıda verilen tabloya kendi cümlelerinizle yazınız.

Töz	
Öz	
Varlık	
Oluş	
Varoluş	
Fenomen	
İdea	
Madde	

2. Tanımlamakta güçlük çektiğiniz kavramları ve güçlük çekme nedeninizi aşağıda verilen tabloya yazınız.

Tanımlamakta Güçlük Çektiğim Kavram/Kavramlar	Tanımlamakta Güçlük Çekme Nedenim

3. Aşağıdaki görselde yer alan olay, nesne ve ifadelerin varlık felsefesinin hangi kavramına örnek olabileceğini, her kavramı bir kez kullanarak altlarında bulunan boşluklara yazınız.

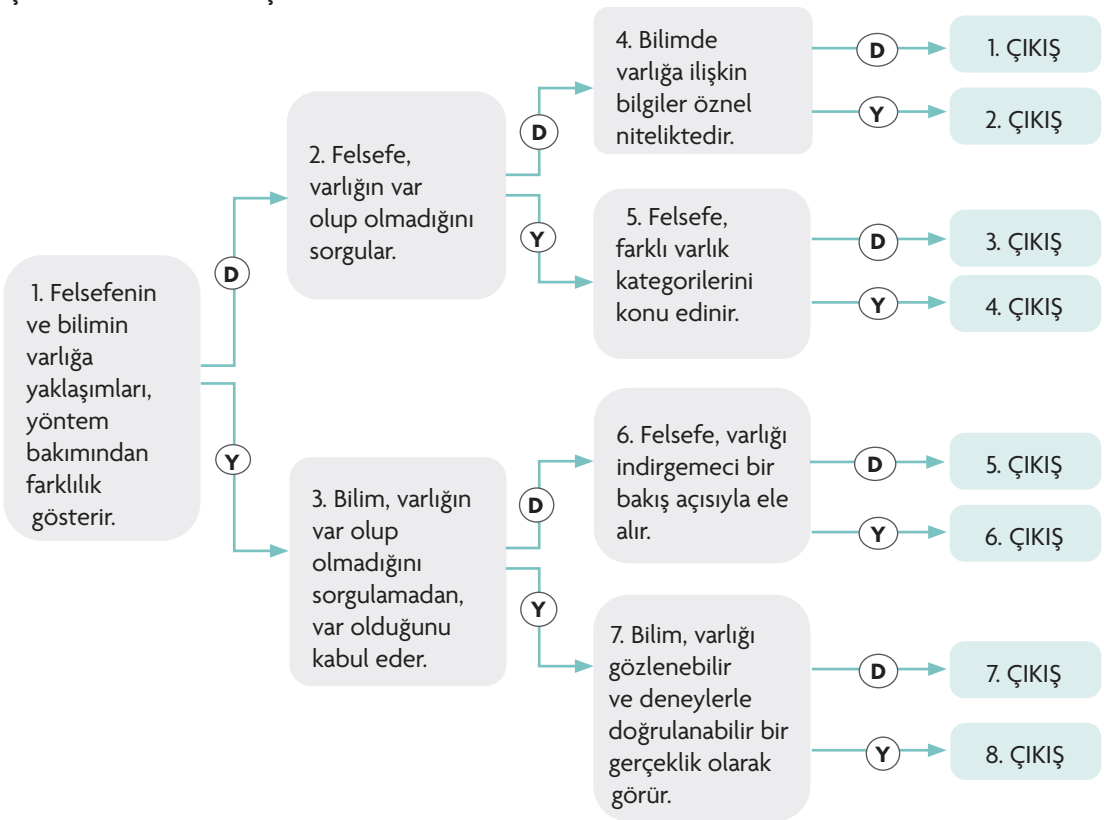
Kavramlar: Töz, öz, varlık, oluş, varoluş, fenomen, idea, madde

Etkinlik 5

Felsefeye ve Bilime Göre Varlık

Aşağıda felsefenin ve bilimin varlığa bakış açıları ile ilgili "Doğru (D) / Yanlış (Y)**" önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D) seçeneğini, yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız "**Doğru (D) / Yanlış (Y)**" seçimleriyle, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşabilirsiniz.**

Etkinlik 6

Metni okuyunuz. Aşağıdaki tabloda verilen ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

Metafizik ve Ontoloji

Aristoteles "Metafizik" adlı eserinde felsefenin ilk konusunu ve diğer bütün konularını kapsayan varlığı inceler. Fiziksel gerçekliğin ötesini konu alan metafizik, felsefenin temel alanlarından biridir. Metafizik sadece varlığı değil aynı zamanda bilgi, bilim ve değer gibi konuları da felsefi açıdan inceler. Varlık bilimi anlamına gelen ontoloji ise genellikle varlıkların ne türden ve hangi özelliklere sahip olduğu, birbirleriyle nasıl ilişkilendirilebileceği gibi sorulara odaklanır. Her iki disiplinin de ortak yönü varlığa yönelik sorulara akıl yoluyla cevaplar aramasıdır. Bazı filozoflar ontolojiyi metafiziğin bir parçası, bazıları ise ondan bağımsız bir alan olarak görür.

İFADELER	D/Y
Metafizik kelimesinin anlamı, fizik ötesidir.	
Ontolojinin odak noktası, varlığın doğası ve var olanların temel özellikleridir.	
Metafizik yalnızca varlıkla ilgili sorulara odaklanır, değer konusuyla ilgilenmez.	
Hem metafizik hem de ontoloji varlığa düşünsel olarak yaklaşır.	
Metafizik sadece duyularla algılanabilen varlıkları ele alır.	
Metafizik varlığı ele alırken fiziğin yöntemlerinden yararlanır.	
Ontoloji kelimesinin Türkçe karşılığı varlık bilimidir.	

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevaplarınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Örnek Çözüm

Soru 1

-Evet, mümkündür. Biz sadece gördüğümüzü, duyduğumuzu, hissettiğimizi biliyoruz ama belki daha fazlası vardır. Duyularımız bize dünyanın belirli bir kesitini sunar; örneğin gözlerimiz belirli bir ışık aralığını görür, kulaklarımız belli frekansları duyar.

-Hayır, mümkün değildir. Biz neyi görebiliyorsak, neyi duyabiliyorsak onu bilebiliriz. Gözümüzle görmediğimiz, elimizle dokunmadığımız bir şey varsa o zaman onun gerçekten var olduğunu nasıl anlayabiliriz ki? Gerçek olan şeyler, hissettiğimiz ve gördüğümüz şeylerdir.

Soru 2

-Bence ikisi de bir şekilde gerçektir ama farklı. Anı benim hissettiğim, yaşadığım şey ama fotoğraf sadece o anın görüntüsü. Fotoğrafa bakınca o anı hatırlıyorum ama hissettiklerimi sadece ben bilebilirim.

-Bence fotoğraf daha gerçektir. Çünkü fotoğraf o anı olduğu gibi gösterir yani değişmeden kalır. Anılar ise zamanla kafamızda farklılaşabilir.

-Bence anı daha gerçektir. Çünkü o anı yaşarken ne hissettiğimi ne düşündüğümü sadece ben bilirim. Fotoğraf sadece görüntüyü gösterir ama içinde his yoktur. Bu nedenle gerçek olan, içimde yaşattığım anıdır.

Soru 3

-Evet, doğadaki her şey değişim hâlindedir. Her varlık, zaman içinde yok olur ya da başka bir forma bürünür. Mesela bir ağaç yaprak döker, büyür, kurur. İnsanlar yaşlanır, eşyalar eskir.

-Bence bazı şeyler hep aynı kalır. Mesela bir taş, yıllar geçse de hâlâ taş olarak kalır. Değişmeden durur. Her şey değişiyor diyemeyiz çünkü bazı şeyler hiç bozulmadan uzun süre kalabiliyor. Her şeyin mutlaka başka bir şeye dönüşmesi şart değil.

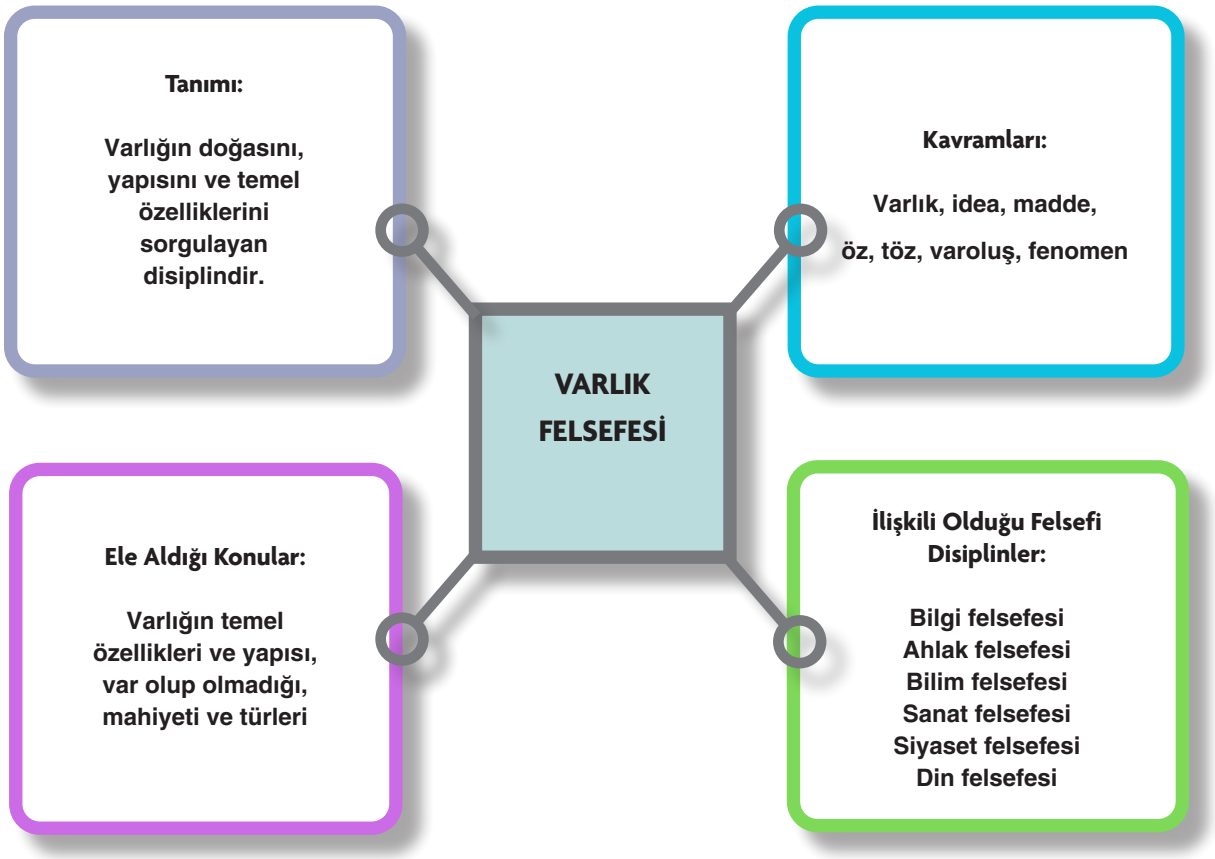
Soru 4

-Evet, mümkündür. Çünkü hayal gücümüz var. Daha önce hiç görmediğimiz bir yaratık, başka bir gezegen ya da bambaşka bir dünya düşünebiliyoruz. Teknolojide ürünler, önce hayal edilip sonra gerçeğe dönüşüyor. Mesela eskiden sadece filmlerde olan dokunmatik ekranlar şimdi herkesin cebinde.

-Hayır, mümkün değil. Çünkü bir şeyi düşünebilmemiz için onunla ilgili bir şeyler bilmemiz gerekir. Hiç var olmamış bir şeyi nasıl düşünebiliriz ki? Zihnimiz, hep daha önce gördüğümüz ya da duyduğumuz şeyleri birleştiriyor. Bence tamamen sıfırdan ve hiçbir şeye benzemeyen bir şey düşünmek imkânsız.

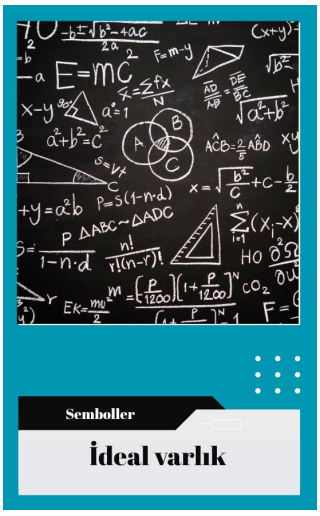
ETKİNLİK 2

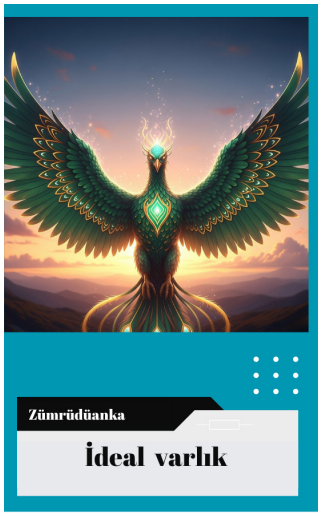
Varlık Felsefesinin Konusu ve Kavramları

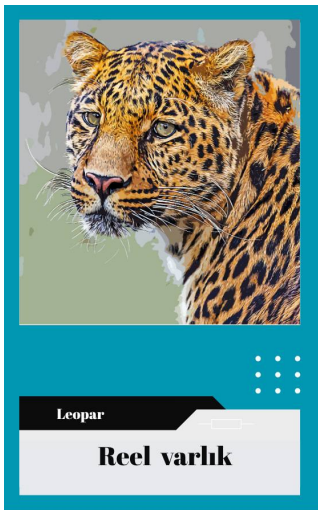
ETKİNLİK 3

Reel ve İdeal Varlık

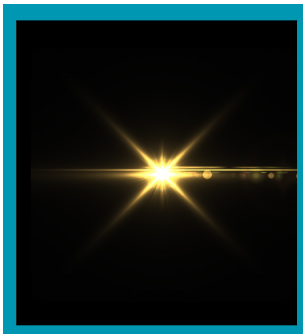

Semboller
İdeal varlık

Zümrüdüanka
İdeal varlık

Kumdan kale
Reel varlık

Leopar
Reel varlık

Oyuncak ayı
Reel Varlık

Işık
Reel Varlık

İyilik
İdeal Varlık

Kafdağı
İdeal varlık

ETKİNLİK 4

Varlık Felsefesinin Kavramları

Soru 1

Örnek Çözüm

Töz	Kendi başına var olan ve değişmeyen varlıktır.
Öz	Bir varlığın ona özgü özellikleridir.
Varlık	Çevremizde ve zihnimizde var olan her şeydir.
Oluş	Bir şeyin zamanla değişmesi, gelişmesi ve dönüşmesidir.
Varoluş	Bir varlığın kendini gerçekleştirmesidir.
Fenomen	Bir şeyin bize yansıyan hâlidir.
İdea	Zihnimizdeki değişmeyen varlıklar, düşünceler ya da şekillerdir.
Madde	Bir şeyin elle tutulabilen, gözle görülebilen fiziksel yapısıdır.

Soru 2

Örnek Çözüm

Tanımlamakta Güçlük Çektiğim Kavram/Kavramlar	Tanımlamakta Güçlük Çekme Nedenim
1. Töz 2. Fenomen 3. Varoluş	1. Töz kavramını hiç duymadığım için tanımlamakta zorlandım. 2. Günlük yaşamda farklı bir tanımlama duyduğum için varlık felsefesiyle ilişkilendirmekte zorlandım. 3. Oluş ve varoluş arasındaki farkı belirlemekte güçlük çektiğim için varoluş kavramını tanımlamakta zorlandım.

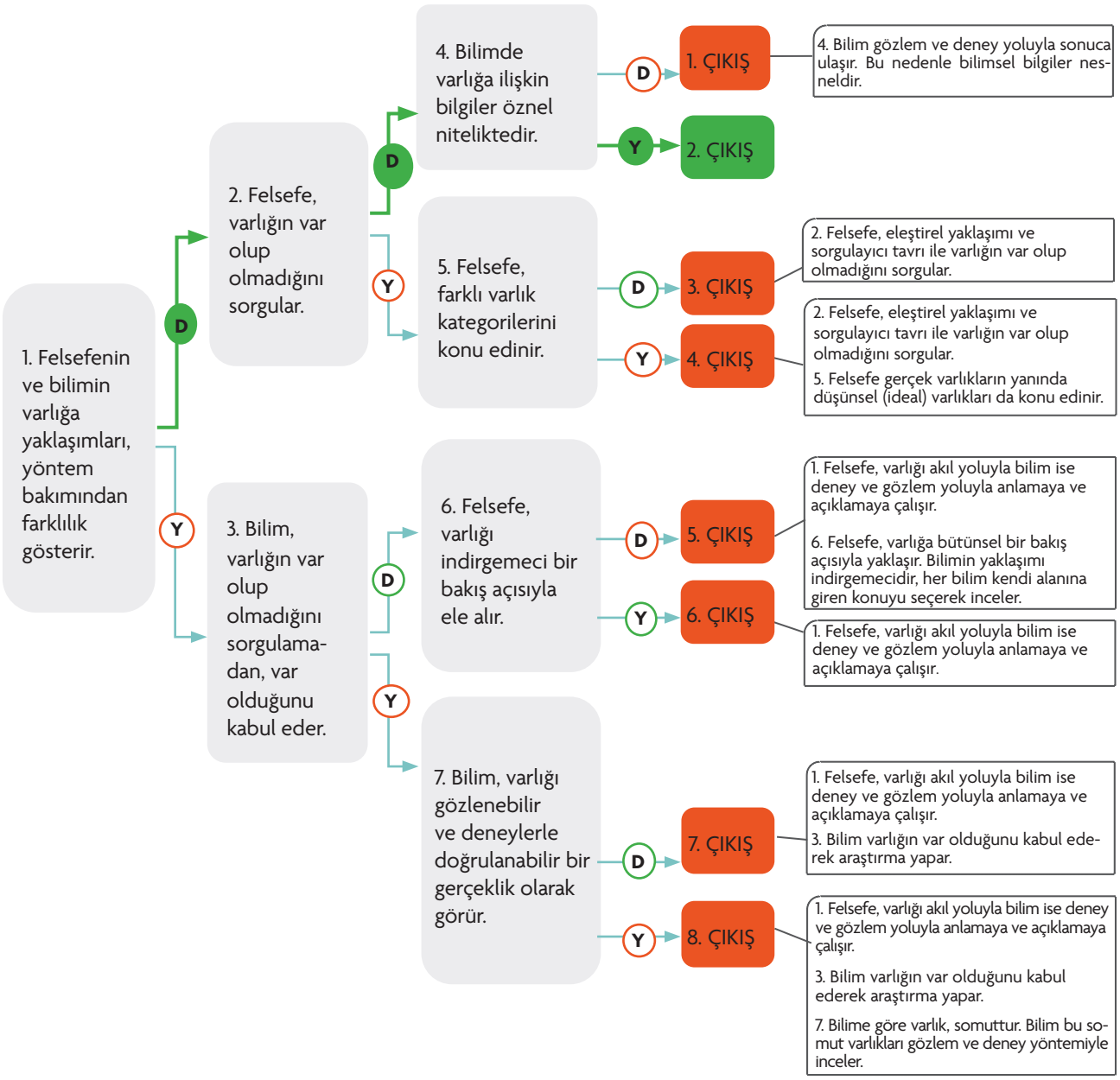
Soru 3

ETKİNLİK 5

Felsefeye ve Bilime Göre Varlık

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç'ta yeşil renk ile gösterilen adımlar doğru çıkışı; kırmızı renk ile gösterilen adımlar yanlış çıkışları göstermektedir. Yanlış adımlar ile ilgili açıklamalar çıkışların sonunda yer almaktadır.

ETKİNLİK 6

Metafizik ve Ontoloji

İFADELER	D/Y
Metafizik kelimesinin anlamı, fizik ötesidir.	D
Ontolojinin odak noktası, varlığın doğası ve var olanların temel özellikleridir.	D
Metafizik yalnızca varlıkla ilgili sorulara odaklanır, değer konusuyla ilgilenmez.	Y
Hem metafizik hem de ontoloji varlığa düşünsel olarak yaklaşır.	D
Metafizik sadece duyularla algılanabilen varlıkları ele alır.	Y
Metafizik varlığı ele alırken fiziğin yöntemlerinden yararlanır.	Y
Ontoloji kelimesinin Türkçe karşılığı varlık bilimidir.	D

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Görseli inceleyiniz. Metni dikkatli bir şekilde okuyarak 1, 2, 3 ve 4. soruları cevaplayınız.

Varım Ben!

Geçenlerde Vera C. Rubin Gözlemevi'nin paylaştığı ilk gökyüzü görüntülerine baktım. Yüz binlerce galaksi, yıldız kümeleri, ışık noktaları... Her biri milyonlarca yıl öncesinden bize ulaşmıştı. O an içimi tarifsiz bir merak kapladı. "Bunların hepsi gerçekten var mı?" diye sordum kendime. İşte o anda, gökyüzündeki nesnelerle dünyada gördüğüm nesnelerin, varlık problemi açısından aslında bir farkı olmadığını anladım. Bu varlıklar ve dahası ben nasıl var olmuştum? Varlık neydi?

Biraz düşününce bu sorgulamanın felsefenin ilk uğraşı olduğunu hatırladım. Aristoteles buna "ilk felsefe" demişti. Peki, bu filozoflara göre varlık neydi? Bu varlık neyden meydana gelmişti? Sistematik felsefenin başladığı dönemlerde, varlığın özünün ve ilk nedeninin ne olduğu sorgulanıyordu. Bu soruyu bazı düşünürler somut, bazıları ise soyut özleri temele alarak cevaplamışlardı. Soyut öz kavramı, önce varlıkla ilgili olarak ortaya atılmış, sonrasında farklı alanlara da yayılarak fizik ötesi bir alanın doğmasına zemin hazırlamıştı. Bu alan ancak akıl yoluyla kavranabilir ve temellendirilebilir bir alandı.

Bir diğer önemli konu ise değişimdi. Uzayda gördüğüm her şey sürekli hareket hâlindeydi. Bazı gökcisimleri ömürlerini tamamlayıp bir anda sönüyordu. Değişim, uzayda olduğu gibi dünyada da sürüyordu. Peki, aynı kalabilen bir şey var mıydı? Onları bir hâlden başka bir hâle dönüştüren neydi?

Her şeyin bir nedene ihtiyaç duyması, beni değişimin zorunlu olduğu düşüncesine götürüyordu. Ancak tüm bu nedenlerin dayanağı olarak kendisi bir nedene ihtiyaç duymayan, kalıcı bir temel gerçeklik var olamaz mıydı? Elbette olabilirdi.

Tüm bu varlık problemleri içinde, koca evrende hem küçücük bir varoluşa hem de bu evreni zihnine sığdırıp düşünebilen büyük bir bilince sahip olduğumuzu düşündüm. Bu anlamda Vera C. Rubin Gözlemevi'nden gelen o görüntüler, zihnimde yalnızca evrene değil aynı zamanda kendimize dair de büyük bir kapı araladı. Çünkü felsefe dediğimiz şey, bazen gökyüzüne bakarken başlayan bir iç yolculuktu.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

1. Metinde varlık felsefenin hangi konuları sorgulanmıştır? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Metinde açıklaması geçen varlık felsefesi kavramlarını aşağıdaki tabloda (X) ile işaretleyiniz.

○ İdeal Varlık	○ Sezgi	○ Madde	○ Töz
○ Oluş	○ Reel Varlık	○ Metafizik	○ Arkhe

3. Metne göre insanın varlığı sorgulamasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varoluşsal kaygılarını gidermesi

B) Dinî inanç ve öğretilerin etkisinde kalması

C) Edindiği bilgilerin sonuçlarından faydalanması

D) Evrendeki değişimlerin bilimsel açıklamasını araması

E) Evrenin ve kendisinin var olma sebebini anlamak istemesi

4. Varlıkla ilgili bu metinden öğrendiğiniz üç bilgiyi üçgenin, ilk defa karşılaştığınız dört temel kavramı karenin, aklınıza takılan bir soruyu çemberin içine yazınız.

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevaplarınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Metinde;

- varlığın var olup olmadığı,
- varlığın ne olduğu,
- varlıktaki değişim konuları sorgulanmıştır.

Soru 2

X İdeal Varlık	Sezgi	X Madde	X Töz
X Oluş	X Reel Varlık	X Metafizik	X Arkhe

Soru 3

Seçenekleri tek tek değerlendirelim:

A) Varoluşsal kaygılarını gidermesi: İnsanı kendi varlığı ve hayatın amacına ilişkin kaygıları olduğunda varlık ve varoluş üzerine düşünüp cevaplar bularak bu kaygılardan kurtulur. Ancak metinde bu türden bir kaygı ve arayıştan söz edilmemiştir. Bu nedenle bu seçenek doğru cevap olamaz.

B) Dinî inanç ve öğretilerin etkisinde kalması: Çeşitli kültür ve inançların varoluş hakkında farklı görüşleri vardır. Ancak metinde bu kültür ve inançlardan bahsedilmemiş ve sorgulamanın nedeni olarak gösterilmemiştir. Bu nedenle bu seçenek doğru cevap olamaz.

C) Edindiği bilgilerin sonuçlarından faydalanması: Bilgi edinmek insana fayda sağlar ve aynı zamanda insanı bilme eylemi yönünde harekete geçirir. Fakat metinde bilginin bu fayda sağlama durumuna ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır. Bu nedenle bu seçenek doğru cevap olamaz.

D) Evrendeki değişimlerin bilimsel açıklamasını araması: Varlığı sorgulamak sadece evrendeki değişime indirgenemez. Ayrıca parçada bir bilimsel açıklama çabasından çok felsefi düşünme ve anlama çabası vardır. Bu nedenle bu seçenek doğru cevap olamaz.

E) Evrenin ve kendisinin var olma sebebini anlamak istemesi: Metinde anlatıcının hayret, merakı, sorgulaması varlığı ve kendisinin varoluşunu anlamaya yöneliktir. **Dolayısıyla doğru cevap E seçeneği olacaktır.**

Soru 4

Örnek Çözüm

Öğrendiğim

1. Varlık konusunda filozofların farklı görüşleri vardır.
2. Metafizik, varlığın soyut ve düşünsel yönü ile ilgilidir.
3. İnsanın varlık üzerinde düşünmesi aynı zamanda kendi üzerine düşünmesidir.

1. Kavram
Arkhe
2. Kavram
Metafizik
3. Kavram
İdeal Varlık
4. Kavram
Töz

Aklıma Takılan Soru

İlk varlık nasıl ortaya çıkmış?

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Varlık Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Varlık felsefesi (Ontoloji): Varlığın doğasını, yapısını ve temel özelliklerini sorgulayan disiplindir. İlk felsefe olarak adlandırılır.

Varlık felsefesinin konusu: Varlığın var olup olmadığını, doğasını, yapısını, mahiyetini, türlerini ve özelliklerini ele alır.

Varlık Felsefesinin Soruları

- Varlık var mıdır?
- Varlık nedir?
- Varlığın mahiyeti nedir?
- Varlık türleri nelerdir?
- Varlık değişken midir?

Varlık Felsefesinin Temel Kavramları

Varlık: Somut veya soyut var olan her şeydir. Varlık felsefesi, varlığı reel ve ideal varlık olarak ikiye ayırır.

-Reel (gerçek) varlık: İnsan zihninden bağımsız olarak var olan, duyularla kavranabilen varlıklardır. Örneğin dağlar, bitkiler, insanlar gibi.

-İdeal (düşünsel) varlık: Zaman ve mekânda yer kaplama özelliğine sahip olmayan ancak düşünce ürünü olan varlıklardır. Örneğin sayılar, şekiller, semboller gibi.

Öz: Bir varlığı her ne ise o yapan, varlığın temel ve değişmez niteliklerinin bütünüdür.

Töz: Değişme karşısında değişmeden kalan, başka bir şeye bağlı olmadan varlığını sürdüren kalıcı unsurdur.

Arkhe: Varlığın ilk maddesi, ana nedeni ve ilkesidir.

Oluş: Bir şeyin potansiyelini, imkânını gerçekleştirerek olduğundan başka türlü olması sürecidir.

Varoluş: Bir varlığın doğasına uygun şekilde kendisini gerçekleştirmesi, nasıl olması gerekiyorsa öyle olması durumudur.

İdea: Soyut ve genel kavramlara karşılık gelen, düşünme aracılığıyla kavranabilen varlıktır.

Madde: Zihinden bağımsız olarak var olan ve duyularla algılanabilen her şeydir.

Fenomen: İnsanın bilincine görünen, algısının nesnesi olan şeydir.

Bilim ve Felsefenin Varlığa Yaklaşımları

Bilim ve felsefe varlığı konu edinen, onu anlamaya ve açıklamaya çalışan rasyonel disiplinlerdir. Tarih boyunca bu iki disiplin, varlık üzerine düşünürken birbirlerinden etkilenmiş olsa da, varlığa yaklaşımları ve kullandıkları yöntemler açısından belirgin farklar gösterirler.

Bilim

- Varlığın var olup olmadığını sorgulamadan var olduğunu kabul eder.
- Varlığı indirgemeci bir bakış açısıyla ele alır yani her bilim dalı, varlığın sadece belirli bir yönünü inceler. Örneğin fizik varlıkların hareketini, sosyoloji toplumu, psikoloji insan ve hayvanların gözlemlenebilir davranışlarını inceler.
- Bilim insanları, bilimsel yöntemler aracığıyla varlığı ve varlıklar arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalışır.

Felsefe

- Varlığın var olup olmadığını sorgular.
- Varlığın hem reel (maddi) hem de ideal (düşünsel) niteliklere sahip olabileceğini varsayar.
- Varlığa bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşarak onu genel ve kapsayıcı bir şekilde, tüm yönleriyle anlamaya çalışır.
- Filozoflar varlığa yönelik oluşturduğu bilgileri akılla ve akıl yürütmelerle temellendirir.

Metafizik ve Ontoloji

Metafiziğin kelime anlamı "fizik ötesi"dir. Aristoteles'in "İlk Felsefe" olarak gördüğü varlığın ilk nedenlerini ve ilkelerini konu aldığı eseri daha sonra öğrencileri tarafından düzenlenirken "Fizik" eserinden sonraya konulmuş bu nedenle de fizikten sonra gelen anlamında "Metafizik" adını almıştır.

Metafizik, varlığın ve gerçekliğin en temel doğasını, ilkelerini ve anlamını sorgular. Varlığın ötesinde ne olduğunu, evrenin temel yapısını ve var olmanın nihai anlamını araştırır. Metafiziğin konusu yalnızca varlık değildir. Bilgi, değerler ve zihin-beden ilişkisi gibi diğer temel felsefi sorunları da kapsayıcı bir bakış açısıyla ele alır ve sorgular.

Sözcük anlamı varlık bilimi olan ontoloji, genel olarak varlığı ele alan bir disiplindir. Varlıkların özelliklerini, türlerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini inceler ve varlıkların "ne olduğu" sorusuna odaklanır. Ontolojide varlıkların nasıl sınıflandırılacağı ve aralarındaki bağlantıların nasıl kurulacağı tartışılır.

Metafizik ve ontoloji varlığı sorgulamaları bakımından benzerlik gösterir. Ancak ontoloji, varlığın doğasına ve temel niteliklerine odaklanırken metafizik bu konuları daha geniş bir çerçevede, bilgi ve değer gibi diğer felsefi problemlerle birleştirir.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

VARLIK FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında varlık felsefesinin temel problemleri ile ilgili çıkarımlarda bulunacak aşağıdaki sorulara filozofların verdikleri yanıtları göreceksiniz.

Varlık var mıdır?

Varlık nedir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

Görünenin Ötesinde: Varlığı Sorgulamak

Etrafınıza bir bakın. Gördüğünüz her şey; oturduğunuz sandalye, elinizdeki telefon, pencereden süzülen ışık, hatta zihninizde düşünceler var. Peki, "var olmak" tam olarak ne anlama gelir? Bir şeyin var olduğunu nasıl anlarız? Daha da önemlisi, varlığın kendisi nedir?

Çok eski zamanlardan beri filozoflar bu soruların peşinden koştu. Antik Yunan'dan günümüze kadar farklı düşünürler; varlığı, varlığın özünü, doğasını ve sınırlarını anlamaya çalıştı. Bazı düşünürler varlığı reddederken, bazıları kabul etti. Kimisi, her şeyin temelinde değişmez bir düşüncenin olduğunu öne sürdü. Kimisi ise varoluşun sürekli bir değişim ve akıştan ibaret olduğunu savundu. Bazıları varlığın sadece maddi şeylerle sınırlı olduğunu düşünürken, bazıları soyut varlıkların da olabileceğini iddia etti.

Belki de bu arayışın en temel sorusu, "Ben var mıyım?" sorusudur. Bu soru beraberinde "Eğer varsam ne şekilde varım?", "Beni 'ben' yapan şey bedenim mi, zihnim mi, yoksa her ikisi mi?" sorularını getirir. Bu sorular, sadece filozofların cevap aramadığı ve hayatımızın her anında farkında olmadan yüzleştiğimiz sorgulamalardır.

Felsefenin temel disiplinlerinden olan varlık felsefesi, bu büyük sorulara kesin cevaplar vermez. Ancak bizi düşünmeye, sorgulamaya ve kendi varoluşumuzu daha derinlemesine anlamaya teşvik eder.

Sorular

1. Sizce bir şeyin "var olduğunu" nasıl anlarız? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

2. Bir sandalyenin ve bir düşüncenin var olması aynı şey midir? Gerekçeleriyle yazınız..

.....

.....

3. Felsefede varlıkla ilgili sorulara kesin cevaplar verilememesinin nedeni ne olabilir? Yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Bazı şeylerin var olduğunu görerek, dokunarak bazı şeylerin var olduğunu da düşünerek anlayabiliriz. Varlığın var olduğunu bazen de içsel bir duyuşla anlayabiliriz.

Soru 2

-Hayır, aynı şey değildir. Sandalye **maddi** ve **somut** bir varlıkken, düşünceler **soyut** ve **zihinsel** varlıklardır. Dolayısıyla farklı türden varoluşlara sahiptir.

-Evet, aynı şeydir. Oturduğumuz sandalye de zihnimizdeki düşünceler de var olmak bakımından aynıdır. Farklı türden olsalar da varlık kategorisinde yer alırlar.

Soru 3

Bu soruların çok derin, karmaşık ve farklı bakış açılarına açık olmasıdır. Felsefe, kesin bir cevap sunmaktan çok, bizi bu soruları **düşünmeye** ve **sorgulamaya** teşvik eder.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Metni okuyarak aşağıdaki hikâye haritasını doldurunuz.

Varlığın Fısıltıları

Bazı sorular zihnimi kemirip duruyor ve uykularım kaçıyordu. "Ben kimim? Her şey nasıl başladı? Etrafımdaki her şey bir yanılsama olabilir mi? Varlık amacım ne?"

Huzursuzluğumla, ulu bir çınar ağacının gölgesine oturup derin bir nefes aldım. Aniden, rüzgârın fısıltısı farklı bir tınıya büründü. Sanki ağacın yapraklarından gelen bir ses bana "Cevap sensin!" dedi.

"Neye cevabım?" dedim sessizce. Çınar, sanki sorumu duymuş gibi dallarını hafifçe salladı. "Varlığın cevabı: Her hücren, her düşüncen, her duygun; evrenin kendini ifade etme biçimi. Sen bir başlangıç değil, bir serüvensin. Tıpkı bir sanat eseri gibi her an kendini yeniden yaratıyorsun."

Gözlerimi kapattığımda, sanki evrendeki her şey benimle konuşuyordu. Taşlar, kendi oluşum hikâyelerini anlatıyor; nehir, kesintisiz akışının sırrını fısıldıyor; kuşlar ise varoluşun neşesini şarkılarına aktarıyordu.

Çınar sözlerine devam etti: "Varlığın anlamı, onun oluşumunda gizli. Her an yeniden var oluyoruz, her deneyim bizi yeniden şekillendiriyor. Sen de öylesin. Her nefesin, evrenin ritmine bir nota ve sen her düşüncen ve seçiminle, evrenin şiirine yeni bir dize ekliyorsun. Bu dizelerle yalnızca var olmakla kalmıyor, aynı zamanda değerler üretip iyi olanı aramayı sürdürüyorsun."

Gözlerimi açtığımda dünya artık bambaşka görünüyordu. Kendimi sonsuz bir akışın, sürekli bir oluşumun parçası olarak hissediyordum. Varlığın anlamı, durağan bir cevapta değil sürekli devam eden bir gelişim ve dönüşüm sürecinin kendisinde yatıyordu.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Rüya mı Gerçek mi?

Aşağıdaki görselde varlığın sorgulanmasına yönelik bir düşünce deneyi yer almaktadır. Düşünce deneyini okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Uyurken birden gözlerini açtın. Tuhaf bir şekilde artık yatakta değilsin. Çok kalabalık bir caddenin tam ortasındasın. Oraya nasıl geldiğini hatırlamıyorsun.
Etrafındaki insanlar normal davranıyor, arabalar geçiyor, iş yerleri açık. Her şey gerçek gibi görünüyor.
Bir süre sonra yanına gelen biri sana şunu söylüyor: "Burada gördüğün her şey çok gelişmiş bir simülasyonun parçası olabilir."

Sorular

1. Size yaşadığınız durumun simülasyonun bir parçası olduğunu söyleyen kişiye inanır mıydınız? Gerekçenizle yazınız.

.....

.....

2. İçinde bulunduğunuz dünyanın gerçek olup olmadığını nasıl anlayabilirdiniz? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

3. Rüyaları, sanal ortamları ve simülasyonları gerçeklikten ayıran nedir? Yazınız.

.....

.....

4. Varlığın olmadığı düşüncesi hangi sonuçları doğurur? Yazınız.

.....

.....

5. Sizce "gerçekten var olan" şeyler nelerdir? Gerekçenizle yazınız.

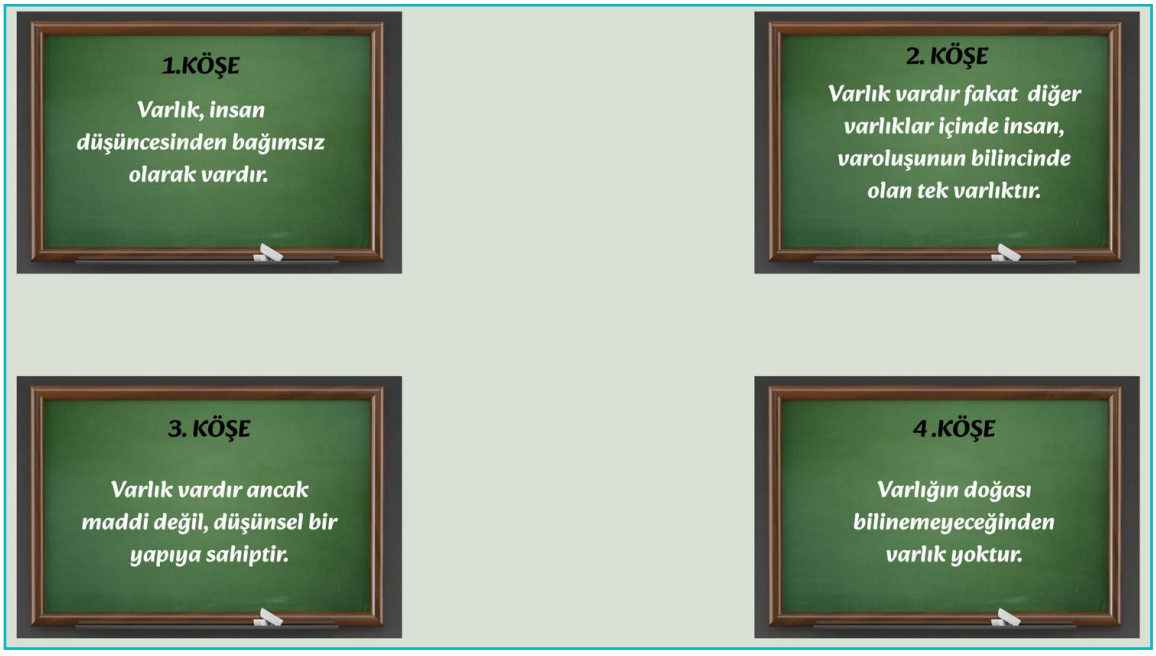
.....

.....

Etkinlik 2

Varlık ile İlgili Görüşler

Aşağıdaki panolarda "varlığın var olup olmadığına ve varsa ne olduğuna**" dair farklı görüşleri temsil eden ifadeler yer almaktadır. Bu görüşlerden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.**

Sorular

1. Dört görüşten hangisine daha yakın olduğunuzu gerekçeleriyle birlikte yazınız.

.....

.....

2. Seçmediğiniz görüşlerden birini hedef alınız. Bu görüşün neden yetersiz veya çelişkili olduğunu açıklayan bir karşı argüman yazınız.

.....

.....

3. Sınıf arkadaşlarınızdan biri hem 1. hem de 4. köşedeki görüşü savunduğunu ifade etse ona ne söylerdiniz? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

Etkinlik 3

Varlık Felsefesinde Ortaya Çıkan Akımlar

Aşağıdaki kutucuklarda "varlık felsefesinde ortaya çıkan akımlar" **ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Bu kutucuklara ait sorular ise tablonun altında yer almaktadır. Sizden kutucuklardaki numaraları kullanarak soruları cevaplamanız beklenmektedir.**

Aynı kutucuğu birden fazla sorunun cevabı olarak kullanabilirsiniz.

"Varlık var mıdır?" sorusuna cevap verir. **1**	**Fiziksel dünyanın varlığını temel alarak somut gerçekliğe vurgu yapar.** **2**	**Varlıkta bir değişim olduğunu ifade eder.** **3**
Maddi varlıkları kabul eder. **4**	**İnsan bilincine ve öznel deneyime önem verir.** **5**	**Varlığı reddeder.** **6**
Varlığın ne olduğu sorusuna cevap verir. **7**	**Varlığın insan bilincinden bağımsız olarak var olduğunu kabul eder.** **8**	**Düşünsel varlıkları kabul eder.** **9**

Sorular

Numaralandırılmış ifadelerden hangisi/hangileri;

I. materyalizm ve düalizmin ortak görüşüdür?

.....

II. idealizm ve düalizmin ortak görüşüdür?

.....

III. oluş felsefesinin özelliğidir?

.....

IV. nihilizmin akımının özelliğidir?

.....

V. realizm ve materyalizmin ortak görüşüdür?

.....

VI. idealizm, materyalizm, düalizm ve fenomenolojinin ortak görüşüdür?

.....

VII. fenomenoloji ve varoluşçuluğun ortak özelliğidir?

.....

Etkinlik 4

Felsefi Akımlar

Aşağıdaki tabloda eksik bırakılan alanları verilen bilgilerden yararlanarak doldurunuz.

Akımlar	Soru	Kavramlar	Problem	Argümanlar	Temsilciler
Nihilizm	.....	....	.....	-Dış dünyada gözlenen tüm varlıklar aldatıcıdır. -Varlık yoktur.	-Lao Tzu -Gorgias
Realizm	-Varlık var mıdır?	....	.....	-Varlık vardır. -Varlık, insan düşüncesinden bağımsızdır.	-Parmenides -Aristoteles
İdealizm	.....	....	.....	-Gerçek varlık ruh ya da düşüncedir. -Görünenin ardında duyularla algılanamayan zihinsel bir gerçeklik bulunur.	-Platon -İbni Sina -F. Hegel
Materyalizm	.....	-Varlık -Madde	.....	-Varlık maddedir. -Madde dışında gerçek bir varlıktan söz edilemez.	-Demokritos -T. Hobbes -L. Mettrie -K. Marx
Düalizm	.....	....	.....	-Varlıkta hem düşünsel hem de maddi bir yön bulunur. -Madde ve ruh birbirine indirgenemeyen iki tözdür.	-R. Descartes
Oluş Felsefesi	.....	....	-Varlığın ne olduğu	-Evrende sürekli bir değişim vardır. -Varlık sürekli bir oluş hâlindedir.	-Herakleitos -A. N. Whitehead
Fenomenoloji	.....	....	.....	-Asıl varlıklar, görünenlerin arkasında bulunan değişmez "öz"lerdir. -Öz, ancak bilinçle kavranır.	-E. Husserl
Varoluşçuluk	.....	....	.....	-Varoluş özden önce gelir. -İnsan önceden belirlenmiş bir öze sahip değildir.	-J. P. Sartre -S. Kierkegaard -K. Jaspers

ETKİNLİK 5

J.P. Sartre, *Varoluşçuluk*

Aşağıda verilen metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Her maddecilik aynı kapıya çıkar: İnsanları; birer nesne olarak düşünmek yani bir masayı, bir iskemleyi ya da bir taşı meydana getiren oluş ve nitelikler bütününden ayırmamak onları; belirli tepkilerin toplamı olarak ele almak...

Bize gelince bir insanın egemenliğini maddenin egemenliğinden ayrı bir değerler bütünü olarak kurmak istiyoruz. Elbette, burada gerçek diye dört elle sarıldığımız öznellik, aşırı bireysel bir öznellik değildir.

J. P. Sartre, *Varoluşçuluk*

Sorular

1. Metinde geçen **felsefi kavramları** yazınız.

.....

2. Metinde ele alınan **felsefi problemi** yazınız.

.....

3. Metinde geçen **yargıları** yazınız.

.....

.....

4. Metinde yer alan argümanı, bu argümanın öncüllerini ve sonuç önermesini yazınız.

I. Öncül: .....

II. Öncül: .....

Sonuç: .....

5. Metinde savunulan görüşe katılıyor musunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

.....

.....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Rüya mı Gerçek mi?

Örnek Çözüm:

Soru 1

-İnanabilirdim. Hem bulunduğum yere nasıl geldiğimi hatırlamıyorum hem de teknolojinin gelişmesiyle böyle bir şeyin mümkün olabileceğini düşünüyorum.

-İnanmazdım. Çünkü gördüğüm her şey bana gerçek gibi geliyor. Ayrıca çevremdeki her şeyin yapay olduğunu gösteren bir kanıt göremiyorum.

-Kararsız kalırdım. Kişinin söylediklerini araştırmadan kesin bir sonuca varmazdım.

Soru 2

-Çevremdeki olayları gözlemleyip tutarlı olup olmadıklarını incelerdim.

-Duyularımın bana verdiği bilgileri sorgulardım.

-Başkalarının da benimle aynı şeyleri görüp görmediğini kontrol ederdim.

-Kesin olarak anlayamayabileceğimi düşünürdüm.

Soru 3

-Gerçeklik, herkes tarafından ortak olarak deneyimlenebilir; rüyalar kişiye özeldir.

-Rüyalar geçicidir, gerçek dünya ise süreklidir.

-Sanal ortamlar insanlar tarafından oluşturulur, gerçeklik ise bağımsız olarak vardır.

-Gerçeklikte neden-sonuç ilişkileri tutarlıdır.

-Belki de bunları kesin olarak ayırmak mümkün değildir.

Soru 4

-Bilgi, bilim, kurallar, değerler ve yasalar anlamını yitirirdi.

-İnsan, eylemlerini gerekçelendirecek hiçbir neden bulamazdı.

Soru 5

-Sadece dokunabildiğim, görebildiğim ve duyularımla algılayabildiğim nesneler gerçekten vardır.

-Düşüncelerim, duygularım ve bilincim kesin olarak vardır; çünkü şu an bu durumu sorguladığımdan ve düşündüğümden eminim.

-Maddi varlıkların yanında sevgi, adalet, sayılar gibi soyut kavramların da zihnimizde gerçek bir varlığı vardır.

ETKİNLİK 2

Varlık ile İlgili Görüşler

Soru 1

Örnek Çözüm

-1. köşedeki görüşe daha yakınım. Çünkü varlıkları algılayan ve onlar üzerine düşünen bir zihin olmasa da varlıklar, var olmaya devam edecektir.

-2. köşedeki görüşe daha yakınım. Çünkü insan dışındaki tüm varlıklar belirlenmiş bir doğaya sahiptir. Fakat insan var olduktan sonra sahip olduğu özgürlükle ve eylemleriyle kendi özünü belirler. Bu özgürlük, sorumluluğu da beraberinde getirir.

-3. köşedeki görüşe daha yakınım. Maddeyi anlamlandıran düşüncedir. Çünkü madde düşüncenin yansıması olarak ortaya çıkar.

-4. köşedeki görüşe daha yakınım. Çünkü dış dünyada gözlenen tüm varlıklar aldatıcıdır. Bu nedenle de varlığın hakikatine ulaşmak mümkün değildir.

Soru 2

Örnek Çözüm

-1. köşe: Varlığı sadece somut maddeden ibaret görerek yüzeysel bir yaklaşım sunar. Oysa madde dediğimiz yapı sürekli değişir ve yok olur. Düşünsel ve soyut boyut dâhil edilmeden sadece maddeye dayandırılan bir varlık açıklaması, evrendeki düzeni ve anlamı açıklamakta yetersiz kalır.

-3. köşe: Varlığın temelini tamamen düşünsel bir yapıya bağlayarak hataya düşmektedir. Düşünce, varlığın nedeni değil; var olan bir insanın ürettiği bir sonuçtur. Somut ve ölçülebilir bir temeli olmayan düşünsel varlık iddiası yetersizdir.

-2. köşe: İnsanı evrenin merkezine koyup bilinci ve varoluş farkındalığını sadece insana özgü sayarak hataya düşmektedir. Çağdaş bilimsel araştırmalar birçok gelişmiş canlı türünün de kendinin ve çevresinin farkında olduğunu göstermektedir.

-4. köşe: Varlığın bilinemeyeceğini söyleyerek sorumluluktan kaçmaktadır. Kendi varlığımızı ve deneyimlerimizi bu kadar net hissederken 'varlık yoktur' demek, insanın kendi bilincini ve eylemlerini yok sayması anlamına gelir.

Soru 3

Örnek Çözüm

Akıl ilkelerine uygun davranmadığını ve tutarlı bir söylemde bulunmadığını söylerdim. Çünkü bir şey aynı anda hem var hem yok olamaz. Hem de savunulan iki görüş birbiriyle çelişmektedir.

ETKİNLİK 3

Varlık Felsefesinde Ortaya Çıkan Akımlar

I. 4, 7 ve 8 **II.** 7 ve 9 **III.** 3 ve 7 **IV.** 1 ve 6 **V.** 2, 4 ve 8 **VI.** 7 **VII.** 5 ve 7

ETKİNLİK 4

Felsefi Akımlar

Akımlar	Soru	Kavramlar	Problem	Argümanlar	Temsilciler
Nihilizm	-Varlık var mıdır?	-Varlık -Yokluk	-Varlığın var olup olmadığı	-Dış dünyada gözlenen tüm varlıklar aldatıcıdır. -Varlık yoktur.	-Lao Tzu -Gorgias
Realizm	-Varlık var mıdır?	-Varlık -Gerçek	-Varlığın var olup olmadığı	-Varlık vardır. -Varlık, insan düşüncesinden bağımsızdır.	-Parmenides -Aristoteles
İdealizm	-Varlık nedir?	-Varlık -Düşünce	-Varlığın ne olduğu	-Gerçek varlık ruh ya da düşüncedir. -Görünenin ardında duyularla algılanamayan zihinsel bir gerçeklik bulunur.	-Platon -İbni Sina -F. Hegel
Materyalizm	-Varlık nedir?	-Varlık -Madde	-Varlığın ne olduğu	-Varlık maddedir. -Madde dışında gerçek bir varlıktan söz edilemez.	-Demokritos -T. Hobbes -L. Mettrie -K. Marx
Düalizm	-Varlık nedir?	-Varlık -Madde -Ruh/Düşünce -Töz	-Varlığın ne olduğu	-Varlıkta hem düşünsel hem de maddi bir yön bulunur. -Madde ve ruh birbirine indirgenemeyen iki tözdür.	-R. Descartes
Oluş Felsefesi	-Varlık nedir?	-Varlık -Değişim -Oluş	-Varlığın ne olduğu	-Evrende sürekli bir değişim vardır. -Varlık sürekli bir oluş hâlindedir.	-Herakleitos -A. N. Whitehead
Fenomenoloji	-Varlık nedir?	-Varlık -Fenomen -Öz -Bilinç	-Varlığın ne olduğu	-Asıl varlıklar, görünenlerin arkasında bulunan değişmez "öz"lerdir. -Öz, ancak bilinçle kavranır.	-E. Husserl
Varoluşçuluk	-Varlık nedir?	-Varlık -Varoluş -Öz	-Varlığın ne olduğu	-Varoluş özden önce gelir. -İnsan önceden belirlenmiş bir öze sahip değildir.	-J. P. Sartre -S. Kierkegaard -K. Jaspers

ETKİNLİK 5

J.P. Sartre, Varoluşçuluk

Soru 1

Madde, nesne, düşünme, oluş, değer, gerçek, öznellik

Soru 2

Varlığın ne olduğu problemi

Soru 3

Her maddecilik aynı kapıya çıkar.

Elbette, burada gerçek diye dört elle sarıldığımız öznellik, aşırı bireysel bir öznellik değildir.

Soru 4

I. Öncül: Maddecilik insanları birer nesne olarak düşünür.

II. Öncül: Maddecilik, insanları masa, iskemle veya taş gibi nesneleri oluşturan nitelikler bütününden ayırmaz; onları belirli tepkilerin toplamı olarak ele alır.

Sonuç: O hâlde her türlü maddecilik, insanları birer nesne olarak düşünmekle aynı kapıya çıkar.

Soru 5

-Evet katılıyorum. Maddecilik, insanı nesneleştirir. İnsan sadece fiziksel ve ölçülebilir nitelikleriyle ele alınır ve insanın karmaşık iç dünyası, iradesi ve duyguları göz ardı edilir. Ancak insan kendine özgü değerlere sahip bir varlıktır.

-Hayır katılmıyorum. İnsanı sadece maddeye indirgemek ne kadar yanlışsa onu öznel bir varlık olarak görmek de doğru değildir. Çünkü insan, diğer insanlarla ve evrenle bağı olan bir varlıktır.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Zamana Serilen Kilim

Toros Dağları'nda doğayla iç içe yaşayan Yörükler; birbirini izleyen yaz ve kışın, onlar için sıraya koyduğu işleri yerine getirecekleri, yepyeni bir güne uyandılar. Yörük kadınları, keçilerin kırkılma vaktinin geldiği serin bir mayıs sabahı, erkenden işe koyuldular. Keçilerin kılları kırkıldı ve bu kıllar eğrilerek iplik hâline getirildi. İplikler, kök boyalarıyla renklendirildi ve tezgâhlarda ilmek ilmek dokunarak kilimlere dönüştürüldü. Ortaya çıkan kilimler yalnızca bir eşya değil kadınların hayal dünyasını, duygularını ve umutlarını dile getiren birer simgeydi. Geleneksel Anadolu yaşamında, kadınların kendilerini ifade edebilmelerinin yolu, işte bu dokumalardı. Bir kilimin dilini okumak, aynı zamanda dönemin kültürel ve sosyal yapısını, insanların yaşam standartlarını çözmekti. Bir kadın, dokuduğu kilimi uzaktaki sevdiklerine duyduğu özlemi yansıtan kuş motifleriyle ve mutluluğu temsil eden yıldız motifleriyle süsledi. Ve tüm bu anlamları üzerinde taşıyan kilim yine keçi kılından yapılmış olan bir çadırın içinde yere serildi. Üzerinde taşıdığı anlamlar kuşaklar boyunca aktarıldı. Kilimdeki motifler, ilk bakışta sadece renk ve biçimden ibaretmiş gibi görünse de asıl anlaşılması gereken varlığın özü yani bu motifleri gözlemleyen bilincin kendisiydi. Yıllar sonra aynı kilim, Anadolu kültürünü yansıtan ürünlerin bulunduğu bir müzede sergilendi. Bu kez ona bakan gözler, kilimi bir eşya olarak değil bir sanat eseri olarak gördü. Aynı gözlerin yaşadığı evlerde artık zeminlere, fabrikasyon desenlerle süslenen sentetik halılar seriliyordu. Bu dünyanın insanı için keçi, artık kilimin değil en sağlıklı sütün sembolüydü. Bir kurt içinse keçi, dün neyse bugün de oydu... Aç olduğu her gün için yalnızca bir av.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Aşağıdaki tabloda varlık felsefesindeki bazı akımların argümanları yer almaktadır. Metinde bu argümanlar nasıl ele alınmıştır? Uygun boşluklara yazınız.

Gerçek varlık düşüncedir.	Gerçek varlık maddedir.	Varlık hem düşünce hem de maddedir.

2. Metinde "insan ve kurt" örnekleri üzerinden varlığa yüklenen anlamları, varoluşçuluk felsefesinin temel ilkeleri açısından değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. Aşağıda verilen argümanlardan metinin içeriğine uygun olanları (X) ile işaretleyiniz.

1. Karşıt olan şeyler bir araya gelir ve uzlaşmaz olanlardan en güzel uyum doğar.	
2. Varlık; ezelî, ebedî, değişmez ve "bir"dir.	
3. Hiçbir şey yoktur, var olsa bile bilinemez, bilinebilse bile başkalarına aktarılamaz.	
4. Evrendeki her olay, kendinden önceki olayların sonucu; kendinden sonrakilerin ise nedenidir.	
5. Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.	

4. Metinde varlık felsefesine ait aşağıdaki felsefi akımlardan hangisini destekleyen bir kanıt bulunmamaktadır?

A) Fenomenoloji

B) İdealizm

C) Nihilizm

D) Düalizm

E) Realizm

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Gerçek varlık düşüncedir.	Gerçek varlık maddedir.	Varlık hem düşünce hem de maddedir.
Keçi kılından yapılan çadır, kilim ve sanat eseri; değişen maddi formlardır. Ancak gerçek varlık maddi değil, zihinseldir. Yörük kadınının kilime verdiği şekil, aktardığı semboller ile kilimin sanat eseri olarak anlamı, düşünsel varlığa örnektir. Kilimin üzerinde taşıdığı anlamlar hiç değişmeden kuşaklar boyunca aktarılmıştır.	Keçi kılı fiziksel bir malzemedir. Onun çadır, kilim ya da sanat eseri hâline gelmesi, insanların onu farklı şekillerde işlemesi ve kullanması ile ilgilidir. Değişim varlığın biçiminde ve işlevinde gerçekleşir. Varlığa yüklenen anlamlar, maddeden türeyen zihinsel durumlardır.	Kilimin eşya olarak kullanımı insanın maddi boyutuna işaret ederken; sanat eserine dönüşmesi ve anlam aktarımı düşünsel boyutunu gösterir. Bunlar insanın birbirine indirgenemeyen fiziksel ve düşünsel yönüdür. Ve her ikisi bir arada insanın varlığını oluşturur.

Soru 2

İnsan, diğer varlıklardan farklı olarak varoluşunun bilincine sahiptir. İnsan dışındaki tüm varlıklarda öz, varoluştan önce gelir. İnsan, aynı varlığa zaman içerisinde değişen anlamlar yüklemiş ve kilim bir ev eşyası, özlemin simgesi, kültürel bir motif ya da sanat eseri olarak görülmüş; keçi ise kilimin ya da en sağlıklı sütün kaynağı olarak farklı anlamlara bürünmüştür. Bu durum insanın özgürlüğüyle birlikte gelen, anlam yaratma kapasitesini gösterir. İnsan, kendisi için varlıktır. Seçim yapar ve anlam üretir.

Kurt, doğanın yasalarına bağlı, içgüdülerine göre hareket eden bir varlıktır. Onun için keçi, her zaman yalnızca bir avdır. Bu anlam değişmez. Çünkü kurt seçen ve anlam yaratan bir varlık değil, doğası gereği yaşayan bir organizmadır. Kurt, kendinde varlıktır ve doğa yasalarına tabidir.

Soru 3

1. Karşıt olan şeyler bir araya gelir ve uzlaşmaz olanlardan en güzel uyum doğar.	X
2. Varlık; ezelî, ebedî, değişmez ve "bir"dir.	
3. Hiçbir şey yoktur, var olsa bile bilinemez, bilinebilse bile başkalarına aktarılamaz.	
4. Evrendeki her olay, kendinden önceki olayların sonucu; kendinden sonrakilerin ise nedenidir.	X
5. Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.	X

Açıklamalar

1. Metinde yaz ve kışın birbirini izleyerek Yörükler için işleri sıraya koyması, bir uyum ve düzene işaret etmektedir.

2. Metin, kilimin oluş süreci ve varlığın zamanla değişen anlamları üzerinden ilerler. Birlik ve değişmezlik fikri metinde işlenmemiştir.

3. Metinde varlığa yönelik şüpheci ya da reddedici bir tavır yoktur.

4. Kilimin hikâyesi nedensellik zinciriyle anlatılmıştır. Keçinin kırkılması, keçi kıllarının ipliğe dönüşmesi, kilimin dokunması gibi her aşama bir öncekinin sonucudur.

5. Yaz ve kış döngüsü, kilimin oluşum süreci, insanların yaşamındaki ve anlamlardaki değişim; varlığın sabit olmadığına, dinamik bir oluş sürecinde olduğuna yönelik kanıtlardır.

Soru 4

A) Fenomenoloji: Motiflerin, renk ve biçimden ibaretmiş gibi görünmesine karşılık; asıl anlaşılması gerekenin, bu motifleri gözlemleyen bilinç olması ifadesi bu yaklaşımın özünü yansıtır. Varlığın dış görünüşü üzerine değil, onu algılayan insan bilinci üzerine düşünerek fenomenlerin özüne ulaşılabilir.

B) İdealizm: Varlığın temelinde ideaların (düşünce) olduğunu savunan bu görüş, metinde duyguları yansıtan ve kuşaklar boyunca aktarılan simgeler ifadesiyle yer bulmaktadır. Ayrıca metinde; zihinsel, kültürel ve duygusal dünyadaki anlamlar yani düşünceler de vurgulanmaktadır.

C) Nihilizm: Metnin bütününde varlığın taşıdığı anlam ve değerler vurgulanmaktadır. Nihilizmin varlığı ve varlığın anlamını reddeden görüşü, metinde karşılık bulmamaktadır. **Doğru cevap C seçeneğidir.**

D) Düalizm: Bu görüş, varlığın iki unsurdan (madde/düşünce) oluştuğunu savunur. Metinde insan hem fiziksel hem de düşünsel dünyası için üretmektedir. Varlığa farklı bağlamlarda yüklenen anlamlar da (eşya, duyguların ifadesi, sanat eseri) insandaki bu ikiliği çağrıştırmaktadır.

E) Realizm: Metinde geçen keçi, iplik, kilim, kurt gibi varlıklar fiziksel olarak dış dünyada ve insan zihninden bağımsız olarak yer almaktadır

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Varlık Felsefesinin Temel Problemleri

Varlık felsefesinde öne çıkan iki temel problem, "varlığın var olup olmadığı" ve "varlığın ne olduğu"dur.

Varlığın Var Olup Olmadığı Problemi

Realizm (gerçekçilik): Varlık, insan düşüncesinden bağımsız olarak vardır. Varlıkları algılayan ve onlar üzerine düşünen bir zihin olmasa da varlıklar, var olacaklardır. Parmenides ve Aristoteles realizmin önde gelen temsilcilerindendir.

- **Parmenides:** Var olan vardır, yokluk yoktur. Var olmayanı düşünmek mümkün değildir ve düşünülebilen her şeyin bir varlık temeli vardır. Varlık, sürekli ve sonsuzdur.
- **Aristoteles:** Asıl var olan gördüğümüz ve deneyimlediğimiz tek tek varlıklardır. Her varlık, madde ve form olmak üzere iki ögeden oluşur. Madde, varlıkların fiziksel yapısını oluşturur; değişir, yok olur ve duyularla algılanabilir. Form ise varlığın özüdür, değişmez; sonsuzdur.

Nihilizm (hiççilik): Varlık, var değildir ve varlığın hakikatine ulaşılamaz. Var olma- yok olma, bilgi-kanı, doğru-yanlış gibi yapılan her türlü ayrım gereksizdir. Değerler anlamsız ve toplumsal düzen gereksizdir.

Gorgias, nihilizmin önde gelen temsilcisidir.

- **Gorgias:** Hiçbir şey yoktur. Varlığın var olduğunu kabul ettiğimiz durumda, varlığın ne olduğuna ilişkin cevaplar birbirinden farklı olacaktır. Bu nedenle, aslında hiçbir şey var değildir. Bir şey varsa bile bilinemez. Çünkü algılarımız yanıltıcıdır ve her birey dünyayı farklı şekilde deneyimler. Bilinse bile başkasına aktarılamaz. Çünkü kelimeler ve dil, kişisel deneyimleri tam olarak ifade edemez. Herkes dili farklı algılar ve yorumlar.

Varlığın Ne Olduğu Problemi

İdealizm: Gerçek varlık ruh ya da düşüncedir. Varlık maddi yapıya değil, düşünsel bir yapıya sahiptir. Maddeye anlam katan da düşüncedir. Çünkü madde düşüncenin yansımasıdır.

Platon, İbni Sina ve G. W. Friedrich Hegel bu görüşün bazı temsilcilerindendir.

- **Platon:** İçinde yaşadığımız "duyular dünyası"nın dışında, duyularla algılanamayan bir "idealar dünyası" vardır. Duyular dünyasında yer alan maddi varlıklar; meydana gelir, yok olur, değişir ve sayıca çok fazladır. Bu dünyadaki her varlığın bir ideası vardır. İdealar; düşünsel, ezelî-ebedî, değişmez, bir ve mükemmel varlıklardır.
- **İbni Sina:** Varlıklar, zorunlu ve mümkün varlıklar olarak ikiye ayrılır. Mümkün varlıklar; varlığı olasılık dâhilinde olan, değişen, var olan ve yok olan her şeydir. Çevrede var olan tüm maddi varlıklar, mümkün varlıklardır. Zorunlu varlık ise varlığı kendinden olan, ezelî ve ebedî, bir ve mükemmel olan "Tanrı"dır. Her şey, Tanrı'dan meydana gelmiştir.
- **Georg Wilhelm Friedrich Hegel:** Her şeyin varlık nedeni olan ve asıl gerçeklik olarak kabul edilen "tin, geist", zihinsel bir niteliğe sahiptir. Tin, oluş ve değişim hâlindedir. Düşünsel, bir, ezelî ve ebedî olan tin değişerek varlıklar dünyasını meydana getirir. Sonsuza kadar devam eden bu diyalektik süreç, üç aşamada gerçekleşir: Tez, antitez ve sentez.

Materyalizm: Varlığı meydana getiren unsur maddedir ve madde olmadığı düşünülen şeylerin kaynağı da maddedir.

Demokritos, Thomas Hobbes, La Mettrie ve Karl Marx bu görüşün bazı temsilcilerindendir.

- **Demokritos:** Tüm varlıklar maddi nitelikteki atomlardan meydana gelmiştir. Atomlar, bölünmez ve değişmez olup farklı biçimlerde ve boyutlardadır. Boşlukta hareket eden atomlar, bir araya gelerek varlığı meydana getirir.
- **Thomas Hobbes:** Var olan her şey en, boy ve derinliğe sahip olan cisimden ibarettir. Duyularla algılanan ağaç, kedi, insan vb. varlıklar ağır cisim; duyularla algılanması zor olan su, hava, soğan zarı vb. hafif cisimdir.
- **Julian Offray de La Mettrie:** Var olan her şey maddedir. İnsandaki ruh, akıl, irade, düşünme gibi maddi olmadığı düşünülen unsurlar tümüyle bedenin bir işlevidir. İnsan bedeni, bir makine gibi birbirine bağlı maddi unsurlardan meydana gelmiştir.
- **Karl Marx:** Var olan her şeyin temelinde madde vardır. Evrendeki tüm maddi varlıklar tez-antitez ve sentez süreçlerini takip ederek değişir.

Düalizm: Varlıkta hem düşünsel hem de maddi bir yön bulunur. Madde ve ruh birbirine indirgenemeyen iki tözdür.

Bu görüşün en önemli temsilcisi Rene Descartes'tır.

• **Rene Descartes:** İnsan ruh ve beden olmak üzere iki tözden meydana gelmiştir. Ruh düşünür ama yer kaplamaz, beden yer kaplar ancak düşünmez. Bunlar iki ayrı töz olarak insanı meydana getirir.

Oluş Felsefesi: Evrende sürekli bir değişim vardır ve bu nedenle de varlık sürekli bir oluş hâlindedir.

Herakleitos ve Alfred North Whitehead bu görüşün bazı temsilcilerindendir.

• **Herakleitos:** Her şey her an değişir. Değişmeden kalan hiçbir şey yoktur. Varlığın ana maddesi sürekli değişen "ateş"tir. Varlıkların değişimi, tesadüfen değil belli bir ilkeye göre gerçekleşir. Bu ilke "logos" tur.

• **Alfred North Whitehead:** Evrende yaşanan her an, bir olaydır. Olay, bir kez yaşanır ve bir daha asla tekrar etmez. Her olay, kendinden önceki olayların sonucu; kendinden sonrakilerin ise nedenidir. Bu bakımdan evren oluş hâlindedir ve olayların birbirini takip ettiği bir yapıya sahiptir.

Fenomenoloji: Asıl varlıklar, görünenlerin arkasında bulunan değişmez "öz"lerdir. Bir şeyi o şey yapan temel özellik, varlığın kökeni olan öz; ancak bilinçle kavranır.

Edmund Husserl bu görüşün başlıca temsilcisidir.

• **Edmund Husserl:** Varlıkların özü, insanın bilincindedir. İnsanın sahip olduğu ön yargılar, rastlantısal ögeler, inançlar vb. unsurlar, özün bilgisine ulaşmayı engeller. Özün bilgisine ulaşmak için varlığa ait birtakım niteliklerin bir kenara bırakılarak varlıktan soyutlanması, yani paranteze alınması gerekir.

Varoluşçuluk: İnsan için var olmanın ne anlama geldiğini ve insanın birey olarak değerini sorgulayan bir bakış açısı sunar.

Jean Paul Sartre ve Soren Kierkegaard bu yaklaşımın bazı temsilcilerindendir.

• **Jean Paul Sartre:** İnsan, diğer varlıklardan farklı olarak varoluşunun bilincine sahip bir varlıktır. İnsan dışındaki tüm varlıklarda öz, varoluştan önce gelir. İnsan, bu dünyaya atılmış bir varlık olarak öze sahip değildir ve var olduktan sonra sahip olduğu özgürlükle kendi özünü belirler. Bu özgürlük, sorumluluğu da beraberinde getirir.

• **Soren Kierkegaard:** İnsanın temel sorunu varoluşun kendisidir. Varoluş, hiçbir zaman hazır değildir; oluş içinde olan insan, sürekli yeni kararlar alıp seçimler yaparak kendini yeniden sentezler. İnsanın seçim yapabilmesi özgür oluşundandır. Özgürlük ise seçim yapmayı ve bu seçimlerin sonuçlarının tüm sorumluluğunu üstlenmeyi gerektirir.

Felsefi Metin İncelemesi Nasıl Yapılır?

Filozoflar herhangi bir konu ve problem hakkındaki görüşlerini felsefi metinler aracılığıyla dile getirirler. Felsefi bir metin; kavram, problem, iddia (tez), karşı iddia (antitez), gerekçe, çürütme ve sonuç gibi pek çok bileşenden oluşur. Felsefi bir metinde bu bileşenlerin tutarlı ve sistemli bir şekilde ifade edilmesi gerekir. Felsefi bir metni anlamak için metni oluşturan bileşenlerin doğru bir şekilde incelenmesi gerekir. Felsefi bir metni incelerken izlenecek adımlar:

- Metni dikkatlice okumak
- Metinde yer alan felsefi kavramları bulmak
- Metnin yanıtlamaya çalıştığı felsefi problemi tespit etmek
- Metinde yer alan akıl yürütme ve argümanları bulmak
- Argümanların öncül ve sonuç önermelerini belirlemek
- Argümanların kendi içinde tutarlı olup olmadığına bakmak
- Metinde savunulan felsefi görüşü eleştirel bir bakışla değerlendirmek

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

BİLGİ FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında bilgi felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Bilgi nedir?

Doğruluk ve gerçeklik aynı anlama mı gelir?

Bilmek ve sanmak arasındaki fark nedir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Bilgi Kavramı

Bilgi deyince aklınıza gelen ilk üç kelimeyi aşağıdaki uygun boşluklara yazınız.

.....

.....

.....

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. Bilgi, insanın merakını gidermek amacıyla elde ettiği üründür.	
2. Bilgi, insanları daha bilinçli bireyler hâline getirir.	
3. Kitle iletişim araçlarından edinilen her bilgi doğrudur.	
4. Doğru bilgiye ulaşmak için eleştirel düşünme gereklidir.	
5. Bilgi, insanın düşüncelerini ve kararlarını etkiler.	
6. Bilgi yalnızca bireysel deneyimlerle oluşur.	

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Her gün ekranlarımızda, kitaplarda ve çevremizde pek çok ses, görüntü, sayı ve mesajla karşılaşıyoruz. Bir haberde okuduğumuz istatistik, telefonumuza gelen bildirim ya da yolda gördüğümüz tabela… Gün boyunca zihnimize sayısız içerik ulaşıyor.
Peki, bu içeriklerin hepsi aynı değere mi sahiptir? Günlük yaşamda karşılaştığımız bu veriler, bilgiler ve deneyimler arasında nasıl bir ilişki olabilir?

Sorular

1. Her veri bilgi midir? Gerekçesiyle yazınız.

.....

.....

.....

2. Doğru bilgiye ulaşmak neden önemlidir? Gerekçesiyle yazınız.

.....

.....

.....

3. Bilgi hayatımızı nasıl kolaylaştırır? Örnek vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Bilgi Kavramı

Örnek çözüm:

Düşünme

Bilinç

Kavrayış

Veri

Öğrenme

Doğru/Yanlış Tablosu

İFADELER	D/Y
1. Bilgi, insanın merakını gidermek amacıyla elde ettiği üründür.	D
2. Bilgi, insanları daha bilinçli bireyler hâline getirir.	D
3. Kitle iletişim araçlarından edinilen her bilgi doğrudur.	Y
4. Doğru bilgiye ulaşmak için eleştirel düşünme gereklidir.	D
5. Bilgi, insanın düşüncelerini ve kararlarını etkiler.	D
6. Bilgi yalnızca bireysel deneyimlerle oluşur.	Y

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. "Bilgi, insanın merakını gidermek amacıyla elde ettiği üründür." ifadesi doğrudur. Bilgi, insanın çevresini ve kendisini anlama çabasıyla ortaya çıkar. Merak, öğrenme sürecini başlatan temel duygudur.

2. "Bilgi, insanları daha bilinçli bireyler hâline getirir." ifadesi doğrudur. Bilgi, bireyin olaylara daha geniş bir perspektiften bakmasını sağlar. Toplumsal, etik ve bireysel konularda farkındalık geliştiren bireyler, bilinçli kararlar verebilir.

3. "Kitle iletişim araçlarından edinilen her bilgi doğrudur." ifadesi yanlıştır. Kitle iletişim araçları çok çeşitli bilgi kaynakları sunsa da her bilgi güvenilir değildir. Bilginin doğruluğu, kaynağın güvenilirliği, tarafsızlığı ve bilimsel dayanaklarıyla değerlendirilmelidir.

4. "Doğru bilgiye ulaşmak için eleştirel düşünme gereklidir." ifadesi doğrudur. Eleştirel düşünme, bilgiyi sorgulama, analiz etme ve değerlendirme sürecidir. Bu beceri, özellikle bilgi kirliliği çağında doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için gereklidir.

5. "Bilgi, insanın düşünce ve kararlarını etkiler." ifadesi doğrudur. Sahip olunan bilgi, bireyin olaylara yaklaşımını, çözüm üretme becerilerini ve karar alma sürecini doğrudan etkiler.

6. "Bilgi yalnızca bireysel deneyimlerle oluşur." ifadesi yanlıştır. Bilgi bireysel deneyimlerden elde edilebileceği gibi başkalarının deneyimlerinden, bilimsel araştırmalardan ve kültürel birikimlerden de edinilebilir.

Örnek Çözüm

Soru 1

- Evet, edindiğimiz her şey bilgidir. Bilgi; insan zihninin dış dünyadaki bir nesneye, olaya veya deneyime yönelmesiyle doğar. Zihnimiz ile karşılaştığımız herhangi bir şey arasında bir bağ kurulduğu an ortaya çıkan her ürün bir bilgidir.

-Hayır, her veri bilgi değildir. Gün içinde karşılaştığımız şeyler, zihnimizde bir süzgeçten geçip hayatımızda bir işe yaramadığı ya da anlam kazanmadığı sürece sadece birer "veri yığını" olarak kalır, bilgi niteliği taşımaz.

Soru 2

-Doğru bilgi, doğru kararlar almamızı sağlar. Hayatta attığımız adımlar ve tercihlerimiz sahip olduğumuz bilgilere dayanır. Yanlış veya eksik bilgiye dayanarak hareket etmek hatalı kararlar almamıza, zaman ve enerji kaybetmemize, hatta zarar görmemize neden olur.

-Günümüz dünyasında bilgi kirliliği çok yaygındır. Doğru bilgiye ulaşmak, bizi yanlış yönlendirmelerden korur. Kendi özgür ve bağımsız düşüncelerimizi geliştirebilmek, olayları tarafsız değerlendirebilmek için doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak hayati önem taşır.

Soru 3:

-Bilgi, karşılaştığımız sorunları daha hızlı ve etkili bir şekilde çözmemizi sağlar. Bir makinenin nasıl kullanılacağını bilmek işlerimizi kolaylaştırır; bir hastalığın tedavisini bilmek sağlığımızı korur. Bilgi sayesinde zamandan tasarruf eder, belirsizlikleri ortadan kaldırırız.

-Bilgi, çevreye ve değişen dünyaya adapte olmamızı sağlar. Önceki kuşakların veya başkalarının tecrübelerini bilgi sayesinde öğrenir, aynı hataları tekrarlamak zorunda kalmayız. Bilgi, insanı bilinmezliğin getirdiği korku ve tedirginlikten kurtararak daha güvende hissettirir.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Aşağıdaki gazeteyi inceleyerek verilen soruları cevaplayınız.

03.07.2025

BİZE İNANIN — PERŞEMBE

DEZENFORMASYON GAZETESİ

Uzmanlar Uyarıyor: Yeni Klima Modelleri, Oksijen Seviyesini Tehlikeli Şekilde Düşürüyor!

Çevre Mühendisleri Birliği'ne yakın kaynaklardan alınan bilgilere göre, son çıkan enerji verimliliği yüksek klima modelleri, kapalı ortamlardaki oksijen seviyesini kritik derecede düşürme riski taşıyor. Adını vermek istemeyen bir uzman, yaptığı açıklamada, "Yeni nesil klimalar, havayı o kadar verimli soğutuyor ki, içerideki oksijenin moleküler yapısını bozarak solunamaz hâle getirebiliyor." ifadelerini kullandı. Bu durumun özellikle geceleri, uyku sırasında ciddi sağlık sorunlarına yol açabileceği belirtiliyor. Henüz resmî bir açıklama yapılmazken, tüketicilerin eski tip klimaları tercih etmeleri veya pencerelerini açık tutmaları tavsiye ediliyor.

Brokoli Kanı Asidik Yapıyor, Vücut Toksinle Doluyor!

Yeni çıkan bir beslenme kitabına göre brokoli, sanıldığı gibi sağlıklı değil. Yüksek düzeyde asidik etkisi nedeniyle vücudu toksinle dolduruyor. Kitabın yazarı "Artık brokoli tüketimini bırakın!" çağrısında bulunuyor. Sosyal medya fenomenleri de bu görüşe destek verdi.

Yağmur Yağmıyor Çünkü Bulutlar Bilerek Dağıtılıyor!

Bazı çevre gözlemcileri, aylardır yağmur yağmamasının nedeninin bilinçli olarak yapılan gökyüzü müdahaleleri olduğunu öne sürüyor. Bu müdahalelerin doğal döngüyü bozduğu ve yağmurları engellediği iddia ediliyor.

Sorular

1. Gazetede verilen haberler doğru mu? Gerekçeleriyle yazınız.

Doğrudur. Çünkü:	**Yanlıştır. Çünkü:**

2. Edindiğimiz bilgilerin yanlış olması ne gibi sorunlara neden olur? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

3. Dezenformasyonun yoğun olduğu bir dünyada, **doğruyu yanlıştan ayırmak için** birey neler yapmalıdır? Yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

Doğrudur. Çünkü: Bu haberlerde uzmanlar konuşmuş, kitaplara dayanan bilgiler verilmiş ve bazı çevre gözlemcilerine yer verilmiş. Bu yüzden haberler güvenilir gibi görünüyor. Bilimsel bir yaklaşım gibi görünüyor.	**Yanlıştır. Çünkü:** Bilimsel olarak kanıtlanmamış, abartılı ya da gerçeğe aykırı ifadeler içeriyor. Örneğin, brokolinin toksin dolu olduğu ya da klimaların oksijeni yok ettiği gibi iddialar, bilimsel verilerle desteklenmiyor. Ayrıca bazı haberlerde "uzmanlar" ya da "gözlemciler" deniyor ama kim oldukları belirtilmemiş. Bu da haberi güvenilmez yapıyor.

Soru 2

Örnek Çözüm

Yanlış bilgiler edinmek bizi hatalı kararlar almaya yönlendirebilir. Örneğin sağlığımızla ilgili yanlış bir bilgiye inanırsak kendimize zarar verebiliriz. Günlük hayatta veya toplumda yayılan yanlış haberler insanlarda korku, panik ve güvensizlik yaratabilir. Ayrıca yanlış bilgiyle hareket etmek, başkalarını da yanlış yönlendirmemize neden olur. Bu yüzden doğru ve güvenilir kaynaklardan bilgi almak çok önemlidir.

Soru 3

Örnek Çözüm

Her bilgiyi eleştirel bir gözle sorgulamalıyız. Bilginin kaynağını kontrol etmeli, farklı ve güvenilir kaynaklardan teyit etmeli, duygusal tepkilerden kaçınarak mantık süzgecinden geçirmeli ve kanıt arayışında olmalıyız.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Bilgi olan ve bilgi olmayan ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Bilgi, insanın algıladığı şeyler hakkında oluşturduğu yargılardır. Bu yargılar doğruluk değerine sahiptir. Bir olguyu ifade etmeyen, soru sorma, istekte bulunma, emretme amacı taşıyan cümleler bilgi olamaz.

Buna göre aşağıdaki şemada verilen ifadelerden **bilgi olan** ve **bilgi olmayanları** belirleyerek ilgili boşluklara yazınız.

İFADELER

- Bütün kediler etoburdur.
- Bilmek için görmek gerekir mi?
- Resim sanatıyla ilgilenmek istiyorum.
- Tuz, suda çözünür.
- Ey güzel dünya!
- Kar beyaz değildir.
- Yarın sabah erken kalk.
- Güneş ışığı D vitamini sentezini destekler.

BİLGİ OLAN	BİLGİ OLMAYAN
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

2. Bilgi olan ve bilgi olmayan ifadelere şemada verilen ifadelerden farklı **birer örnek** vererek bilgi olan cümlede hangi kriterlere dikkat ettiğinizi yazınız.

Bilgi olan: .....

Bilgi olmayan: .....

Bilgi olan cümleyi yazarken dikkat ettiğim kriterler:

.....

.....

Etkinlik 2

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Platon'un Mağara Benzetmesi

İnsanları yer altında, bir mağarada, çocukluklarından beri boyunlarından ve bacaklarından zincirlenmiş şekilde hayal et. Bu insanlar yalnızca önlerini görebilir; başlarını sağa sola çeviremezler. Arkalarında bir ateş yanmakta, bu ateş ile aralarındaki yoldan insanlar çeşitli nesneler taşımaktadır. Mağaradakiler, sadece duvara yansıyan gölgeleri görebilir ve bu gölgeleri gerçek zannederler.

Bir gün içlerinden biri zincirlerinden kurtulup arkasını döner, mağaranın çıkışına doğru yürür. Önce gözleri kamaşır; az önce gördüğü gölgelerin, şimdi gördüklerinden daha gerçek olduğunu zanneder. Sonra zamanla gözleri alışır; gölgelerin ardındaki nesneleri fark eder. Nihayetinde güneşi görür. O zaman düşünür: Güneş yalnızca görünüşlerin değil, aynı zamanda gerçekliğin ve bilginin de kaynağıdır. Artık gerçek olanın mağaradaki gölgeler değil, onların ötesindeki varlıklar olduğunu anlar.

Ancak bu kişi yeniden mağaraya dönüp yerine oturduğunda, ışıktan sonra bu kez gözleri karanlığa alışmadığı için bir şey göremez. Diğerleri ona güler ve dışarıda gözlerini bozduğunu söylerler. Dışarı çıkan kişi onları zincirlerinden kurtarıp dışarı çıkarmaya çalışsa da direnirler.

Sorular

1. Mağarada zincirlenmiş insanların gerçeklik olarak algıladıkları şeyler nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Zincirlerinden kurtulup dışarı çıkan kişinin gördüğü gerçeklik ile mağara içindeki gerçeklik arasında nasıl bir fark vardır? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

3. Bir sanının bilgiye dönüşmesinde gerçekliğin rolü nedir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

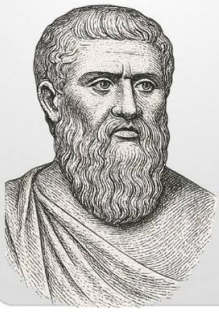
Etkinlik 3

Filozofların Bilgi Tanımları

Aşağıda bilgi kavramının terim anlamı ile ilgili bir açıklama ve bazı filozofların bilgiye ilişkin tanımları yer almaktadır. Açıklamada yer alan metinden ve tanımlardan yararlanarak soruları cevaplayınız.

AÇIKLAMA

Bilgi, insanın evreni ve kendini anlama serüvenindeki en değerli kazanımlardan biridir. Bu kazanım, yalnızca duyularla algılanan verilerin ötesine geçer; akıl yürütme ve eleştirel düşünceyle şekillenir. Bir bilginin geçerliliği, onun doğruluğunun test edilebilir olması ve mantıksal tutarlılık taşımasıyla ölçülür. İnsanların bilgiye ulaşma biçimleri; yaşadıkları çevre, aldıkları eğitim, içinde bulundukları kültür ve bireysel bakış açılarına göre çeşitlilik gösterir. Bilgi, özne ile nesne arasındaki ilişkinin ürünü olarak tanımlanır. Bilgide özne, bilen; nesne ise bilinendir.

Bilgi, gerekçelendirilmiş "doğru inanç"tır.

Platon

Bilgi, bilinen nesnenin hakikatine uygun örneğinin insanda ortaya çıkmasıdır.

Gazali

Bilgi, deneyim yoluyla elde edilen hisler ve düşüncelerdir.

J. Locke

Bilgi, deneyim ve aklın birleşimidir.

I. Kant

Sorular

1. Filozofların bilgi tanımlarında öne çıkan kavramlar nelerdir? Yazınız.

.....

.....

2. Bilgi tanımlarını dikkate alarak bilgi felsefesinin konularının neler olabileceğini yazınız.

.....

.....

3. Sizce bilgi nedir? Yazınız.

.....

.....

Etkinlik 4

Bilgi Metaforu

Aşağıda "Bilgi, karanlık bir odaya ışık tutan fener gibidir.**" metaforunun tasviri yer almaktadır. Tasvirden faydalanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.**

Bir odada olduğunu hayal et. Oda boş değil ama loş bir karanlığa gömülmüş. Raflar var duvarlarda, kitaplar, nesneler, belki bir tablo ya da eski bir müzik kutusu... Ama hiçbirini net göremiyorsun. Sadece siluetler var, şekiller bulanık, anlamlar eksik.

Elinde küçük bir fener var. Feneri açtığında ışık hüzmesi karanlığı delip geçiyor. Işık nereye düşerse orası netleşiyor: Bir kitabın ismi okunur hâle geliyor, eski bir fotoğraf tanıdık bir yüzü ortaya çıkarıyor, saat duvarda zamanla ilgili bir ipucu sunuyor. Her yeni ışık hüzmesi, sana dünyayla ilgili yeni bir gerçekliği sunuyor.

Ama feneri dikkatle kullanman gerekiyor. Işığı rastgele savurmak yerine odanın köşelerini dikkatle taramalısın.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. "Bilgi, karanlık bir odaya ışık tutan fener gibidir." metaforunu açıklayınız.

.....

.....

.....

2. "Bilgi" ile ilgili bir metafor oluşturunuz, oluşturduğunuz metaforu kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 5

Bilgi Felsefesinin Kavramları

Aşağıdaki tabloda bilgi felsefesinin temel kavramları ve bu kavramların tanımları verilmiştir. Kavramlara ait örnek ve kavramlar arasındaki ilişkiler boş bırakılmıştır. Boş bırakılan yerleri kendi cümlelerinizle doldurunuz.

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Bilgi Olan/Bilgi Olmayan

Soru 1

Soru 2

Örnek Çözüm

Bilgi olan: Doğru biçimde ayrıştırılmamış çöpler doğaya daha çok zarar verir.

Bilgi olmayan: Çöp poşeti çöp müdür?

Bilgi olan cümleyi yazarken dikkat ettiğim kriterler;

-bir yargı bildirmesi,

-bir doğruluk değerine sahip olmasıdır.

ETKİNLİK 2

Platon'un Mağara Benzetmesi

Soru 1

Mağaradaki zincirlenmiş insanlar, sadece duvara yansıyan gölgeleri görebildikleri için bu gölgeleri gerçeklik olarak algılarlar. Onlara göre varlıklar gölgelerden ibarettir.

Soru 2

Mağaradakilerin gördüğü gölgeler görünüşe dayalı, eksik ve yanıltıcıdır. Dışarı çıkan kişinin gördüğü şeyler, gölgelere değil asıl varlıklara aittir. Dışarıdaki gerçeklik insanı yanıltmaz, hakikate ulaştırır.

Soru 3

Bir sanının bilgiye dönüşmesi için, o sanının gerçeklikle uyuşması gerekir. Gerçeklikle örtüşen sanı, doğru bilgiye dönüşür. Gölgelerle yetinmek, yanıltıcı bir sanı içinde kalmaktır. Bu süreçte gerçeklik, bilginin dayandığı temeli; doğruluk ise bilgiyle gerçeklik arasındaki uygunluğu ifade eder.

ETKİNLİK 3

Filozofların Bilgi Tanımları

Soru 1

Deneyim, akıl, düşünce, nesne, hakikat, gerekçe, inanç

Soru 2

-Bilginin imkânı

-Bilginin kaynağı

Soru 3

Örnek Çözüm

-Bilgi, çevremizden edindiğimiz her türlü üründür.

ETKİNLİK 4

Bilgi Metaforu

Soru 1

Örnek Çözüm

İnsan zihni, başlangıçta karanlık bir odaya benzer; neyin nerede olduğunu, nelerin var olduğunu tam olarak bilemez. Bilgi, bu karanlığı aydınlatan bir fener gibidir. Her yeni bilgi, odanın başka bir köşesini görünür kılar. Fenerin parlaklığı, yani bilginin doğruluğu ve geçerliliği, görmemizi kolaylaştırır. Kimi zaman fenerin yönü yanlış yere döner (yanlış bilgi), kimi zaman da pil zayıflar (yetersiz kaynak). Ancak fener doğru şekilde çalıştığında, insan çevresini ve kendini daha iyi anlamaya başlar.

Soru 2

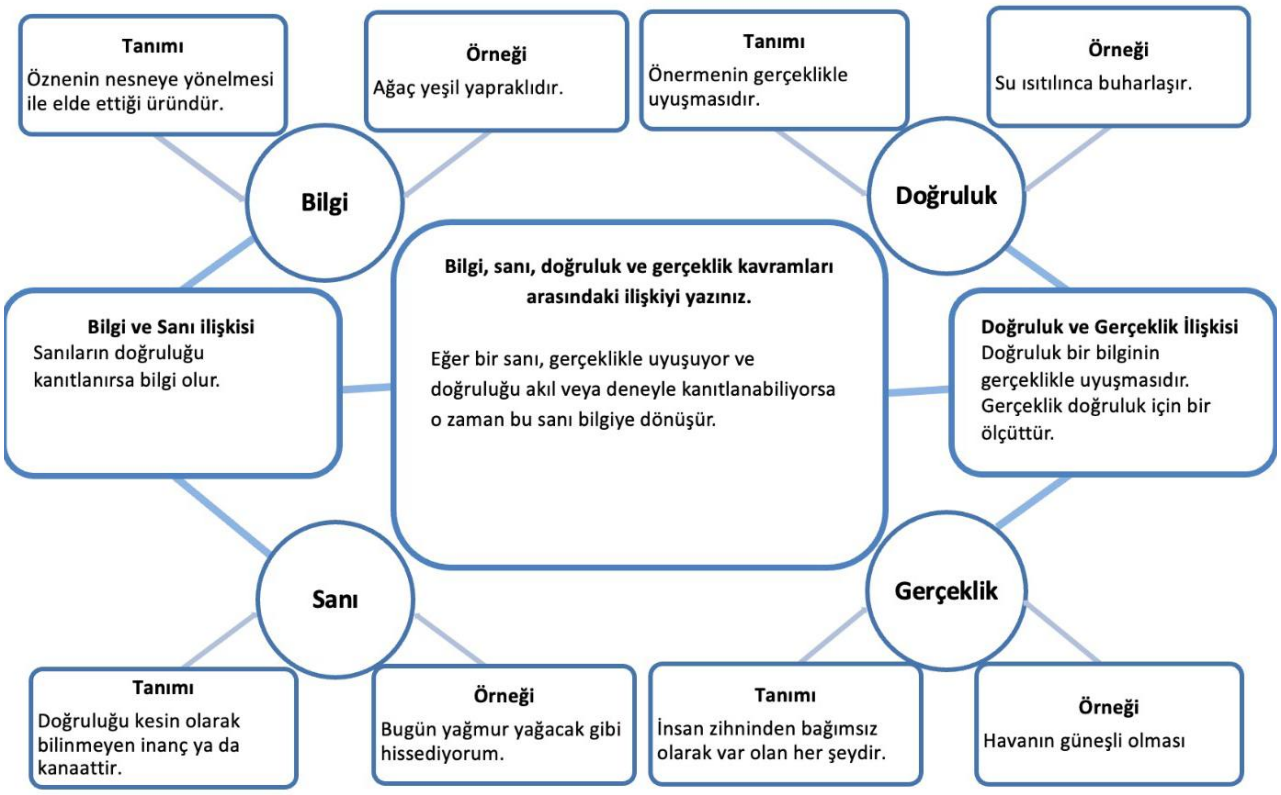
Örnek Çözüm

"Bilgi, bir bahçıvanın toprağa ektiği tohum gibidir."

Açıklama: Tıpkı bir tohumun büyüyüp gelişmesi için doğru ortam, zaman ve bakım gerekliyse bilgi de benzer şekilde zihinde yeşerir. Önce merak toprağına düşer sonra araştırma ve öğrenme ile beslenir. Güneş gibi aydınlatıcı düşünce, su gibi canlı tutan tekrar ve zamanla gelen deneyim sayesinde bilgi kök salmaya başlar. Bu tohum, büyüdükçe meyve verir, yani insanın davranışlarına, kararlarına ve dünyayı yorumlama biçimine yansır. Her insanın zihni farklı bir bahçedir; kimi toprak verimli, kimi taşlıdır, ama emek verildiğinde her yerde bilgi filizlenebilir.

ETKİNLİK 5

Bilgi Felsefesinin Kavramları

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Verilen metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Gölgeden Işığa Bilginin Yolculuğu

Günlük hayatımızda arkadaşlarımızla sohbet ederken, ders dinlerken, kitap okurken vb. birçok durumda sürekli olarak bilgiyle iç içeyiz. Peki, hiç durup düşündünüz mü? Bilgi nedir? Doğru bilgiye nasıl ve hangi yolla ulaşırız? Ne zaman bir şeyin bilgi olduğunu söyleriz ya da adına bilgi dediğimiz bir şey hangi durumda sadece bir sanıdan ibarettir? Bu ayrımı yapabilmek için bazı temel ölçütlere bakmak önemlidir. Bir cümlenin bilgi olup olmadığını değerlendirirken genellikle o cümlenin önerme olup olmadığına bakarız. Önermelerin doğruluğu veya yanlışlığı ise düşünce ve nesne arasındaki uygunlukta aranır. Bu durumda önermelerin bilgi ile ilişkisinin, gerçeklik ve doğruluk kavramlarıyla ilgili olduğunu söyleyebiliriz.

Sizden aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okumanızı ve hangilerinin "bilgi" olduğunu, hangilerinin ise "bilgi" olmadığını düşünmenizi istiyorum:

- Bildiklerimin doğruluğundan nasıl emin olabilirim?
- Platon İlk Çağ filozofudur.
- Yeni doğan bebeklerde yaklaşık 270 kemik bulunur.
- İnsanoğlu keşke ölümsüzlüğü bulsa!

Bilgi, sadece tekil doğruları içermekle kalmaz, aynı zamanda bu doğrular bir araya gelerek belirli bir sıra ve ilişki içinde argümanları oluşturur. Argümanlar, bir sonuca ulaşmak için belirli dayanaklar sunar. Bu dayanaklardan sonuca ulaşırız. Örneğin "Bütün bitkiler canlıdır." öncülü ile "Çiçekler bitkidir." öncülünden "O hâlde çiçekler canlıdır." sonucuna varmak, doğru öncüllerden mantıksal bir çıkarım yoluyla doğru bir sonuca ulaşma biçimidir ve bilginin inşa ediliş yöntemlerinden biridir.

Bilginin ve gerçekliğin doğasını daha iyi kavrayabilmek için yandaki görseli incelemenizi istiyorum. Doğuştan böyle bir mağarada duvara doğru zincirlenmiş olan insanlar için duvardaki gölgeler gerçektir değil mi? Peki, mağaradaki insanların "gerçek" olarak nitelendirdiği gölgeler hakkında edindikleri yargılar "doğru" mudur? Ya mağaradan dışarı çıkıp güneşi ve nesneleri görselerdi? Gerçek olan duvara yansıyan gölgeler mi mağaranın dışındaki nesneler mi olurdu? Doğru olan, gölgeler hakkında edindikleri yargılar mı yoksa mağaranın dışındaki nesnelerle ilgili yargılar mı olurdu?

Yaşamı kavramak, sadece gördüklerimize inanmak yerine, her bilgiyi titizlikle araştırıp süzmekle mümkündür. Şimdi, kendi bildiklerinizi sorgulama ve açıklama sırası sizde...

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Metinde hangi felsefi disipline ait sorgulamalar yapılmıştır? Metinle ilgili siz bir soru sormak isteseydiniz hangi soruyla başlardınız? Yazınız.

.....

.....

2. Metinde madde işaretleriyle sıralanan ifadelerden hangileri **"bilgi olana"**, hangileri **"bilgi olmayana"** örnektir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

3. Metinde madde işaretleriyle sıralanan cümleler içinde **"bilgi olan"** ifadelerden birini kullanarak bir argüman yazınız.

.....

I. Öncül .....

II. Öncül .....

Sonuç .....

4. Algılanan gerçekler bir yanılsamaysa bu yanılsamadan elde edilen yargılar doğru olabilir mi? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

-Metinde bilgi felsefesi ile ilgili sorgulamalar yapılmıştır.

Örnek Çözüm

-Ben "Dil ile ifade edilen her türlü ürün bilgi midir?" sorusunu sorarak başlamak isterdim.

Soru 2

"Bildiklerimin doğruluğundan nasıl emin olabilirim?" ifadesi bir soru cümlesidir. Bir yargı bildirmez, dolayısıyla doğru veya yanlış değeri alamaz.

"Platon İlk Çağ filozofudur." ifadesi bir bilgidir. Çünkü Platon'un İlk Çağ filozofu olduğu tarihsel olarak doğrulanabilir. Bu ifade bir yargı bildirir ve doğruluk değeri alır.

"Yeni doğan bebeklerde yaklaşık 270 kemik bulunur." ifadesi bir bilgidir. Bu ifade bir yargı bildirir ve doğruluk değeri alır.

"İnsanoğlu keşke ölümsüzlüğü bulsa!" ifadesi bilgi değildir. Çünkü bu, geleceğe yönelik bir inanç veya beklentidir. Bu tür bir cümle önerme değil istek cümlesidir.

Soru 3

Örnek Çözüm

Platon İlk Çağ filozofudur.

I. Öncül: Bütün İlk Çağ filozofları varlıkla ilgili görüşler ileri sürmüştür.

II. Öncül: Platon İlk Çağ filozofudur.

Sonuç: O hâlde Platon varlıkla ilgili görüşler ileri sürmüştür.

Örnek Çözüm

Yeni doğan bebeklerde yaklaşık 270 kemik bulunur.

I. Öncül: İnsan iskelet sistemi yaşa bağlı olarak kemik sayısında değişiklik gösterir.

II. Öncül: Yeni doğan bebeklerde yaklaşık 270 kemik bulunur.

Sonuç: O hâlde, yetişkin bir insanın kemik sayısı yeni doğan bir bebekten farklıdır.

Soru 4

Örnek Çözüm

Bir yargının "doğru" kabul edilebilmesi için yargının gerçekliğe uygun olması gerekir. Eğer algıladığımız şey yanılsama ise yani asıl gerçekliğin tam bir temsilcisi değilse o yanılsamaya dayalı bir yargı da gerçekliğe tam olarak uygun olamaz. Bu nedenle, gerçek olmayan bir şey hakkında doğru bir yargıda bulunmak olanaklı olamaz. Doğruya ulaşmak için yanılsamanın ötesindeki gerçekliği aramak gerekir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Bilgi Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Bilgi Felsefesi (Epistemoloji): Bilginin doğasını ve ne olduğunu inceleyen felsefe dalıdır.

Bilgi Felsefesinin Konusu: "Bilgi nedir?" sorusuna odaklanan bu disiplin; bilginin yapısını, elde ediliş yollarını, sınırlarını ve doğru bilginin ölçütlerini sorgular.

Bilgi Felsefesinin Temel Kavramları

Bilgi: Özne ile nesne arasındaki ilişkiden ortaya çıkan üründür.

- **Özne:** Bilme eylemini gerçekleştiren kişi, bilen insan, "süje"dir.
- **Nesne:** Bilinen varlık, "obje"dir.

Sanı: Kesin olmayan yargı; doğrulanmamış inanç, tahmin veya öznel algıdır.

Gerçeklik (Realite): İnsanın zihninden bağımsız olarak, dış dünyada nesnel bir varoluşa sahip olan varlıkların tümüdür.

Doğruluk (Hakikat): Bilginin gerçekliğe uygun olmasıdır.

Örneğin Güneş'in doğması gerçeklikle; Güneş'in doğduğunu ifade etmemiz ise doğrulukla ilgilidir.

- Bilgi ile önermeler arasındaki ilişki, "gerçeklik" ve "doğruluk" kavramlarıyla bağlantılıdır. Önermeler, bilgi olan ile olmayan arasındaki ayırımı da ortaya çıkarır. Bir cümlenin önerme sayılabilmesi için anlamlı bir yargı içermesi yani bilgi vermesi gerekir. Bilgi içermeyen ifadeler önerme olarak değerlendirilmez.

Temellendirme: Herhangi bir yargıyı, iddiayı ya da görüşü; gerekçeleriyle açıklamak ve doğruluğuna yönelik dayanakları göstermektir.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

BİLGİ FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında bilgi felsefesinin temel problemleri ile ilgili çıkarımlarda bulunacak ve filozofların aşağıdaki sorulara verdikleri yanıtları öğreneceksiniz.

Doğru bilgi mümkün müdür?

Bilginin kaynağı nedir?

Doğru bilginin ölçütü nedir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıda verilen ifadeler için "Evet**" veya "**Hayır**" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz.**

İFADELER	EVET	HAYIR
1. Her inanç ya da görüşün doğru bilgi sayılmadığını biliyorum.		
2. Yalnızca deney ve gözleme dayanan bilgilerin doğru olabileceğini düşünüyorum.		
3. Herkes tarafından kabul edilen bilgilerin doğru olduğunun farkındayım.		
4. Doğru bilgilerin mantıklı gerekçelerle temellendirildiğini biliyorum.		
5. Doğru bilgilerin de eleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.		
6. Nesnel gerçekliğe uygun olan bilginin doğru olduğunu biliyorum.		

Aşağıdaki tabloda verilen kavramlarla ilişkili olduğunu düşündüğünüz kelimeleri ve bu kelimelerin kavramlarla birlikte kullanıldığı cümleleri uygun boşluklara yazınız.

Kavramlar	İlişkili Olduğu Kelimeler	Örnek Cümle
Doğru bilgi		
Akıl		
Deneyim		
Sezgi		
Şüphe		

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Evet/Hayır Tablosu

Yaptığınız değerlendirmede "Hayır**" cevabı verdiğiniz maddelerin açıklamalarını aşağıda yer alan "**Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. İnanç ya da görüş, bir kişinin öznel olarak doğru kabul ettiği düşüncelerdir. Bir inancın ya da görüşün doğru bilgi sayılabilmesi için temellendirilmiş olması veya gerçekle uyuşması gerekir.

2. Bilgi sadece deney ve gözlemle elde edilmez. Mantıksal ya da matematiksel bilgiler, akıl yürütmelere dayalı doğru bilgilerdir.

3. Bir bilginin herkes tarafından kabul edilmesi, onun mutlaka doğru olduğu anlamına gelmez. Bir zamanlar Dünya'nın düz olduğu bilgisi çoğunluk tarafından kabul görürken bilimin ve ölçüm araçlarımızın gelişmesi bu bilginin değişmesine neden olmuştur.

4. Bilginin doğru olabilmesi için kanıtlanabilir gerekçelere dayanması ya da akla ve mantığa uygun biçimde temellendirilmiş olması gerekir.

5. Eleştiri yalnızca yanlışları ortaya çıkarmak için değil bilgilerin sağlamlığını test etmek ve onları daha iyi anlamak için de gereklidir. Bir bilginin doğru kabul edilmesi, onun mutlak ve değişmez olduğu anlamına gelmez. Bilimsel gelişmeler, düşünsel ilerlemeler ve toplumsal dönüşümler doğruların zamanla değişebileceğini göstermiştir.

6. Doğruluğun temel ölçütlerinden biri de gerçekle arasındaki ilişkiye dayanır. Bir bilgi dış dünyadaki nesnel durumla örtüşüyorsa doğrudur. Örneğin "Bütün metaller ısıtılınca genleşir." bilgisi, dış dünyadaki nesnel gerçeklikle örtüştüğü için doğrudur.

Kelime İlişkilendirme Tablosu

Örnek Çözüm

Kavramlar	İlişkili Olduğu Kelimeler	Örnek Cümle
Doğru bilgi	Gerçek	Doğru bilgi **gerçeğe** uygun bilgidir.
Akıl	Temellendirme	Bilgiyi **temellendirme**nin en önemli aracı akıldır.
Deneyim	Öğrenme	**Öğrenme** deneyimler sonucunda gerçekleşir.
Sezgi	Aracısız	Bilgiye **aracısız** ulaşmanın yolu sezgidir.
Şüphe	Sorgulama	Doğru bir **sorgulama** süreci şüpheyle başlar.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Şiirden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

BİLGİNİN KAPILARI

Varsın bilinemez desinler
Her soru, her arayış bilinmezi yavaşça aydınlatır
Hakikatin perdesini aralar ve ışık doğar.
Nereden gelir bu ışık? Nasıl görünür?
Akıl, sezgi, deneyim hangisi tutar ellerimden?
Alır götürür beni bilginin sonsuz dehlizine
Olur da bu dehlizde çelişkiyle sınanırsa aklım
Doğruluğun peşine düşer uyumu ararım.
Bilginin kendisine ulaşmak için
Tüm kapılarını sonuna kadar zorlarım.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Şiirde bilginin olanağına yönelik ortaya konulan görüşe katılıyor musunuz? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

2. Şiirde hangi bilgi kaynaklarından söz edilmiştir? Siz bilgi edinirken bunlardan hangisini kullanıyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

3. Şiirde bilginin doğruluğu hangi ölçütlere dayandırılmıştır? Yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

-Şiirdeki gibi bilgiye ulaşmanın olanaklı olduğunu düşünüyorum. Çünkü her yeni soru, gerçekten de bilmediğimiz bir şeyi araştırmamıza yol açıyor ve bu da bizim için yeni kapılar açıyor. Bu sayede bilinemez olduğu düşünülen birçok şeyi öğreniyoruz.

-Ben bilgiye ulaşmanın olanaklı olduğu görüşüne katılmıyorum. Herhangi bir şeyi gerçekten bilemem. Çünkü etrafımdaki varlıklar göründüğü gibi olmayabilir. Gerçek diye bildiğim şeyler konusunda dahi duyularımın beni yanıltabileceğini düşünüyorum.

Soru 2

Örnek Çözüm

Şiirde bilginin kaynaklarından akıl, sezgi ve deneyime yer verilmiştir.

Bilgi edinirken:

-Akla güvenirim. Duyularım beni yanıltacağından gerçekliği ancak akılla kavrayabilirim.

-Sezgiye güvenirim. Sezgimle bir şeyin doğru ya da yanlış olduğunu hissederim.

-Deneyime güvenirim. Benim için bir şeyi gerçekten öğrenmenin ve anlamanın tek yolu onu deneyimlemekten geçer.

Soru 3

Şiirde bilginin doğruluğu; bilgilerin arasındaki uyuma ve çelişiklikten uzak olmasına yani tutarlılık kriterine dayandırılmıştır.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Doğru Bilginin İmkânı

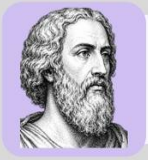
Aşağıda verilen bilgi görselinden hareketle 1, 2 ve 3. soruları cevaplayınız.

Septisizm (Şüphecilik): Doğru ve genel geçer bilgilere ulaşmanın mümkün olmadığını, bu sebepten bilgiye şüpheyle yaklaşılması gerektiğini savunan felsefi görüştür.

Dogmatizm: Kesin ve değişmez bilgilere ulaşabileceğini savunan felsefi görüştür. Dogmatik filozoflar bilginin kaynağı konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Şüpheci Filozoflar

PROTAGORAS

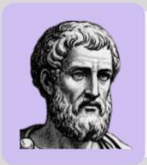
İnsan her şeyin ölçüsüdür. Doğru ve yanlış bireyin algısına ve deneyimine göre değişebilir. Bu nedenle herkes için geçerli mutlak bir doğru yoktur.

GORGİAS

İnsan, nesneleri duyuları aracılığıyla algılar fakat duyular farklı zamanlarda çelişkili bilgiler verebileceğinden duyuların verdiği bilgilere güvenilemez. Hiçbir şey yoktur. Var olsa bile bilinemez, bilinse bile başkasına aktarılamaz.

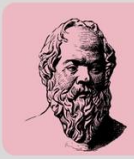
PYRRHON

Duyular nesneleri oldukları gibi değil, göründükleri gibi gösterir. Her zaman bir argümanın karşısına onunla eşit güçte bir argüman çıkarılabilir. Yapılması gereken şey hüküm vermekten kaçınmaktır.

Dogmatik Filozoflar

SOKRATES

Doğru bilgi doğuştandır. İnsan bilgiyle dünyaya gelir. Yapılması gereken, hafızada saklı bulunan bu bilgileri hatırlamaktır.

DESCARTES

Duyular zaman zaman yanıltıcı olabileceğinden kesin bilgiye ancak akıl yoluyla ulaşılabilir. Kesin bilgiye ulaşmak için şüphe araç olarak kullanılmalıdır.

Sorular

1. Şüpheci filozoflar hangi gerekçelerle bilginin imkânını reddederler? Yazınız.

.....

.....

2. Dogmatik filozofların doğru bilginin imkânını savunmasının temelinde aşağıdakilerden hangileri bulunur? Uygun olanları (X) ile işaretleyiniz. (Birden fazla ifadeyi işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ İnsan aklına güven duymaları
- ☐ Kuşkuyu bir amaç olarak görmeleri
- ☐ Gerçekliğin bilgisini kabul etmeleri
- ☐ Her türlü yargıdan uzak durmayı benimsemeleri
- ☐ Belli yöntemlerle bilgiye ulaşabileceğine inanmaları

3. Sizce bilginin imkânı konusunda şüpheci filozoflar mı yoksa dogmatik filozoflar mı haklı? Gerekçenizle yazınız.

.....

.....

Etkinlik 2

Bilginin Kaynağı

Aşağıdaki görselde bilginin kaynağına yönelik yapılandırılmış metinler yer almaktadır. Bu metinleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

RASYONALİZM

İnsan zihni, evrensel ilkeleri ve mantıksal formları anlama yetisine sahiptir. Dış dünya verileri, kendi başlarına kesinlik barındırmayan geçici unsurlardır; bu sebeple güvenilirlikten uzaktır. Doğruluğu apaçık olan önermeler, duyusal gözlemlerden bağımsız bir şekilde, kavramsal analiz ve tümdengelimsel yöntemlerle açığa çıkar. Hakikat, aklın kendi yasalarının ve mantıksal çıkarım mekanizmalarının işletilmesiyle inşa edilir.

EMPİRİZM

Zihin, başlangıçta üzerine henüz hiçbir şey yazılmamış beyaz bir kağıt gibidir. Bu kağıda içerik veren yegane unsur dünyayla kurduğumuz temastır. Dokunmadığımız, görmediğimiz, tatmadığımız veya işitmediğimiz hiçbir şey düşüncemizin bir parçası olamaz. Kavramlarımız ve soyut fikirlerimiz, tamamen dış dünyadan topladığımız izlenimlerin, gözlemlerin ve tekrarlanan tecrübelerin zihinde bıraktığı izlerden ibarettir.

KRİTİSİZM

Bilgi üretme sürecinde ne tek başına zihnin kalıpları ne de tek başına dış dünyanın verileri yeterlidir. Dışarıdan gelen ham maddeler (duyumlar), zihnin doğuştan sahip olduğu kategoriler tarafından işlenmedikçe anlamsız bir yığından ibarettir. Aynı şekilde, bu zihinsel kalıplar da dışarıdan bir veri akışı olmadığı sürece boş ve işlevsiz kalır. Süreç, duyuların getirdiği malzemeyi akıl tezgahında dokuyarak anlamlı bir kumaşa dönüştürme sanatıdır.

ENTÜİSYONİZM

Ne akıl yürüterek yapılan analizler ne de somut veriler, hayatın ve varlığın dinamik özünü yakalamaya yeter. Akıl ve duyular, gerçeği parçalara böler. Oysa hakikat, insanın iç dünyasında ani ve aracısız bir kavrayışla belirir. Varlığın akışını ve bütünselliğini yakalamak, mantıksal kalıpları aşan içten gelen doğrudan bir sezişle ve kalp gözüyle mümkündür.

Sorular

1. Bilginin kaynağı ile ilgili görüşlerin temel argümanlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Rasyonalizm	Empirizm	Kritisizm	Entüisyonizm
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

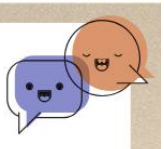
2. Bilginin kaynağı ile ilgili görüşlerin benzer ve farklı yönlerini yazınız.

Benzer yönleri	
Farklı yönleri	

Etkinlik 3

Sokratik Yöntem

Aşağıda "Sokratik Yöntem**"e uygun olarak düzenlenmiş bir diyalog yer almaktadır. Diyalogda boş bırakılan alanlara kendi düşüncelerinizi içeren cevaplar yazınız.**

-Sence bilginin kaynağı nedir?

-Bence bilginin kaynağı .....

-Bilginin kaynağının neden ..... olduğunu düşünüyorsun?

-Çünkü; .....

.....

-Peki, bu fikrini destekleyen ne gibi kanıtların var?

-.....

.....

-Bu düşüncen konusunda şüphelerin var mı, neden?

-.....

-Başka bir görüşün doğru olma ihtimali var mı? Nasıl?

-.....

.....

-Peki ya görüşüne aykırı örnekler olduğunu söylesem, cevabın ne olurdu?

-.....

.....

-Bu konuda görüş geliştiren filozoflar neden farklı düşünmüşler sence?

-Çünkü; .....

.....

-Bir sorunun sadece tek bir cevabı mı vardır sence?

-.....

.....

-Bu durumda bilginin kaynağı hakkında yeniden düşünmen doğru olmaz mı?

-.....

Etkinlik 4

Bilginin Doğruluk Ölçütleri

Aşağıda verilen görsellerden hareketle soruları cevaplayınız.

Dergi adı: Kümülatif Cilt: 9 Sayı: 29 Sayfa: 11-30
ISSN:2005-1998

Deneme Metinlerinde Mantıksal Bütünlük ve Uyum

Dr. Belgüzar Dost
Arş. Gör. Hasan Aloğlu

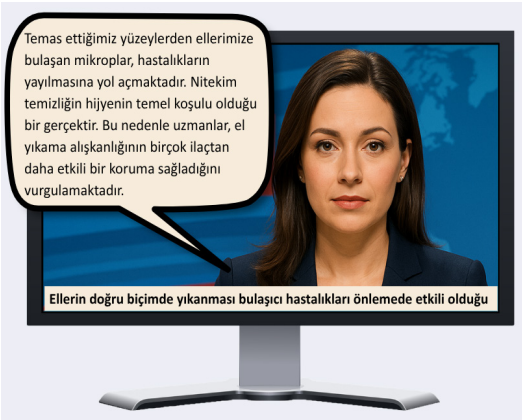
Giriş
Metinlerin anlam bütünlüğünü sağlayan temel unsurlardan biri, yapısal olarak uyumlu bir düzende yazılmalarıdır. Özellikle deneme türündeki yazılarda, düşüncelerin sistematik bir şekilde sunulması ve çelişki barındırmaması okuyucunun metni anlamlandırmasını kolaylaştırır. Bu çalışmada, denemelerin mantıksal yapısı değerlendirilmiş ve metinsel uyumun hangi ilişki örüntüleriyle kurulduğu incelenmiştir.

Yöntem
Literatür taraması

Bulgular
Mantıksal İlişkilendirme:
Araştırma bulguları, denemelerde en sık kullanılan örüntünün mantıksal ilişkilendirme olduğunu göstermektedir. Yazarlar, düşünceler arasında bağlantılar kurarak metni anlamlı ve düzenli bir yapıda sunmaktadır. Bu tercih, denemenin açıklayıcı ve bilgilendirici yönüyle örtüşmektedir.
Örnekleme ve Genelleme:
Denemelerde örnekleme, metni anlaşılır kılmak amacıyla yaygın olarak kullanılmıştır. Buna karşın genelleme yapma eğiliminin oldukça sınırlı olduğu gözlenmiştir. Bu durum, denemenin kişisel görüşlere dayalı yapısıyla ilişkilendirilebilir. Yazarlar, kesin yargılardan kaçınarak okuyucuya kendi çıkarımlarını yapması için yorum alanı bırakmaktadır.
Bitişiklik ve Anlamsal Süreklilik:
Zamansal ardışıklığı ifade eden bitişiklik ilişkisi, denemelerde sınırlı düzeyde kullanılmıştır. Bunun yerine, ara durumların okuyucu tarafından tamamlanmasına dayalı bir metin yapısı tercih edilmiştir. Bu özellik, denemenin açık uçlu doğasına uygundur ve okuyucunun yorumlayıcı rolünü öne çıkarır.

Sonuç
Denemelerde metinsel uyumun büyük ölçüde mantıksal ilişkilendirme, açıklama ve örnekleme yoluyla sağlandığı tespit edilmiştir. Bu örüntüler, denemenin anlatıma dayalı ve kişisel yapısıyla uyumludur. Deneme metinlerinde düşünceler arasında çelişki bulunmaz. Bu çalışmada elde edilen bulgular, deneme türünün metinsel yapısının anlaşılmasına yönelik önemli veriler sağlamaktadır.

Sorular

1. Görseldeki makalenin konusunun genel olarak hangi doğruluk ölçütüne dayandırıldığını gerekçeleriyle yazınız.

Doğruluk Ölçütü: .....

Gerekçe: .....

.....

2. Görselde yer alan gazete haberinin doğru olup olmadığını hangi doğruluk ölçütüyle belirleyebilirsiniz? Gerekçeleriyle yazınız.

Doğruluk Ölçütü: .....

Gerekçe: .....

.....

3. Görselde sunulan TV haberinde hangi doğruluk ölçütlerinin kullanıldığını gerekçeleriyle yazınız.

Doğruluk Ölçütleri: .....

Gerekçe: .....

.....

4. Görselde yer alan reklam panosundaki cümlelerin hangi doğruluk ölçütüne dayandırıldığını yazınız.

1. cümlenin dayandığı doğruluk ölçütü: .....

2. cümlenin dayandığı doğruluk ölçütü: .....

5. Doğruluk ölçütlerinden her birinin hangi disiplinlerde daha çok kullanıldığını gerekçeleriyle yazınız.

Tutarlılık .....

Uygunluk .....

Tümel uzlaşım .....

Yarar .....

Apaçıklık.....

Etkinlik 5

Necati Öner, *Bilginin Serüveni*

Aşağıda verilen metinden hareketle soruları cevaplayınız.

> Zihin kavramlar arasında bağlar kurarak hükümler verir, hükümler arasında bağ kurarak çıkarımlar yapar, böylece insanın bütün iradi eylemlerini (fiillerini) yönlendirir. Yani iradi eylemler bir bilgiye göre olur. Çünkü her iradi eylem bir seçim sonrasıdır. Seçme, farklı seçenekler karşısında birinin tercih edilmesidir. Tercih etme, seçenekler üzerinde yapılan akıl yürütmeler sonucu varılan bir karardır; herhangi bir eylemi yapıp yapmama kararlığıdır. İşte bu zihni işlem sırasında yapılan, hükümler verme ve o hükümlerden çıkarımlar yapmaktır.
>
> Çıkarım veya akıl yürütme önermeler arasında mantıksal bağı kurarak bir sonuca varmadır. Tabii varılan sonuç bir hükümdür başka ifade ile bir önermedir. Seçimi yönlendiren bu son hükümdür. Her hüküm bir bilgi içerir. Bilgiye dayalı olmayan, uyarma ile harekete geçen içgüdü, refleks gibi otomatik hareketlerimiz de vardır. İnsan hareketlerinin büyük çoğunluğunu iradi eylemler oluşturur. Onu diğer canlılardan ayıran özelliği de budur. İşte her iradi eylem bir bilgiye göre olur.
>
> Necati Öner, *Bilginin Serüveni*

Sorular

1. Metinde geçen bilgi felsefesiyle ilgili **kavramları** yazınız.

.....

.....

2. Metinde ele alınan bilgi felsefesiyle ilgili **problemi** yazınız.

.....

.....

3. Metinde yer alan yargılardan bir tanesini yazınız.

.....

.....

4. Metinde yer alan argümanı ve bu argümanın dayandığı akıl yürütmeyi yazınız.

Temel Argüman:.....

Akıl Yürütme:

I. Öncül: .....

II. Öncül: .....

III. Öncül: .....

Sonuç: .....

5. Metinde savunulan temel argümana katılıyor musunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

.....

.....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Doğru Bilginin İmkânı

Soru 1

-İnsan algısının öznel bir doğasının olması

-Duyuların insanlara yanıltıcı bilgiler vermesi

-Bir konu hakkında eşit güçte ikna edici görüşlerin sunulabilmesi

-Dille ifade edilen düşüncelerin kişiden kişiye farklılık gösterebilmesi

Soru 2

- [x] İnsan aklına güven duymaları
- [ ] Kuşkuyu bir amaç olarak görmeleri
- [x] Gerçekliğin bilgisini kabul etmeleri
- [ ] Her türlü yargıdan uzak durmayı benimsemeleri
- [x] Belli yöntemlerle bilgiye ulaşabileceğine inanmaları

Şüpheci filozoflar kuşkuyu bir amaç olarak görür ve her türlü yargıdan uzak durmaya çalışır. Bu nedenle bu ifadeler dogmatik filozofların doğru bilginin imkânını savunmasının temelinde yer almaz.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Bence şüpheciler haklı. Duyular insanı yanıltır ve izlenimler kişiden kişiye, durumdan duruma farklılık gösterebilir. Örneğin benim için soğuk olan bir içecek, başkasına gayet sıcak ya da ılık gelebilir. Bu nedenle doğru bilgiye ulaşmak mümkün değil.

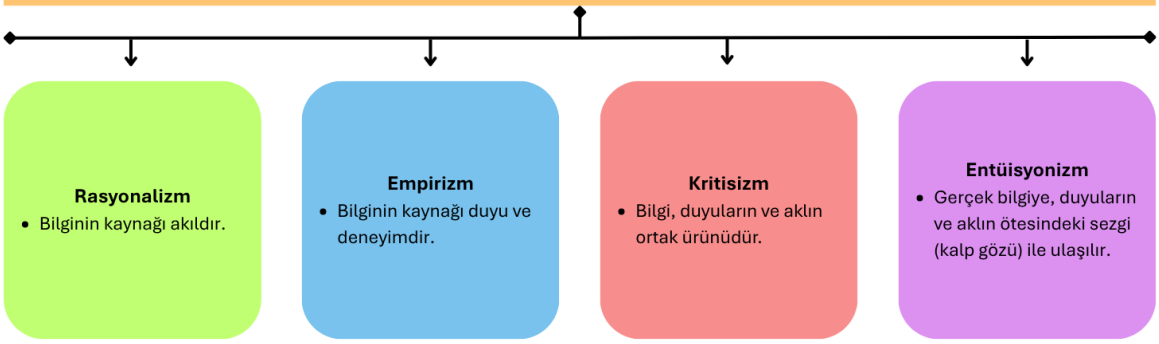
-Bence dogmatikler haklı. Dış dünyada nesnel gerçeklikler var. İnsan sistemli ve yöntemli bir çabayla bu gerçekliklerin bilgisine neden ulaşamasın ki?

ETKİNLİK 2

Bilginin Kaynağı

Soru 1

1. Bilginin kaynağı ile ilgili görüşlerin temel argümanlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Soru 2

2. Bilginin kaynağı ile ilgili görüşlerin benzer ve farklı yönlerini yazınız.	
Benzer yönleri	• Doğru ve genel geçer bilgilere ulaşılabilir.
Farklı yönleri	• Rasyonalizm bilginin kaynağını akıl, • Emprizim bilginin kaynağını deneyim, • Kritisizm bilginin kaynağını akıl ve deneyim, • Entüisyonizm bilginin kaynağını sezgi olarak kabul etmektedir.

ETKİNLİK 3

Sokratik Yöntem

Örnek Çözüm

-Sence bilginin kaynağı nedir?

-Bence bilginin kaynağı *hem aklımız hem de duyularımızdır.*

-Bilginin kaynağının neden *akıl ve duyular* olduğunu düşünüyorsun?

-Çünkü *dünyayı önce beş duyu organıyla algılarız, ardından bu verileri akıl yoluyla analiz eder ve bilgiye ulaşırız.*

-Peki, bu fikrini destekleyen ne gibi kanıtların var?

-*Bilim insanları bir teoriyi önce gözlemle kurar, sonra deneyle test eder. Ayrıca matematikte ve mantıkta da akıl yoluyla kesin bilgilere ulaşılır.*

-Bu düşüncen konusunda şüphelerin var mı, neden?

-*Evet var. Çünkü bazen duyularımız bizi yanıltabilir ya da akıl yürütmelerimiz hatalı olabilir.*

-Başka bir görüşün doğru olma ihtimali var mı? Nasıl?

-*Belki. Şöyle ki bazı filozoflar bilgiyi sezgi ya da ilham yoluyla da elde edebileceğimizi savunmuşlardır. Bu da farklı bir yaklaşım olabilir.*

-Peki ya görüşüne aykırı örnekler olduğunu söylesem, cevabın ne olurdu?

-*Görüşümü sorgularım. Çünkü yeni bilgiler ve örnekler, düşüncelerimizi geliştirmek için bir fırsattır.*

-Bu konuda görüş geliştiren filozoflar neden farklı düşünmüşler sence?

-Çünkü *yaşadıkları dönemler, sahip oldukları kültürel değerler ve bireysel deneyimleri farklıdır.*

-Bir sorunun sadece tek bir cevabı mı vardır sence?

-*Hayır, felsefi soruların birden fazla cevabı olabilir. Çünkü bu sorular kesinlikten çok, farklı bakış açılarıyla düşündürmeyi amaçlar.*

-Bu durumda bilginin kaynağı hakkında yeniden düşünmen doğru olmaz mı?

-*Evet, haklısın.*

ETKİNLİK 4

Doğruluk Ölçütleri

Soru 1

Makalenin genelinde tutarlılık ölçütü kullanılmıştır.

Makalenin temel inceleme konusu, deneme metinlerinde mantıksal bütünlük ve ilişki örüntüleriyle kurulan içsel tutarlılıktır. Makalede geçen; "mantıksal ilişkilendirme", "yapısal olarak uyumlu, düzen", "düşünceler arasında bağlantılar kurulması", "düşüncelerin sistematik bir şekilde sunulması" ve "çelişki barındırmaması" gibi ifadeler, tutarlılık ölçütünü yansıtmaktadır.

Soru 2

Gazete haberinin doğruluğunu değerlendirmek için uygunluk ölçütünü kullanabilirim.

Gazete haberinde "gökyüzü alev alev", "panik yaşandı." gibi iddialar bulunmaktadır. Bu iddialar bilimsel ve nesnel verilerle doğrulanabilir. Nesnel gerçekliği yansıtan bir fotoğraf, aynı gün sahildeki manzarayı gözlemleyen insanlar ve meteorolojik veriler; bu olayı doğrulamak için kullanılabilir.

Soru 3

TV haberinde yarar ve apaçıklık ölçütleri kullanılmıştır.

Yarar ölçütü: El yıkamanın önemini vurgulayarak toplum sağlığına katkı sağlayabilecek bir bilgi sunulmuştur. Bu açıdan haber, yarar ölçütü ile ilişkilidir.

Apaçıklık ölçütü: "Nitekim temizliğin hijyenin temel koşulu olduğu bir gerçektir." ifadesi açık, seçik ve zihnin doğrudan kavranması gereken bir gerçek olarak sunulmuştur.

Soru 4

1. cümlenin dayandığı doğruluk ölçütü: Tümel uzlaşım

2. cümlenin dayandığı doğruluk ölçütü: Yarar

Soru 5

Tutarlılık ölçütü daha çok felsefe, mantık ve matematik gibi düşünsel alanlarda kullanılır. Bu ölçüte göre bir bilginin doğru kabul edilebilmesi için ait olduğu bilgi bütününde yer alan diğer önermelerle uyumlu olması gerekir.

Uygunluk ölçütü daha çok pozitif bilimlerde kullanılır. Pozitif bilimlerde hipotezlerin doğruluğu, deneysel kanıtlarla desteklenmektedir. Bu ölçütün dayanağı, önermelerin dış dünyadaki olgulara veya deneyimlere uygun olmasıdır.

Tümel uzlaşım ölçütü daha çok hukuk alanında kullanılmaktadır. Bu ölçüte göre bilginin doğruluğu, tüm insanların veya çoğunluğun kabulüne dayanır.

Yarar ölçütü daha çok etik, ekonomi ve teknoloji gibi toplumsal yaşamla direkt bağlantılı alanlarda kullanılır. Bu ölçüt, bilginin belirli bir amaç için işe yaraması ve problemleri çözmesi durumunda doğru kabul edilebileceğini öne sürer.

Apaçıklık ölçütü deneysel gözleme, laboratuvar sonuçlarına veya değişen dış dünya verilerine dayanmayan, gücünü tamamen akıl yürütmeden ve zihinsel kesinlikten alan matematik ve mantık bilimlerinde kullanılır.

ETKİNLİK 5

Necati Öner, *Bilginin Serüveni*

Soru 1

Bilgi, zihin, kavram, önerme, akıl yürütme, çıkarım.

Soru 2

Metinde "Bilginin kaynağı problemi" geçmektedir.

Soru 3

Örnek Çözüm

Seçme, farklı seçenekler karşısında birinin tercih edilmesidir.

Soru 4

Temel Argüman: Her iradi eylem bilgiye dayanır.

Akıl yürütme:

I. Öncül: Her iradi eylem bir seçim sonucudur.

II. Öncül: Her seçim, akıl yürütme sonucu oluşur.

III. Öncül: Her akıl yürütme, bilgiye dayanır.

Sonuç: O hâlde, her iradi eylem bilgiye dayanır.

Soru 5

Örnek Çözüm

-Evet, katılıyorum. Çünkü insanın bilinçli olarak yaptığı her eylemin arkasında, bir değerlendirme ve karar süreci vardır. Bu değerlendirme süreci, zihinsel birtakım işlemlerle gerçekleşir. Örneğin "Bu davranış iyi mi, kötü mü?" ya da "Bu davranışın sonuçları nelerdir?" gibi soruları bir eylem öncesinde düşünürüz. Bu soruların yanıtlarını mantıklı çıkarımlar yoluyla buluruz. İnsanı diğer canlılardan ayıran özellik, akla ve bilgiye dayalı seçimler yapmasıdır.

-Hayır, katılmıyorum. Bazı durumlarda insanlar herhangi bir bilgiye sahip olmadan da seçim yapabilirler. Aceleyle verilen kararlar, duygularla yapılan tercihler de vardır. Örneğin bir tehlike anında ani bir karar vermek bilgiye değil daha çok içsel bir yönelime dayanabilir. Ayrıca, herkesin bilgiye ulaşma kapasitesi eşit değildir ve dolayısıyla her seçim bilgi temelli olmayabilir. Bu nedenle, "Her iradi eylem mutlaka bilgiye dayanır." argümanı, karmaşık yapıdaki insan davranışlarını açıklamakta yeterli değildir.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki metinde Felsefe Kulübü'nün toplantısında geçen bir diyalog yer almaktadır. Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Bilginin Peşinde: Doğru Bilgiye Giden Yol Nereden Geçer?

Emine: Arkadaşlar bugün bilgi üzerine konuşmak istedik. Sohbetimizi iki soru üzerinden yürüteceğiz: "Doğru bilgiye ulaşmak mümkün müdür?" ve "Doğru bilginin kaynağı nedir?". Kim başlamak ister?

Sevil: Ben başlayayım. Bence doğru bilgiye ulaşabiliriz ama yalnızca aklımızı kullanarak. Zihinsel olarak sağlam temellere oturan her şey değerlidir. Eğer bilgi, mantıklıysa ve kendi içinde çelişmiyorsa doğrudur. Düşünün, doğal sayılar kümesinde "2+2" her zaman "4" eder. Bunun için deneye gerek var mı?

Sıdıka: Ama Sevil, matematik dışındaki şeyleri akılla bilemezsin. Duyularımızla test edemediğimiz bilgilerin doğruluğundan nasıl emin olacağız? Bence bir şeyin doğru olup olmadığını anlamanın yolu, onu dış dünyada gözlemlemektir. Bilim de buna dayanır. Deney olmadan bilgi eksik kalır.

Kadri: Bence sadece akla ya da sadece deneye güvenmek yetmez. Biz insanlar dünyayı duyularımızla algılar zihnimizle anlamlandırırız. Ama bu algılar hep bizim bakış açımıza göre oluşur. Yani bir şeyi görüp deneyimleyebiliriz ama o bilgiyi anlamlandıran şey, zihnimizin iç yapısıdır.

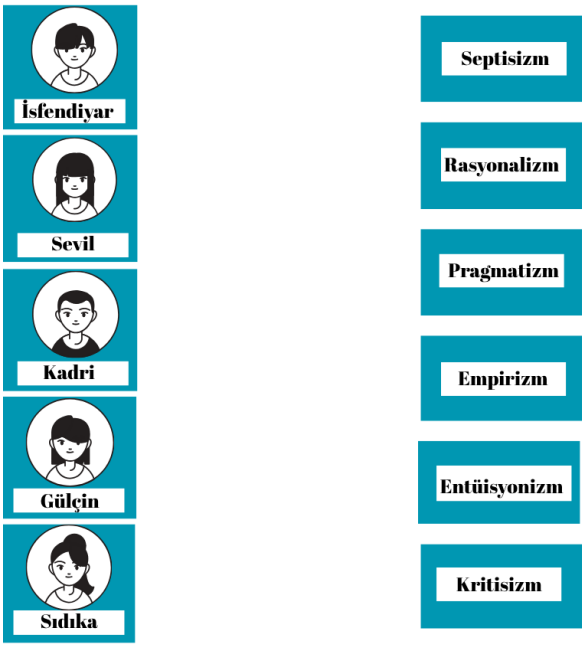
Gülçin: Ama ya gözlerimiz bizi yanıltıyorsa? Ya aklımız hatalıysa? Deney de akıl da yanılabilir. Her şeyden şüphe etmek daha mantıklı. Ben, hiçbir bilginin kesin olamayacağını düşünüyorum. Hiçbir şeyden yüzde yüz emin olamayız. Ayrıca insanlar arasında uzlaşma olmadıkça bir bilginin doğru sayılması ne kadar anlamlı?

İsfendiyar: Ben de aklın ve deneyin yanılabileceği noktasında Gülçin'e katılıyorum. Akıl sınırlıdır, deney de yüzeyseldir. Ama sezgi yani içsel kavrayış bizi hakikate ulaştırır. Arkadaşlar, doğru bilginin kaynağı sezgidir.

Derya: Belki de önemli olan bilgiyle ne yaptığımızdır. Hayatta işimize yarıyorsa, bize çözüm sunuyorsa o bilgi değerlidir.

Sorular

1. Diyalogdaki karakterlerin, görüşlerini ifade ederken esas aldıkları felsefi akımları tablo üzerinde eşleştiriniz.

2. Gülçin, bilginin imkânını reddederken hangi argümanları öne sürmüştür? Yazınız.

.....

.....

3. Sevil, Sıdıka, İsfendiyar ve Kadri'nin görüşlerindeki **ortak nokta** nedir? Yazınız.

.....

.....

4. Metinde sözü edilen bilgi ölçütleri nelerdir? Bu ölçütlerin metinde geçtiği yerleri belirterek hangi disiplinlerde daha çok kullanıldıklarını yazınız.

.....

.....

5. Bilginin kaynağı ve doğru bilginin ölçütü ile ilgili hangi karakterin görüşüne katılıyorsunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

Bilginin kaynağı ile ilgili .....

Çünkü: .....

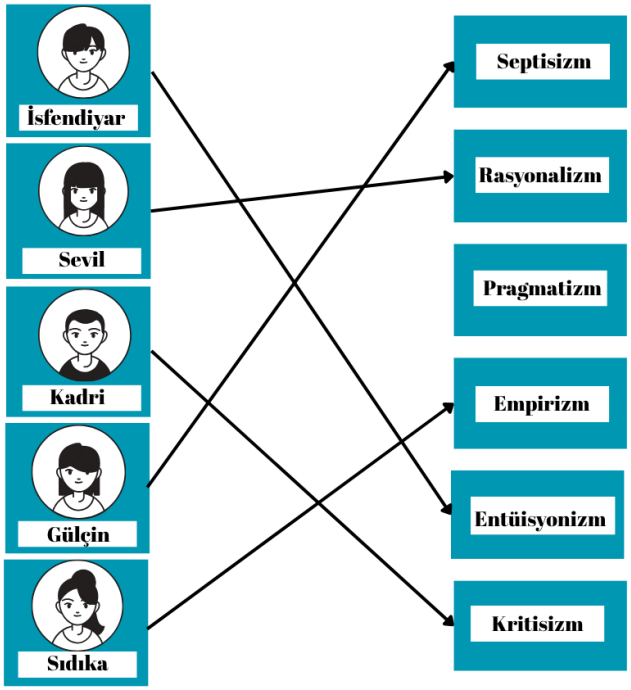
Bilginin doğruluk ölçütleri ile ilgili .....

Çünkü: .....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Soru 2

Örnek Çözüm

Bilgi duyu organları ve akıl yoluyla elde edilir.

Duyu organları ve akıl yanıltıcıdır.

O hâlde her türlü bilgiden şüphe edilmelidir.

Soru 3

Sevil, Sıdıka, İsfendiyar ve Kadri'nin görüşlerindeki ortak nokta; insanın doğru bilgiye ulaşabileceğini kabul etmeleridir.

Soru 4

Metinde;

Sevil'in "Eğer bilgi, mantıklıysa ve çelişmiyorsa doğrudur." ifadesinde **tutarlılık**, "Bunun için deneye gerek var mı?" ifadesinde apaçıklık,

Sıdıka'nın "Bence bir şeyin doğru olup olmadığını anlamanın yolu, onu dış dünyada gözlemlemektir." ifadesinde **uygunluk**,

Gülçin'in "Ayrıca insanlar arasında uzlaşma olmadıkça bir bilginin doğru sayılması ne kadar anlamlı?" ifadesinde **tümel uzlaşım,**

Derya'nın "Hayatta işimize yarıyorsa, bize çözüm sunuyorsa o bilgi değerlidir." ifadesinde **yarar** ölçütünden söz edilmiştir.

Doğruluk ölçütlerinin daha çok kullanıldığı disiplinler:

Tutarlılık: Felsefe, Matematik ve Mantık

Uygunluk: Pozitif bilimler

Tümel Uzlaşım: Hukuk

Yarar: Etik ve Ekonomi

Apaçıklık: Matematik ve mantık

Soru 5

Örnek Çözüm

Bilginin kaynağı ile ilgili;

-Sevil'in görüşüne katılıyorum. Bence de bilgiye duyulara ya da başka bir kaynağa başvurmadan yalnızca **akıl** yoluyla ulaşabiliriz.

-Sıdıka'nın görüşüne katılıyorum. Eğer bilgiyi akıl yoluyla elde etmiş olsaydık o zaman doğuştan herkes aynı bilgiye sahip olurdu. Oysa herkes deneyim kadar bilgi sahibi.

-Kadri'nin görüşüne katılıyorum. Bence de bilgiyi elde etmede **akıl ve duyu** organlarına ihtiyacımız var. Duyu bilgiyi toplar, akıl bunları işler.

-İsfendiyar'ın görüşüne katılıyorum. Bence de akıl ve duyu bizi yanıltır ama **sezgi**lerimiz her zaman doğru çıkar.

Bilginin doğruluk ölçütleri ile ilgili;

-Sevil'in görüşüne katılıyorum. Çünkü eğer bir düşünce kendi içinde tutarsızsa zaten doğru olamaz.

-Sıdıka'nın görüşüne katılıyorum. Çünkü gerçeğe uygun olmayan bir bilginin doğru olmayacağını düşünüyorum. Gözümüzle görmediğimiz, deneyle sınamadığımız bilgi sadece teoriden ibarettir.

-Gülçin'in görüşüne katılıyorum. Çünkü herkes belirli bir konuda hemfikirse o bilginin doğru olma olasılığı yüksektir. Dil, tarih, etik gibi alanlarda uzlaşma olmadan bilgi üretilemez.

-Derya'nın görüşüne katılıyorum. Çünkü bilginin nereden edinildiği benim için önemli değil. Ben bilginin benim işime yarayıp yaramadığına bakarım. Doğru bilgi hayatı kolaylaştırır. Sonuç vermeyen bilgi teoride kalır.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Bilgi Felsefesinin Temel Problemleri

Bilgi felsefesi (epistemoloji), bilginin ne olduğu, nasıl elde edildiği, neyin doğru sayılabileceği ve insan bilgisinin sınırları gibi sorularla ilgilenir. Bu alanda bilginin imkânı, kaynağı ve doğruluk ölçütleri temel problemler olarak öne çıkar.

Bilginin İmkânı Problemi

Septisizm (Şüphecilik): Doğru ve genel geçer bilgilere ulaşmanın mümkün olmadığını, bu sebepten bilgiye şüpheyle yaklaşılması gerektiğini savunan felsefi görüştür. Bu görüşün bazı temsilcileri Protagoras, Gorgias ve Pyrrhon'dur.

Protagoras: İnsan her şeyin ölçüsüdür. Doğru ve yanlış bireyin algısına ve deneyimine göre değişebilir. Bu nedenle herkes için geçerli mutlak bir doğru yoktur.

- **Gorgias:** Hiçbir şey var değildir. Bir şey varsa bile bilinemez. Çünkü duyulara dayanan algılar yanıltıcıdır ve her birey dünyayı farklı şekilde deneyimler. Bilinse bile başkasına aktarılamaz. Çünkü kelimeler ve dil görecelidir. Herkes dili farklı algılar ve yorumlar.

- **Pyrrhon:** Duyular ve akıl bize şeylerin gerçek doğasını olduğu gibi aktaramaz; sadece görünüşlerini verir. Bu nedenle, her konuda birbirine zıt eşit güçte iki görüş öne sürülebilir. Bu görüşlerden hangisinin doğru olduğunu belirleyecek kesin bir ölçütümüz yoktur. Bu durum karşısında yapılması gereken yargı bildirmekten kaçınmaktır. Bu sayede insan ruh dinginliğine ulaşabilir.

Dogmatizm: Kesin ve değişmez bilgilere ulaşabileceğini savunan felsefi görüştür. Dogmatik filozoflar bilginin kaynağı konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşün bazı temsilcileri Sokrates ve Rene' Descartes'tır.

- **Sokrates:** Bilgi insanın ruhunda doğuştan bulunur. Bu bilgi, sorgulama ve akıl yoluyla açığa çıkarılır. Doğru bilgiye, sanılardan arınarak ve doğru düşünme yöntemiyle ulaşılabilir.

• **Rene Descartes:** Kesin bilgiye ulaşıncaya kadar her şeyden şüphe etmek gerekir. Şüphe etmek, düşünmeyi gerektirir ve düşünmek için de bir düşünenin var olması gerekir. "Düşünüyorum, o hâlde varım." önermesi insanın kendi varlığına dair sarsılmaz bir kesinlik taşır. Bu önerme, bilginin gerçek kaynağının dış dünyada değil, bizzat akılda bulduğunu gösterir.

Bilginin Kaynağı Problemi

Rasyonalizm (Akılcılık): Doğru ve güvenilir bilgiye deneyimlerden bağımsız olarak, sadece akıl aracılığıyla ulaşılacağını savunan felsefi görüştür. Bu görüşün bazı temsilcileri Platon, Aristoteles, G. W. Friedrich Hegel'dir.

• **Platon:** Doğru bilgi, değişmeyen idealar dünyasına aittir. İnsan, akıl yoluyla ve ruhunda doğuştan bulunan bu ideaları hatırlayarak doğru bilgiye ulaşabilir.

• **Aristoteles:** Bilgi mümkündür. Bilgi hem duyusal deneyimlerden hem de akıl yürütmeden kaynaklanır. Duyular tek tek nesnelerin bilgisini verir. Akıl bu verileri soyutlayarak asıl bilgiyi veren tümellere ulaşır.

• **Georg Wilhelm Friedrich Hegel:** Bilginin kaynağı, aklın kendisidir ancak bu akıl durağan değildir. Bilgi, aklın diyalektik bir süreç içinde gelişerek kendini tanımasıyla ortaya çıkar. Bu süreç, diyalektik (tez,antitez ve sentez) yoluyla ilerleyen tarihsel ve mantıksal bir gelişimdir.

Empirizm (Deneyimcilik): Bilginin temel kaynağının deneyim olduğunu savunan felsefi görüştür. John Locke ve David Hume bu görüşün önemli temsilcilerindendir.

• **John Locke:** İnsan zihninin doğuştan boş bir levha (tabula rasa) gibidir. Doğuştan getirilen hiçbir bilgimiz yoktur. Tüm bilgilerimiz duyu deneyimleri ile ortaya çıkar.

• **David Hume:** Bilginin kaynağı izlenimlerdir (duyusal deneyimler). Tüm düşüncelerimiz ya doğrudan doğruya izlenimlerden türetilmiştir ya da bunlarla ilişkilidir. Düşüncelerimiz izlenimlerin silik birer kopyasıdır. Hume, nedenselliğin, doğadaki zorunluluk değil bir zihinsel alışkanlık olduğunu savunmuştur.

Kritisizm (Eleştiricilik): Bilginin yalnızca akıldan ya da deneyimden gelmediğini; bilginin aklın ve deneyimin ortak ürünü olduğunu savunan felsefi görüştür. Immanuel Kant bu görüşün temsilcisidir.

• **Immanuel Kant:** Bilginin oluşabilmesi için duyular aracılığıyla dış dünyadan gelen ham verilerin alınması ve bu verilerin, aklın doğuştan getirdiği kategoriler tarafından düzenlenmesi ve anlamlandırılması gerekir.

Entüisyonizm (Sezgicilik): Bilginin akıl ya da duyumlarla değil sezgi yoluyla elde edileceğini savunan felsefi görüştür. Gazali ve Henri Bergson bu görüşün önemli temsilcilerindendir.

• **Gazali:** Duyular ve akıl, güvenilir bilgiye ulaşmada sınırlı olduğundan bu bilgilere şüphe ile yaklaşılmalıdır. Hakiki bilgiye kalbe doğan sezgi (kalp gözü) ile ulaşılabilir.

• **Henri Bergson:** Akıl ve bilim, gerçekliğin durağan ve parçalı yönlerini kavrayabilirken hayatın ve zamanın sürekli akışını ve özünü tam olarak anlayamaz. Mutlak bilgiye ulaşmanın yolu, sürekli akış hâlinde olan hayatı bütünsel olarak kavrayabilen sezgi ile mümkündür.

Bilginin Doğruluk Ölçütleri

Uygunluk: Bir önerme, dış dünyadaki olgusal duruma veya deneyimlere uygun olması durumunda doğru kabul edilir. Örneğin "Kar beyazdır." önermesinin doğruluğu, karın beyaz olması gerçeğiyle örtüşmesine bağlıdır.

Tutarlılık: Bir bilginin doğru kabul edilmesi için içinde bulunduğu bilgi bütünüyle, yani diğer önermeler veya teorilerle mantıksal olarak uyumlu olmalıdır. Örneğin, "Tüm insanlar ölümlüdür." ve "Sokrates insandır." önermeleri doğruysa "Sokrates ölümlüdür." önermesi diğer önermelerle tutarlı olduğu için doğrudur.

Yarar: Bir bilginin, belirli bir amaç için işe yaraması, problemleri çözmesi veya başarılı sonuçlar doğurması durumunda doğru kabul edilmesidir. Örneğin bir ilacın hastalığı iyileştirmesi onun doğru bilgiye dayanarak üretildiğini gösterir.

Tümel uzlaşım: Bir bilginin doğruluğu, tüm insanlar veya çoğunluk tarafından kabul edilmesine bağlıdır. Örneğin "İnsanlara yardım etmek iyidir." önermesi, farklı toplumlar tarafından genel olarak kabul gördüğü için doğrudur.

Apaçıklık: Bir bilginin veya önermenin hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık, seçik ve kesin olması durumudur. Descartes'ın "Düşünüyorum, öyleyse varım" önermesi, apaçıklık ölçütünün en klasik örneğidir.

Felsefi bir metin nasıl incelenir?

Felsefi bir metin; kavram, problem, iddia (tez), karşı iddia (antitez), gerekçe, çürütme ve sonuç gibi pek çok bileşenden oluşur. Felsefi bir metinde bu bileşenlerin tutarlı ve sistemli bir şekilde ifade edilmesi gerekir. Felsefi bir metni anlamak için metni oluşturan bileşenlerin doğru bir şekilde incelenmesi gerekir. Felsefi bir metni incelerken izlenecek adımlar şunlardır:

- Metni dikkatlice okumak
- Metinde yer alan felsefi kavramları bulmak
- Metnin yanıtlamaya çalıştığı felsefi problemi tespit etmek
- Metinde yer alan akıl yürütme ve argümanları bulmak
- Argümanların öncül ve sonuç önermelerini belirlemek
- Argümanların kendi içinde tutarlı olup olmadığına bakmak
- Metinde savunulan felsefi görüşü eleştirel bir bakışla değerlendirmek

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

AHLAK FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında ahlak felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Ahlak ve etik aynı şey midir?
İyi ve kötünün bir ölçütü var mıdır?
Bireyin eylemlerinin sonucundan sorumlu tutulabilmesinin koşulu nedir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki durumları okuyarak her bir durum ile ilgili soruları yazılı olarak yanıtlayınız.

1. Durum: Proje Ödevi

Proje ödevi grubunuzdaki bir arkadaşınız hiç çalışmadı ama sunum günü adı rapora yazıldı ve yüksek not aldı. Diğer grup üyeleri sessiz kalmayı tercih ediyor.

1. Sizce bu durumda "ahlaki olmayan" şey nedir?

.....

2. Bir toplumda hak etmediği başarıyı elde eden insanlar çoğunlukta olsaydı nasıl bir düzende yaşardık?

.....

.....

2. Durum: Toplu Taşımada Duyarlılık

Yorgun bir okul gününün ardından toplu taşıma aracına bindiniz ve boş bir koltuk bulup oturdunuz. İki durak sonra otobüse yürümekte zorlanan ama kimseden yer istemeyen yaşlı bir yolcu bindi. Yanınızdaki kişilerin tamamı uyur gibi yapıyor veya telefonuna bakıyor.

1. Yorgun olmanıza rağmen siz yer vermeyi mi yoksa diğerleri gibi davranmayı mı seçersiniz? Neden?

.....

.....

2. Herkesin "başkası nasılsa yapar" diyerek sorumluluktan kaçındığı bir toplumda ne gibi aksaklıklar yaşanır?

.....

.....

3. Durum: Sokak Hayvanları

Mahallenizde soğuk kış günlerinde sokak kedileri için apartman girişine koyduğunuz mama ve su kapları, bazı komşular tarafından "çevre kirliliği yaratıyor" gerekçesiyle sürekli çöpe atılıyor. Komşularınız yasaları ihlal etmiyor ancak siz hayvanların zarar görmesini istemiyorsunuz.

1. Bu durumda komşularınızla nasıl bir iletişim kurarsınız? Ne yapmayı seçersiniz?

.....

.....

2. Bir toplumda sadece yazılı kanunlara uymak yeterli midir yoksa bir arada yaşamak için ahlaki sorumluluklarımız da var mıdır?

.....

.....

Aşağıdaki sol sütunda verilen "Ahlaki Değeri/Kuralı**", sağ sütundaki "**Bu Kural Hiç Olmasaydı Yaşanacak Durum**" ile eşleştiriniz. Ardından altındaki soruyu yanıtlayınız.**

Ahlaki Kural / Değer	Bu Değer Toplumda Biterse Ne Olur?
1. Sözünde Durmak (Dürüstlük)	(...) İhtiyacı olanlar yalnız kalır, kimse kimseye yardım etmez.
2. Başkasının Hakkına Saygı (Adalet)	(...) Kimse verilen vaatlere inanmaz, ticaret ve dostluk biter.
3. Yardımlaşma ve Dayanışma	(...) Güçlü olan zayıfı ezer, kuralsızlık hâkim olur.
4. Mahremiyete ve Özel Hayata Saygı	(...) Doğal kaynaklar tükenir, gelecek nesillere yaşanamaz bir dünya kalır.
5. Farklılıklara Hoşgörü ve Saygı	(...) İnsanlar sürekli izlenme ve tehdit hissiyle yaşar, kimse kimseye güvenip özelini paylaşamaz.
6. Çevreye ve Doğaya Karşı Sorumluluk	(...) Toplumda sürekli çatışma, kutuplaşma ve ötekileştirme hâkim olur; huzur ortamı yok olur.

Yukarıdaki eşleştirmelerden yola çıkarak toplumsal yaşamda ahlakın yeri ve önemi ile ilgili görüşlerinizi yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

1. Durum: Proje Ödevi

Örnek Çözüm

Soru 1

-Emek vermeyen bir kişinin, diğer arkadaşlarının çalışması üzerinden haksız kazanç ve not elde etmesi ahlaki olmayan durumdur. Ayrıca diğer üyelerin de haksızlığa göz yumup sessiz kalması ahlaki değildir.

-Burada en büyük sorun dürüstlüktür. Çalışmayan birinin adı rapora yazılarak öğretmen ve okul yanıltılmış, diğer öğrencilerin emeği göz ardı edilmiştir.

Soru 2

-Liyakatsizliğin ve adaletsizliğin hâkim olduğu bir toplum olurdu. İnsanlar çalışıp çabalamanın gereksiz olduğunu düşünür, kimse emek vermezdi.

-Güven duygusunun yok olduğu, liyakatsiz kişilerin önemli makamlara geldiği ve adaletin kalmadığı bir kaos ortamı yaşanırdı.

2. Durum: Toplu Taşımada Duyarlılık

Örnek Çözüm

Soru 1

-Yer veririm. Çünkü vicdanen rahat edemem. Saygı ve empati, kendi konforumdan daha önemlidir. Başkalarının duyarsız olması benim de duyarsız olmamı gerektirmez.

- Yer vermezdim, diğerleri gibi davranmayı seçerdim. Çünkü herkes aynı ücreti ödeyerek yolculuk yapıyor ve benim de dinlenmeye ihtiyacım var.

Soru 2

- Kimse sorumluluk almadığı için toplumsal sorunlar çözülmez, yardımlaşma biter ve bireysel bencil bir toplum ortaya çıkar.

-Herhangi bir aksaklık yaşanmazdı. Çünkü toplumsal yaşamda düzeni sağlayan şey yazılı kurallar ve kanunlardır.

3. Durum: Sokak Hayvanları

Örnek Çözüm

Soru 1

-Komşularımla sakin ve anlayışlı bir dille konuşurum. Mama kaplarını çevre kirliliği yaratmayacak, kapı önü yerine binanın daha uygun ve korunaklı bir köşesine koymayı teklif ederim. Ortak bir orta yol bulmaya çalışırım.

-Komşularla doğrudan yüz yüze iletişime geçip tartışmak yerine apartman yönetimine veya belediyeye başvururum. Komşular hakkında resmî şikâyette bulunur ve hakkımı idari yollardan ararım.

Soru 2

-Yazılı kanunlara uymak yeterlidir. Herkesin ne yapacağını belirleyen resmî kurallar ve kanunlar olduğu sürece ahlaki sorumluluklara gerek kalmaz.

-Sadece kanunlar yeterli değildir. Merhamet, saygı, empati gibi değerler bir arada huzurla yaşamamızı sağlayan bağlardır.

Eşleştirme

Ahlaki Kural / Değer	Bu Değer Toplumda Biterse Ne Olur?
1. Sözünde Durmak (Dürüstlük)	(3) İhtiyacı olanlar yalnız kalır, kimse kimseye yardım etmez.
2. Başkasının Hakkına Saygı (Adalet)	(1) Kimse verilen vaatlere inanmaz, ticaret ve dostluk biter.
3. Yardımlaşma ve Dayanışma	(2) Güçlü olan zayıfı ezer, kuralsızlık hâkim olur.
4. Mahremiyete ve Özel Hayata Saygı	(6) Doğal kaynaklar tükenir, gelecek nesillere yaşanamaz bir dünya kalır.
5. Farklılıklara Hoşgörü ve Saygı	(4) İnsanlar sürekli izlenme ve tehdit hissiyle yaşar, kimse kimseye güvenip özelini paylaşamaz.
6. Çevreye ve Doğaya Karşı Sorumluluk	(5) Toplumda sürekli çatışma, kutuplaşma ve ötekileştirme hâkim olur; huzur ortamı yok olur.

Soru

Örnek çözüm

-Ahlak, bir toplumu ayakta tutan gizli çimentodur. Kanunlar düzeni sağlasa da güven, saygı, adalet ve huzur ancak ahlaki değerlerle mümkündür. Ahlakın bittiği bir toplumda güven kaybolur, çatışma başlar ve birliktelik dağılır.

-Ahlak kuralları olmasaydı bireyler sadece kendi çıkarlarını düşünür, insan ilişkileri çekilmez hâle gelirdi. Birlikte huzurlu, güvenli ve adil bir şekilde yaşayabilmemiz tamamen ahlaki değerlerimize sahip çıkmamıza bağlıdır.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Birinci görselde parktaki kirlilik, insanların ortak yaşam alanlarına karşı hangi bilincinin eksikliğini gösterir? Açıklayınız.

.....

.....

2. İkinci görseldeki davranışı yaparken gence rehberlik eden düşüncenin toplumsal hayata etkisi ne olabilir? Yazınız.

.....

.....

3. Üçüncü görseldeki gibi engelli rampasına park etmiş bir araç gördüğünüzde ne düşünürdünüz? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

4. Dördüncü görseldeki gibi bir cüzdan bulsanız ve bunu kimse görmemiş olsa yine de cüzdanı yetkililere eksiksiz teslim eder misiniz? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

5. Görsellerden edindiğiniz izlenimlere dayanarak, aşağıdaki kavramların insan yaşamındaki yeri ve önemine dair ne düşünüyorsunuz? Kısaca yazınız.

Kavramlar	Kavramların İnsan Yaşamındaki Yeri ve Önemi
İyi	
Erdem	
Vicdan	
Özgürlük	
Sorumluluk	

Örnek Çözüm

Soru 1

Çevreye ve diğer insanlara karşı sorumluluk duygusunun eksikliğinin bir göstergesidir. Ortak yaşam alanlarında bazı insanların umursamaz tavırları, çevreyi koruma ve saygılı davranma bilincinin eksik olduğunu gösterir.

Soru 2

Bu türlü davranışlar bir erdem göstergesi olup insanlar arasında sevgi, saygı ve yardımlaşmayı artırır. Toplumsal dayanışmayı güçlendirir ve birlikte yaşamayı kolaylaştırır.

Soru 3

Sürücünün sorumsuz ve bencil davrandığını düşünürüm. Çünkü kendi rahatı için engelli bir bireyin özgürlüğünü ve hakkını kısıtlamıştır. İnsanlar özgürlüğünü kullanırken başkalarının haklarını göz ardı etmemelidir.

Soru 4

Evet, teslim ederim. Çünkü beni kimse görmese bile vicdanım rahatsız olur. Başkasına ait bir şeyi almak dürüst ve erdemli bir davranış olmaz.

Soru 5

Kavramlar	Kavramların İnsan Yaşamındaki Yeri ve Önemi
İyi	Hem kendimize hem de başkalarına fayda sağlayan eylemlerdir. Bu tür eylemler toplumun huzurlu olmasını sağlar.
Erdem	İnsanın doğru ve ahlaklı olanı yapmayı alışkanlık hâline getirmesidir. Erdemli olma toplumun her bireyden beklediği bir durumdur.
Vicdan	Kimse görmese bile insana neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyleyen içsel pusuladır. Vicdan sayesinde insanın kötü olabilecek davranışları engellenebilir.
Özgürlük	Kendi kararlarımızı verebilmektir. Ancak başkalarının haklarını engellemediği sürece anlamlı olur. İnsanların özgür olması toplumsal refaha ve gelişime katkı sağlar.
Sorumluluk	Eylemlerimizin sonuçlarını üstlenmektir. Sorumluluk duygusu eylemlerimizi kontrol etmemizi ve sonuçlarını düşünmemizi sağlar.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Ahlak Felsefesinin Kavramları

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Hakan, büyük bir ilaç şirketinde proje yöneticisidir. Bir sabah, yeni geliştirilen bir ilacın test sonuçlarını incelerken raporlarda bazı verilerin çarpıtıldığını fark eder. İlacın piyasaya sürülmesi, şirkete büyük kâr getirecek hatta Hakan'a terfi ve yüksek bir prim kazandıracaktır. Üstelik ailesi zor zamanlardan geçmektedir.

Ancak testlerde ilacın bazı yan etkilere neden olduğu da yazmaktadır. Şirket yöneticisi, durumu bildiğini ima ederek ona dosyayı onaylamasını söyler. "Zamanı geldi." der. "Yoksa bu fırsat bir daha gelmez."

O gece Hakan uyuyamaz. Kafasında çarpık veriler, ailesinin ihtiyaçları, yöneticisinin baskısı ve hastaların kaderi arasında gidip gelir. Sabah olduğunda, dosyayı alır ve doğrudan Sağlık Bakanlığı'na gider. Kararı yüzünden işini kaybeder ama iç huzuru bulur.

Günler sonra, haberlerde o ilaçla ilgili bir soruşturmanın başladığı duyurulur. Hakan'ın ismi geçmez, alkış da almaz. Ama o sabah ayna karşısında kendine bakarken yüzüne içten bir gülümseme yerleşir.

Sorular

1. Aşağıdaki ifadeler ahlak felsefesinin hangi kavramlarıyla ilişkilendirilebilir? Yazınız.

• Şirket yöneticisinin dosyanın onaylanmasını istemesi

.....

• Hakan'ın dosyayı Sağlık Bakanlığı'na götürmeyi seçmesi

.....

• Hakan'ın dosyayı Sağlık Bakanlığı'na götürmesi

.....

• Hakan'ın işini kaybetme riskine rağmen kararını uygulaması

.....

• Hakan'ın iç çatışmaları nedeniyle uyuyamaması

.....

• Hakan'ın kararı yüzünden işini kaybetmeyi kabullenmesi

.....

2. Hakan'ın davranışını ahlaki bakımdan nasıl nitelersiniz? Nedenleriyle yazınız.

.....

3. Hakan'ın yerinde **siz olsaydınız** nasıl davranırdınız, neden? Yazınız.

.....

4. Aşağıdaki kavramları **kendi cümlelerinizle** tanımlayınız.

İyi: .....

Kötü: .....

Vicdan: .....

Sorumluluk: .....

Özgürlük: .....

Erdem: .....

Etkinlik 2

Aşağıdaki görselde yer alan diyalogları okuyarak soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Anne figürüne göre iyi ve kötünün ölçütü nedir? Sizce bir davranışı iyi ya da kötü yapan ölçüt nedir? Görüşlerinizi gerekçeleriyle yazınız.

Anne figürüne göre iyi ve kötünün ölçütü: .....

.....

Bana göre iyi ve kötünün ölçütü: .....

.....

2. Tüm canlılar ahlaki anlamda özgür müdür? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

3. Sorumlu olmak için gerekli olan koşul nedir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

4. Bilgili olmak ahlaki davranışlar sergilemek için yeterli midir? Nedenleriyle yazınız.

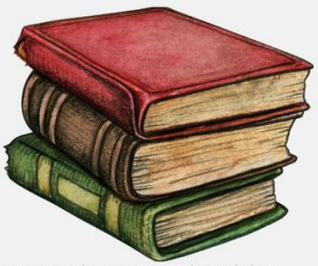
.....

.....

Etkinlik 3

Metinden hareketle aşağıdaki 1, 2 ve 3. soruları cevaplayınız.

Ahlak Üzerine Bir Sohbet

-Ne okuyorsun baba, konusu ne?
-Çok büyük bir eser, *Sefiller*. Büyüdüğünde senin de okumanı isterim. Victor Hugo, romanının önsözünde bu kitabı bütün halklar için yazdığını belirtmiş ve insanlığın ortak acılarına değindiğini söylemiş. Roman daha ilk sayfalarından, okuyucusunu iyi ile kötünün ne olduğunu sorgulamaya iten bir anlatıyla başlıyor. Jean Valjean adlı kahramanımız, kız kardeşinin aç kalan çocukları için bir ekmek çalıyor ve bu eylem, onun kürek mahkûmu olarak uzun yıllar cezalandırılmasına neden oluyor.
-Bir ekmek yüzünden yıllar süren bir ceza mı? Çok fazla değil mi? Bana sorarsan, Jean Valjean'ın yaptığı şey, bu denli büyük bir cezayı hak edecek kadar kötü değil. Sahi, kürek mahkûmu ne demek?
-Suçluların, kürek çekilerek ilerletilen gemilerde çalıştırılmasına dayanan eski bir cezalandırma biçimi. Romanda, yaşamın küçük bir anına sığan ve aslında basitmiş gibi görünen bir davranışın, bir insanın yaşamını nasıl değiştirdiği anlatılıyor. Yazar, bu anlatıyla insanın yaptığı her eylemden sorumlu olduğunu etkileyici bir üslupla dile getiriyor.
-Bence tek bir davranış, üstelik iyi niyetle yapılmış bir davranış, insanın özgürlüğünü elinden almak için yeterli sebep olamaz. Bu ceza çok ağır ve beni çok üzdü. Deniz bana hep özgürlüğü anımsatmıştır. Oysa onun için deniz, kocaman bir hapishaneye dönüşmüş.
-Valjean, yakalanacağını bilse de özgürlüğün peşini hiç bırakmıyor. Roman, onun özgürlük uğruna kaçışı ve sürekli kovalanışı üzerine kuruluyor. İlerleyen bölümlerde Valjean'ın başka bir suç daha işlediğini görüyoruz. Ona geceyi geçirebileceği bir yer veren, iyi kalpli bir rahibin gümüş takımlarını çalıyor. Yakalandığında ve rahibin karşısına çıkarıldığında, rahip bu eşyaları Valjean'a kendisinin hediye ettiğini söylüyor. Hatta gümüş şamdanları almayı unuttuğunu söyleyerek onları da Valjean'ın ellerine tutuşturuyor.
-Bak, işte bu kez kötülük yaptığını söyleyebiliriz; hem de kendisine iyilik yapan birine!
-Ama işte tam burada, rahibin erdemli davranışı Valjean'ın vicdanını harekete geçiriyor ve kitap boyunca pek çok kişiye iyiliği dokunuyor.
-Vicdan nedir baba?
-Bir gün senin tanımını da duymak isterim. Ama bana göre vicdan, her durumda iyiyi işaret eden sessiz bir rehberdir.
-Yani rahip, Valjean'ın vicdanı mıydı?
-Hayır, vicdan içsel bir güçtür. Ama rahibin davranışı, Valjean'ın iç sesini yükselterek onun bu sesi duymasını sağlıyor. Aslına bakarsan bu roman, okuyucularına sürekli olarak etik sorgulamalar yaptırıyor. Ahlak yargıları toplumun belirlediği kurallardan mı ibarettir, yoksa asıl belirleyici olan insanın kendi vicdanı mıdır?
-Bu kitabı ben de okumak istiyorum baba!

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Aşağıdaki tabloda, ahlak felsefesine ait kavramlardan biri olan "vicdan"la ilgili, metinde geçen bir aforizmaya (kısa ve özlü söz) yer verilmiştir. Metinde geçen ahlak felsefesine ait diğer kavramları belirleyerek tabloya bu kavramlarla ilgili kendi aforizmalarınızı yazınız.

Kavram	Aforizma
Vicdan	Vicdan her durumda iyiyi işaret eden sessiz bir rehberdir.

2. Sizce Jean Valjean'ın karakteri, iyiliği mi kötülüğü mü temsil ediyor? Nedenleriyle yazınız.
İyiliği temsil eder çünkü .....

.....

Kötülüğü temsil eder çünkü .....

.....

3. Sizce, ahlak yargıları toplumun belirlediği kurallardan mı ibarettir, yoksa asıl belirleyici olan insanın kendi vicdanı mıdır? Gerekçeleriyle yazınız.

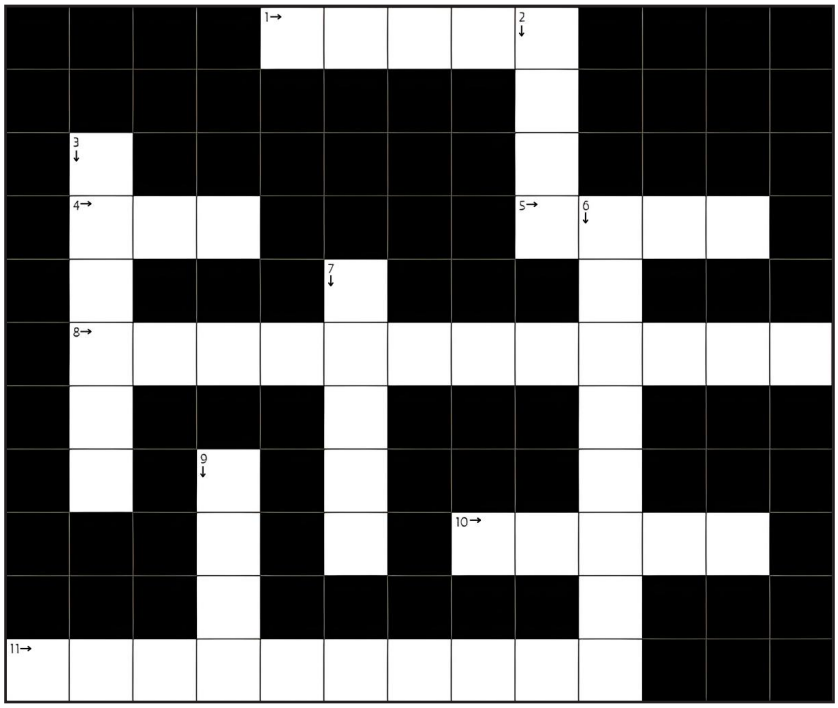
.....

.....

Etkinlik 4

Bulmaca

Aşağıda ahlak felsefesinin temel kavramları ile ilgili bulmaca verilmiştir. Verilen ipuçlarından yararlanarak bulmacayı doldurunuz.

Soldan Sağa

1. İnsanın bilerek, isteyerek karar alma ve bu kararları uygulama gücü
4. Toplumun istediği ve onayladığı davranış
5. Yapılması istenilmeyen, toplumun onaylamadığı davranış
8. Kişisel düşünce, inanç veya beğeniye dayalı ifade
10. İnsanların toplum içindeki davranışlarını belirleyen yazısız kurallar bütünü
11. Kişinin yaptığı eylemlerin sonucunu üstlenmesi

Yukarıdan Aşağıya

2. Toplumsal değerleri ve kuralları ahlaki açıdan araştıran disiplin
3. Bireyin kendi davranışlarını değerlendirmesini sağlayan içsel yeti
6. Kişinin iyi ve kötü arasında seçim yapabilmesi
7. Her durumda iyi ve ahlaki olana yönelme
9. Nesnel, kanıtlanabilir olay ya da durum

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Ahlak Felsefesinin Kavramları

Soru 1

• Şirket yöneticisinin dosyanın onaylanmasını istemesi

Kötü

• Hakan'ın dosyayı Sağlık Bakanlığı'na götürmeyi seçmesi

Özgürlük

• Hakan'ın dosyayı Sağlık Bakanlığı'na götürmesi

İyi

• Hakan'ın işini kaybetme riskine rağmen kararını uygulaması

Erdem

• Hakan'ın iç çatışmaları nedeniyle uyuyamaması

Vicdan

• Hakan'ın kararı yüzünden işini kaybetmeyi kabullenmesi

Sorumluluk

Soru 2

Hakan'ın davranışı ahlaki açıdan iyi ve erdemli olarak nitelendirilebilir. Çünkü kendi çıkarlarını, mesleki konumunu ve ailesinin maddi ihtiyaçlarını bir kenara bırakarak toplum yararını gözetmiştir.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Ben de Hakan gibi hareket ederdim. İnsanların sağlığı tehlikedeyse işimi kaybetmeyi göze alırdım.

-İşimi kaybetme korkusuyla sessiz kalabilirdim. Bu, doğru bir karar olmazdı ama korku bazen iradeyi engelliyor.

-İlacın faydaları çok ve yan etkileri azsa onaylayıp süreci hızlandırmayı düşünebilirdim. İnsanların tedaviye ulaşması da önemli.

-Açıkçası çok zor bir karar. Ailem zor durumdaysa öncelikli olarak onları düşündüğüm için sessiz kalabilirdim.

Soru 4

Örnek Çözüm

İyi: Yapılması istenilen yararlı davranışlardır.

Kötü: Yapılması istenilmeyen yararsız davranışlardır.

Vicdan: Kişiyi iyiye yönelten iç sestir.

Sorumluluk: Kişinin davranışının sonuçlarını üstlenmesidir.

Özgürlük: Kişinin iyi ve kötü arasında seçim yapabilmesidir.

Erdem: Kişinin her zaman iyi olanı yapmasıdır.

ETKİNLİK 2

Soru 1

-Anne figürüne göre **iyinin ölçütü** doğaya, insana ve tüm canlılara zarar vermeyen, ahlaki anlamda değerli olandır. **Kötünün ölçütü** ise iyinin tersi yani doğaya, insana ve canlılara zarar veren ve ahlaki anlamda değerli olmayandır.

Örnek Çözüm

-Bana göre iyi ve kötünün ölçütü, insanın mutluluğudur. Bir davranış kişiye ve çevresine mutluluk sağlıyorsa bu davranış ahlaki açıdan iyi olarak değerlendirilir. İyilik yalnızca başkasına değil yapan kişiye de mutluluk verir.

-Bana göre iyi ve kötünün ölçütü, davranışın arkasındaki niyettir. Bir davranışı değerlendirirken kişinin o eylemi yaparken ne amaçladığına bakmalıyız. Eğer niyet zarar vermek değilse yapılan davranış kötü sayılamaz.

-Bana göre iyi ve kötünün ölçütü, faydadır. Toplumda insanlarla bir arada yaşadığımız için en çok sayıda insana fayda sağlayan davranışlar iyi olarak görülür.

-Bana göre iyi ve kötünün ölçütü, vicdandır. Vicdan bizi her zaman iyiye yönlendirir. Bu yüzden vicdanın onayladığı her eylem iyi, onaylamadığı her eylem kötüdür.

Soru 2

Özgürlük, bireyin kendi kararlarını verebilme ve davranışlarını seçebilme yetisidir. Görselde baba figürü yalnızca insanların davranışlarını seçerek yapabildiklerini belirtmektedir. Bu nedenle tüm canlılar değil yalnızca insanlar ahlaki anlamda özgürdür. Çünkü yalnızca insanlar bilinçli tercihler yapabilir.

Soru 3

Sorumlu olmanın temel koşulu, özgür iradeyle seçim yapabilmektir. Çünkü birey, özgürce karar verdiği ve kendi seçtiği davranışların sonuçlarından sorumlu tutulabilir. Görselde baba figürünün tohumu örnek vererek "Filizlenmediği için tohumu cezalandıramayız." demesi, özgür olmayan bir varlığın sorumlu tutulamayacağını gösterir.

Soru 4

Bilgili olmak, ahlaki davranışlar için önemli bir temel sağlar. Çünkü bilgi, doğruyla yanlışı ayırt etmemizi kolaylaştırır. Ancak bilgi, ahlaki davranışlar sergilemek için tek başına yeterli değildir. Davranışların ahlaki olabilmesi için bilginin yanında bireyin değerlerinin de (iyi niyet, empati, vicdan vb.) gelişmiş olması gereklidir. Görselde çocuk "Ben çok okuyup bilgili olacağım ve hep doğruyu seçip doğru davranacağım." diyerek bilgiyle ahlak arasında bağ kurmaktadır. Bu tarz bir bakış açısında, bilmek ve uygulamak arasındaki fark göz ardı edilmektedir.

ETKİNLİK 3

Aforizma

Soru 1

Örnek Çözüm

Kavram	Aforizma
Vicdan	**Vicdan her durumda iyiyi işaret eden sessiz bir rehberdir.**
İyi	Bir damla iyilik, mutluluk ırmağını denize ulaştırır.
Kötü	Kötülük fısıltı kadar sessiz, fırtına kadar yıkıcıdır.
Özgürlük	Özgürlük, başkasının sınırını bilerek kendi sınırını çizebilmektir.
Sorumluluk	Her eylemin hayatta mutlaka bir yankısı olur.
Erdem	Erdem, iyilik coğrafyasında büyüyen bir ağaçtır.
Ahlak	Ahlak, vicdanla yazılan ve yaşamla imzalanan yasadır.
Etik	Ahlak kuralları insan için, etik insanlık içindir.

Soru 2

Örnek Çözüm

-İyiliği temsil eder çünkü kız kardeşinin aç kalan çocukları için ekmek çalması, onun aslında kötü biri olmadığını gösterir. Bu suçun altında merhamet ve **sorumluluk** duygusu vardır. Rahibin affedici tavrı ile Valjean'ın vicdanının harekete geçmesi ve bu olaydan sonra insanlara iyilik yapması da onun özünde iyi bir insan olduğunu gösterir.

-Kötülüğü temsil eder çünkü açlık nedeniyle bile olsa hırsızlık yapması, toplumsal kurallara ve yasalara karşı geldiğini gösterir. Suçun nedeni ne olursa olsun, bu tür davranışlar kötülük olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca kendisine iyilik yapan rahibin eşyalarını çalması, onun bencil biri olduğunu gösterir. Yaşadığı değişim, bu kötülükleri tamamen unutturmaya yetmez.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Bence ahlak yargıları toplumun belirlediği kurallara dayanmalıdır. İnsanlar birlikte yaşamak zorundadır ve bu birliktelik, kurallarla sağlanır. Vicdan bireyseldir. Herkes kendi vicdanına göre hareket ederse, bu durum kaosa yol açabilir. Bu yüzden ortak bir ahlak anlayışı ve kurallar bütünü gereklidir. Bireyin vicdanı önemli olsa da toplumun düzeni ve güvenliği için ortak kurallara uymak bir zorunluluktur.

-Bence ahlak yargıları bireyin vicdanına dayanmalıdır. Adalet duygusu, merhamet, empati gibi değerler insanın içinden gelir. Üstelik toplumun koyduğu kurallar her zaman doğru olmayabilir ve zamanla değişebilir. Vicdan ise insanı her zaman iyiye yönelten içsel bir sestir.

ETKİNLİK 4

Bulmaca

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Gümüş Saat, Altın Karar

Emre, pazar sabahları erken kalkmayı ve eski eşyalar pazarına gitmeyi çok severdi. Her köşe başında farklı bir hikâye saklayan, tozlu raflar ve eşyalar arasında kaybolmak ona huzur verirdi. Bugün de öyle bir sabahtı. Güzel eski eşyalar bulmak umuduyla tezgâhların arasında dolaşırken gözüne köşede duran, yaşlı bir eskici çarptı. Adam, eski bir cep saatini özenle siliyordu.

Emre yanına yaklaştığında, eskicinin elindeki minik, gümüş bir cep saati dikkatini çekti. Eskiydi, yıpranmıştı ama yine de güzel duruyordu. "Elinizdeki saat... Ne kadar güzel!" dedi Emre. Eskici gülümsedi. "Ah, bu saat mi? Satılık değil. Dedemden kaldı. Benim için sadece bir saat değil aynı zamanda geçmişe açılan bir pencere." Eskici, saatin ince işçiliğini ve kadranındaki soluk motifleri anlatmaya başladı. Saatin aynı zamanda kuşakların hikâyelerini taşıyan bir değer olduğunu anlattı. Emre, eskicinin sesindeki derin saygıyı hissetti.

Emre, saati eline alıp hayranlıkla inceledi. "Gerçekten büyüleyici." dedi. Sonra bir süre tezgâhı inceledi ve ardından pazardaki diğer tezgâhlara doğru ilerledi. Gün boyu pazarı gezdi, birkaç parça eşya aldı. Gün batımına doğru yine eskicinin tezgâhına döndü.

Emre "Şu eski pusulayı almak istiyorum." dedi. Pirinçten yapılma, kapağı hafifçe eğilmiş eski pusulayı gösterdi. Eskici, pusulayı paketledi. Emre mutlu bir şekilde, aldığı eşyalarla birlikte eve doğru yola çıktı.

Eve geldiğinde aldığı eşyaları masanın üzerine boşalttı. Pusulayı eline aldı, kapağını açtı, ibrenin nasıl yavaşça döndüğünü izledi. Tam o sırada masada bir şey gözüne çarptı. Gümüş renkli eski cep saati! Eskici, yanlışlıkla Emre'nin aldığı pusulanın poşetine koymuş olmalıydı. Emre'nin kalbi hızla çarpmaya başladı. Bu saati ne kadar çok beğendiğini hatırladı.

Kendi kendine "Çok şanslısın Emre!" diye düşündü. Ama hemen içinden bir ses onu uyardı: Hiç olur mu öyle şey! Eskicinin o saate ne kadar değer verdiğini hatırladı.

Emre, elindeki saate baktı. Onu geri vermese, kimse bilmeyecekti. Ama o saati her eline aldığında, aklına eskicinin yüzündeki o içten ifade gelecekti. Ayrıca Emre ne olursa olsun her zaman iyi olanı yapmaya çalışırdı. Bu, onun inandığı bir ilkeydi. Bu ilke, ona yapması gerekeni gösteriyordu. Saati iade edecekti. Hem yapması gereken hem de toplumun ondan beklediği davranış buydu. Ama bunu toplum ondan beklediği için mi yapacaktı yoksa olması gereken bu olduğu için mi? Bunu belirleyen neydi? O içinden gelen sese kulak verdi. Başkasının söylemesine gerek kalmadan kendi isteğiyle bunu yapacaktı.

Ertesi pazar, Emre erkenden kalktı. Hemen cebinde özenle sarılmış cep saatiyle eski eşyalar pazarına doğru yola çıktı. Eskicinin tezgâhına yaklaştığında, eskici onu tanıdı ve gülümsedi. Emre saati uzattı. "Amca!" dedi. "Geçen hafta pusulayı alırken saati yanlışlıkla poşetime koydunuz galiba. Sanırım fark etmediniz."

Eskici saati gördüğünde gözleri doldu. "Ah evladım! Bütün hafta bunu aradım. Çok teşekkür ederim, minnettarım." dedi. Emre'nin içi huzur doldu. O gün, Emre sadece bir saati iade etmekle kalmamış, aynı zamanda iç sesini dinleyerek doğru bir karar verdiğini anlamıştı.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Emre saati sahibine vermeye karar vermiştir. Bu seçimi yapmasında toplumun ondan beklediği ve davranışını şekillendiren yazısız nitelikteki değer ve kurallar etkili olmuştur. Bu kurallar ve değerler yüzyıllardır derinlemesine sorgulanmaktadır. Bir davranışın ahlaki olup olmadığını belirleyen ölçütlerin ne olduğundan kural ve değerlerin evrensel bir niteliğe sahip olup olmamasına kadar... Emre'nin saati iade etme kararını verme süreci, benzer sorgulamaların günlük hayattaki yansımasıdır.

Bu metinde aşağıdaki kavram çiftlerinden hangisinden söz edilmiştir?

A) Ahlak ve Vicdan

B) Ahlak ve Etik

C) Etik ve Kötü

D) Özgürlük ve Kötü

E) Erdem ve Özgürlük

2. Metinde geçen ahlak felsefesi kavramlarını ve bu kavramların metinde geçtiği ifadeleri örnekteki gibi aşağıdaki uygun boşluklara yazınız.

Kavram		**Metinde geçtiği yer**
Vicdan	→	Emre'nin saati iade edip etmeme konusunda yaşadığı içsel sorgulama
.....	→	.....
.....	→	.....
.....	→	.....

3. Emre'nin, saati saklayabileceği hâlde geri götürmesi, onun hangi ahlaki özelliğe sahip olduğunu gösterir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

4. Metin ile ilişkilendirdiğiniz kavramları içeren kısa bir hikâye yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Geri bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

A) Ahlak ve Vicdan: Ahlak parçada Emre'nin davranışını şekillendiren yazısız değer ve kurallar olarak açıkça ifade edilmektedir. Ancak vicdan kavramı açıkça ifade edilmemektedir.

B) Ahlak ve Etik: Parçada Emre'nin davranışını şekillendiren yazısız değer ve kurallar, ahlak kavramını ifade eder. Bu kural ve değerlerin yüzyıllardır sorgulanması da etik kavramına işaret eder. Etik, ahlaki kural ve değerleri sorgulayan disiplindir. Bu nedenle **doğru cevap B seçeneği olacaktır.**

C) Etik ve Kötü: Parçada etik kavramından söz edilmiş ancak kötü kavramıyla ilgili bir ifadeye yer verilmemiştir. Emre'nin kararı "kötü" bir eylem değil doğru ve ahlaki bir eylemdir.

D) Özgürlük ve Kötü: Parçada davranışı şekillendiren yazısız değer ve kurallar ile bu kurallar üzerinde yüzyıllardır gerçekleşen sorgulamalara değinilmiştir. Özgürlük ve kötü kavramları parçada ele alınmamıştır.

E) Erdem ve Özgürlük: Parçada davranışı şekillendiren yazısız değer ve kurallar ile bu kurallar üzerinde yüzyıllardır gerçekleşen sorgulamalara değinilmiş erdem ve özgürlük kavramları ise açıklanmamıştır.

Soru 2

Kavram	**Metinde geçtiği yer**
Özgürlük	Saati iade etme kararını kendi vermesi
Erdem	Ne olursa olsun her zaman iyi olanı yapması
İyi	Saati eskiciye iade etmesi

Soru 3

Emre'nin bu davranışı, onun erdemli bir birey olduğunu gösterir. Erdem, insanın doğru olanı kendi isteğiyle yapmasıdır. Emre, saati saklayarak çıkar sağlayabilecekken ve kimse ona bunu yapmasını söylememişken kendi vicdanının sesini dinleyerek doğru olanı yapmıştır.

Soru 4

Örnek Çözüm

Mert, mahallenin boş alanında arkadaşlarıyla futbol oynamayı çok seviyordu. Çünkü dilediğince oynamak onların en büyük özgürlüğüydü. Bir gün maç sırasında vurduğu top, komşuları Ayşe Teyze'nin bahçesindeki çiçeklere çarparak birkaçını kırdı.

Arkadaşları, "Boş ver. Kimse görmedi, hemen kaçalım!" diyerek kaçıştılar. Mert de kaçabilirdi ve kimsenin onu suçlayamayacağını biliyordu. Fakat tam arkasını dönüp gidecekken içinden bir ses onu durdurdu. Vicdanı rahatsız olmuştu. Kaçmak yerine iyi ve doğru olanı yapmayı seçti.

Kapıyı çalıp Ayşe Teyze'den özür diledi ve kırılan çiçekleri yeniden dikmek için yardım etmeyi teklif etti. Mert, o gün sadece sorumluluk almakla kalmamış, dışarıdan bir baskı olmaksızın sırf doğru olduğu için iyi olanı seçerek erdemli bir birey gibi davranmanın huzurunu yaşamıştı.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Ahlak Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Etik: Ahlak kavramını, iyi ve kötü davranışların doğasını ve değer yargılarını inceleyen felsefe disiplinidir.

Ahlak Felsefesi: Ahlakı felsefi açıdan irdeleyen ve ahlakla ilgili problemlere açıklamalar getirmeye çalışan felsefe disiplinidir.

Ahlak Felsefesinin Konusu: Ahlakın ne olduğu, kavram ve ilkeleri, ahlaki bir davranışın ölçütleri (iyi-kötü), toplumsal değerlerin ve kuralların insan davranışlarına etkisidir.

Ahlak Felsefesinin Temel Kavramları

Ahlak: Toplum içinde insanların ilişkilerini düzenleyen ve zamanla oluşan yazılı olmayan davranış kurallarının bütünüdür.

İyi: Yapılması beklenilen, toplum için ahlakça değerli olan davranışlardır.

Kötü: Yapılması istenilmeyen, toplum için değersiz ve yararsız olan davranışlardır.

Vicdan: Kişiye neyin iyi neyin kötü olduğunu söyleyen ve kişiyi iyiye yönelten iç sesidir.

Sorumluluk: Kişinin, eyleminin süreçteki etkilerini ve sonucunu kabullenmesi, üstlenmesidir.

Özgürlük: Kişinin iradesini kullanarak iyi ve kötü arasında seçim yapabilmesidir.

Erdem: Kişinin her durumda iyi olanı tercih etmesi ve yapmasıdır.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

AHLAK FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

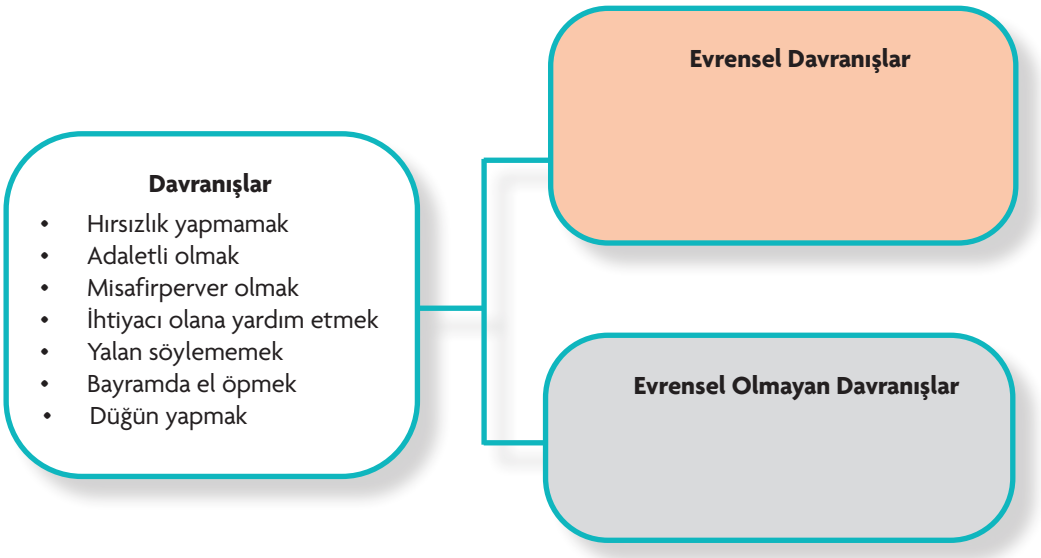
Bu çalışma kartında ahlak felsefesinin temel problemleri ile ilgili çıkarımlarda bulunacak ve filozofların aşağıdaki sorulara verdikleri yanıtları öğreneceksiniz.

Evrensel bir ahlak yasası var mıdır?
Özgürlük ve sorumluluk arasında nasıl bir ilişki vardır?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki şemada bazı davranış örnekleri yer almaktadır. Evrensel <u>olduğunu</u> ve <u>olmadığını</u> düşündüğünüz davranışları tabloda uygun boşluklara yazınız.

Aşağıda özgürlük ile ilgili bazı argümanlar verilmiştir. Bu argümanlar ile örnek olayları eşleştiriniz. Eşleşmeyi örnek olayların sonundaki paranteze argümanın numarasını yazarak belirtiniz.

Argümanlar

1. İnsan tamamen özgürdür ve her an farklı bir seçim yapma gücüne sahiptir. Hiçbir etken insanın eylemlerini belirlemez.

2. İnsanın tüm eylemleri; genetik yapısı ve çevresel faktörlerce önceden belirlenmiştir. Özgürlük sadece bir yanılsamadır.

3. İnsan özgürdür. Eylemleri, karakteri, içsel değerleri ve akılcı düşünceleri tarafından belirlenir. Gerçek özgürlük, kişinin benliğine uygun hareket etmesidir.

4. İnsan ne yaparsa yapsın, evrendeki her olay ve her sonuç, önceden belirlenmiştir. Bireyin çabaları veya seçimleri, yazılmış kaderi asla değiştiremez.

Örnek Olaylar

• Bir çocuk, oyun oynarken yanlışlıkla arkadaşının oyuncağını kırar. Bunu saklayarak kimseye söylemeyebilir. Ancak çocuk bu durumu söylemek istediği için arkadaşına itiraf eder ve özür diler. (....)

• Bir kişi, yaşlı komşusunun yardıma ihtiyacı olduğunu bildiği hâlde, "Kaderinde varsa ben yardım etmesem de biri ona yardım eder." diyerek komşusuna yardım etmemiştir. (....)

• Bir işçi işini daha hızlı yaparak daha çok oyuncak üretebilir ve bu sayede daha çok para kazanabilir. Ancak hızlı çalıştığında ürettiği oyuncaklar kalitesiz olacak ve çabuk bozulacaktır. İşçi kalitesiz oyuncak üretmektense aklını ve vicdanını dinleyip kaliteli oyuncaklar üretip daha az para kazanmayı seçmiştir. (....)

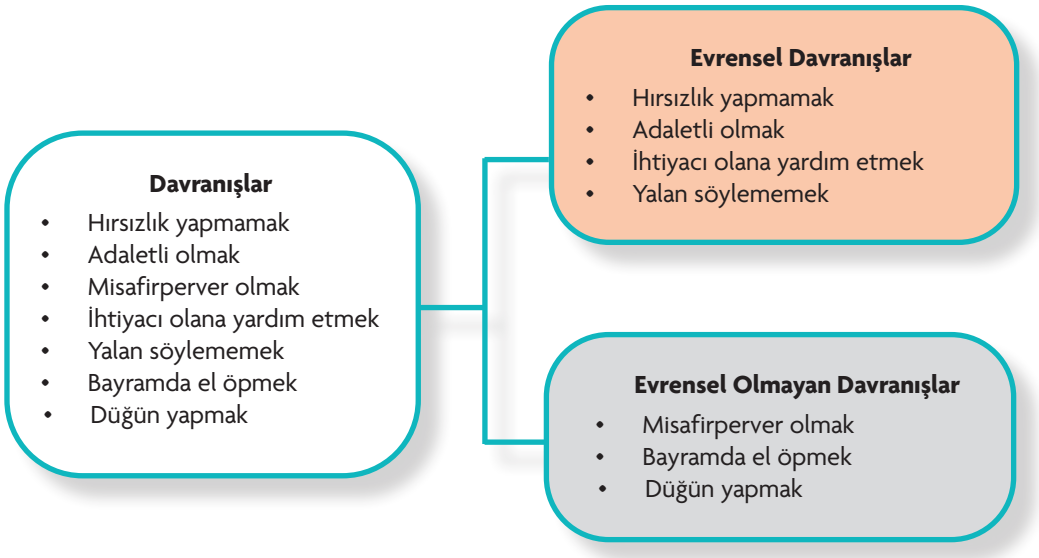
• Bir genç, arkadaşına sürekli kaba davranıp onu kırmaktadır. Arkadaşı onu uyardığında "Ben böyle gördüm, benim ailemde böyleydi. Bu benim karakterim, değiştiremem." demiştir. (....)

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

AÇIKLAMA

Evrensel değerler tüm toplumlarda var olan değerlerdir. Evrensel olmayan değerler ise belirli toplumlara özgü olan değerleri ifade eder.

Örnek Olaylar

• Bir çocuk, oyun oynarken yanlışlıkla arkadaşının oyuncağını kırar. Bunu saklayıp kimseye söylemeyebilir. Ancak çocuk bu durumu söylemek istediği için arkadaşına itiraf eder ve özür diler. **(1)**

• Bir kişi, yaşlı komşusunun yardıma ihtiyacı olduğunu bildiği hâlde, "Kaderinde varsa ben yardım etmesem de biri ona yardım eder." diyerek komşusuna yardım etmemiştir. **(4)**

• Bir işçi işini daha hızlı yaparak daha çok oyuncak üretebilir ve bu sayede daha çok para kazanabilir. Ancak hızlı çalıştığında ürettiği oyuncaklar kalitesiz olacak ve çabuk bozulacaktır. İşçi kalitesiz oyuncak üretmektense kaliteli oyuncaklar üretip daha az para kazanmayı seçmiştir. **(3)**

• Bir genç, arkadaşına sürekli kaba davranıp onu kırmaktadır. Arkadaşı onu uyardığında "Ben böyle gördüm, benim ailem de böyleydi. Bu benim karakterim, değiştiremem." demiştir. **(2)**

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Önümde bir yol ayrımı var ve her yol farklı bir yöne gidiyor. Elimde eski bir pusula var. Pusulanın ibresi sürekli titriyor, bir yere sabitlenmiyor ve sürekli farklı yönleri gösteriyor. Hangi yöne gitmek daha doğru ya da iyi? Hepimiz için doğru bir yol var diyor içimden bir ses ama benim için iyi olan başkası için kötü olabilir de diyor aynı ses. İyi olana yüklenen anlam herkes için aynı olabilir mi? Bakıyorum da benden öncekiler de farklı seçimler yapmışlar. Ya doğru bir seçim yapamazsam ve seçtiğim yönde kötü olaylarla karşılaşırsam diye düşünüp duruyorum. Ama karar benim, seçim benim. O hâlde seçimlerimin sonuçlarını kabul etmek ve üstlenmek en doğrusu deyip yoluma devam ediyorum.

Sorular

1. Metindeki kişi aşağıdaki sorulardan hangilerine yönelik sorgulama yapmaktadır? Uygun olanları (X) ile işaretleyiniz. (Birden fazla ifade işaretleyebilirsiniz.)

	İyi göreceli midir?
	Evrensel ahlaki ilkeler olabilir mi?
	İnsan seçimlerinde özgür müdür?
	Bilgili olmak iyi olana yönelmeyi sağlar mı?
	Vicdan doğuştan mı gelir yoksa sonradan mı gelişir?

2. Kişinin elindeki pusulanın net bir yön gösteremiyor olması neyi sembolize ediyor? Yazınız.

.....

.....

3. Metindeki kişinin "karar benim, seçim benim", "seçimlerimin sonuçlarını kabul edip üstlenmek en doğrusu" sözleri hangi kavramlar arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır? Siz bu sözlere katılıyor musunuz? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

X	İyi göreceli midir?
X	Evrensel ahlaki ilkeler olabilir mi?
X	İnsan seçimlerinde özgür müdür?
	Bilgili olmak iyi olana yönelmeyi sağlar mı?
	Vicdan doğuştan mı gelir yoksa sonradan mı gelişir?

Soru 2

Örnek Çözüm

Bence pusulanın yönü net gösterememesi herkes için geçerli olan bir iyinin olamayacağını sembolize ediyor. Yaşamda doğru yolu bulmak için kesin bir reçetenin olmadığını ve iyinin göreceli olduğunu düşündürüyor.

Soru 3

Örnek Çözüm

Özgürlük ve sorumluluk kavramları arasındaki ilişkiyi yansıtır.

-Evet katılıyorum. İnsan kendi seçimlerini yapabilme özgürlüğüne sahip bir varlık. Ancak bu özgürlük beraberinde büyük sorumluluklar da getiriyor.

-Hayır katılmıyorum. Tek başıma yaşamıyorum. Çevresel faktörler, beklenmedik olaylar ve diğer insanların eylemleri gibi benim kontrolüm dışındaki pek çok etken hem özgürlüğümü hem de aldığım kararların sonuçlarını doğrudan etkiliyor.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Aşağıda ahlaki davranışların evrenselliği konusunun ele alındığı bir diyalog yer almaktadır. Diyalogdan hareketle soruları cevaplayınız.

Kültürler Arası Ahlak Köprüleri

Moderatör: Merhaba sevgili öğrenciler! Açık oturumumuza hoş geldiniz. Bugün çok önemli ve bir o kadar da karmaşık bir konuyu "ahlakın evrenselliği" meselesini sokratik tartışma yöntemiyle ele alacağız. Aramızda farklı kültürleri temsil eden değerli öğrencilerimiz var: Türk kültüründen Filiz, İtalyan kültüründen Antonio, Anglo-Sakson kültüründen Emily ve Japon kültüründen Takashi. Hepinizin farklı deneyimleri olduğunu biliyorum. Bu zengin çeşitliliğin, bizi daha derin düşünmeye iteceğine inanıyorum.

Şimdi, ilk soruyla başlayalım: Ahlaki ilke ve değerler sadece kültüre özgü müdür yoksa kültürler üstü yani evrensel midir?

Filiz: Bizim kültürümüzde, büyüklere saygı göstermek, el öpmek gibi davranışlar çok yaygındır ve ahlaki bir erdem olarak kabul edilir. Gözlemlediğim kadarıyla Batı kültürlerinde bu kadar belirgin bir el öpme âdeti yok. Bu, ahlakın kültüre özgü olduğunu gösteriyor gibi. Ama bir yandan da yalan söylemek her kültürde kötü bir eylem değil midir? Bu, evrensel bir ilke gibi geliyor bana.

Moderatör: Filiz'in "Yalan söylemek her kültürde kötü bir eylem değil midir?" sorusu çok çarpıcı. Bu soruya ne dersin Antonio? Senin kültüründe, ilişkilerdeki uyumu ve nezaketi korumak adına gerçeği olduğu gibi söylememek yani "beyaz yalan" söylemek, ahlaki olarak kabul edilebilir mi? Filiz'in büyüklere saygı örneği senin kültürünle ne kadar örtüşüyor?

Antonio: Bizde aile bağları güçlüdür ve büyüklere saygı çok önemlidir. Bu konuda Filiz'in kültürüyle benzerliklerimiz var. Yalan konusuna gelirsek... Evet, bizim kültürümüzde sosyal ilişkilerde uyumu ve nezaketi sürdürmek amacıyla söylenen küçük, zararsız yalanlara karşı daha hoşgörülü bir yaklaşım vardır. Örneğin misafir olarak gittiğimiz bir evde yemeği beğenmesek bile ev sahibini kırmamak için yemeğin lezzetli olduğunu söyleriz. Bu Filiz'in "Yalan kötüdür" ilkesiyle çelişiyor gibi duruyor. Peki, bir kişiyi ciddi bir zarardan korumak için yalan söylemek de mi kötüdür? Orada çizgi ne?

Moderatör: Antonio'nun sorusu ahlaki ikilemi derinleştiriyor. Emily, sen bu duruma nasıl yaklaşırsın? Sence, birini korumak gibi asil bir amaçla dahi olsa, "beyaz yalan" olarak adlandırılan bu tür bir eylem, dürüstlük ilkesiyle çelişir mi ve bunun sonuçları neler olur?

Emily: Bizim kültürümüzde dürüstlük, hem kişisel hem de profesyonel yaşamda temel bir değerdir. Sözlere sadık kalma ve şeffaf olma beklentisi çok yüksektir. Yalan söylemek, güveni zedeleyen ciddi bir ahlaki ihlal olarak kabul edilir. Birini korumak gibi iyi bir amaçla söylense bile bu, dürüstlük ilkesiyle doğrudan çelişir ve uzun vadede güven kaybına yol açabilir. Bizde genellikle doğrudan ama nazik bir dil tercih edilir.

Moderatör: Şimdi, daha da zor bir senaryoyla Takashi'ye dönelim: Şiddete meyilli bir kişi, arkadaşınız Sakura'nın yerini size soruyor. Siz Sakura'nın nerede olduğunu biliyorsunuz ve gerçeği söylerseniz Sakura'nın ciddi zarar görme riski var. Senin kültüründe bu tür bir durumda gerçeği esnetmek veya dolaylı bir yanıt vermek dürüstlük ilkesiyle çelişir mi? Yoksa bu davranış daha büyük bir zararı önlemek adına yapılsa ahlaki açıdan makul olarak görülür mü?

Takashi: Bizim kültürümüzde genel olarak ciddi ve zarar verici yalanlar kesinlikle kabul edilemez ve güveni derinlemesine zedeler. Ancak bizde sosyal uyumu, toplumun güvenliğini ve huzurunu korumak da büyük önem taşır. Böyle bir durumda, doğrudan gerçeği söylemek ciddi bir zarara yol açacaksa o kişinin can güvenliğini sağlamak için gerçeği farklı yansıtmak veya gizlemek, ahlaki olarak daha uygun görülebilir. Burada amaç, yalan söylemek değil daha büyük bir felaketi önlemektir. Bu, en büyük zararı engelleme ve toplumsal uyumu sürdürme ilkeleriyle çelişmez; aksine bu ilkelerin zorlayıcı bir dışa vurumu olabilir.

Moderatör: Çok iyi bir nokta yakaladık. Bir eylemin ahlaki değeri, amacına göre değişebilir mi? Ortaya çıkan bu farklı yaklaşımlar ışığında, sizce gerçekten "evrensel" ahlaki ilkeler var mıdır yoksa her durumda eylemi belirleyen amacı mıdır? Bu amacı kim belirler? İşte bu sorular bizi tartışmanın kalbine götürüyor. Sokratik yöntemin güzelliği de bu: Cevaplardan yeni sorular doğurmak.

Sorular

1. Diyalogda sözü edilen "kültüre özgü ahlak" ve "evrensel ahlak" kavramları arasındaki fark nedir? Yazınız.

.....

.....

2. Her kültür için tartışmasız "iyi" olarak kabul edilebilecek evrensel ahlaki ilkeler var mıdır? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

3. Bu tartışmaya siz de katılmış olsaydınız hangi argümanı savunurdunuz? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

Etkinlik 2

Tasavvuf Düşüncesinde Evrensel Ahlak

Aşağıdaki bilgi görselini dikkatlice okuyunuz. Ardından gelen sokratik sorgulama soruları üzerinde düşünerek duygu ve düşüncelerinizi kendi özgün bakış açınızla yazılı olarak ifade ediniz.

Tasavvuf Nedir?

Tasavvuf; insanın nefis terbiyesi, öz denetim ve sevgi yoluyla ahlaki olgunluğa ulaşmasını hedefleyen bir düşünce ve yaşam yoludur. İnsanın iç dünyasını, niyetini ve tüm yaratılanlara karşı duyduğu sevgiyi merkeze alır.

Anadolu Düşünürlerinden Ahlaki Esintiler

"Yine gel, yine gel, her ne olursan ol yine gel... Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir." **Mevlânâ**, insanı dili, dini, ırkı ne olursa olsun yalnızca "insan" olduğu için kucaklar ve koşulsuz bir kabulü esas alır.

"Yaradılanı severiz, Yaradan'dan ötürü.", "Cümle yaratılmışa bir göz ile bakmayan, halka müderris olsa hakikatte asidir." **Yunus Emre**, sevgiyi ve adaleti tüm varoluşa yayar. İnsanlar arasında ayrım yapmamayı ahlakın temeline koyar.

"İncinsen de incitme.", "Dili, dini, rengi ne olursa olsun, iyi iyidir." **Hacı Bektaş Veli**, kötülüğe kötülükle karşılık vermemeyi ve iyiliğin evrensel bir değer olduğunu vurgular.

Sorular:

1. Mevlânâ, Yunus Emre ve Hacı Bektaş Veli'de ortak insani değer nedir?

.....

.....

2. Bu düşünürlerin ifade ettiği "sevgi, hoşgörü ve incitmeme" ilkeleri, dünyanın her yerinde ve her çağında geçerli kabul edilebilir mi? Yoksa ahlak; kültürden kültüre, toplumdan topluma değişen göreceli bir şey midir?

.....

.....

3. Bir toplumda doğru sayılan bir davranış, başka bir toplumda yanlış sayılabiliyorsa evrensel bir ahlaktan söz edebilir miyiz?

.....

.....

4. "İncinsen de incitme" ilkesini ele alalım. Dünyanın hiç bilmediğiniz bir yerinde, sizinle hiçbir kültür veya inanç bağı olmayan bir insanla karşılaşsanız bu kişinin de "incinmemek" isteyeceğini söyleyebilir misiniz**?**

.....

.....

5. Bu durum, tüm insanlığın üzerinde uzlaşabileceği ortak "Evrensel Ahlak Yasası"nın var olduğuna kanıt olabilir mi? Neden?

.....

.....

6. Sizce insanlığın bugün yaşadığı küresel çatışmalar ve ahlaki sorunlar; evrensel bir ahlak yasasının bulunmayışından mı yoksa var olan evrensel değerlerin uygulanmayışından mı kaynaklanıyor?

.....

.....

Etkinlik 3

Aşağıdaki bilgi görselini inceleyerek anlam çözümleme tablosunda görüş ve argümanların benzer yönlerini örnekteki gibi (✓) ile işaretleyiniz.

Anlam Çözümleme Tablosu

	Sokrates	M.Stirner	Epiküros	Farabi	J.Bentham	J.S.Mill	I.Kant	T.Hobbes
Evrensel ahlak yasası mümkündür.	✓			✓		✓	✓	
Evrensel ahlak yasası mümkün değildir.								
Ahlaki eylem sonucuna göre değerlendirilir.								
Ahlaki eylem niyete göre değerlendirilir.								
Ahlaki eylemin kaynağı bilgidir.								
Ahlaki eylemin amacı haz ve faydadır.								
Ahlaki eylemin amacı mutluluktur.								
Ahlaki eylemin amacı çıkardır.								

Etkinlik 4

Tramvay Problemi

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Tramvay Problemi, ilk olarak 1967 yılında Philippa Foot tarafından ileri sürülen, etik alanındaki düşünce deneylerinden biridir. Düşünce deneyi şu şekildedir:

Bir tren, raylardan kaçamayacak durumda olan beş kişinin üzerine doğru gitmektedir. Siz; rayların ayrıştığı noktada, tamamen güvenli ve trenin hangi yöne gideceğine karar verebilecek bir konumdasınız. Eğer kolu çevirirseniz trenin de rotası değişecek ve beş kişi kurtulacak. Ancak kolu çevirmeniz durumunda, tren; yeni rotada bulunan, yine kaçamayacak durumda olan diğer bir kişiye çarpacak. Bu durumda ne yapardınız?

Sorular

1. Seçimi yapacak kişinin özgür olduğunu söyleyebilir miyiz, neden? Yazınız.

.....

.....

2. Beş kişiyi kurtarmak için kolu çevirir miydiniz? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

3. Tek başına raylarda duran kişinin kötü biri olması seçiminizi etkiler mi? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

4. Trenin insanlara çarpmasında sorumluluk kime aittir? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

5. Özgürlük ve sorumluluk ilişkisi konusundaki fikirlerinizi kısaca yazınız.

.....

.....

Etkinlik 5

Bilgi görselinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Otodeterminizm, determinizm ve indeterminizmden hangi noktalarda ayrılır? Yazınız.

.....

.....

2. Birey olarak eylemlerinizin sorumluluğunu taşıdığınızı düşünüyorsanız hangi görüş/görüşlerin argümanı sizi destekler? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

3. Özgürlük ve sorumluluk ilişkisini açıklayan görüşlerden hangisinin argümanının "tutarlı" olduğunu düşünüyorsunuz? Seçtiğiniz argümanın tutarlılığını destekleyen gerekçelerinizi yazınız.

.....

.....

4. Bazı insanlar dijital ortamlarda, neden gerçek hayatta yapmayacakları davranışları sergiler? Bu durum ahlaki sorumluluk ve vicdan arasındaki ilişkiyi nasıl etkiler? Yazınız.

.....

.....

Etkinlik 6

Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*

Aşağıda verilen metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Erdem konusu duygularla ve eylemlerle ilgilidir. Bir eylem istenerek yapılırsa övgü, eleştiri, acıma ya da affetme gibi durumlar söz konusu olabilir. Bu nedenle de erdem konusunda incelemelerde bulunanlar için bir eylemin istenerek mi yoksa istenmeden mi yapıldığını belirlemek gerekir. Yine yasa yapıcıların verecekleri ödül ve cezalar açısından da bu önemli bir noktadır. Bir şey zorla yaptırılıyorsa ya da bilgisizlikten dolayı yapılıyorsa o istenmeden yapılanlar grubuna girer. Bir eylem onu yapan kimse tarafından başlatılmadıysa ya da bu eylemin başlamasında hiçbir şekilde payı yoksa o eylem zorla yapılandır. Yani bir insanın rüzgâr ya da kendisini rehin tutanlar tarafından bir yere sürüklenmesi örneğini verebiliriz. Öte yandan başına daha kötü bir şey gelmesinden korkarak bir şey yapanların ya da iyi bir şey yaptığını zannedenlerin durumuna da bakmak gerekir. Örneğin bir tiran akrabalarınızı rehin tutarak size bir şey yaptırmaya çalışıyorsa ve bu yapıldığı zaman rehineler kurtulacaksa yapılan eylem istenerek mi yoksa istenmeden mi yapılmış olur? Yine fırtına olduğu zaman deniz yolculuğunda denize atılması gereken eşyaların seçiminde de benzeri bir durum yaşanmaktadır. Burada hemen hemen hiç kimse isteyerek bir şeyini denize atmamaktadır, ancak kendisinin ve diğer insanların kurtulması adına kimi şeyleri feda etmektedir.

...Bir eylemin istenerek mi yoksa istenmeden mi yapıldığına eylemin yapıldığı an bakılmalıdır. Sonuçta o eylemi yapmamıza neden olan şeyi biz harekete geçiriyoruz yani başlangıcı kendisinde olan şeyleri yapıp yapmamak bize kalmış. Sonuç olarak bu tür eylemlerin isteyerek yapıldığını fakat gerçek anlamda istenmeden yapıldıklarını söylemeliyiz.

Bir insan doğru olanın ne olduğunu bilmiyorsa ona istemeden yaptı diyemezsiniz çünkü istemeden yapmak tercihle ilgili bir bilgisizlik değildir.

Tercih etmek de istenerek yapılan bir şeydir ancak istenerek yapılan olarak nitelenen şey daha da ayrıntılı bir başlıktır. Örneğin çocuklar ya da hayvanlar da isteyerek bir şey yapabilirler ama onlar bir tercihte bulunmazlar. Bir şey birdenbire yapıldıysa o da tercih ederek değil istenerek yapılandır... Bir insan kendisine hâkim değilse tercihlerine göre değil isteklerine göre hareket eder, kendine hâkim olan insan ise isteğine göre değil tercihine göre hareket eder.

Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*
(Kısaltılmıştır.)

Sorular

1. Metinde geçen ahlak felsefesiyle ilgili kavramları yazınız.

.....

2. Metinde ele alınan ahlak felsefesiyle ilgili problemi yazınız.

.....

3. Metinde yer alan yargılardan bir tanesini yazınız.

.....

4. Metinde yer alan argümanı ve bu argümanın dayandığı akıl yürütmeyi yazınız.

Argüman: .....

Akıl yürütme:

I. Öncül: .....

II. Öncül: .....

III. Öncül: .....

Sonuç: .....

.....

5. Metinde savunulan argümana katılıyor musunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

.....

.....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Kültürler Arası Ahlak Köprüleri

Soru 1

Kültüre özgü ahlak, ahlaki değerlerin kültürel farklılıklarını vurgular. Filiz'in kültüründe el öpme davranışının çok yaygın olması ve ahlaki bir erdem kabul edilmesi ancak Batı kültürlerinde belirgin bir el öpme âdetinin olmaması buna örnek olarak verilebilir.

Evrensel ahlak, tüm kültürlerde geçerli olabilecek ortak ahlaki ilkelerin varlığını savunur. Filiz'in "Yalan söylemek her kültürde kötü bir eylem değil midir?" sorusu veya Emily'nin dürüstlüğün mutlak bir değer olduğu yönündeki vurgusu, evrensel ahlak arayışına işaret eder.

Soru 2

Örnek Çözüm

-Evet vardır. Ahlaki değerler (dürüstlük, hoşgörü, saygı vb.) her kültürde iyi olarak kabul edilir. Ahlaki ilke ve değerler kültürler üstüdür. İyi herkes için iyi, kötü herkes için kötüdür.

-Hayır yoktur. Ahlaki değer ve ilkeler kültürel özelliklere, koşullara ve eylemin sonucuna göre değişebilir.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Bu tartışmaya katılsaydım, ahlakın kültüre özgü boyutları olduğunu savunurdum. El öpme veya beyaz yalana tolerans gibi durumlar ahlakın kültürel bağlamda şekillendiğini gösterir.

-Bu tartışmaya katılsaydım, ahlakın evrensel olduğunu savunurdum. İnsan onuruna yakışmayan eylemler evrensel olarak kınanır. Aynı zamanda dürüstlük, saygı ve hoşgörü vb. tüm toplumların üzerinde uzlaştığı değerler olduğu için evrensel değerler olarak kabul edilir.

ETKİNLİK 2

Tasavvuf Düşüncesinde Evrensel Ahlak

Örnek Çözüm

Soru 1

-"İnsan Sevgisi" (hoşgörü) değerinde buluşurlar. İnsanı dili, dini veya ırkı ne olursa olsun sadece "insan" olduğu için değerli görür ve koşulsuz bir kabulle kucaklarlar.

-Bu düşünürlerin buluştuğu ana değer "incitmeme" (merhamet) anlayışıdır. Her üçü de ahlakın merkezine yaratılana duymak ve kötülüğe bile iyilikle karşılık vermek ilkesini koyarlar.

Soru 2

-Ahlaki ilkeler evrenseldir; zamanla veya kültürle değişmez. Gelenekler ve yaşam tarzları toplumdan topluma farklılık gösterse de bir insana sebepsiz yere zarar vermemenin doğruluğu her çağda ve her yerde aynıdır.

-Ahlakın bazı kuralları kültürlere göre değişebilir. Ancak sevgi ve incitmeme gibi ilkeler insanın temel doğasıyla ilgili olduğu için her toplumda geçerli kabul edilmesi gereken evrensel değerlerdir.

Soru 3

-Evet, söz edebiliriz. Toplumların gelenekleri veya selamlama biçimleri farklı olabilir ama "saygı göstermek" gibi temel ilke hepsinde aynıdır. Dolayısıyla ayrıntılar değişse de evrensel bir ahlak zemininden bahsedilebilir.

-Hayır, tam anlamıyla evrensel bir ahlaktan söz etmek zordur. Çevresel koşullar ve inançlar toplumların "iyi davranış" anlayışını şekillendirir; bir kültürde normal görülen bir eylem başka bir kültürde ayıp sayılabilir.

Soru 4

-Evet, söyleyebilirim. Çünkü zarar görmek veya acı çekmek insanın biyolojik ve psikolojik yapısıyla ilgilidir. Kültürü ne olursa olsun hiçbir insan durduk yere canının acıtılmasını istemez.

-Kesinlikle evet. İnsan olma ortak paydası gereği herkes güvende olmayı ve saygı görmeyi arzular. Bu arzu, kültür sınırlarının ötesinde doğuştan gelen ortak bir duygudur.

Soru 5

-Evet, kanıt oluşturur. "Kendine yapılmasını istemediğini başkasına yapma" fikrinin tüm insanlıkta karşılık bulması, ortak bir evrensel ahlak zeminine sahip olduğumuzu kanıtlar.

-Hayır, kanıt oluşturmaz. Her insanın zarar görmekten kaçınması evrensel bir ahlak kuralı değil temel bir insani ihtiyaçtır. Ahlak ise bu ihtiyacın ötesinde toplumların koyduğu kurallarla şekillenir; bu kurallar da kültürden kültüre değiştiği için evrensel tek bir ahlak yasasından söz edilemez.

Soru 6

-Evrensel bir ahlak yasasının bulunmayışından kaynaklanmaktadır. İyi ve kötü anlayışı kültürden kültüre değişmektedir. Her toplum kendi ahlaki ilkelerini tek doğru kabul ettiği için evrensel bir uzlaşı sağlanamamakta ve bu durum küresel boyutta çatışmalara sebep olmaktadır.

-Temel sorun değerlerin yokluğu değil toplumların ve kişilerin kendi çıkarlarını bu değerlerin üstünde tutmasıdır. Yani kurallar söylemde vardır ancak pratikte uygulanmamaktadır.

ETKİNLİK 3

Evrensel Ahlak Yasasının İmkânı

	Sokrates	M.Stirner	Epiküros	Farabi	J.Bentham	J.S.Mill	I.Kant	T.Hobbes
Evrensel ahlak yasası mümkündür.	✓			✓		✓	✓	
Evrensel ahlak yasası mümkün değildir.		✓	✓		✓			✓
Ahlaki eylem sonucuna göre değerlendirilir.	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Ahlaki eylem niyete göre değerlendirilir.							✓	
Ahlaki eylemin kaynağı bilgidir.	✓			✓				
Ahlaki eylemin amacı haz ve faydadır.			✓		✓	✓		
Ahlaki eylemin amacı mutluluktur.	✓		✓	✓	✓	✓		
Ahlaki eylemin amacı çıkardır.		✓						✓

ETKİNLİK 4

Tramvay Problemi

Örnek Çözüm

Soru 1

-Durumu değiştirecek tek kişi olduğu için özgür görünse de psikolojik baskı ve zamanın sınırlı olması karar verme özgürlüğünü daraltır.

-Kişi tamamen özgürdür çünkü hiçbir dış güç onu belli bir seçime zorlamamaktadır.

-Karar verme durumu onun seçimi değildir dolayısıyla burada özgürlükten çok bir zorunluluk söz konusudur.

Soru 2

-Hayır çünkü birinin ölümüne sebep olmak ile pasif kalmak aynı şey değildir.

-Evet çünkü trenin bir kişiye çarpmasını, beş kişiye çarpmasına tercih ederim. Bu durumda daha fazla kişi kurtulmuş olacak.

Soru 3

-Evet çünkü masum olmayan birini feda etmek daha az vicdani yük oluşturur.

-Hayır çünkü suçlu bile olsa onun hukukla cezalandırılması gerekir, birey olarak ceza vermemiz doğru olmaz.

Soru 4

-Raylarda insanları mahsur bırakan kişi sorumludur.

-Müdahale edebilecek biri varsa ve bunu yapmazsa o kişi de sorumludur.

Soru 5

Bir kişinin bir eyleminden sorumlu tutulabilmesi için o eylemi özgür iradesiyle yani kendi isteğiyle gerçekleştirmiş olması gerekir. Özgürlük, bireyin baskılardan arınmış bir şekilde karar verebilmesidir. Eğer kişi, kararını etkileyen bir baskı altındaysa ya da seçenekleri kısıtlıysa, o davranışı özgür bir davranış sayılmaz ve davranışından sorumlu tutulamaz.

ETKİNLİK 5

Özgürlük ve Sorumluluk İlişkisi Argümanları

Soru 1

Determinizmden farkı:

Determinizme göre insan eylemleri tamamen dışsal ve içsel faktörlerce belirlenmiştir. Özgür irade bir yanılsamadır. Bu nedenle insan eylemlerinden sorumlu tutulamaz.

Otodeterminizmde ise birçok faktör insanı etkilese de insan aklı ve iradesiyle bu etkileri değerlendirip bilinçli seçimler yapabilir yani kendi kendini belirleyebilir. Seçimlerini kendisi yapan insan eylemlerinden de sorumludur.

İndeterminizmden farkı:

İndeterminizmde insan eylemleri belirlenmemiştir ve rastlantısal olabilir. Ayrıca insan mutlak anlamda özgürdür.

Otodeterminizmde ise özgürlük nedensiz ve rastlantısal değildir; insanın kişiliği, değerleri ve aklî yargıları doğrultusunda gerçekleşir.

Soru 2

Örnek Çözüm

İndeterminizm ve otodeterminizmin görüşleri benim düşüncelerimi destekler.

Çünkü her ikisi de insanın davranışlarında özgür olduğunu ve bu nedenle eylemlerinden sorumlu olduğunu ifade eder.

Soru 3

Örnek Çözüm

-En tutarlı argümanın determinizm (belirlenimcilik) olduğunu düşünüyorum. Benim için bu görüş bilimin nedensellik ilkesi ve insan davranışları üzerindeki çevresel, biyolojik ve psikolojik etkenlerin gözlemlenebilirliği ile örtüştüğünden daha tutarlıdır.

-En tutarlı argümanın indeterminizm (belirlenmezcilik) olduğunu düşünüyorum. Bu görüş, insanın mutlak anlamda özgür olduğunu ve eylemlerinin hiçbir dış etken tarafından belirlenmediğini savunarak, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliği vurguladığından daha tutarlıdır.

-En tutarlı argümanın otodeterminizm (ahlaki özerklik) olduğunu düşünüyorum. Bu görüş insanın hem belirli koşullar altında olduğunu kabul eder hem de akıl ve iradeyle bu koşullar içinde özgürce seçim yapabileceğini savunur. Gerçek dünya deneyimleriyle daha uyumlu olan bir görüş olduğundan daha tutarlıdır.

-En tutarlı argümanın fatalizm (kadercilik) olduğunu düşünüyorum. Ben de evrendeki her şeyin ve insan eylemlerinin nihai bir güç veya yaratıcı tarafından önceden belirlendiğine inanıyorum. Bu inanç çerçevesinde her şeyin belirlenmiş olduğu düşüncesi, mantıksal olarak daha tutarlı hâle geliyor.

Soru 4

Kimliğin gizlenmesi, bireyleri yargılanma korkusundan arındırabilir. Fiziksel etkileşim olmaması, karşı tarafın duygusal tepkilerini görmeyi engeller, empatiyi azaltabilir. Empati eksikliği vicdanın uyanmasını zorlaştırabilir. Grup içinde benzer davranışlar meşrulaştırılabilir ve bireysel vicdan geri planda kalabilir. Sanal dünyanın "gerçek dışı" veya "oyun" gibi algılanması, sorumluluk bilincini azaltabilir. Tüm bunlar bireylerin ahlaki pusulalarının şaşmasına ve gerçek hayattaki ahlaki standartlarından sapmalarına neden olabilir.

ETKİNLİK 6

Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*

Soru 1

Erdem, sorumluluk, iyi, kötü, irade özgürlüğü

Soru 2

Özgürlük ve sorumluluk ilişkisi problemi

Soru 3

Erdem konusu duygularla ve eylemlerle ilgilidir.

Soru 4

Argüman: Bir eylemin ahlaki sorumluluğu, o eylemin isteyerek yapılıp yapılmadığına bağlıdır.

Akıl yürütme:

1. Öncül: Zorla yapılan veya bilgisizlikten kaynaklanan eylemler, kişinin iradesine dayanmaz.

2. Öncül: Tercih edilen eylemler isteyerek yapılmıştır.

3. Öncül: Tercih ise akıl ve düşünce gerektirir.

Sonuç: O hâlde, bir insan akıl yoluyla tercihte bulunarak bir eylemi yapıyorsa kişi bundan sorumludur.

Soru 5

Örnek Çözüm

-Evet katılıyorum. Çünkü bir insan bir şeyi bilinçli yapıyorsa eyleminden sorumlu olmalıdır. Eğer kişi düşünüp bir tercih yapıyorsa bu onun kendi kararını verdiğini gösterir. Bu yüzden yaptığı davranışın sonuçlarını da üstlenmelidir.

-Hayır katılmıyorum. Çünkü bir eylemi istemeyerek veya bilgisizlikten yapsam bile yine de sonuçlarından bir şekilde sorumlu olabilirim. Mesela, bilmem gereken bir şeyi bilmediğim için bir hata yaptıysam yine de sorumluluğum vardır. Kısacası, isteğe bağlılık tek başına sorumluluğu belirlemez; duruma ve şartlara göre sorumluluk payları değişebilir.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

GÖLGE OYUNU

Sunucu: Geleneksel Türk tiyatrosunun önemli ögelerinden biri olan gölge oyunu hakkında bilgi almak üzere, bir Karagöz ustası yani bir "Hayali" ile sohbet edeceğiz. Öncelikle, bize bu oyun hakkında genel bir bilgi verebilir misiniz?

Hayali: Gölge oyunu, önemli bir sanat geleneğidir. İyilik ve kötülük çatışması ile ahlaki değerler gölge oyununun karakterleri aracılığıyla sahneye taşınır. Bu sayede, etik problemler yerel bir anlatım diliyle işlenir ve kuşaktan kuşağa aktarılır.

Sunucu: Bu oyunun karakterleri olan Hacivat ve Karagöz'ü bize biraz tanıtabilir misiniz?

Hayali: Elbette. Hacivat'a göre iyi davranışın temeli bilgiye dayanır. Önemli olan neyin iyi olduğunu bilmektir ve Hacivat bu bilgiyi Karagöz'e de öğretmeye çalışır. Sadece kendi iyiliği için değil toplumun iyiliği için de çaba gösterir. Bir davranış ne kadar çok insana fayda sağlıyorsa o kadar iyidir.

Sunucu: Karagöz de sanırım Hacivat'ın tam tersi.

Hayali: Karagöz için iyi olan, ona mutluluk ve haz veren şeydir. Başkalarını güldürmek mutluluğunu artırdığından onun için anlamlıdır. Her şeyden önce kendi varlığını koruma arzusuyla hareket eder. İyiyi Karagöz'ün kendi doğası belirler. Ona göre esas olan, kendi benliğini özgürce ifade etmektir. Çünkü Karagöz, yalnızca kendisine karşı sorumludur.

Sunucu: Gölge oyununun toplumsal ve ahlaki değerler açısından önemi nedir?

Hayali: Gölge oyunu, insanın eylemlerinin sonuçlarını değerlendirmemizi sağlar. Karagöz bireysel özgürlüğü, kimi zaman da düşünmeden hareket etmeyi temsil eder. Ancak onun davranışlarının sonuçlarıyla yüzleşmesi, özgürlüğün sorumlulukla sınırlandırılması gerektiğini gösterir. Hacivat ise özgürlüğün, başkalarına zarar vermeden yaşanmasının ahlaki bir zorunluluk olduğunu ortaya koyar. İnsanın aklını, iradesini ve bilgisini kullanarak özgürleşmesi durumunu temsil eder.

Sunucu: Bu oyun, Karagöz ve Hacivat'ın yanı sıra toplumun farklı bölgelerinden hatta farklı uluslardan karakterleri de içinde barındırır. Farklı yaşam biçimlerine, kültürlere ve ahlak anlayışlarına sahip bu karakterler, acaba hayal perdesine bir uyumu mu yoksa bir karmaşayı mı yansıtır?

Hayali: Karagöz ve Hacivat oyunu toplumun hayal perdesine yansımasıdır. Bu oyunda sadece Karagöz ve Hacivat değil pek çok farklı kültürden karakterler kendi şiveleriyle, kültürleriyle ve mizah anlayışlarıyla boy gösterirler.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Hayali, Hacivat ve Karagöz karakterleri üzerinden "Evrensel ahlak yasası var mıdır?" sorusuna hangi yanıtları vermektedir? Gerekçeleriyle yazınız.

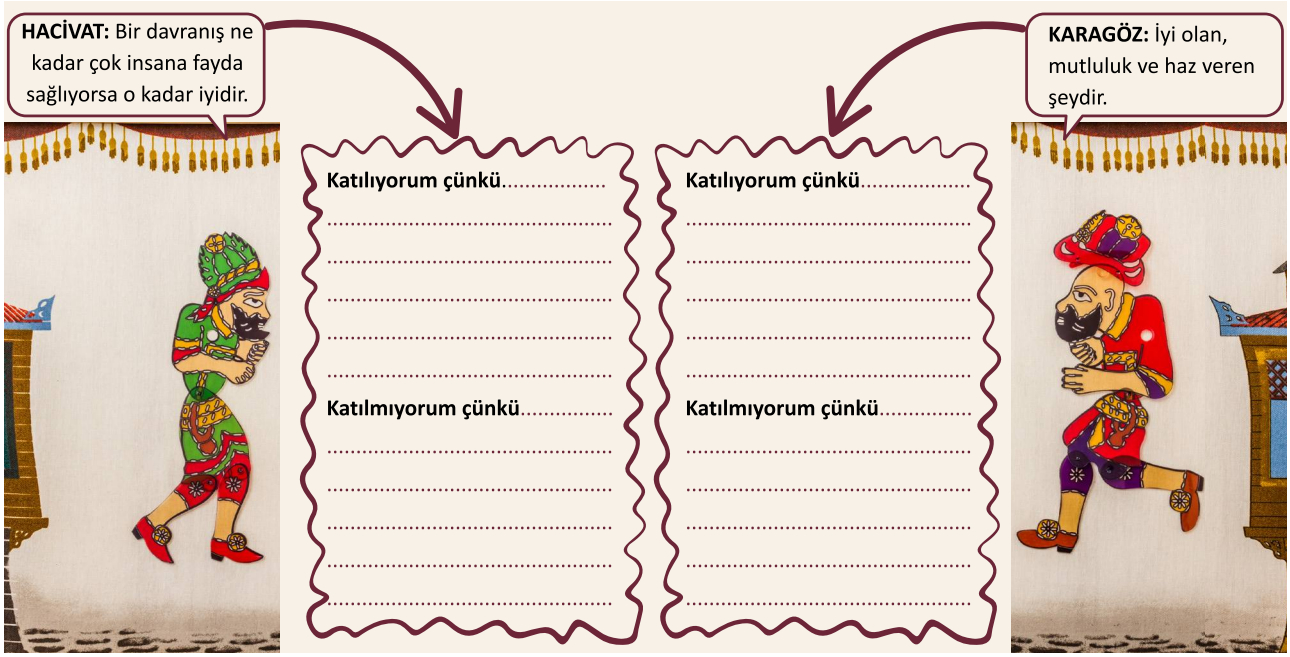
Hacivat'a göre evrensel ahlak yasası .....

.....

Karagöz'e göre evrensel ahlak yasası .....

.....

2. Karagöz ve Hacivat'ın "iyi" olanın ne olduğuna yönelik aşağıda verilen sözlerinden hangisine katılıyorsunuz? Görüşlerinizi tablodaki ilgili boşluklara yazınız.

3. Sizce Karagöz ve Hacivat sosyal medya ortamında nasıl davranırdı? Karakterlerin özgürlük ve sorumluluk anlayışlarını göz önünde bulundurarak yazınız.

Karagöz sosyal medya ortamında .....

.....

.....

Hacivat sosyal medya ortamında .....

.....

.....

4. Hayalinin son soruya verdiği yanıtı siz devam ettirseydiniz neler söylerdiniz? Yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

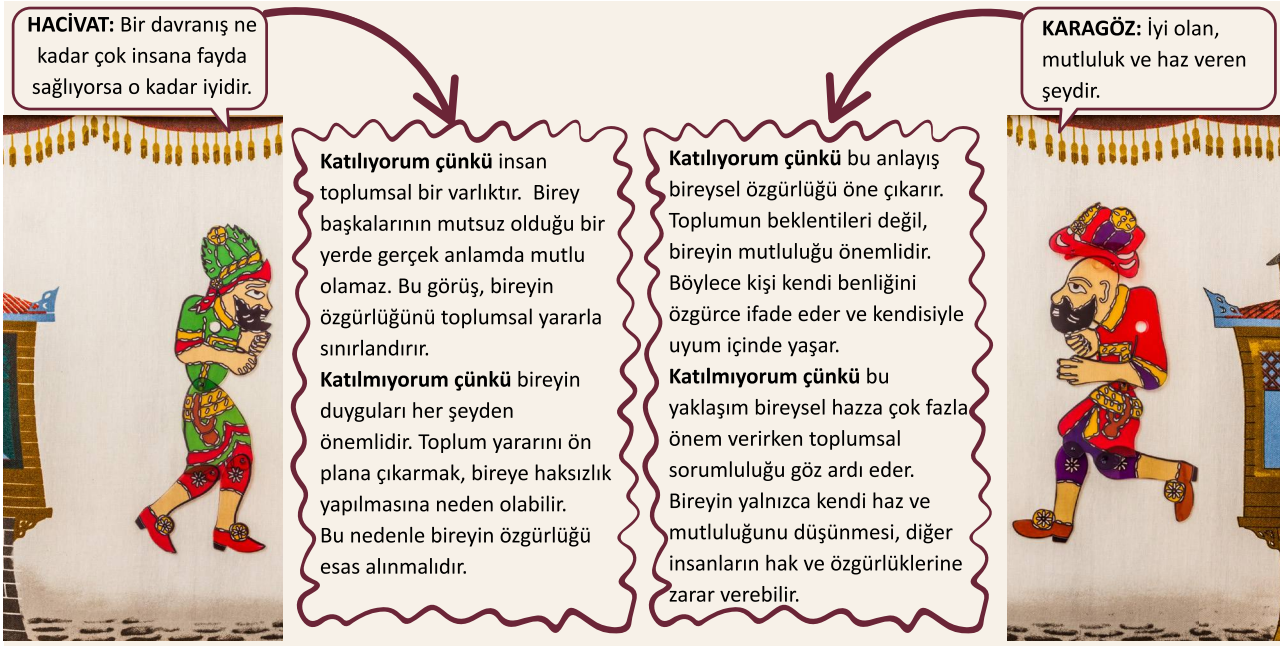
Soru 1

-Hacivat'a göre evrensel ahlak yasası mümkündür. Ona göre iyi olan, bilgiye dayanır ve bir davranış ne kadar çok insana fayda sağlıyorsa o kadar iyidir. Bu, evrensel ahlaki ilkelere olan inancını gösterir. Hacivat, toplumun yararına olan ortak değerlerin herkes tarafından benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır.

-Karagöz'e göre evrensel ahlak yasası mümkün değildir. Ona göre iyi olan şey, kişiye mutluluk ve haz veren şeydir. Karagöz davranışlarının iyi olup olmadığını kendine göre belirler çünkü yalnızca kendisine karşı sorumludur. Bu durum göreli (rölatif) bir ahlak anlayışını temsil eder.

Soru 2

Örnek Çözüm

Soru 3

Örnek Çözüm

Karagöz sosyal medya ortamında muhtemelen eğlenceli içerikler paylaşan, şakalaşmayı seven ve çok düşünmeden yorum yapan biri olurdu. Kendine özgü paylaşımlarda bulunur, başkalarını güldürmeyi amaçlarken zaman zaman sınırları aşabilirdi. Özgürlüğü sınırsız görür ve kendini ifade etmeyi esas alırdı. Paylaşımlarının başkalarını rahatsız etmesi onun için çok önemli olmazdı çünkü sadece kendine karşı sorumlu olduğunu düşünürdü.

Hacivat sosyal medya ortamında dikkatli, düşünerek yazan, bilgiye dayalı içerikler paylaşan ve kimseyi kırmamaya özen gösteren bir kullanıcı olurdu. Bilginin gücüne inanır ve toplumun yararını gözetirdi. Başkalarına faydalı olacak içerikler sunar ve eleştirilerini yapıcı bir dille ifade ederdi. Özgürlüğü sorumlulukla dengeler ve ahlaki ilkelere uygun davranırdı.

Soru 4

Örnek Çözüm

Bu çeşitlilik izleyicilere, farklı değerlere sahip insanlara karşı hoşgörü ve empatiyle yaklaşmanın önemini gösterir. Toplumda çeşitlilik vardır ama bu çeşitlilik uyuma engel değildir. Karagöz ve Hacivat da birbirine zıt ancak aynı zamanda çok iyi dost olan karakterlerdir. Bu yönüyle Karagöz oyunu, hem toplumsal uyum hem de ahlaki değerler açısından eğitici niteliktedir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri

Evrensel Ahlak Yasası Problemi

Ahlak felsefesinde; ahlak kurallarının kişiden kişiye, toplumdan topluma değişiklik gösterip göstermeyeceği, evrensel bir ahlak yasasının mümkün olup olmadığı konusunda iki karşıt görüş bulunur.

1. Evrensel Ahlak Yasası Mümkündür.

Ahlak yasaları mutlak, evrensel ve nesneldir. Tüm insanların ortak olarak kabul ettiği birtakım ahlaki değerler vardır.

Felsefe tarihinde evrensel ahlak yasasının mümkün olduğunu savunan bazı filozoflar; Sokrates, Farabi, Immanuel Kant, John Stuart Mill'dir.

- **Sokrates:** İnsan yaşamının temel amacı mutluluktur. Mutluluğa ulaşmak bilgi ile mümkündür. Bilgi, eylemin temelindedir. Neyin doğru ve yararlı olduğunu bilen insan erdemli olana yönelir. Kötülüğün nedeni iyinin ne olduğunun bilinmemesidir. Mutsuzluk da bilgisizlikten kaynaklanır.

- **Farabi:** Mutluluk, insan yaşamının temel amacıdır. İnsanı gerçek mutluluğa ulaştıracak şey, ruhun maddeye ihtiyaç duymayacak şekilde olgunlaşmasıdır. İnsan akıl yolu ile iyi ve kötüyü seçer. Bu durumda mutluluğa engel olan şey kötü, mutluluğa götürenler ise iyi davranışlardır.

- **Immanuel Kant:** Ahlaki davranışın temeli iyi niyet ve ödevdir. Bir davranışın iyi ya da kötü olup olmadığı, o davranışın sonucuna değil hangi niyetle gerçekleştirildiğine bağlıdır. İyi niyetle yapılan bir eylem, ödev bilinciyle yapılan bir davranıştır. Ödev duygusu, insanın vicdanından kaynaklanır ve öznel bir yapıya sahip olsa da evrensel ahlak yasasının temelini oluşturur çünkü tüm insanlar için geçerli olan ahlaki ilkeleri içerir.

- **John Stuart Mill:** Ahlaki eylemin amacı mutluluktur. İnsanı mutlu kılan, kendi arzularına ve faydasına göre yaptığı eylemlerdir. Bu arzular, bireysel çıkarlara değil toplumsal faydaya dayanır. Buna göre en yüksek sayıda insana, en büyük mutluluğu sağlamaya çalışan eylem iyidir.

2. Evrensel Ahlak Yasası Mümkün Değildir.

Ahlak yasaları ve ahlaki değerler görelidir; toplumlara, insanlara ve zamana göre değişir. Bir zamanlar kötü kabul edilen bir ahlaki değer, zamanla iyi olabilir; bir toplumda kabul görmeyen bir davranış, bir başka toplumda iyi kabul edilebilir. Bu nedenle insanların davranışlarında temel alabilecekleri ortak ilkeler yoktur.

Felsefe tarihinde evrensel ahlak yasasının mümkün olamayacağını savunan bazı filozoflar; Epiküros, Thomas Hobbes, Max Stirner, Jeremy Bentham'dır.

• **Epiküros:** Ahlaki eylemin amacı mutluluktur. İnsan doğal olarak acıdan kaçınır ve hazzın peşinden koşar. Haz, acının yokluğuyla belirlenir. Bu nedenle insan mümkün olduğunca acıdan uzaklaşmalı ve hazza yönelmelidir. İnsanlar için hazlar farklılık göstereceği için, evrensel ahlak yasası söz konusu değildir.

• **Thomas Hobbes:** İnsan, her şeyden önce kendi varlığını koruyup sürdürme güdüsüyle hareket eder. İyiyi belirleyen şey, insanın doğasıdır. İyi ve kötü değerleri, her insanın arzularına göre değişir. Bu bakımdan evrensel bir iyi ya da kötü kavramı yoktur.

• **Max Stirner:** İnsanın yaşamının temel amacı, kendi seçimlerine göre özgürce hareket etmek ve kendi olmaktır. Her insan yalnızca kendisine karşı sorumludur. İyi olan, insanın kendi "ben"ini (ego) tam anlamıyla gerçekleştirmesidir. İnsanlar, kendi ahlaki değerlerini kendileri belirler. Bu nedenle evrensel bir ahlak yasasından bahsedilemez.

• **Jeremy Bentham:** Bir davranışın değeri o davranışın sonucuna bağlıdır. İyi davranış, kişiye haz veren ve yarar sağlayan davranıştır. Bir eylem sonuçta insana fayda sağlıyorsa iyi, sağlamıyorsa kötüdür. Herkese göre faydalı olan, farklı olacağından evrensel bir iyi ve kötüden söz edilemez.

Özgürlük-Sorumluluk İlişkisi Problemi

Ahlak felsefesinde insanın eylemlerinde özgür olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır.

• **Determinizm (Belirlenimcilik):** Kişi, toplumsal ve psikolojik birtakım etkenlerle eylemlerini gerçekleştirir. Yani bir seçim söz konusu değildir. Bu nedenle de kişi yaptıklarından sorumlu tutulamaz.

• **İndeterminizm (Belirlenmezcilik):** İnsanın eylemlerini belirleyen ve sınırlandıran hiçbir etki yoktur. Bu nedenle kişi sınırsız bir özgürlük içerisindedir. Bu da kişiyi eylemlerinden sorumlu kılar.

• **Otodeterminizm (Ahlaki Özerklik):** Eylemi belirleyen birtakım etkenler olsa da özgürlük, kişisel olarak elde edilebilir. Özgürlüğün kaynağı bireydir. Aklını, iradesini ve bilgisini kullanan kişi özgürleşir. Bu nedenle de yaptıklarından sorumludur.

• **Fatalizm (Kadercilik):** İnsanın eylemleri doğaüstü güçler tarafından belirlenmiştir ve kimse bu yazgıyı değiştiremez. Bu nedenle kişi, özgür seçimler yapamaz ve eylemlerinden sorumlu tutulamaz.

Felsefi bir metni incelerken izlenecek adımlar şunlardır:

• Metin dikkatlice okunur.

• Metinde yer alan felsefi kavramlar bulunur.

• Metnin yanıtlamaya çalıştığı felsefi problem tespit edilir.

• Metinde yer alan akıl yürütme ve argümanlar bulunur.

• Argümanların öncül ve sonuç önermeleri belirlenir.

• Argümanların kendi içinde tutarlı olup olmadığı kontrol edilir.

• Metinde savunulan felsefi görüş eleştirel bir bakışla değerlendirilir.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

ESTETİK VE SANAT FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında estetik ve sanat felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunacak ve aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Estetik ve sanat felsefesi aynı mıdır?
Sanat eserinin özellikleri nelerdir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. Sanatın temel amacı daima estetik olarak güzel olanı yaratmaktır.	
2. Müzik, edebiyat ve resim, farklı sanat alanlarının varlığını göstermektedir.	
3. Sanat eserleri, bir toplumun kültüründen ve tarihsel koşullarından bağımsız olarak ortaya çıkar.	
4. Teknolojinin gelişmesiyle oluşan dijital sanat formları, sanat tanımının kapsamını genişletmiştir.	
5. Sanat eserleri hem hissettirdiği duygularla hem de aktardığı düşüncelerle insanları etkiler.	
6. Sanatın tek işlevi sanatçının duygularını aktarmaktır.	
7. Sanat, tarih boyunca farklı şekillerde tanımlanmıştır.	

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Doğru/Yanlış Tablosu

İFADELER	D/Y
1. Sanatın temel amacı daima estetik olarak güzel olanı yaratmaktır.	Y
2. Müzik, edebiyat ve resim, farklı sanat alanlarının varlığını göstermektedir.	D
3. Sanat eserleri, bir toplumun kültüründen ve tarihsel koşullarından bağımsız olarak ortaya çıkar.	Y
4. Teknolojinin gelişmesiyle oluşan dijital sanat formları, sanat tanımının kapsamını genişletmiştir.	D
5. Sanat eserleri hem hissettirdiği duygularla hem de aktardığı düşüncelerle insanları etkiler.	D
6. Sanatın tek işlevi sanatçının duygularını aktarmaktır.	Y
7. Sanat, tarih boyunca farklı şekillerde tanımlanmıştır.	D

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. "Sanatın temel amacı daima estetik olarak güzel olanı yaratmaktır." ifadesi yanlıştır. Sanat bazen çirkinliği, acıyı veya rahatsız edici gerçekleri de yansıtabilir. Sanat insan deneyiminin tüm karmaşık yönlerini ifade edebilir.

2. "Müzik, edebiyat ve resim, farklı sanat alanlarının varlığını göstermektedir." ifadesi doğrudur. Sanat tek bir biçimden oluşmaz. Müzik seslerle, edebiyat kelimelerle, resim ise renk ve çizgilerle oluşturulur. Bu durum, sanatın farklı duyu organlarına hitap eden çeşitli alanları (işitsel, görsel, sahne sanatları vb.) olduğunu gösterir.

3. "Sanat eserleri, bir toplumun kültüründen ve tarihsel koşullarından bağımsız olarak ortaya çıkar." ifadesi yanlıştır. Her sanat eseri yaratıldığı dönemin ve toplumun bir ürünüdür. Bu nedenle toplumun kültüründen ve koşullarından bağımsız olduğu düşünülemez.

4. "Teknolojiyle ortaya çıkan dijital sanat formları sanat tanımının kapsamını genişletmiştir." ifadesi doğrudur. Dijital sanat; teknoloji sayesinde yeni ifade biçimleri, malzemeler ve etkileşimli deneyimler sunarak sanatın biçimsel ve kavramsal sınırlarını genişletmiştir.

5. "Sanat eserleri hem hissettirdiği duygularla hem de aktardığı düşüncelerle insanları etkiler." ifadesi doğrudur. Sanat sadece neşe, hüzün veya heyecan gibi hisleri yaşatmaz. Aynı zamanda izleyiciye bir fikir, bir mesaj veya dünya hakkında bir sorgulama sunarak zihinsel bir düşünme süreci de başlatır.

6. "Sanatın tek işlevi sanatçının duygularını aktarmaktır." ifadesi yanlıştır. Duyguları aktarmak sanatın önemli bir parçası olsa da tek işlevi değildir. Sanat; bir düşünceyi iletmek, toplumsal konulara dikkat çekmek, estetik bir güzellik sunmak gibi pek çok farklı işleve sahiptir.

7. "Sanat, tarih boyunca farklı şekillerde tanımlanmıştır." ifadesi doğrudur. Sanat; toplumların kültürel, dinî, ekonomik ve düşünsel yapısına bağlı olarak farklı dönemlerde farklı şekillerde tanımlanmıştır.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Çiçek Ebrusu, Mustafa Düzgünman

Buğday Tarlası ve Kargalar, Vincent van Gogh

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.
Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu!
Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Yahya Kemal Beyatlı

Katipler Meclisi Minyatürü, Şehnâme-i Selim Hân

Marcus Aurelius Büstü

Sorular

1. Görseldeki sanat eserleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Görseldeki eserlerin kültürel değerleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

.....

3. Sizce bir eseri sanatsal olarak değerli kılan özelliği nedir? Yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Örnek Çözüm

Soru 1

Görselde yer alan farklı sanat dallarına ait eserlerin her biri oldukça etkileyici. Her eser bende farklı düşünce ve hisler uyandırıyor. Van Gogh'un tablosu yalnızlığı ve huzursuzluğu hissettirirken ebrudaki zarif motifler ve renkler ise tam tersine huzuru hissettirdi. Minyatür geçmişteki insanların bir araya gelişleri ve giyim tarzlarını yansıtırken heykel, sanatçının hatlardaki detaycılığını ve duyguları nasıl yansıttığını gösteriyor.

Yahya Kemal'in şiiri ise kelimelerle duyguları o kadar derin ve sade bir biçimde anlatıyor ki insana hüznü yaşatıyor.

Soru 2

Bu eserler ait oldukları kültürleri çok iyi yansıtıyor. Tablo Batı kültürünün sanata yaklaşımını, ebru ve minyatür Osmanlı ve Türk sanatımızın zenginliğini gösteriyor. Heykel antik medeniyetlerin estetiğini, şiir ise edebiyatımızın derinliğini ortaya koyuyor.

Soru 3

Bence bir eseri sanatsal olarak değerli kılan, insanlara duygusal bir etki bırakması ve **özgün** olmasıdır. Sanatçının kullandığı teknik ustalık ve eserin zamanla değerini kaybetmeyerek çağlar ötesi mesajlar verebilecek niteliklere sahip olması da çok önemlidir.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Estetik ve Sanat Felsefesinin Kavramları

Aşağıda verilen kolajı inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Kolajdaki eserler sizde hangi duyguları canlandırdı? Bu duyguyu hissetmenizde eserin hangi özelliği etkili oldu? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Aynı eser farklı insanlarda aynı duyguları mı uyandırır? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

3. Bir eserin anlamı sanatçı tarafından mı yoksa alımlayıcı tarafından belirlenir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 2

Aşağıdaki bilgi görselinde estetik ve sanat felsefesinin kavramları yer almaktadır. Görselde yer alan boşluklara kavramların açıklamalarını yazınız ve soruları yanıtlayınız.

Sorular

1. Estetik ve sanat felsefesinin neyi incelediği söylenebilir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Estetik ve sanat felsefesinin tanımlarından hareketle iki disiplin arasındaki farkı yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 3

Sanat

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Sanat yalnızca estetik bir beğeni oluşturma çabası değil aynı zamanda insanın kendini ifade etme ve dünyayı anlama yoludur. İnsan sanatla güzeli ararken aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun değerlerini de yansıtır. Bu yönüyle sanat, bireysel bir yaratımın ötesine geçerek kültürün de taşıyıcısı olur.

Resimden edebiyata, müzikten mimariye kadar pek çok alanda kendini gösteren sanat, ruhsal ve zihinsel gelişimin en güçlü yollarından biri olmuştur. Kullandığı araçlara göre şekillenmiş ancak güzele uzanan elini hiçbir zaman çekmemiştir. Sanatın en etkili araçlarından biri olan renkler, onun evrensel dillerinden biridir. Sanatçı için renk yalnızca görsel bir unsur değil duyguların ve düşüncelerin ifade aracıdır. Savaş ve barış, iyilik ve kötülük gibi zıtlıkları; sevinç, neşe, öfke gibi çeşitli duyguları aktaran renkler, adeta izleyicisiyle konuşur. Van Gogh'un "mutluluğun rengi" olarak tanımladığı sarı, Yves Klein'in "Tek renkle sergi olmaz." diyenlere inat kendi adıyla literatüre eklediği klein mavisi ve minyatürleri süsleyen Edirne kırmızısı, bu evrensel dilin somut örnekleridir. Mağara duvarlarından Rönesans tablolarına, geleneksel anlayıştan modern sanata uzanan bu dil, insanlığa seslenmenin en etkili yollarından biridir.

İnsanı insan yapan temel özelliklerden biri de güzelliği fark edebilme ve estetik haz alma yetisidir. Bu estetik kaygı yalnızca sanatçılara özgü değildir. Hiç fırça tutmamış ya da hiç nota bilmeyen biri de içten bir hazla, güzelliğin peşinde olabilir. Gündelik yaşamın sıradan anlarında ortaya çıkabilen bu arayış, insana renklerin ve biçimlerin uyumunu düşündürür. Yaşamın küçük anlarını estetik bir bakışla yorumlayabilen birey, hayatına anlam katar. Sanat da bu bakış açısını besler. Sanatçı ise gördüğü güzelliği algılamakla kalmaz; onu yorumlar, dönüştürür ve yeniden üretir.

Günümüzde yapay zekânın da sanat üretimine dâhil olması, estetik değerlerin yalnızca insana özgü olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir. Ancak sanatın özünde yatan duygu aktarımı, sezgisel bakış ve anlam arayışı; hayal gücünün ve yaratıcılığın özgünlüğüne her zaman ihtiyaç duyacaktır.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Sanatın amacı yalnızca güzel olanı üretmek midir? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

2. Sanatın iletişim gücü hakkında ne düşünüyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

3. Estetik kaygılar taşımak sanat eseri ortaya koymak için yeterli midir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

4. Gelecekte yapay zekâ sanatın üreticisi hâline gelirse sanatın anlamı değişir mi? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

Etkinlik 4

Kelime Avı

Aşağıda tanımları verilmiş bazı kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlara karşılık gelen kelimeler, kelime avı bulmacasında gizlenmiştir. Tanımları okuyarak doğru kelimeyi tahmin ediniz ve bulmacada bu kelimeyi bulup kalemle işaretleyiniz. (Kelimeler soldan sağa, yukarıdan aşağıya veya çapraz şekilde yerleştirilmiş olabilir.)

1. Güzelin ne olduğunu sorgulayan felsefi disiplin
2. İnsanlarda beğeni ve hayranlık uyandıran nitelik
3. Duygu, düşünce ve hayal gücünün yaratıcı biçimde ifade edilmesi
4. Bir sanatçının ortaya koyduğu estetik değeri olan özgün ürün
5. Güzel bir şeye bakarken hissedilen beğeni duygusu
6. Bir nesne hakkında estetik beğeniye dair kişisel değerlendirme
7. Sanat yoluyla duygu ve düşüncelerini ifade eden kişi
8. Estetik haz ile ilişkilendirilen olumlu duygu

O	Ğ	H	G	P	K	E	Ğ	N	S	E	S
E	K	Ç	R	L	T	İ	C	K	A	Ç	Ü
H	S	P	B	A	K	O	T	C	N	L	Z
P	T	T	N	A	U	Ü	K	E	A	U	S
G	P	A	E	E	Z	Ğ	G	Y	T	U	M
Ü	S	Ğ	Ş	T	L	T	S	G	Ç	S	G
Z	E	F	T	O	İ	V	I	Ğ	I	Ü	E
E	S	T	E	T	İ	K	Y	A	R	G	I
L	N	H	H	D	M	Ğ	H	G	B	Ü	E
L	O	V	L	O	N	H	B	A	İ	H	D
İ	P	K	U	K	Ş	S	D	T	Z	F	Ş
K	C	S	A	N	A	T	E	S	E	R	İ

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Estetik ve Sanat Felsefesinin Kavramları

Örnek Çözüm

Soru 1

-Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, taş üzerine işlenmiş görkemli motifler bende hayranlık ve saygı duygusu uyandırdı. Çünkü taşın üzerindeki ince işçilik ve detaylar büyük bir emek ve ustalık gösteriyor.

-Claude Monet-Krizantemler resmi, canlı renkleri bana huzur ve ferahlık hissettirdi. Doğanın güzelliğini ve tazeliğini hissettiren bir atmosferi var.

-Orpheus Mozaiği, insan ile hayvanların bir arada resmedildiği antik doku bende merak duygusunu uyandırdı. Mitolojik bir hikâyeyi taş parçalarıyla günümüze taşıması etkileyici.

-Tutya Sürahi ve Maşraba, metal üzerindeki altın sarısı işlemeler ve tarihi görünüm bende beğeni ve nostalji hissi oluşturdu. Geçmişte günlük bir eşyanın bile ne kadar estetik tasarlandığını gösteriyor.

Soru 2

Hayır, tamamen aynı değildir. Ben Monet'nin tablosuna bakınca huzur hissederken arkadaşım tablonu renklerini karmaşık bulabilir. Herkesin geçmiş tecrübeleri, zevkleri, ruh hali ve sanata bakış açısı farklı olduğundan aynı eser her insanda farklı bir iz bırakabilir.

ETKİNLİK 2

Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu

Soru 1

Estetik ve sanat felsefesi, insanın güzellik ve sanatla olan ilişkisini, bu ilişkiden doğan algıları, deneyimleri, duyguları, değerleri ve yargıları inceler.

Soru 2

Estetik: Sadece sanatsal güzelliği değil doğal güzelliği ve genel olarak beğeninin doğasını inceler.

Sanat Felsefesi: Doğrudan sanatın ve sanat eserlerinin ne olduğunu, amacını, işlevini ve özelliklerini inceler.

ETKİNLİK 3

Sanat

Soru 1

Hayır, sanatın amacı yalnızca güzel olanı üretmek değildir. Metinde sanatın kendini ifade etmenin ve dünyayı anlamanın yolu olduğu; aynı zamanda duygu, düşünce ve anlam taşıyan bir iletişim biçimi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca sanatın toplumsal değerleri yansıttığı ve kültürün taşıyıcısı olduğu da vurgulanmıştır. Bu nedenle sanat, güzellikten çok daha fazlasını içerir.

Soru 2

Örnek Çözüm

Sanat, duygu ve düşüncelerin aktarıldığı, güçlü bir iletişim aracıdır. Metinde renklerin sanatın evrensel dillerinden biri olduğu vurgulanmaktadır. Sanatın "Savaş ve barış, iyilik ve kötülük gibi zıtlıkları" ve **çeşitli duyguları aktaran renkler aracılığıyla** izleyicisiyle konuştuğu; mağara duvarlarından modern sanata uzanan bu dilin insanlığa seslendiği ifade edilmiştir. Van Gogh'un "mutluluğun rengi" olarak nitelediği sarı, klein mavisi ve Edirne kırmızısı bu evrensel dile örnek olarak sunulmuştur. Ayrıca klein mavisi bir karşı duruş örneği olarak da gösterilmiştir.

Soru 3

Metne göre estetik kaygı yalnızca sanatçılara özgü değildir. İnsan gündelik yaşamın rutinlerini yaşarken de estetik bir haz duyabilir. Sanat eseri oluşturmak için estetik kaygı bir başlangıçtır ancak tek başına yeterli değildir. Sanat kişinin estetik bakışını güçlendirir. Sanatçı gördüğü güzelliği algılamakla kalmaz; onu yorumlar, dönüştürür ve yeniden üretir.

Soru 4

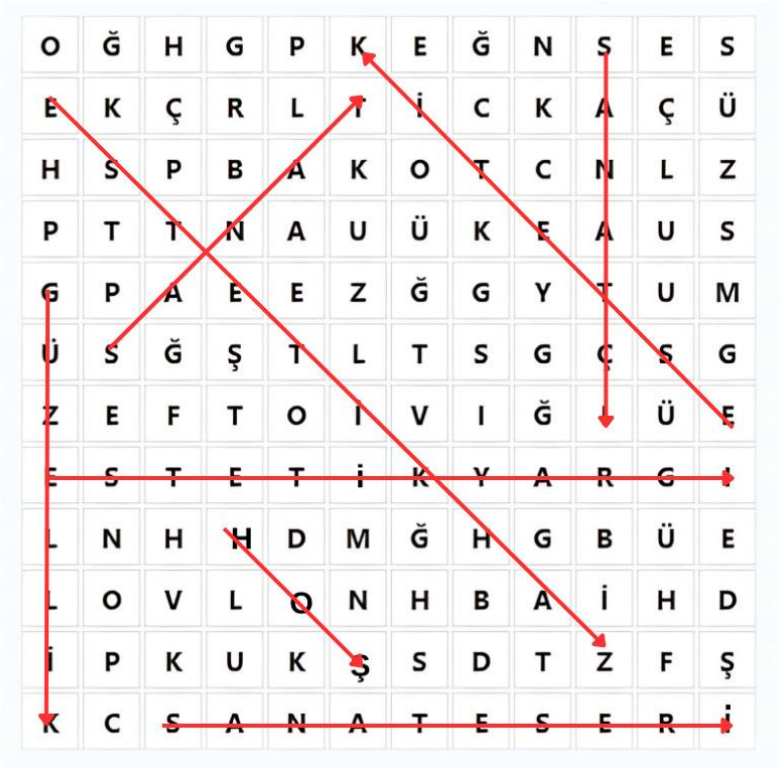
Örnek Çözüm

Metinde yapay zekânın sanat üretimine katılmasıyla estetik değerlerin yalnızca insana özgü olup olmadığının tartışmaya açıldığı belirtiliyor. Ancak sanatın özünde "duygu aktarımı, sezgisel bakış ve anlam arayışı" olduğu vurgulanıyor. Bu nedenle, gelecekte yapay zekâ sanat üretse bile insanın hayal gücü ve yaratıcılığıyla oluşturduğu anlam derinliğini yansıtamaz. Sanatın anlamı zamanla dönüşebilir ancak insan faktöründen bağımsız bir sanat tanımı düşünülemez.

ETKİNLİK 4

Kelime Avı

1. Güzelin ne olduğunu sorgulayan felsefi disiplin → Estetik
2. İnsanlarda beğeni ve hayranlık uyandıran nitelik → Güzellik
3. Duygu, düşünce ve hayal gücünün yaratıcı biçimde ifade edilmesi → Sanat
4. Bir sanatçının ortaya koyduğu estetik değeri olan özgün ürün → Sanat eseri
5. Güzel bir şeye bakarken hissedilen beğeni duygusu → Estetik haz
6. Bir nesne hakkında estetik beğeniye dair kişisel değerlendirme → Estetik yargı
7. Sanat yoluyla duygu ve düşüncelerini ifade eden kişi → Sanatçı
8. Estetik haz ile ilişkilendirilen olumlu duygu → Hoş

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıda sanat felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili bir metin yer almaktadır. Metni ve metin bağlamında verilen görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Danışman öğretmeni, felsefe bölümü öğrencisi Elvin'e öğretmenlik stajında anlatması için "sanat felsefesinin konusu ve temel kavramları" konusunu vermişti. Elvin çok heyecanlıydı. Hem dersi en iyi şekilde anlatmak istiyor hem de öğrencilerin derste aktif olmalarını istiyordu. Bir hafta boyunca planlama yaptı. Ders zamanı geldiğinde danışman öğretmen arka sıraya oturdu ve sözü Elvin'e bıraktı.

Elvin, akıllı tahtadan aşağıdaki görseli açtı ve öğrencilere dönerek;

"Sizce görselde yer alan sanat türlerinden hangisi sanattır? Neden?" diye sordu.

Söz almak isteyen öğrencilerin cevaplarını dinledi. Ardından tahtaya sanat, sanat eseri, güzellik, estetik, estetik haz kavramlarını yazdı ve "Arkadaşlar, bu kavramlar ile ilgili neler düşünüyorsunuz?" diye sordu. Birkaç öğrenci söz aldı. Elvin, öğrencilere teşekkür etti. Öğretmen masasından bir kâğıt aldı.

"Arkadaşlar şimdi sanat ile ilgili farklı açılardan bakabileceğiniz küçük bir canlandırma etkinliği yapalım. Bunun için altı gönüllüye ihtiyacım var." dedi. Parmak kaldıran öğrencilerin arasından altı kişiyi seçerek öğrencilere rollerini söyledi:

Berk- sanatçı

Yasemin- müze görevlisi

Mert- sanat eleştirmeni

Esra- gazeteci

Efe- sanat tarihçisi

Melis- sanatsever

Elvin, daha sonra öğrencilere büründükleri rollere göre değerlendirme yapacakları örnek durumu okudu.

"Bir gün bir müze, çok değerli bir tabloyu sergilemeye hazırlanırken tablo birden kaybolur. Ancak ilginç olan şudur:

Tablo kaybolmadan önce ciddi tartışmalar yaşanmıştır. Çünkü bazıları bu tablonun "sanat eseri bile olmadığını" savunmaktadır. Tablo soyut bir çalışmadır sadece siyah bir nokta ve renkli çizgilerden oluşmaktadır. Bazılarına göre bu "güzellikten uzak", bazılarına göre ise "derin anlamlar taşıyan bir estetik harikasıdır."

"Arkadaşlar, rollerinize bürünerek tablo ile ilgili değerlendirme yapmanızı bekliyoruz. Söz sizde." dedi. Öğrenciler sırayla söz aldılar.

Berk (sanatçı): Bu tablo duygularımı anlatıyordu.

Yasemin (müze görevlisi): Ziyaretçiler tabloya anlam verememişti.

Mert (sanat eleştirmeni): Estetik değer taşımayan bir eser sanat sayılmaz.

Esra (gazeteci): Bu kayıp aslında toplumun sanata verdiği değeri yansıtıyor.

Efe (sanat tarihçisi): Sanata bakış açısı tarih boyunca hep değişti. Günümüzde soyut eserler de sanat sayılıyor.

Melis (sanatsever): Sanat sadece güzel olanı yansıtmak değildir. İnsanı sarsan ve düşündüren eserler de sanattır.

Ders bitmek üzereydi. Danışman öğretmen, Elvin'in yanına geldi ve sınıfa dönerek "Arkadaşlar, derste sanat ile ilgili birçok etkinlik yaptınız. Bu etkinliklerde cevap aradığınız her soru, oluşturduğunuz her bakış açısı estetik ve sanat felsefesinin konusunu oluşturur." dedi.

Sorular

1. Elvin'in paylaştığı görseldeki eserlerden hangisinin sanat olduğunu düşünüyorsunuz? Bir eseri sanat eseri yapan nitelikleri göz önünde bulundurarak yazınız.

.....

.....

.....

2. Sınıfta olsaydınız Elvin'in öğrencilere sorduğu kavramlar ile ilgili neler söylerdiniz? Tablodaki ilgili boşluklara yazınız.

Sanat	
Sanat Eseri	
Güzellik	
Estetik	
Estetik Haz	

3. Elvin'in canlandırma etkinliğinde sanat eseriyle ilgili farklı yorumlar yapılmasının nedeni nedir? Etkinlikte size, kendinizi temsil edeceğiniz bir rol verilseydi yorumunuz ne olurdu? Yazınız.

.....

.....

.....

4. Her sanat eseri, sanatçının iç dünyasından kopup gelen ve estetik bir biçimde ifade bulan bir izdir. Bu iz, izleyicide ya da dinleyicide özel bir duyumsama yani estetik haz oluşturur. Sanat eserine bakan kişi yalnızca bir tabloyu ya da heykeli görmekle kalmaz; aynı zamanda onun anlamını, değerini ve taşıdığı estetik niteliği de sorgular. İşte sanat felsefesi tam da bu sorgulamanın başladığı noktada devreye girer. "Sanat nedir?", "Bir eseri sanat yapan şey nedir?", "Estetik haz nasıl oluşur ve herkes için aynı mıdır?" gibi sorular, bu alanın temelini oluşturur.

Bu parçadan sanat felsefesiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Sanatın toplumsal işlevi üzerine odaklandığına

B) Sanat eserinin taşıdığı estetik değeri belirlediğine

C) Sanatçının toplumsal sorumluluklarının sınırını çizdiğine

D) Sanatın doğasını ve insanla olan bağını anlamaya çalıştığına

E) Sanat eserini oluşturduğu estetik hazza göre değerlendirdiğine

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

-Bence klasik resim ve heykel gibi eserler sanattır. Çünkü bunlarda **ustalık**, **emek** ve **gerçeklik** duygusu çok fazladır. Sanat eseri dediğimiz şey, teknik beceri ve güzellik taşımalı, izleyene hem görsel haz hem anlam vermelidir.

-Benim için bir eseri sanat yapan şey, içerdiği duygudur. Sanat türü önemli değil; ister şiir, ister sokak sanatı olsun, beni etkileyip düşündürüyorsa, bir anlam yüklüyorsa o gerçek sanattır.

-Sanat; topluma katkı sağlayan, insanları **düşündüren** ve **değiştiren** bir niteliğe sahiptir. Tiyatro, sokak sanatı ya da film gibi kitlelere ulaşan türler toplum üzerinde daha etkili olabilir. Bir eseri sanat yapan şey, sadece estetik olması değil, toplumla kurduğu bağdır.

Soru 2

Örnek Çözüm

Sanat	*Duygu aktarımıdır, herkesin içindekini farklı bir dille anlatmasıdır.*
Sanat Eseri	*Sanatçının estetik duygularla ortaya koyduğu üründür.*
Güzellik	*İnsanda hoş duygular uyandıran her şeydir.*
Estetik	*Bir şeyin güzel olup olmadığını anlamaya çalışmaktır.*
Estetik Haz	*Bir sanat eserine baktığımda içimde oluşan güzel histir.*

Soru 3

Örnek Çözüm

-Herkesin sanattan anladığı, beklentisi ve bakış açısı farklıdır. Kimisi duygu kimisi mesaj kimisi teknik arar. Bu yüzden aynı tablo bile farklı kişilere bambaşka şeyler ifade edebilir. Sanat evrensel olabilir ama yorumu özneldir.

-Her sanat eseri onu oluşturanın iç dünyasını yansıtır. Anlaşılmasa bile o duyguya saygı gösterilmesi gerekir.

Soru 4

Parçada sanat eserinin, sanatçının iç dünyasının bir yansıması olduğundan ve izleyicide estetik bir haz oluşturduğundan söz edilmiştir. Ayrıca sanat eserinin yalnızca görülmekle kalmayıp; anlamı, değeri ve estetik niteliği açısından da sorgulandığı, bu sorgulamaların ise sanat felsefesinin temelini oluşturduğu belirtilmiştir. Seçeneklere bakıldığında;

A) Sanatın toplumsal işlevi üzerine odaklandığına: Parçada sanatın toplumsal işlevinden söz edilmemiştir.

B) Sanat eserinin taşıdığı estetik değeri belirlediğine: Parçada, sanat felsefesinin belirleyici olduğuna dair bir ifadeye yer verilmemiş; sorguladığı konulardan söz edilmiştir.

C) Sanatçının toplumsal sorumluluklarının sınırını çizdiğine: Parçada sanatçının toplumsal sorumluluğu ile ilgili bir ifade yer almamaktadır. Sanat felsefesinin böyle bir belirleyiciliği yoktur.

D) Sanatın doğasını ve insanla olan bağını anlamaya çalıştığına: Parçada vurgulanan temel fikri yansıtan ifadedir. Parça, "Sanat nedir?" sorusu ile sanatın doğasını ve "estetik haz", "sorgulama" ifadeleriyle sanatın insandaki etkisini anlamaya yönelik felsefi çabadan söz etmektedir. **Doğru cevap D seçeneğidir.**

E) Sanat eserini oluşturduğu estetik hazza göre değerlendirdiğine: Parçada estetik hazdan söz edilmiştir. Ancak sanat felsefesinin, sanat eserini bu hazza göre değerlendirdiği ifade edilmemiştir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

ESTETİK VE SANAT FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

Estetik: Duyusal olanın bilgisini, güzellik ve sanat kavramlarını felsefi açıdan inceleyen disiplindir. Estetik kelimesi, Yunancada "temel duyum" anlamındaki aisthesis ile "varlığa karşı duyuları aracılığıyla duyarlılık gösteren kişi" anlamına gelen aisthetikos sözcüklerinden türetilmiştir. Estetik, 18. yüzyılda Alexander Baumgarten tarafından bağımsız bir disiplin hâline getirilmiştir.

Sanat Felsefesi: Sanatın doğası, tanımı, amacı, değeri, kültürel rolü ve yaşamdaki yeri ile insanın meydana getirdiği eserleri sorgulayan felsefe disiplinidir.

Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu

Felsefe tarihi boyunca filozoflar güzellik, sanat ve estetik üzerine sorular sormuş ve düşünmüşlerdir. Filozofların bu çabası, "estetik ve sanat felsefesi" adıyla anılan disiplinlerin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Sanat felsefesi, sanatın ne olduğunu ve insana yüklediği anlamları ele alırken; estetik, genel olarak güzellik kavramını ve bu kavramın insan üzerindeki etkilerini sorgular.

Estetik ve Sanat Felsefesinin Temel Kavramları

Sanat: İnsanın hayal gücünü, duygu ve düşüncelerini özgün bir biçimde dile getirdiği bir faaliyettir.

Sanat Eseri: Sanatçı tarafından duygu ve düşüncelerini aktarmak amacıyla meydana getirilen özgün bir üründür.

Sanat Eserinin Özellikleri:

- Hayal gücü ve yaratıcı düşüncenin ürünüdür.
- Estetik bir değer taşır.
- Kendine özgü ve biriciktir.
- Farklı yorumlara ve beğenilere açıktır.
- Zaman geçtikçe yeniden yorumlanır.
- Topluma ve kültüre göre şekillenir.
- Anlatmak istediği bir mesajı vardır.
- Estetik bir kaygı ile oluşturulur.

Güzellik: Kişide estetik haz ve beğeni duygusu uyandıran niteliktir.

Estetik Özne: Bir nesnedeki güzellik değerini algılayan ve onunla estetik bir ilgi kuran kişidir. Estetik özne, sanat alanında sanatçıyı ve alımlayıcıyı (izleyici, dinleyici vb.) nitelendiren kavramdır.

Estetik Nesne: Estetik beğeniye konu olan ve sanat alanında, sanat eseri olarak ifade edilen varlıktır.

Estetik Haz: Estetik öznenin bir nesneye yönelmesi sonucunda duyduğu, heyecan ve duygudur.

Hoş: Estetik haz ile ilişkilendirilen, duyulara hitap eden beğenidir.

Estetik Yargı: Estetik beğeniye sahip bir öznenin, bir nesnenin estetik değer taşıyıp taşımadığına dair verdiği hükümdür.

Estetik Tavır: Bir nesneye çıkar gözetmeksizin yalnızca estetik bir bakış açısıyla yaklaşmaktır.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

ESTETİK VE SANAT FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında estetik ve sanat felsefesinin temel problemleri ile ilgili çıkarımlarda bulunup filozofların aşağıdaki sorulara verdikleri yanıtları öğreneceksiniz.

Sanat nasıl bir faaliyettir?
Ortak estetik yargılar var mıdır?
Bir varlığı "güzel" kılan özellikler nelerdir?
Güzelliğin hakikat, iyi ve yüce ile ilişkisi nedir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. Her sanat eseri, sanatçının estetik bakış açısının bir yansımasıdır.	
2. Estetik yargılar, bilimsel kanıtlarla temellendirilebilir.	
3. Sanat yalnızca teknik beceri gerektirir.	
4. Çirkin olan hiçbir şey sanat eseri olamaz.	
5. Estetik ve sanat felsefesi, ortak estetik yargıların varlığını sorgular.	
6. Sanatın temel amaçlarından biri de insanları düşündürmektir.	

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

İFADELER	D/Y
1. Her sanat eseri, sanatçının estetik bakış açısının bir yansımasıdır.	D
2. Estetik yargılar, bilimsel kanıtlarla temellendirilebilir.	Y
3. Sanat yalnızca teknik beceri gerektirir.	Y
4. Çirkin olan hiçbir şey sanat eseri olamaz.	Y
5. Estetik ve sanat felsefesi, ortak estetik yargıların varlığını sorgular.	D
6. Sanatın temel amaçlarından biri de insanları düşündürmektir.	D

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. "Her sanat eseri, sanatçının estetik bakış açısının bir yansımasıdır." ifadesi doğrudur. Sanatçı eserini, duygularını yansıtarak oluşturur. Bu nedenle her sanat eseri, sanatçının estetik değerlerini ve dünyayı algılama biçimini gösterir.

2. "Estetik yargılar, bilimsel kanıtlarla temellendirilebilir." ifadesi yanlıştır. Estetik yargılar; kişisel beğeni, öznel deneyim, kültürel arka plan ve duygusal tepkilerle şekillenir. Bir eserin estetik değeri, bilimsel ölçütlerle açıklanamaz.

3. "Sanat yalnızca teknik beceri gerektirir." ifadesi yanlıştır. Sanat teknik beceri gerektirir ancak sanatçının vizyonu, yaratıcılığı, duyarlılığı ve ifade gücü de en az teknik beceri kadar önemlidir. Teknik olarak kusursuz bir eser, sanatsal bir derinliğe sahip olmayabilir. Sanat, duyguların, aklın ve becerinin birleşimidir.

4. "Çirkin olan hiçbir şey sanat eseri olamaz." ifadesi yanlıştır. Sanat, sadece "güzel" olanı değil aynı zamanda "çirkin" olanı da konu edinir ve onu da estetik bir bağlamda sunabilir. Birçok modern sanat akımı; toplumsal sorunları, rahatsız edici gerçekleri veya bireysel sıkıntıları "çirkin" olarak nitelendirilebilecek imgelerle ifade etmiştir.

5. "Estetik ve sanat felsefesi, ortak estetik yargıların varlığını sorgular." ifadesi doğrudur. Bu disiplinler, güzellik ve beğeninin kişisel tercihlere mi yoksa evrensel ölçütlere mi dayandığını sorgular. "Güzellik kişiden kişiye göre değişir mi?" ya da "Herkes için ortak bir güzellik algısı olabilir mi?" gibi soruları tartışma konusu yapar.

6. "Sanatın temel amaçlarından biri de insanları düşündürmektir" ifadesi doğrudur. Sanatçı, toplumsal ve bireysel sorunlara dikkat çekerek kişiye farklı bakış açıları sunabilir. Sanat, bireye estetik haz vermenin yanında; onu düşünmeye, eleştirmeye ve sorgulamaya da teşvik eder.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Leo Gestel

Gezien van de Riet

Stien Eelsingh

Sorular

1. Görseldeki sanat eserlerinin ifade ediliş biçimleri açısından farkları nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Görseldeki eserlerde hangi duyguların ön plana çıktığını düşünüyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

.....

3. "Görseldeki eserlerden en güzeli hangisidir?" sorusuna herkes aynı cevabı verir mi? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

4. Bu üç eserden birini almak isteseydiniz hangisini seçerdiniz? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Sanat eserleri birbirinden farklı üsluplarla oluşturulmuştur. İlk eser kübist ve dışa vurumcu izler taşır, formlar geometrik hâle getirilmiş ve renkler doğallıktan sapmıştır. İkinci eser, klasik bir portredir; detaylar, ışık ve gölgeler oldukça gerçekçidir. Üçüncü eser ise sadeleştirilmiş formlarla ifade edilmiş, duygu ve içtenliği vurgulayan bir yorumlamadır.

Soru 2

Örnek Çözüm

Leo Gestel'in eserinde dinamizm ve gizem ön planda. Parçalı formlar ve canlı renkler hareket hissi uyandırıyor.

Gezien van de Riet'in tablosunda ise sessiz bir zarafet duygusu var. Kadının bakışlarındaki hüzün insanı etkiliyor.

Stien Eelsingh'in eseri sıcaklık, şefkat ve bağlılık duygularını yansıtıyor.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Herkes aynı cevabı vermez çünkü güzellik anlayışı kişiseldir. Kimisi gerçekçiliği ve detayları severken kimisi soyutluğu ya da duygu yoğunluğunu tercih edebilir. Bireysel deneyimler, kültürel geçmiş ve estetik zevkler bu tercihi etkiler.

-Evet, bazı durumlarda insanlar aynı eseri "en güzel" olarak seçebilir. Özellikle bir eser izleyicisiyle duygusal açıdan güçlü bir bağ kurabiliyorsa ya da diğerlerinden daha dikkat çekiciyse birçok kişi bu eseri ortak bir beğeniyle öne çıkarabilir.

Soru 4

Örnek Çözüm

-Leo Gestel'in kübist eserini tercih ederdim. Çünkü enerjik yapısıyla sanatın ne kadar özgür olabileceğini hatırlatıyor.

-Gezien van de Riet'in eserini seçerdim. Çünkü hem gerçekçi hem de sade. Klasik bir portre olan eser, aynı zamanda modern bir görünüme sahip.

-Stien Eelsingh'in eserini seçerdim. Çünkü tablo, annelik temasını sade ama derin bir duyguyla yansıtıyor. Renklerin yumuşaklığı, figürlerin içtenliği ve anne ile bebeğin arasındaki bağ; huzur ve sevgi duygusu yaratıyor.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Aşağıda verilen bilgi görselini ve çizimleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

SANAT KURAMLARI

Taklit Olarak Sanat
Sanat dış dünyanın sanat eserine yansımasıdır. Sanatçı doğal düzendeki güzelliği ve harmoniyi (uyumu, düzeni ve ahengi) taklit ederek insanlara sunar. Bu kuramın en önemli temsilcileri Platon ve Aristoteles'tir.

Yaratım Olarak Sanat
Sanat bir yaratım sürecidir. Bu süreçte sanatçı, duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini ve kişisel bakış açısını kullanarak yeni ve orijinal bir ürün ortaya koyar. Bu kuramın bazı temsilcileri B. Croce, F. Schelling ve G. W. F. Hegel'dir.

Oyun Olarak Sanat
Oyunun doğasında var olan özgürlük sanatsal yaratıma da yansır. Çocukların oyun oynarken kuralları esnetip kendi dünyalarını yaratması gibi, sanatçı da yaratım sürecinde benzer bir özgürlük içindedir. F. Schiller bu kuramın temsilcisidir.

PLATON
Sanat asıl gerçeklik olan ideaları kavrayamaz ancak görünüşleri taklit edebilir. Sanatçı, idealarını eserlerine ne kadar yansıtabilirse eseri o kadar mükemmelliğe ulaşabilir.

B. CROCE
Sanat, sanatçının iç dünyasının dışa vurumudur. Bu durum bireysel olduğu için her sanat eseri eşsiz ve özgündür.

F. SCHILLER
Sanat, insanın oyun dürtüsünün bir ifadesidir. Sanatsal yaratım, tıpkı oyun gibidir. Bir amaç gütmez. Kendi içinde bir değer ve haz taşır.

1. Çizim

2. Çizim

Sorular

1. Verilen çizimler "taklit olarak sanat" ve "yaratım olarak sanat" kuramlarından hangisine karşılık gelmektedir? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Oyun ve sanattaki ortak haz duygusu aşağıdakilerden hangisini sağlamaya yöneliktir?

A) Toplumsal yaşamda kabul görebilmeyi

B) Dış dünyayı dolaysız kavrayabilmeyi

C) Gündelik yaşam problemlerini çözebilmeyi

D) Yaşamın pratik ihtiyaçlarını karşılayabilmeyi

E) Sınırlamalar olmadan duygusal doyuma ulaşabilmeyi

3. Sizce insan, sanat aracılığıyla günlük yaşamın kısıtlamalarından ve beklentilerinden uzaklaşarak "gerçek özgürlüğe" ulaşabilir mi? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 2

Sanat Kuramlarına İlişkin Yargılar

1. Aşağıdaki tabloda sanat kuramları ile ilgili yargılar verilmiştir. Hangi yargıların hangi kuramla ilişkili olduğunu tablodaki ilgili boşluklara (X) ile işaretleyerek belirtiniz.

YARGILAR	Taklit Olarak Sanat	Yaratım Olarak Sanat	Oyun Olarak Sanat
1. Sanatın amacı, gerçeği olduğu gibi yansıtabilmektir.			
2. Sanat, kural tanımayan ve zevk veren bir uğraştır.			
3. Sanatsal faaliyet, sanatçının hayal gücü ve yaratıcılığının ifadesidir.			
4. Sanat, insanın kendini ifade ettiği özgür bir eğlence alanıdır.			
5. Sanatçı, dış dünyadaki varlıkları eserine aktarabildiği ölçüde başarılıdır.			

2. Yukarıdaki tabloda sanat kuramları ile ilişkilendirdiğiniz yargılardan hangilerine katılıyorsunuz? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 3

Güzelliğe Öznel ve Nesnel Bakış

Görsellerden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Temel Etki, Wassily Kandinsky

Gezinti, Claude Monet

Dağlar ve Deniz, Helen Frankenthaler

Yansımalar, Robert Morris

Karpuzlu Natürmort, Hüseyin Zekai Paşa

Genç Bir Kızın Portresi, Élisabeth Vigée Le Brun

İstanbul Fotoğrafları, Ara Güler

Sorular

1. Görsellerde yer alan eserlerin hangilerini güzel buluyorsunuz? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

2. "Farklı kişiler bir varlığı, beğenilerine bağlı olarak güzel veya çirkin olarak adlandırılabilir." ya da "Tüm insanların üzerinde birleştiği bir güzellik algısı olabilir." ifadelerinden hangisine katılıyorsunuz? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

3. Siz sanatçı olsaydınız, eserlerinizde hangi özellikleri vurgulardınız? Yazınız.

.....

.....

4. Ara Güler'in "İstanbul Fotoğrafları" siyah-beyaz olmasaydı aynı etkiyi verir miydi? Sanat eserinde "renk seçimi"nin, eserin biçimiyle ilgili olan dışsal özellikler ve eserin anlamını belirleyen içsel özellikler üzerindeki etkileri nelerdir? Yazınız.

.....

.....

5. Bir sanat eserinin taşıdığı içsel veya dışsal özelliklerden hareketle, güzellik algısının tüm insanlar için evrensel olabileceğini söyleyebilir miyiz? Örnek vererek açıklayınız.

.....

.....

Etkinlik 4

Aşağıdaki diyalogdan hareketle soruları cevaplayınız.

Güzellik, Hakikat, İyilik ve Yüce Üzerine Bir Diyalog

İki yakın arkadaş olan Defne ve Yiğit bir sanat galerisine giderler. Defne sanat tarihi okumaktadır. Platon'un "İdealar Kuramı"nı benimseyen biridir. Yiğit ise felsefe öğrencisidir. Kant'ın eleştirel felsefesini ve sanat anlayışını benimsemiştir. Defne ve Yiğit bir tablonun önünde dururlar.

Defne: Bu tablo inanılmaz bir güzellik! Evet, eser "at ideası"nın bir kopyası ama sanatçı bu ideayı çok iyi yansıtabilmiş. Bu nedenle eser adeta bir hakikati fısıldıyor; varoluşun o mükemmel, değişmez özünü.

Yiğit: Bence bu tablonun güzelliği esasen bizim zihnimizde oluşan çıkar gözetmeyen hazdan ibaret. Hakikat mi? O, deneyimleyebildiğimiz dış dünyanın ve aklımızın işleyiş biçimiyle ilgili bir şey. Estetik yargılarımız, ahlaki veya bilimsel yargılarımız gibi nesnel hakikatlere ulaşmayı hedeflemez. Güzel sadece güzeldir ve bir amaca hizmet etmez.

Defne: Peki sence güzellik ve iyilik arasında da bir ilişki yok mu? Platon'a göre iyi ideası tüm diğer ideaları aydınlatır. Aynı şey hem iyi hem de güzeldir.

Yiğit: Bence bu çok farklı bir konu Defne. Kant'ın da dediği gibi "iyilik" veya "ahlaklılık" estetik yargılardan bağımsızdır. Ahlaki eylem, dışsal bir beklenti veya eğilimden değil, sadece ödevden kaynaklanan, saf akla dayalı bir eylemdir. Bir şeyin güzel olması onu ahlaki kılmaz. Defne, o ses neydi? Duydun mu sen de? Korkunç bir uğultuydu!

Defne: Şiddetli bir fırtına çıkacağını haberlerde duymuştum. Sağ tarafta şehrin görüldüğü cam bir teras var. Oradan bakabiliriz. Görüyor musun Yiğit? Fırtınaya bak! Gerçekten akıl almaz bir güç! Doğa, tüm güzelliğiyle ve aynı zamanda korkutucu gücüyle kendini gösteriyor. Baksana gökyüzü simsiyah bulutlarla kaplı, şimşekler çakıyor, rüzgâr uğultular çıkarıyor. Sanki şehrin manzarası fırtınanın etkisiyle küçüldü. Yücenin ta kendisi değil mi bu? İnsanı hem hayranlık hem de korku içinde bırakan...

Yiğit: Kesinlikle! Yüce! Büyüklük ve ihtişam duygusu uyandıran gerçek bir estetik deneyim.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Kendinizi Defne ve Yiğit'in güzelliğin hakikatle ilişkisi hakkındaki görüşlerinden hangisine daha yakın hissediyorsunuz? Nedenini yazınız.

.....

.....

2. Metinden hareketle aşağıdaki ifadelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. Yiğit, güzellik ve hakikati ayrı değerler olarak ele almıştır.	
2. Defne'ye göre güzellik estetikle, iyilik ahlakla ilgilidir.	
3. Defne, yüceyi estetik değeri bulunan bir kavram olarak ele almıştır.	
4. Yiğit'e göre bir şeyin güzel olması, onun etik olarak da iyi olduğunu gösterir.	
5. Defne ve Yiğit, "yüce"nin insanda sadece korku uyandırdığı konusunda hemfikirdir.	
6. Defne, bir sanat eserindeki güzelliğin varoluşun değişmez özünü yansıttığına inanır.	

3. Bir sanat eserinin mi yoksa bir doğa olayının mı "yüce" duygusunu daha yoğun bir şekilde hissettirdiğini düşünüyorsunuz? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

Etkinlik 5

Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı

Aşağıda güzellik ve ortak estetik yargılar problemine yönelik düşünce ve argümanları içeren bilgi görseli verilmiştir. Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki önermeleri görseldeki bilgilere göre değerlendiriniz. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D) seçeneğini, yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız "Doğru (D) / Yanlış (Y)**" seçimleriyle, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşabilirsiniz.**

PLATON

Gerçek güzellik, akılla kavranabilen ve mutlak olan "güzellik ideası"dır. Duyusal dünyada güzel olarak adlandırılan şeyler, yalnızca bu ideadan pay aldıkları ölçüde güzeldir. Doğa ya da sanatın yarattığı güzellikler geçicidir fakat "güzel ideası" tüm akıl sahibi varlıklar için ortaktır. Estetik yargı, bireysel beğeniden değil, akılla kavranan idealardan kaynaklanmalıdır. Ancak bu şekilde evrensel ve nesnel olabilir.

ALEXANDER BAUMGARTEN

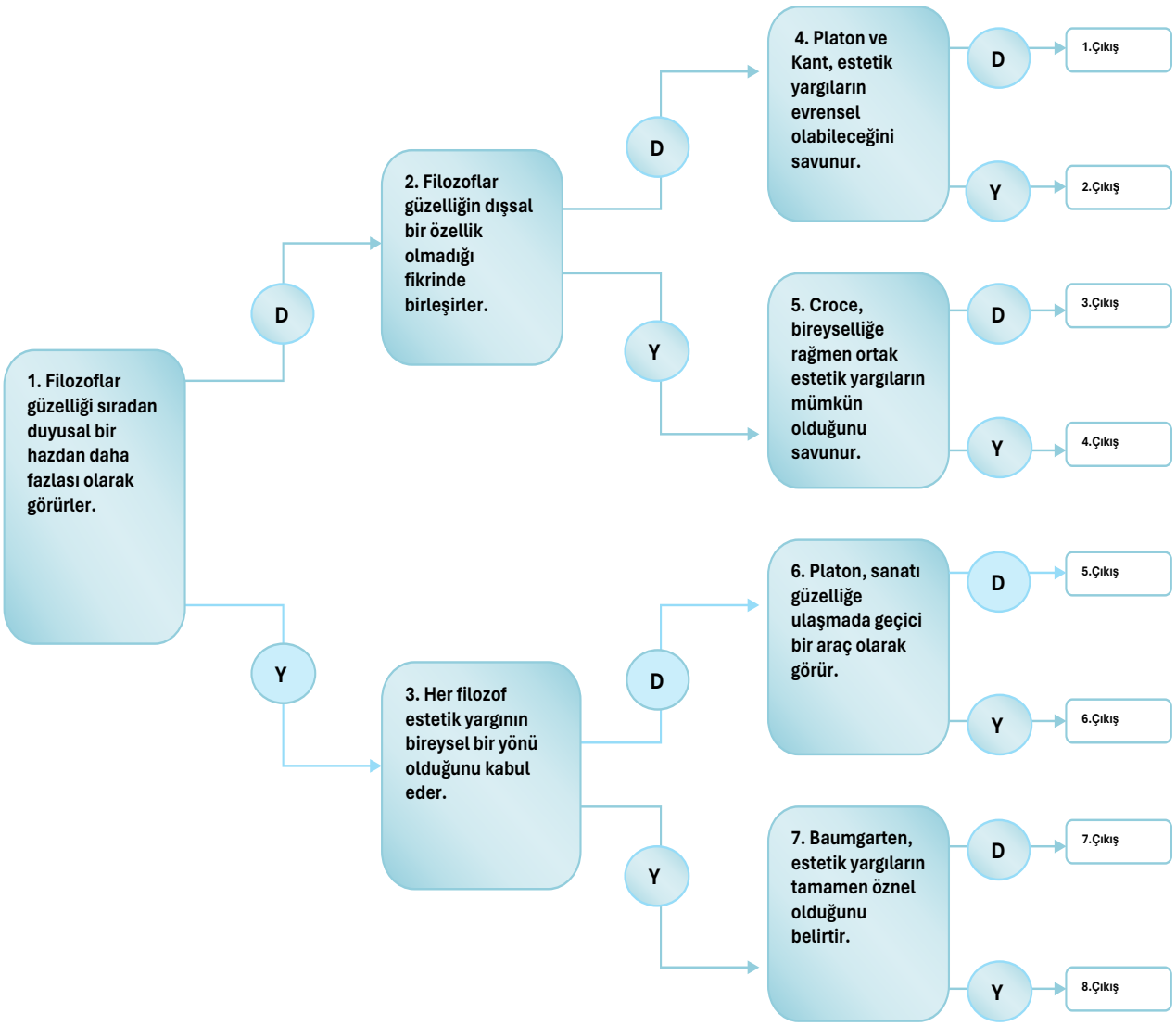
Güzellik, estetik duyu aracılığıyla sezilen bir mükemmellik biçimidir. Yani algıladığımız şeyin duyularımıza hitap eden bir uyum, düzen, bütünlük içinde olmasıyla ilgilidir. Estetik yargılar, insanların estetik nesnelerle olan etkileşimlerinden doğar. Bu nedenle yargıların öznel bir yönü vardır. Ancak bireysel farklılıklara rağmen bu yargılar, ortak duyuşsal ve bilişsel temellere dayandığı için evrensellik taşır.

IMMANUEL KANT

Güzelin beğenisi çıkarsız ve özgün bir hazdır. Hiçbir çıkar gözetmeyen bakış, nesnedeki güzelliği görür. Nesnenin bir özelliği olan güzellik, ortak evrensel beğeniye yol açar. Estetik yargılar, her insanın öznel yargılarından bağımsız olarak nesnelere yönelmesiyle oluşur. Bireysel hazdan başlasa da herkesin ortaklaşa kabul edebileceği evrensel bir yargıya dönüşür.

BENEDETTO CROCE

Güzellik, doğanın bir parçası değildir, insanın sezgilerini dışa vurma biçimidir. Her sanatçı kendi duyumlarını ve izlenimlerini alır ve bu izlenimleri kendi ruhunda bir senteze tabi tutar. Sanat, sanatçının duygularının ya da içsel deneyimlerinin sezgisel olarak dışa vurumudur. Sanatçının yaratım sürecinde yaşadığı estetik deneyim biriciktir. Bu nedenle estetik yargılar tamamen özneldir.

Düşünelim

Güzellik ve ortak estetik yargıların imkânı ile ilgili bilgi görselinde verilen görüşlerden hangisine katılıyorsunuz? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 6

Aristoteles, *Poetika*

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

O hâlde epos, tragedya, komedya, dithrambos şiiri ile flüt, kitara sanatlarının büyük bir kısmı taklittir (mimesis). Ancak adı geçen bu sanatlar, şu üç bakımdan birbirlerinden ayrılırlar: Taklit etmede kullanılan *araç* bakımından, taklit edilen *nesneler* bakımından, taklit *tarzı* bakımından. İster bir sanatçı yetisi, isterse alışkanlığa dayanan bir ustalıkla olsun, bazı sanatlar renkler ve figürler aracılığıyla taklit eder. Bazı sanatlar ise ses aracılığıyla taklit eder; buna göre de bütün adı geçen sanatlarda genel olarak taklit, ya ritim, ya söz ya da harmoni aracılığıyla gerçekleştirilir.

...

Şiir sanatı genel olarak varlığını, insan doğasında temellenen iki temel nedene borçlu gibi görünüyor. Bunlardan birisi *taklit içtepi*si olup, insanlarda doğuştan vardır; insanlar, bütün öteki yaratıklardan özellikle taklit etmeye olağanüstü yetili olmalarıyla ayrılır ve ilk bilgilerini de taklit yoluyla elde ederler. İkincisi, bütün taklit ürünleri karşısında duyulan hoşlanmadır ki bu, insan için karakteristiktir. Sanat yapıtları karşısındaki yaşantılarımız bunu kanıtlar. Çünkü, gerçeklikte hoşlanmayarak baktığımız bir nesne özellikle tamamlanmış bir resim hâline geldiğinde bu kez ona hoşlanarak bakarız.

...

... *"güzel"* ister bir canlı varlık, isterse belli parçalardan oluşmuş bir nesne olsun, sadece içine aldığı parçaların uygun düzenini göstermez. Aynı zamanda onun gelişigüzel olmayan bir büyüklüğü de vardır. Çünkü güzel, düzene ve büyüklüğe dayanır.

Aristoteles, *Poetika*

Sorular

1. Metinde geçen estetik ve sanat felsefesi kavramlarını yazınız.

.....

.....

2. Metinde ele alınan estetik ve sanat felsefesiyle ilgili problemi yazınız.

.....

.....

3. Metinde yer alan yargılardan bir tanesini yazınız.

.....

.....

4. Metinde yer alan argümanı ve bu argümanın dayandığı akıl yürütmeyi yazınız.

I. Öncül: .....

II. Öncül: .....

Sonuç: .....

5. Metinde savunulan görüşlere katılıyor musunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

.....

.....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Sanat Kuramları

Soru 1

1. Çizim: "Taklit Olarak Sanat" kuramına karşılık gelmektedir. Çizimdeki kedi, bir kedinin fiziksel özelliklerini detaylı ve gerçeğe uygun bir şekilde yansıtmaktadır. Çizimi yapan kişi doğal dünyadaki bir varlığı (kediyi) gözlemleyerek onun özelliklerini taklit etmiştir. Bu çizimde varlığın görünümü olabildiğince aslına sadık kalarak aktarılmıştır.

2. Çizim: "Yaratım Olarak Sanat" kuramına karşılık gelmektedir. Çizimdeki kedi, gerçekçi bir biçimde değil çizen kişinin hayal gücünü, mizah anlayışını ve özgün yorumunu yansıtacak şekilde resmedilmiştir. Kedinin orantısız vücut yapısı, yüz hatları ve abartılı gözleri doğal dünyadaki benzerlerinin birebir taklidi değil kişinin zihninde oluşan yeni bir formun dışa vurumudur.

Soru 2

A) Toplumsal yaşamda kabul görebilmeyi: Bu tür dışsal motivasyonlar F. Schiller'in bahsettiği "amaçsız haz" kavramına ters düşer.

B) Dış dünyayı dolaysız kavrayabilmeyi: Oyun olarak sanat kuramının odağı gerçekliği dolaysız kavrama değil özgürce yeniden kurmadır.

C) Gündelik yaşam problemlerini çözebilmeyi: Oyun veya sanatın doğrudan pratik bir işlevi değildir. Oyun ve sanat insanı gündelik yaşamın kaygılarından uzaklaştırabilir ama uzaklaştırmak problemi çözmek anlamına gelmez.

D) Yaşamın pratik ihtiyaçlarını karşılayabilmeyi: Bu da dışsal, faydacı bir amaçtır ve kuramın özüne aykırıdır.

E) Sınırlamalar olmadan duygusal doyuma ulaşabilmeyi: Kuram, oyunun ve sanatın doğasında var olan özgürlük hâlinden bahseder. Bu özgürlük, sınırların olmadığı, bireyin kendi kurallarını esnetebildiği veya tamamen yeni dünyalar yaratabildiği bir alandır. Bu sınırsızlık, beraberinde duygusal bir haz ve tatmin getirir. **Bu nedenle doğru cevap E seçeneğidir.**

Soru 3

Örnek Çözüm

-Evet ulaştırabilir. Sanat, bireyin hayal gücünü, duygularını ve düşüncelerini özgürce ortaya koyduğu yaratıcı bir etkinlik alanıdır. Bu sayede insan gündelik yaşamın kısıtlayıcı baskılarından uzaklaşarak kendini dilediğince ifade edebildiği gerçek bir özgürlüğe ulaşabilir.

-Hayır ulaştıramaz. Gerçek özgürlük aynı zamanda ekonomik, sosyal, psikolojik ve siyasal birçok boyut içerir. Sanat tek başına tüm bu boyutlardaki özgürlüğü sağlayamaz.

ETKİNLİK 2

Sanat Kuramlarına İlişkin Yargılar

Soru 1

YARGILAR	Taklit Olarak Sanat	Yaratım Olarak Sanat	Oyun Olarak Sanat
1. Sanatın amacı, gerçeği olduğu gibi yansıtabilmektir.	x		
2. Sanat, kural tanımayan ve zevk veren bir uğraştır.			x
3. Sanatsal faaliyet, sanatçının hayal gücü ve yaratıcılığının ifadesidir.		x	
4. Sanat, insanın kendini ifade ettiği özgür bir eğlence alanıdır.			x
5. Sanatçı, dış dünyadaki varlıkları eserine aktarabildiği ölçüde başarılıdır.	x		

Soru 2

Örnek Çözüm

-Taklit olarak sanatı ifade eden 1 ve 5. yargıları doğru buluyorum. Doğa gerçek güzelliğin taşıyıcısıdır, sanatçı da gerçek olanı yansıtmalıdır.

-Yaratım olarak sanatı ifade eden 3. yargıyı doğru buluyorum. Sanat yaratıcı hayal gücüne dayanan etkinliktir ve hayallerimizi görünür kılar. Sanat eserinin eşsizliği de buradan kaynaklanır.

-Oyun olarak sanatı ifade eden 2 ve 4. yargıları doğru buluyorum. Sanatsal yaratım süreci, sanatçıya özgürlük alanı tanır ve yaratıcılığını sergileyebileceği keyifli bir oyun ortamı sunar.

ETKİNLİK 3

Güzele Öznel ve Nesnel Bakış

Soru 1

Örnek Çözüm

-"Gezinti", "Karpuzlu Natürmort" ve "Bir Genç Kızın Portresi" eserlerini güzel buluyorum. Bence asıl güzellik doğadadır. Sanatçılar bu eserlerde teknik açıdan ustalıklı bir çalışma sergileyerek doğadaki güzelliği büyük ölçüde yansıtmışlar.

-"Temel Etki" ile "Dağlar ve Deniz" adlı eserleri daha güzel buluyorum. Bence asıl güzellik hayal gücü ve yaratıcılığa dayanır. Sanatçıların hayal gücünü kullanarak ürettiği soyut formlar beni düşünmeye ittiği için bu tarz sanat eserlerini daha çok beğeniyorum.

-Ben "İstanbul Fotoğrafları" adlı eseri beğendim. Eser İstanbul'un ruhunu ve insan hikâyelerini dokunaklı bir şekilde yakalıyor. Benim için sanat eserinin en önemli niteliği anlam aktarımı.

-Bence "Yansımalar" daha güzel. Sanatçı geometrik şekillerle sunduğu eseriyle izleyiciyi gerçeklik ve yanılsama sorgusuna itiyor. Eser, geleneksel sanatın dışına çıkarak yeni bir bakış açısı sunuyor.

Soru 2

Örnek Çözüm

-"Farklı kişiler bir varlığı, beğenilerine bağlı olarak güzel veya çirkin olarak adlandırılabilir." ifadesine katılıyorum. Bu farklılık, güzelliğin onu algılayan öznenin bakış açısıyla belirlendiğini gösterir. Güzellik algısı değişken, çok boyutlu ve bireysel bir deneyimdir.

-"Tüm insanların üzerinde birleştiği bir güzellik algısı olabilir." ifadesine katılıyorum. Doğadaki simetri, uyum ve oran gibi özellikler birçok kişi tarafından güzel bulunur. Yağmurdan sonra çıkan gökkuşağını herkes beğenir. Altın oranla çizilmiş bir portre ya da bir melodi, farklı toplumlarda benzer estetik hazlar yaratabilir. Sinema ve edebiyatta tüm dünyada izlenen ve okunan eserlerin olması bu tarz bir ortaklığın örneğidir.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Sanatçı olsaydım, eserlerimde duygu derinliğini, anlamı ve özgünlüğü vurgulardım. İzleyiciyi düşündüren, duygulandıran ve kendinden bir şeyler bulabileceği eserler oluşturmak isterdim. Ayrıca eserlerimin, estetik olduğu kadar içten ve etkileyici olmasına da özen gösterirdim.

-Doğanın renklerini, dokusunu ve insanın doğayla uyumunu vurgulayan temalar seçerdim. Fazla detaydan kaçınarak izleyicinin dikkatini ana mesaja çekecek bir tarz benimserdim.

-Eserlerimde modern sanat anlayışına uygun temalar kullanırdım. Soyut anlamlar içeren sanat eserleri üretirdim.

Soru 4

Ara Güler'in "İstanbul Fotoğrafları" siyah-beyaz olmasaydı, aynı duygusal derinliği ve nostaljik etkiyi yaratamayabilirdi. Bu tercih, İstanbul'un geçmişine, sokakların yalnızlığına vurgu yapıyor. Fotoğraftaki renk seçimi, sanatçının anlatmak istediği mesajın bir parçasıdır. Dünyanın algılandığı şekliyle renkli olarak aktarılması, nesnel ögeleri ön plana çıkarırken algılandığından farklı aktarılması öznel bir algıya zemin hazırlar.

Renk, sanatçının kullandığı araçlardan biridir. Sanat eserlerinde renk seçimi, tonlama ve kontrast aracılığıyla biçimleri belirginleştirmek ya da orantı, simetri ve uyumu yansıtmak gibi dışsal özellikleri vurgulamak amacıyla kullanılabilir. Renk seçimi aynı zamanda eserin güzellik anlayışına uygunluğunu, bütünlüğünü ve anlamını öne çıkaran içsel bir anlatım aracıdır. Renkler, insanların anılarını ve değerlerini yansıttığı gibi ruhsal durumlarını da etkiler.

Soru 5

Örnek Çözüm

-Bence söyleyemeyiz. Bir eserin dışsal özellikleri herkes tarafından aynı şekilde görülse bile içsel özelliklerinin herkesteki karşılığı farklıdır. Örneğin Ara Güler'in siyah-beyaz fotoğrafındaki yağmurlu sokak, o dönemi ve İstanbul'un hüznünü bilen birine çok estetik ve anlamlı gelebilir. Ancak bu kültürü bilmeyen biri için sadece eski ve soluk bir sokak görüntüsü olabilir.

-Bence söyleyebiliriz. Çünkü insan zihni; doğadaki simetri, renk uyumu ve kompozisyon gibi dışsal nitelikleri algılamaya biyolojik olarak yatkındır. Örneğin Elisabeth Vigée Le Brun'ün "Genç Bir Kızın Portresi" tablosundaki yüz hatlarının orantısı, ışık-gölge dengesi ve renklerin uyumu hangi kültürden veya çağdan olursa olsun çoğu insanda doğal bir hayranlık uyandırır.

ETKİNLİK 4

Güzellik, Hakikat, İyilik ve Yüce İlişkisi

Soru 1

Örnek Çözüm

-Defne'nin görüşüne yakınım. Bana göre güzellik hakikati, hakikat de güzelliği yansıtır. Bir sanat eseri beni etkilediğinde bu sadece kişisel bir beğeni değil aynı zamanda varoluşun daha büyük bir anlamını yansıtan bir şey oluyor.

-Yiğit'in görüşüne yakınım. Bana göre güzellik ve hakikat farklı disiplinlerin kavramlarıdır. Bu nedenle ayrı değerler olarak ele alınmalıdır. Bir şeyin güzel olması onun doğru olduğunu göstermez.

Soru 2

İFADELER	D/Y
1. Yiğit, güzellik ve hakikati ayrı değerler olarak ele almıştır.	D
2. Defne'ye göre güzellik estetikle, iyilik ahlakla ilgilidir.	Y
3. Defne, yüceyi estetik değeri bulunan bir kavram olarak ele almıştır.	D
4. Yiğit'e göre bir şeyin güzel olması, onun etik olarak da iyi olduğunu gösterir.	Y
5. Defne ve Yiğit, "yüce"nin insanda sadece korku uyandırdığı konusunda hemfikirdir.	Y
6. Defne, bir sanat eserindeki güzelliğin varoluşun değişmez özünü yansıttığına inanır.	D

Soru 3

Örnek Çözüm

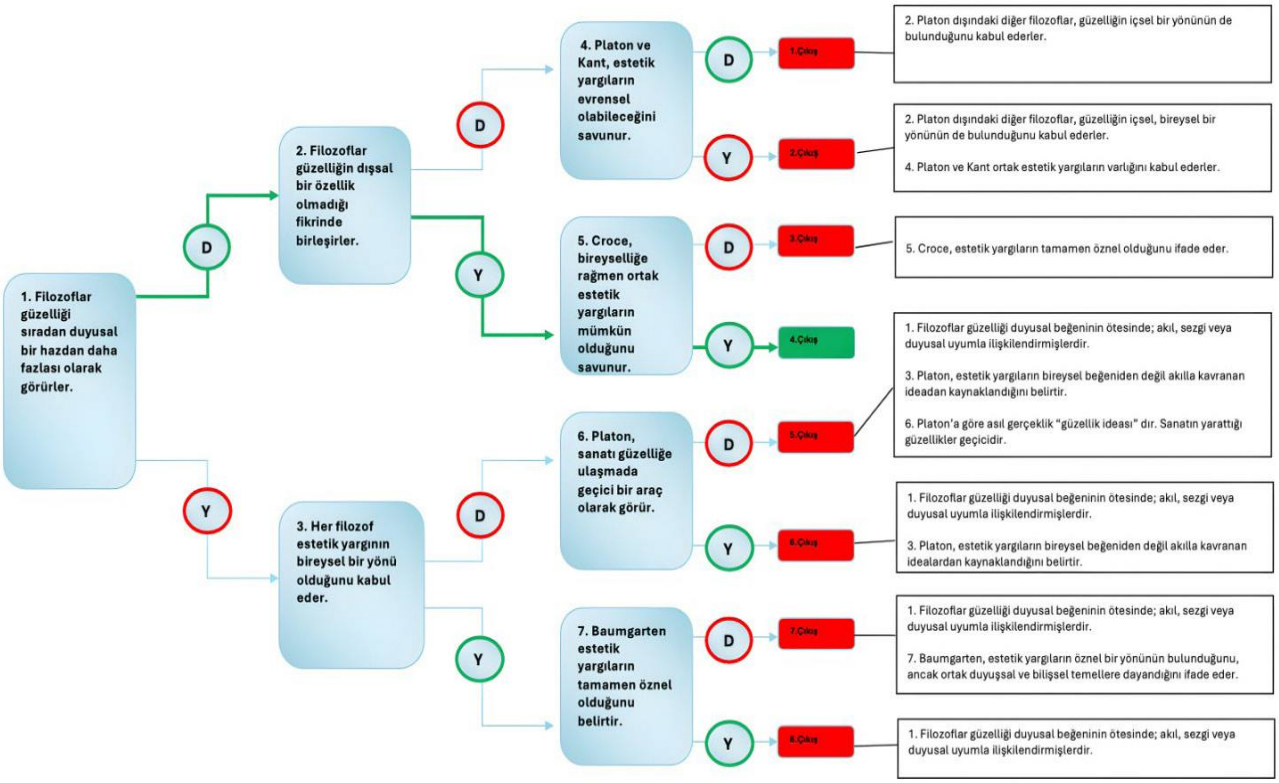
-Bence doğa olayları. Bir fırtınanın ya da yanardağ patlamasının kontrol edilemez ve devasa gücü, insanın acizliğini daha yoğun hissettirir. Bu kontrol dışı ve gerçek tehdit içeren büyüklük "yüce"nin hem hayranlık hem de korku boyutunu derin ve dolayısıyla daha yoğun yaşatır.

-Bence sanat eserleri. Sanat eserleri, insan zihninin sınırsızlığını ve yaratıcılığını gözler önüne serer. Bir tablo ya da bir müzik eseri, içerdiği fikir ve duygu yoğunluğuyla insanı aşan bir büyüklük hissi uyandırabilir. Sanatçının dehasının yarattığı bu ihtişam, doğanın fiziksel gücünden farklı, daha derin ve entelektüel bir "yüce" deneyimi sunar.

ETKİNLİK 5

Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç'ta yeşil renk ile gösterilen adımlar doğru çıkışı; kırmızı renk ile gösterilen adımlar yanlış çıkışları göstermektedir. Yanlış adımlar ile ilgili açıklamalar çıkışların sonunda yer almaktadır.

Düşünelim

-Ortak estetik yargıların olduğunu savunan filozofların görüşlerine katılıyorum. Bence güzellik kişiden kişiye değişiklik göstermez. Çünkü güzellik nesnenin bir niteliğidir.

-Ortak estetik yargıların olmadığını savunan filozofların görüşlerine katılıyorum. Bence güzellik kişiden kişiye değişiklik gösterir. Çünkü güzellik kişinin nesneye yüklediği bir özelliktir.

ETKİNLİK 6

Aristoteles, *Poetika*

Soru 1

Sanat, taklit (mimesis), güzel, sanat yapıtı (sanat eseri), hoş, harmoni

Soru 2

Sanatın ne olduğu problemi

Güzellik problemi

Soru 3

"Güzel" ister bir canlı varlık isterse belli parçalardan oluşmuş bir nesne olsun, sadece içine aldığı parçaların uygun düzenini göstermez.

Soru 4

Örnek Çözüm

I. Öncül: İnsanlar doğuştan, taklit etme eğilimine sahiptir.

II. Öncül: İnsanlar, taklit olarak oluşturulan sanat yapıtlarından hoşlanırlar.

Sonuç: O hâlde sanatın varlığı, insan doğasındaki taklit ve hoşlanma eğilimine dayanır.

Soru 5

Örnek Çözüm

-Evet, katılıyorum. Çünkü insan gerçekten de çevresini gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenir. Sanat da bu taklit sürecinin estetik bir ifadesidir. Ayrıca, insanların tamamlanmış, düzenli ve orantılı şeylerden hoşlanması, sanat eserlerine karşı duyulan estetik beğeniyi açıklar.

-Hayır, katılmıyorum. Çünkü sanatın yalnızca taklitle sınırlı bir faaliyet olduğunu düşünmüyorum. Sanat, bazen gerçekliğin bire bir taklidi değil onu dönüştüren, sorgulayan ya da tamamen yeni bir gerçeklik yaratan eylem olabilir. Ayrıca, her güzel olanın düzenli ya da büyük olması gerektiği fikri de tartışmalıdır. İnsanlar küçük, dağınık ya da sıra dışı şeylerde de güzellik bulabilir.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle 1, 2, 3, 4 ve 5. soruları cevaplayınız.

Güzelliğin Peşinde Bir Keşif Yolculuğu

Merhaba sevgili öğrenciler! Bugün sizlerle estetik ve sanat felsefesinin büyüleyici dünyasına bir yolculuk yapacağız. Bu yolculukta sanatın farklı anlamlarını ve güzelliğin ne olduğunu hep birlikte keşfedeceğiz.

Sanat Kuramlarının İzinde: Sanat Neden Farklı Yorumlanır?

Öncelikle sanatın ne olduğuna dair farklı kuramlara değinelim. Sanat oyun mu, yaratım mı, taklit mi? Şimdi bu sanat kuramlarını somut bir etkinlikle daha iyi anlayalım.

Üç farklı şekilde çizim yaptığınızı düşünmenizi istiyorum.

1. Elinize herhangi bir objeyi aldığınızı düşünün. Bu objeyi olabildiğince gerçekçi bir şekilde kopyalayarak çizmeye çalışın. Detaylara dikkat edin, objenin formunu olduğu gibi kâğıda aktarın. Tıpkı bir fotoğraf çeker gibi...

2. Şimdi aynı objeyi gözlerinizi kapatıp zihninizde canlandırın. Hayal ettiğiniz hâliyle kâğıda yansıtın. Belki renklerini değiştireceksiniz, belki boyutlarını büyütecek ya da küçülteceksiniz... Belki de ona yepyeni bir şekil vereceksiniz!

3. Peki, şimdi tüm bunları bir kenara bırakın ve bu çizim sürecinin haz almaya yönelik kuralsız bir faaliyet olduğunu düşünün. Keyif aldığınız, eğlendiğiniz bir etkinlik... Özgürce çiziminizi yapın.

Bu etkinlikte yapmış olduğunuz çizimlerin hangi sanat kuramlarına karşılık geldiğini düşünmenizi istiyorum.

Sanat kuramlarından sonra şimdi de estetik ve sanatın ayrılmaz bir parçası olan güzellik kavramına yakından bakalım.

Güzelliğin Gizemi: Evrensel mi, Öznel mi?

Sanat eserlerini değerlendirirken sıkça kullandığımız bir kavram olan güzellik, estetik ve sanat felsefesinin temel kavramlarından biridir. Peki, sizce güzellik varlığın kendisine mi aittir? Yoksa güzellik, insanın algısına mı bağlıdır? Bir sanat eserini güzel kılan özellikler neler olabilir? Estetik objenin güzellik düşüncesine uygunluğu ve bütünlüğü gibi içsel özellikler mi? Yoksa biçimsel uyum ve orantı gibi dışsal özellikler mi? Filozoflar güzelliğin sadece görsel bir algıdan ibaret olmadığını, aynı zamanda hakikat, iyilik ve yüce ile derin bir ilişkisi olduğunu savunmuşlardır. Örneğin Platon'a göre güzel ve iyi aynı şeydir. Ancak Kant bu kavramları birbirinden ayırmıştır. Sizce güzellik algısı evrensel olabilir mi? Bir şeyin güzel olduğunu düşündüğümüzde, diğer insanlar da bizimle aynı şekilde düşünür mü? Şimdi güzellik ve estetik yargılar hakkında bazı filozofların görüşlerini inceleyelim:

Platon'a göre gerçek güzellik, duyularla algılanan dünyadan bağımsız, değişmeyen ve ebedî olan bir ideadır. Duyusal dünyada "güzel" dediğimiz her şey, ancak güzellik ideasından pay aldığı veya onu yansıttığı ölçüde güzeldir. Gerçek ve mükemmel güzellik, duyularla değil akılla kavranabilir. Güzellik ideası sonsuzdur ve akıl sahibi tüm varlıklar için ortaktır.

B. Croce'ye göre ise her sanatçı, estetik deneyimlerini kendi ruhunda işleyerek kendine has bir ifade yaratır. Her insanın deneyimleri, duygusal tepkileri ve sezgileri farklı olduğu için ortaya çıkan estetik yaşantılar da kişiye özgüdür. Bu nedenle her estetik deneyim eşsizdir ve tekrarlanamaz.

Unutmayın! Sanat ve güzellik üzerine düşünmek, kendimizi ve dünyayı daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Şimdi bu yolculukta edindiğimiz deneyimlerin ve düşüncelerin, sanata bakış açımızı nasıl zenginleştirdiğini görmenin tam zamanı...

Sorular

1. Birinci ve ikinci çizimler hangi sanat kuramlarıyla ilişkilendirilebilir? Bu çizimler arasında nasıl bir fark oluşur? Nedenleriyle birlikte yazınız.

.....

.....

2. Çizimini herhangi bir kurala bağlı kalmadan haz almak için yapmak, insana kendini gerçekten özgür hissettirir mi? Nedenleriyle birlikte yazınız.

.....

.....

3. Aşağıdaki kutucuklarda "sanat kuramları**" ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Bu kutucuklara ait sorular ise tablonun altında yer almaktadır. Sizden kutucuklardaki numaraları kullanarak soruları cevaplamanız beklenmektedir. (Aynı kutucuğu birden fazla sorunun cevabı olarak kullanabilirsiniz.)**

Sanat dış dünyaya tutulan bir aynadır. 1	Sanat eseri biricik ve öznel olan estetik bir deneyimdir. 2	Sanat gerçekliğin aslına uygun şekilde yansıtılmasıdır. 3
Sanat kural tanımayan ve mutluluk veren bir etkinliktir. 4	Sanat, sanatçının hayal gücü ve ruhsal dünyasının dışa vurumudur. 5	Sanat insanların duygularını serbest bırakmasını sağlayan bir eğlence aracıdır. 6
Sanatçı, doğadan aldığı nesneyi dönüştürerek yepyeni bir eser oluşturur. 7	Sanat, eğlenceli bir aktivite olduğundan insanı sıkıntı ve kaygılarından uzaklaştırır. 8	Sanatçı, doğayı eserine ne kadar iyi yansıtırsa eseri de o kadar değerli olur. 9

Numaralandırılmış ifadelerden hangisi/hangileri;

I. Taklit olarak sanat kuramına uygundur?

.....

II. Yaratım olarak sanat kuramına uygundur?

.....

III. Oyun olarak sanat kuramına uygundur?

.....

4. Tarihsel süreçte güzellikle ilgili farklı bakış açıları gelişmiştir. Bazı filozoflara göre güzellik, bizzat estetik nesnenin kendisinde bulunan özelliktir. Bu estetik nesneler belirli özellikleri taşıdıkları için güzeldir. Bu özellikler kendi içlerinde içsel (özsel) ve dışsal (biçimsel) olarak ikiye ayrılırlar.

Buna göre aşağıdaki özelliklerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

A) Simetri B) Renk C) Ritim D) Anlam E) Denge

5. Ortak estetik yargıların imkânı konusunda hangi filozofun argümanları size daha ikna edici geldi? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Birinci çizim taklit olarak sanat kuramıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü çizim var olanı yansıtmaya dayanır. İkinci çizim yaratım olarak sanat kuramıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü bu çizim kişinin duygularını, fikirlerini ve yaratıcılığını kullanarak var olanı kendi iç dünyasına göre yorumlamasına dayanır.

Soru 2

Örnek Çözüm

-Evet, çizim yaparken herhangi bir kurala bağlı kalmamak insana kendini gerçekten özgür hissettirir. İnsanın üzerinde baskı olmaması, yaratıcılığın serbest bırakılması ve kontrolün kişiye ait olması özerklik ve özgürlük hissi verir.

-Hayır, kuralsız çizim yapmak insana kendini özgür hissettirmez. Birçok insan için kuralsızlık, özgürlükten ziyade kaygı yaratır. Çünkü insanlar belirli bir disiplin veya teknik içinde çalışırken kendilerini daha özgür hissederler.

Soru 3

I. 1, 3 ve 9

II. 2, 5 ve 7

III. 4, 6 ve 8

Soru 4

Verilen diyalogda güzelliğin estetik nesnenin kendisinde bulunan özelliklere ait olduğu ve bu özelliklerin içsel (özsel) ve dışsal (biçimsel) olarak ikiye ayrıldığı belirtilmiştir.

Şimdi seçenekleri bu ayrım bağlamında inceleyelim:

A) Simetri: Bir nesnenin biçimsel düzeniyle ilgilidir. Dışsal bir özelliktir.

B) Renk: Bir nesnenin görünüşüyle, görsel algısıyla ilgilidir. Dışsal bir özelliktir.

C) Ritim: Bir eserdeki tekrarların ve düzenin akışıyla ilgilidir. Dışsal bir özelliktir.

D) Anlam: Bir eserin neyi ifade ettiği, hangi düşünceyi veya mesajı taşıdığı ile ilgilidir. Bu, eserin özüne, içeriğine dair bir özelliktir. İçsel bir özelliktir. **Bu nedenle doğru cevap D seçeneğidir.**

E) Denge: Bir eserin parçaları arasındaki uyum ve dağılım ile ilgilidir. Dışsal bir özelliktir.

Soru 5

Örnek Çözüm

-Bana Platon'un güzelliğin "idea" olduğu ve dolayısıyla evrensel olabileceği argümanı daha ikna edici geldi. Eğer herkesin güzellik algısı tamamen farklıysa, neden bazı eserler çağlar boyunca ve farklı kültürlerde genel olarak "güzel" kabul edilmiş olsun.

-Bana B. Croce'nin argümanları daha ikna edici geldi. Güzellik algısının kişiden kişiye ve kişinin deneyimlerine göre değiştiği fikrini, günlük hayattaki gözlemlerimle daha uyumlu buluyorum. Herkesin farklı yaşam tecrübeleri, duygusal yapıları ve kültürel arka planları var.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

ESTETİK VE SANAT FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

Sanat felsefesi; sanatın ne olduğunu, özelliklerini, güzelliği ve ortak estetik yargıların olanağını sorgular. Sanatın ne olduğuna yönelik farklı sanat algıları, farklı sanat kuramlarını ortaya çıkarmıştır.

Sanat Kuramları

Taklit Olarak Sanat: Sanat gerçeklikte var olanın yansıtılmasıdır. Sanatın amacı, gerçekliği olduğu şekliyle ortaya koyabilmektir. Sanatçı, doğayı ve gerçekliği ne kadar iyi taklit ederse o kadar başarılı bir eser yaratmış olur. Sanatı mimesis (taklit, öykünme) olarak gören bu anlayışın en önemli temsilcileri Platon ve Aristoteles'tir.

- **Platon:** Sanat, ideaların bir kopyası olan doğanın bir kez daha kopyalanması, yani taklidin taklididir. Bu yüzden insanı hakikatten uzaklaştırır. Sanatçı, idealara yaklaşıp onları eserlerinde yansıtabilirse hakikate yaklaşabilir ve mükemmelliğe ulaşabilir.

- **Aristoteles:** Sanat doğayı taklit etmektir. Sanatlar neyi nasıl taklit ettiklerine göre birbirinden ayrışır. Örneğin doğanın renklerle taklit edilmesi resim, seslerle taklit edilmesi müziktir. Sanatın ahlaki bir amacı vardır. Bu amaç insanlardaki güzel duyguları ortaya çıkarmaktır.

Yaratım Olarak Sanat: Sanat, bir yaratım sürecidir. Sanatın amacı dış dünyayı değil, sanatçının iç dünyasını yansıtmaktır. Sanatçı, duyularıyla algıladığı varlıkları yaratıcılığını kullanıp yorumlayarak ifade eder. Bu bakımdan her sanat eseri, biricik ve özgündür. Bu görüşün önemli temsilcilerinden biri Benedetto Croce'dir.

• **Benedetto Croce:** Sanat, sanatçının içsel deneyimlerinin ve duygularının dışa vurumudur. Bu ifade etme durumu, sanatçının akla ve tekniğe bağlı kalmadan yaşadığı, tek seferlik estetik deneyimdir.

Oyun Olarak Sanat: Sanat insanın yaratıcılığına ve düş gücüne dayalı olan bir tür oyundur. Sanat ve oyun; insanı gündelik yaşamın bağımlılıklarından ve kaygılarından uzaklaştıran, insanı özgürleştiren ve pratik olarak hiçbir fayda beklemeden yapılan etkinliklerdir. Bu kuramın önemli temsilcilerinden biri Friedrich Schiller'dir.

• **Friedrich Schiller:** Sanat, insanın kendini ve duygularını özgürce ifade edebildiği bir oyun alanıdır. İnsan, oyun oynadığı sürece tam bir insandır. İnsan gerçek özgürlüğe ancak sanat yoluyla ulaşabilir.

Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı Problemi

Güzel nedir?

Platon: Değişmeyen ve hep var olan bir ideadır.

Aristoteles: Matematiksel olarak orantılı ve ölçülü olandır.

Immanuel Kant: Karşılık beklemeksizin hoşa gidendir.

Benedetto Croce: Mutluluk veren ifadedir.

Friedrich Schiller: Aklın ve duyuların şekillenmesidir.

Alexander Gottlieb Baumgarten: Duyusal bilginin yetkinliğidir.

Güzelliğin kaynağı nedir?

Doğa güzelliği: Estetik özneden bağımsız olarak doğada kendiliğinden var olan güzelliktir. Doğa, sanat için bir kılavuzdur.

Sanat güzelliği: İnsan aklının ve duygusunun bir ürünü olarak sanatta ortaya çıkan güzelliktir. Doğa güzelliğini kavramak, sanat güzelliği yoluyla olanaklıdır.

Güzelliğin İçsel ve Dışsal Nitelikleri

İçsel özellikler: Anlamsal derinlik, bütünlük ve estetik objenin güzellik düşüncesine uygunluğu

Dışsal özellikler: Simetri, uyum ve oran

Güzellik - Hakikat, İyilik ve Yüce İlişkisi

Güzellik - Hakikat: Güzellik, bazı filozoflar tarafından hakikat ile ilişkilendirilmiştir. Platon'a göre güzel olan hakikati de yansıtan bir ideadır. Kant'a göre ise güzellik ve hakikat ayrı değerlerdir ve ayrı ayrı ele alınması gerekir. Güzellik estetik bir değerken hakikat gerçeklikle ilişkilidir.

Güzellik - İyilik: Bazı filozoflar, güzellik ile iyilik arasında güçlü bir bağ olduğunu düşünmüştür. Sokrates ve Platon'a göre güzel ve iyi aynı şeydir. Kant'a göre güzel estetik, iyi ise etik bir değer taşır. Güzel, duyusal olanla ilgilidir. İyi ise akılla kavranır.

Güzellik - Yüce: Yüce kavramı kudreti ve büyüklüğü ile hayranlık uyandıran sınırsız olan şeyleri ifade eder. Aristoteles'e göre güzel olanda düzen, uyum, oran gibi özellikler bulunur. Yüce olanda ise belli ölçüleri aşan sınırsızlık ve sonsuzluk gibi özellikler bulunur.

Ortak Estetik Yargılar Var Mıdır?

Öznelci Görüş: Estetik değerler ve güzel yargısı sanatsal ürüne yönelen kişiye göre değişiklik gösterir. Sanat eseri kendi başına estetik bir değer taşımaz. Alımlayıcının (sanat eserini izleyen, dinleyen öznenin) beğenileri belirleyicidir.

• **Benedetto Croce:** Güzellik, doğanın bir parçası değildir, insanın sezgilerini dışa vurma biçimidir. Sanat bu sezginin ifadesidir. Sanatçının yaratım sürecinde yaşadığı estetik deneyim tekrarlanamaz, biricik ve özgündür. Her insanın deneyimi farklı olduğu için estetik yargılar tamamen özneldir.

Nesnelci Görüş: Güzellik sanat eserinin özelliğidir. Alımlayıcı değer yargıları oluştursa da asıl ölçüt eserin kendindedir.

• **Platon:** Gerçek güzellik, akılla kavranabilen ve mutlak olan "güzellik ideası"dır. Duyusal dünyada güzel olarak adlandırılan şeyler, bu ideadan pay aldıkları ölçüde güzeldir. Doğadaki ya da sanattaki güzellikler geçicidir. Gerçek ve mükemmel güzellik, duyularla değil akılla kavranabilir. Estetik yargılar, ancak mutlak olan "güzel ideası"na erişildiğinde evrensel ve nesnel olabilir.

• **Alexander Gottlieb Baumgarten:** Güzellik, estetik duyu aracılığıyla sezilen bir mükemmellik biçimidir. Yani algıladığımız şeyin duyularımıza hitap eden bir uyum, düzen ve bütünlük içinde olmasıyla ilgilidir. Estetik yargılar, insanların estetik nesnelerle olan etkileşimlerinden doğar. Bu nedenle yargıların öznel bir yönü vardır. Ancak bireysel farklılıklara rağmen bu yargılar, ortak duyuşsal ve bilişsel temellere dayandığı için evrensellik taşır.

• **Immanuel Kant:** Güzelin beğenisi çıkarsız ve özgün bir hazdır. Hiçbir çıkar gözetmeyen bakış, nesnedeki güzelliği görür. Nesnenin bir özelliği olan güzellik, ortak evrensel beğeniye yol açar. Estetik yargılar, her insanın öznel yargılarından bağımsız olarak nesnelere yönelmesiyle oluşur. Estetik yargılar, bireysel bir hazla başlasa da nesnelere yönelirken herkesin ortaklaşa kabul edebileceği evrensel bir yargıya dönüşür.

Felsefi bir metin nasıl incelenir?

Felsefi bir metin; kavram, problem, iddia (tez), karşı iddia (antitez), gerekçe, çürütme ve sonuç gibi pek çok bileşenden oluşur. Felsefi bir metni anlamak için metni oluşturan bileşenlerin doğru bir şekilde incelenmesi gerekir. Felsefi bir metni incelerken izlenecek adımlar şunlardır:

• Metni dikkatlice okumak

• Metinde yer alan felsefi kavramları bulmak

• Metnin yanıtlamaya çalıştığı felsefi problemi tespit etmek

• Metinde yer alan akıl yürütme ve argümanları bulmak

• Argümanların öncül ve sonuç önermelerini belirlemek

• Argümanların kendi içinde tutarlı olup olmadığına bakmak

• Metinde savunulan felsefi görüşü eleştirel bir bakışla değerlendirmek

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında siyaset felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Siyaset nedir?
Bilimin ve felsefenin siyasete yaklaşımı aynı mıdır?
Hak ve özgürlüklerin korunması neden önemlidir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıda verilen ifadeler için "Evet**" veya "**Hayır**" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz.**

İFADELER	EVET	HAYIR
1. Hak ve özgürlüklerin anayasa ile güvence altına alındığını biliyorum.		
2. Toplumsal barışın sağlanmasında hoşgörünün önemli olduğunu düşünüyorum.		
3. Vatandaş olarak kamu hizmetlerinden yararlanma hakkımın olduğunu biliyorum.		
4. Farklı görüşlere saygı gösterilmesi gerektiğini biliyorum.		
5. Yerel yönetimlerin, toplumsal yaşamda önemli bir rol oynadığının farkındayım.		
6. Her bireyin siyasal hayata katılma hakkı olduğunu biliyorum.		
7. Siyasi kararların günlük hayatımızı etkilediğinin farkındayım.		
8. Oy kullanmanın sadece bir hak değil aynı zamanda bir sorumluluk olduğunu biliyorum.		
9. Düşünce özgürlüğünün önemli bir değer olduğunun farkındayım.		
10. Siyasi katılımın, demokrasinin güçlenmesine katkı sağladığını biliyorum.		

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Siyasetin toplumsal yaşamın devamlılığı açısından önemi nedir? açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Siyaset olmasaydı toplumsal yaşamda ne gibi sorunlar ortaya çıkabilirdi? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Evet/Hayır Tablosu

Yaptığınız değerlendirmede "Hayır**" cevabı verdiğiniz maddelerin açıklamalarını aşağıda yer alan "**Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. Bireylerin temel hak ve özgürlükleri anayasalarla güvence altına alınır. Bu güvence, devletin bu haklara saygı göstermesini ve ihlal etmemesini zorunlu kılar.

2. Farklılıkların kabul edilip anlayışla karşılanması, toplumun huzurlu ve uyumlu bir şekilde yaşamasına katkı sağlar.

3. Eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetler kamu hizmetleridir ve her vatandaş bu hizmetlerden eşit şekilde faydalanma hakkına sahiptir.

4. Demokratik toplumlarda herkesin düşüncesi değerlidir. Toplumda barışın ve hoşgörünün sağlanabilmesi için bireylerin birbirlerinin fikirlerine saygı göstermesi önemlidir.

5. Yerel yönetimler (belediye, il özel idaresi vb.) yaşanılan çevreyi düzenleyen, altyapı hizmetlerini sağlayan ve halkla doğrudan etkileşimde olan kurumlardır.

6. Her bireyin oy verme, aday olma, fikirlerini ifade etme gibi hakları vardır. Demokrasi, halkın yönetime katılımını esas alır.

7. Ekonomi, eğitim vb. alanlarda alınan siyasi kararlar, bireylerin yaşamını doğrudan etkiler.

8. Oy kullanmak, bireyin ülke yönetimine katılma ve söz sahibi olma yoludur. Aynı zamanda vatandaşlık görevi olarak toplumsal sorumluluğu temsil eder.

9. Bireylerin düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi, demokratik bir toplumun temelidir. Bu özgürlük, toplumsal gelişmeyi destekler.

10. Halkın yönetime aktif olarak katılması demokrasinin işleyişini güçlendirir.

Açık Uçlu sorular

Soru 1

Siyaset, toplumun ortak sorunlarının çözülmesine ve insanların birlikte yaşamalarını sağlayacak kararların alınmasına yardımcı olur. Toplumdaki farklı düşünce ve ihtiyaçların dikkate alınmasını sağlar. Bu nedenle toplumsal düzenin korunması ve insanların birlikte yaşamaya devam edebilmesi açısından önemlidir.

Soru 2

Siyaset olmasaydı toplumda ortak kararlar almak zorlaşabilir ve insanlar arasındaki anlaşmazlıklar artabilirdi. Eğitim, sağlık ve güvenlik gibi toplumun ortak ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı konusunda düzen sağlanamayabilirdi. Bu nedenle insanların birlikte ve düzenli bir şekilde yaşayabilmesi için siyasete ihtiyaç vardır.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Görsellerden ve metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Seçim

Kraliyet

Vatikan

Yönetim Biçimleri

Toplumda yönetenler ve yönetilenler arasındaki ilişkilerin belirli kurallar çerçevesinde şekillenmesiyle oluşan yapıya "siyasal yönetim" denir. İnsanların bir arada yaşamaya başlamasından bu yana, çeşitli yönetim biçimleri ortaya çıkmıştır. Zaman içinde toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarında yaşanan değişimler, onları yeni yönetim anlayışları geliştirmeye ya da farklı yönetim biçimlerini benimsemeye yöneltmiştir.

Yönetim biçimleri, egemenliği elinde bulunduran kişi ya da grubun özelliklerine göre farklılık gösterir. Monarşi, geleneksel kurallara dayanan bir sistemdir ve iktidar soy bağına dayanır. Yöneticiler ömür boyu görevde kalabilir. Aristokrasi, iktidarın soylular sınıfının elinde bulunduğu yönetim biçimidir. Oligarşi, yönetimin siyasi, askerî, ekonomik ya da toplumsal güce sahip dar bir grup tarafından yürütüldüğü sistemdir. Teokraside devlet işleri dinî esaslara göre yürütülür ve yönetim din adamlarının elindedir. Demokratik yönetimlerde iktidar, halkın iradesine dayanır ve hukuk kurallarına bağlı olarak işler. Yalnızca vatandaşlar değil yöneticiler de bu kurallara uymak zorundadır. Ayrıca her bireyin yönetimde yer alma hakkı vardır.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Tarihsel süreçte farklı yönetim biçimlerinin ortaya çıkmasının nedenleri neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Demokrasinin geçmiş toplumlarda günümüzdeki kadar yaygın olmamasının sebepleri nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. Bir topluluğun yeni bir kıtaya göç ettiğini ve bir devlet kuracağını hayal edin. Bu topluluğun yönetim tercihini monarşiden ya da demokrasiden yana kullanmasının nedenleri neler olurdu? Yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Örnek Çözüm

Soru 1

- Sosyo-ekonomik yapıdaki değişimler
- Coğrafi ve demografik (nüfus) faktörler
- Toplumsal yapı ve sınıfsal değişimler
- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler
- Savaş ve afet gibi olaylar
- Kültürel ve felsefi gelişmeler
- Küreselleşme

Soru 2

Demokrasi, halkın yönetime katıldığı bir sistemdir. Geçmişte yaygın değildi çünkü geleneksel bir yaşam süren insanların çoğu okuma yazma bilmiyor, bilgiye ulaşamıyor ve haklarını öğrenemiyordu. İletişim ve ulaşım imkânları sınırlıydı. Bilimsel, teknik ve kültürel gelişmeler arttıkça halkın bilinç düzeyi yükseldi ve demokrasiye olan ihtiyaç gündeme geldi. Ayrıca soyluların yönetim gücünü halkla paylaşmak istememeleri de demokrasinin önündeki önemli bir engeldi. Demokrasi ancak insanlar bu durumu sorgulamaya, haklarını talep etmeye başladıklarında gelişebilmiştir.

Soru 3

Eğer topluluk ani kararlar alması gereken, tehlikeli ve belirsizliklerin çok olduğu zorlu bir ortamdaysa hızlı ve güçlü bir liderliğe ihtiyaç duyabilir. Bu durumda monarşi gibi tek kişinin söz sahibi olduğu bir yönetim biçimini tercih edebilirler. Liderin tecrübesi ve otoritesi bu süreçte topluluğa yön verebilir.

Eğer topluluktaki bireyler karar alma süreçlerine katılmak istiyorlarsa demokrasiyi tercih edeceklerdir. Çoğulcu bakış açısıyla hareket etme, eşit haklara sahip olma, kaynakları adil biçimde paylaşma ve fikirlerini özgürce ifade etme istekleri bireyleri demokrasiye yönlendirebilir.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Siyaset Felsefesinin Temel Konusu ve Temel Kavramları

Aşağıdaki kartlarda verilen hikâyeleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

KÖYÜN KADERİ

Bir nehrin kıyısına kurulmuş kasabada, kışın yağışlarla artan suyun kontrol edilmesi için bir proje geliştirilmesi gündeme gelir. Yerel yönetim, kasaba halkına bu karara uymak zorunda olduklarını söyler. Ancak nehir yatağındaki toprakları planlanan proje kapsamında olan Mehmet Bey, "Kimse benim atalarımdan kalan mülküme rızam olmadan el koyamaz. Kendi toprağımda nasıl yaşayacağıma yalnız ben karar veririm." diyerek yönetimin kararına karşı çıkar.

KÜTÜPHANE

Bir halk kütüphanesinde internetin kötüye kullanımını önlemek amacıyla yönetim, kullanıcıların tüm dijital aramalarını kaydeden bir denetim yazılımı kurar. Müdür "Toplumun huzuru, bilgi güvenliği ve kamu düzeninin korunması için bu denetimi uygulama yetkisi bizdedir; kurallara herkes uymalıdır," der. Kütüphaneyi kullananlar ise "Güvenlik adına da olsa kişisel alanımızın bu şekilde gözetlenmesini ve yöneticilerin tek taraflı kural koymasını kabul etmiyoruz."diyerek uygulamaya itiraz ederler. Müdür ise yönetici olarak bu tür düzenlemeleri yapma meşruiyetine ve yetkisine sahip olduğunu savunur.

İKİ TERZİ

Bir kasabada iki terzi yaşamaktadır. Birinci terzi günde 5 elbise dikmekte, ikinci terzi ise sağlık sorunları nedeniyle günde 2 elbise dikebilmektedir. Kasaba yönetimi, her iki terziye de gün sonunda aynı miktarda ücret vermektedir. Birinci terzi, "Ben bütün gün çalışıyorum ve daha fazla elbise dikiyorum. İkimize de aynı ücretin verilmesi bana doğru gelmiyor?" der.

İkinci terzi ise "Ben de bütün gün çalışıyorum, neden farklı olsun? Sonuçta ikimiz de ihtiyaçlarımız için çalışıyoruz." diye karşılık verir.

AETEL

Bir yazar, açlığın, suçun, haksızlığın ve savaşların hiç yaşanmadığı hayalî bir kent tasarlar. Bu kentte kimse kimseden üstün değildir. Herkes ortak kurallara uyar, yeteneğine göre çalışır ve önemli kararlar birlikte alınır.

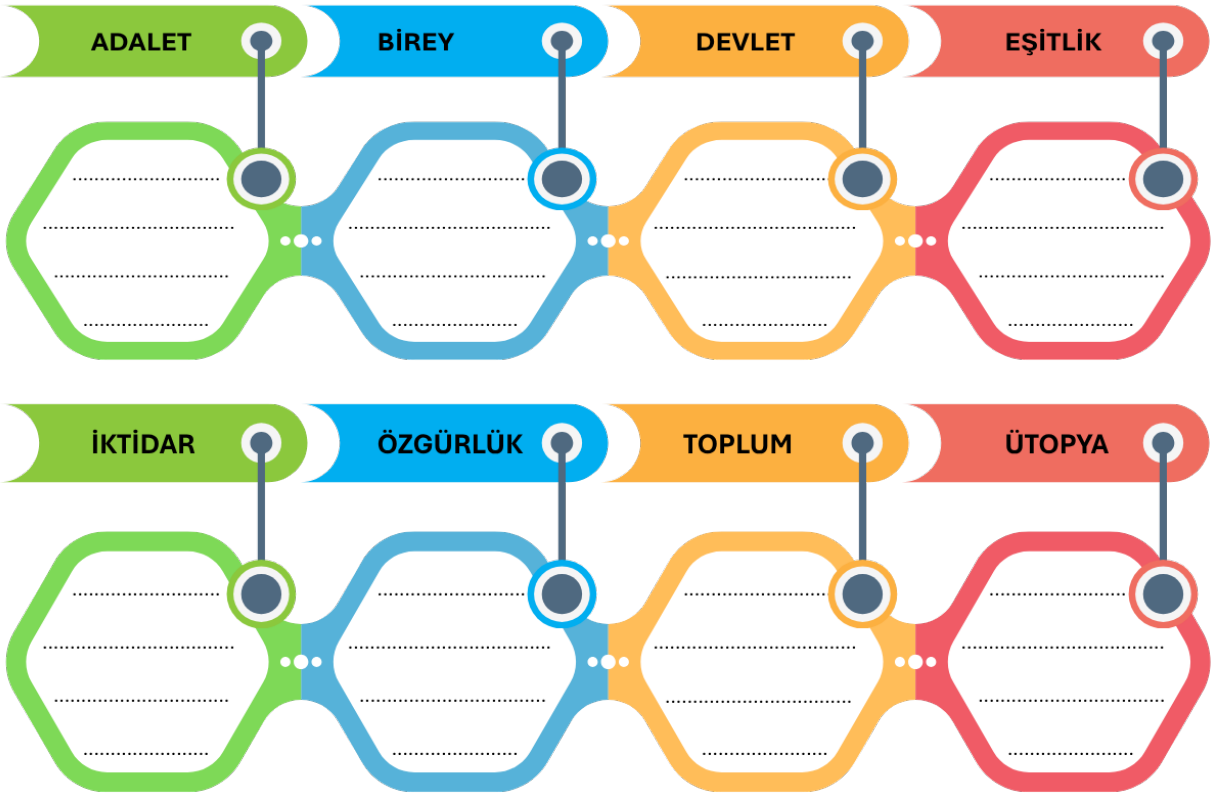
Bir kitap kulübünün üyeleri, eseri okuduktan sonra bu hayalî kent üzerine sohbet etmeye başlar. Üyelerien biri, "Keşke böyle bir toplumda yaşayabilsek. Böyle bir kentte yaşasak daha mutlu olurduk." der. Başka bir üye ise, "Bu düzen kulağa hoş geliyor; ama insanlar kendi istedikleri gibi yaşamak isterse ne olacak?" diye sorar.

Sorular

1. Kartlardaki hikâyelerin siyaset felsefesinin hangi temel kavramlarıyla (adalet, birey, devlet, eşitlik, iktidar, özgürlük, toplum, ütopya) ilişkili olduğunu tablodaki alana yazınız.

Hikâye Kartı	İlişkili Olduğu Kavram/Kavramlar
1. Kart	.....
2. Kart	.....
3. Kart	.....
4. Kart	.....

2. Aşağıdaki kavramları, okuduğunuz hikâyelerden ve kendi düşüncelerinizden yola çıkarak kendi cümlelerinizle tanımlayınız.

3. Hikâye kartlarının ortak noktası nedir? Bu hikâyeler siyaset felsefesinin hangi konularını ele almaktadır?

.....

.....

.....

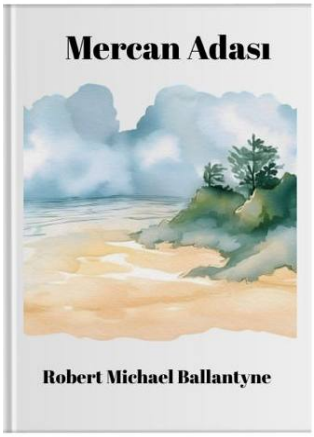
.....

.....

.....

Etkinlik 2

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Robert Michael Ballantyne'ın 1858 tarihli klasik macera romanı "Mercan Adası", üç çocuğun ıssız bir adada hayatta kalma mücadelesi üzerinden, insan doğasının, dayanışmanın ve toplumsal düzenin önemini işler. Jack, Ralph ve Peterkin adında üç İngiliz çocuğu, bir gemi kazasının ardından Güney Pasifik'te ıssız bir adaya düşerler. Başlangıçta bu olay onlar için heyecan verici bir macera gibi görünür. Geniş ormanlar, el değmemiş doğa ve sınırsız özgürlük, ilk başta çocuklara keyif aldıkları bir ortam sunar. Ancak zamanla gerçekler gün yüzüne çıkar: Hayatta kalmak, tehlikelere karşı koymak ve günlük yaşamlarını sürdürebilmek için bir düzene ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç onları, herhangi bir dış otorite olmaksızın, kendi aralarında kurallar koymaya ve roller üstlenmeye iter. Ralph, doğal lider özellikleriyle grubun yönünü belirler. Jack, avcılık ve keşif konularında becerilerini kullanarak fiziksel ihtiyaçları karşılar. Peterkin, grubun moralini yüksek tutan neşeli ve destekleyici yapısıyla aralarındaki sosyal uyumu sağlar.

İlk başta bu sistem gönüllülüğe dayalıdır. Aralarında çatışma yaşanmaz; aksine karşılıklı saygı ve iş birliği temelinde bir düzen kurulur. Ancak adada zamanla ciddi tehlikeler ortaya çıkar. Korsanlar, düşmanca davranan kabileler ve doğanın zorlukları; çocukların sadece içsel düzenlemelerle yetinemeyeceğini gösterir. Artık daha koordineli hareket etme, kararlar alma, görevleri net biçimde bölüşme ve birlikte savunma geliştirme ihtiyacı doğar. Bu noktada, kurdukları düzenin sadece yaşamsal değil aynı zamanda siyasal ve toplumsal bir düzen hâline geldiği görülür.

Roman, çocukların korsanlarla olan mücadelelerinden sonra bir gemi tarafından kurtarılmasıyla sona erer.

Sorular

1. İnsanın yaşadığı her yerde **siyasal bir düzenin** varlığından söz edilebilir mi? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

2. Üç çocuktan oluşan bu grupta imkânlar herkese eşit şekilde mi dağıtılmalıdır yoksa herkesin ihtiyacı ve emeği mi gözetilmelidir?

.....

.....

.....

3. Toplumsal bir düzende; bireylerin kendi kararlarını verebilmesi, herkese benzer fırsat ve değerin tanınması ve herkese hak ettiğinin verilmesi ilkelerinden biri eksik olursa o düzen varlığını sürdürebilir mi? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 3

Siyaset Felsefesinin Konusu

Aşağıdaki bilgi notunu okuyunuz. Tablodaki ifadelerden siyaset felsefesi ile ilgili olanları (X) ile işaretleyerek belirtiniz.

Siyaset felsefesi, siyasal yaşamın nasıl olması gerektiği üzerine düşünür. Adalet, özgürlük, eşitlik, egemenlik gibi kavramları sorgular. İdeal bir devlet düzeni arayışını yansıtır. Daha çok "olması gereken" üzerine sorular sorar.

Siyaset bilimi ise siyasal kurumları, seçimleri, partileri ve yönetim sistemlerini inceleyen bir bilim dalıdır. Var olan siyasi yapıyı, uygulamaları ve verileri değerlendirir. "Olanı" anlamaya çalışır.

X	İFADELER
	Devletin amacı bireylerin mutluluğunu sağlamaktır.
	Anayasa Mahkemesi, yasaların anayasaya uygunluğunu denetler.
	Devletin meşruiyeti halkın rızasına dayanmalıdır.
	2023 genel seçimlerine katılım oranı %89'dur.
	İdeal bir toplum düzeni mümkündür.
	Belediye başkanları yerel seçimlerle belirlenir.
	Bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak devletin temel amacıdır.

Etkinlik 4

Hak ve Özgürlükleri Korumanın Önemi

Metni okuyunuz ve metinden hareketle 1, 2, 3 ve 4. soruları cevaplayınız.

Hak ve Özgürlük Bilinci

Dünyadaki eşitsizliklerin giderilmesi için temel koşullardan biri, herkesin hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmasıdır. Bu hakların hukuk yoluyla korunması, insan onurunu güvence altına alır. Ancak bu hukuki güvence, hak ve özgürlüklerin korunması için tek başına yeterli değildir. Yurttaşların da bireysel olarak haklarını öğrenmesi, haklarının bilincinde olması ve onları içselleştirmesi gerekir. İnsan hakları yalnızca ezberlenmiş bilgiler değil anlamı kavranarak savunulması ve sahip çıkılması gereken değerlerdir.

Tarih boyunca insan hakları ihlallerinden en çok etkilenen gruplardan biri çocuklar olmuştur. Bu ihlalleri önlemek amacıyla, 1924'te Cenevre Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiş; 1946'da UNICEF kurulmuş ve 1948'de yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde çocuk haklarına da yer verilmiştir.

UNICEF, 70. yılında çocuk haklarına dikkat çekmek amacıyla yedi kıtadan yazarları kısa öyküler yazmaya davet etmiştir. Aşağıdaki metin, bu proje kapsamında Buket Uzuner tarafından kaleme alınmıştır:

"Çocuksu davranma!" diyor büyükler birbirlerine sık sık; kötü bir şeymiş gibi... Ben bir çocuğum ve çocuklar çocuksu davranırlar. Ama dünyada hiçbir savaşı çocuklar çıkartmadı. Tek bir ağaç bile çocuklar tarafından kesilmedi. Havaya, suya ve toprağa yapılan saygısızlıklar çocuk işi değil. Çocukların hiçbir etkinliği tek bir hayvan türünün tükenmesine neden olmadı. Şimdi büyüklerden her çocuk için bir dileğim var: Yetişkin gibi davranmayı bırakın ve çocukların geleceğini yok etmeyin.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

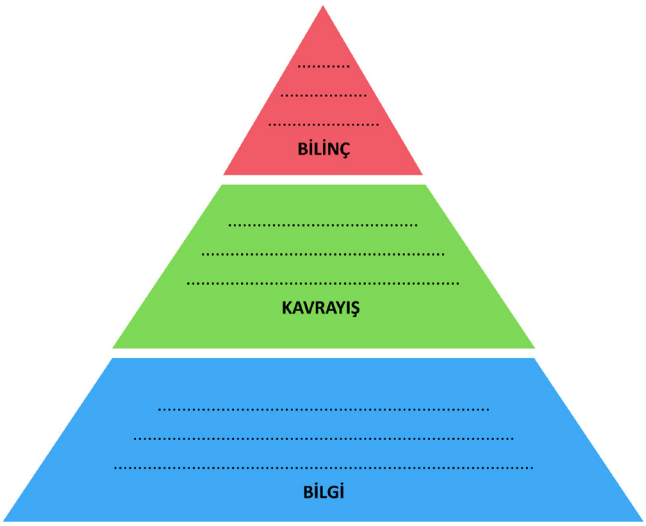
1. Metinde hak ve özgürlüklerimizin korunmasına yönelik iki temel başlık belirlenmiştir.

Bu başlıklar nelerdir? Yazınız.

a) .....

b) .....

2. Bireyin hak ve özgürlüklerin korunmasına yönelik sorumluluklarını; bilgi, kavrayış ve bilinç düzeylerini dikkate alarak aşağıdaki piramidin ilgili basamaklarına yazınız.

3. Buket Uzuner'in öyküsünde geçen "Yetişkin gibi davranmayı bırakın ve çocukların geleceğini yok etmeyin." ifadesiyle ilgili düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

4. Öyküde yetişkinlerin birbirine yönelttiği "Çocuksu davranma!" eleştirisinin aksine, çocukların sahip olduğu hangi özellikler, günümüz dünyasında hak ve özgürlüklerin korunmasına katkı sağlayabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 5

Çengel Bulmaca

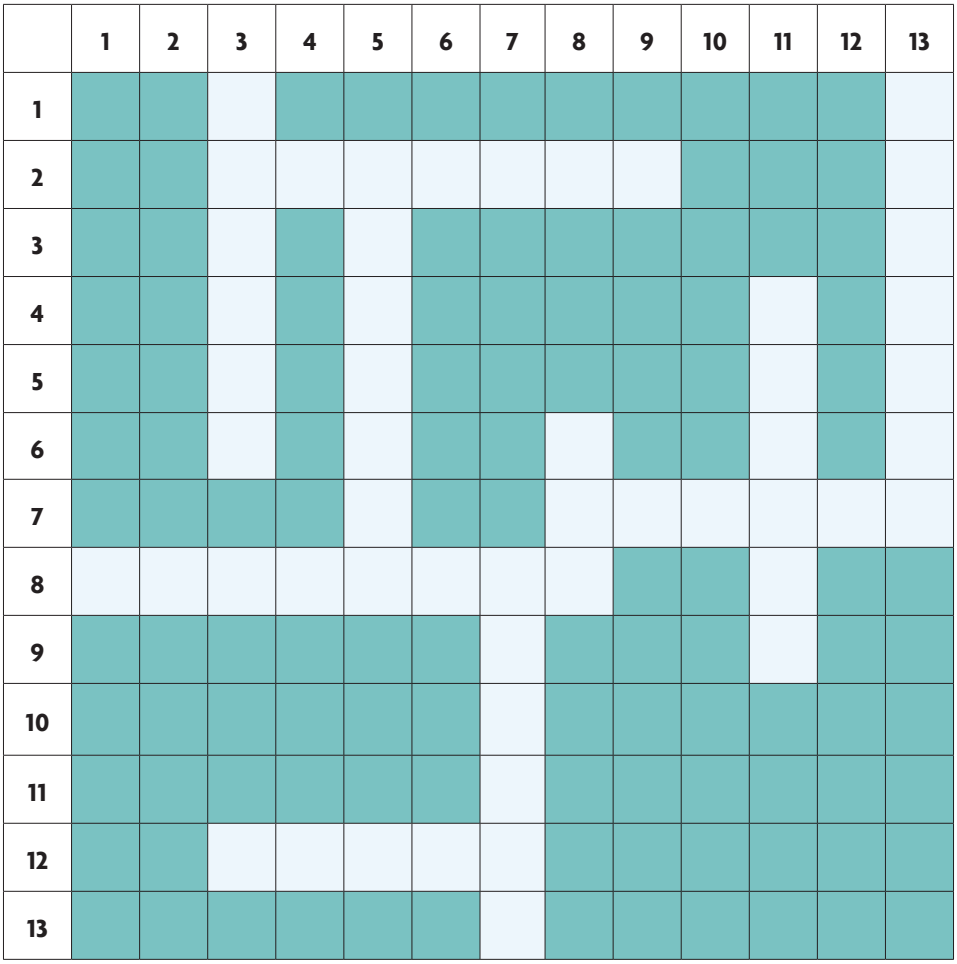
Aşağıda bazı kavramların tanımları yer almaktadır. Tanımları okuyarak doğru kavramları bulunuz ve bulmacada numaralandırılmış yerlere yazınız.

Soldan Sağa

2. Toplumsal yaşamda bireyler arasında haklar bakımından ayrım gözetilmemesi
7. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması
8. Bireylerin baskı altında kalmadan karar alabilmesi
12. Bir toplumun üyesi olan, belirli hakları olan insan

Yukarıdan Aşağıya

3. Toplum üzerinde yönetim ve denetim gücüne sahip siyasi örgütlenme
5. Halkı yönetme gücüne elinde bulunduran kişi ya da gruplar
7. Gerçekleşmesi mümkün olmayan hayali devlet tasarımı
8. Hukuksal düzenin bireylere tanıdığı yetki
11. Temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelmiş, ortak kültürü paylaşan insanlardan oluşan topluluk
13. Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili anlayış

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

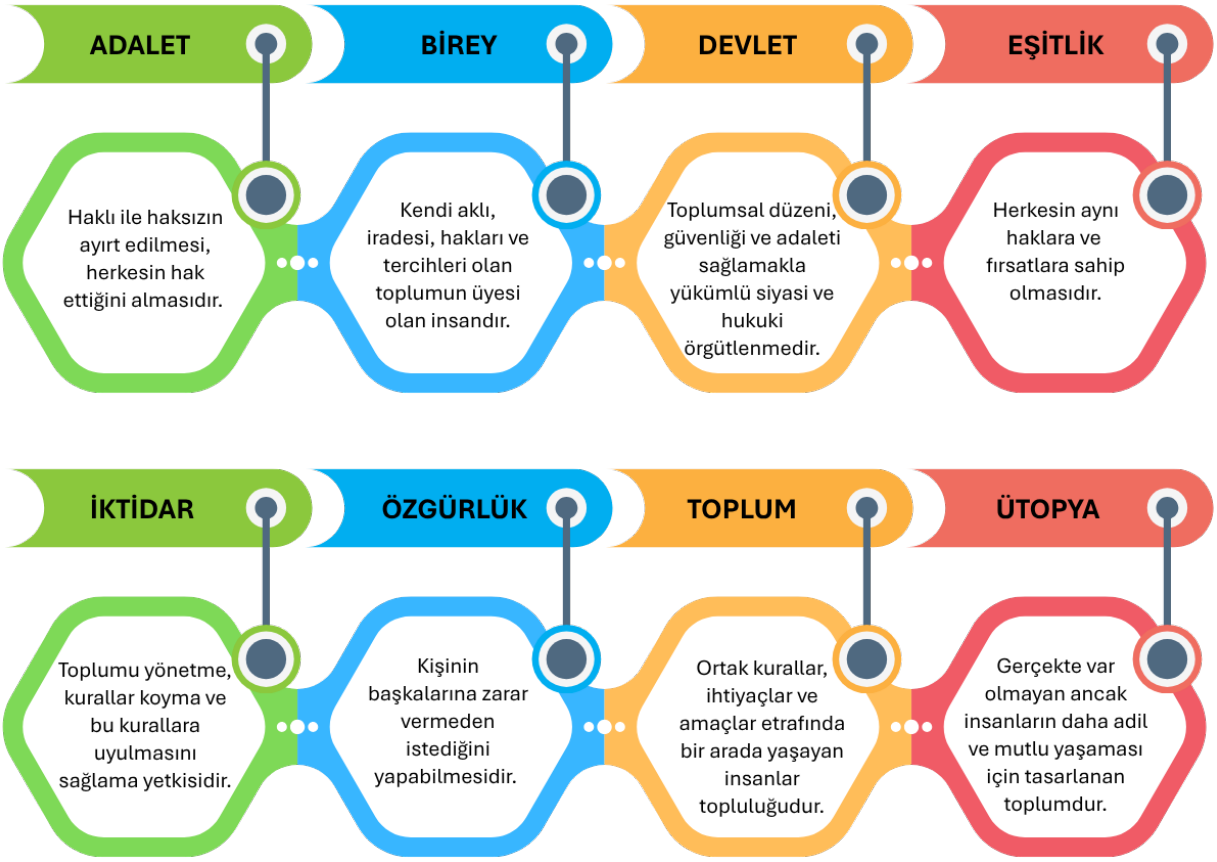
Siyaset Felsefesinin Temel Konusu ve Temel Kavramları

Soru 1

Hikâye Kartı	İlişkili Olduğu Kavram/Kavramlar
1. Kart (Köyün Kaderi)	Devlet, Birey, Toplum, Özgürlük, İktidar
2. Kart (Kütüphane)	İktidar, Devlet, Birey, Toplum, Özgürlük
3. Kart (İki Terzi)	Eşitlik, Adalet, Birey, Toplum
4. Kart (Aetel)	Ütopya, Eşitlik, Adalet, Özgürlük, Toplum

Soru 2

Örnek Çözüm

Soru 3

Hikâyelerin ortak noktası; insanların bir arada yaşamasından doğan yönetim, yetki paylaşımı, kurallar ve hak bölüşümü gibi sorunları ele almasıdır.

Hikâyeler siyaset felsefesinin şu temel konularını ve sorularını tartışmaktadır:

1. Kart (Köyün kaderi): İktidarın yetki sınırları nerede başlar ve biter?

2. Kart (İki terzi): Bireyin hak ve özgürlükleri ile toplumun ortak yararı nasıl dengelenmelidir?

3. Kart (Kütüphane): Adalet-eşitlik ilişkisi nasıl sağlanır?

4. Kart (Aetel): İdeal bir toplumsal düzen mümkün müdür?

ETKİNLİK 2

Mercan Adası

Soru 1

Örnek Çözüm

-Evet, söz edilebilir. "Mercan Adası" romanı, hiçbir resmî otoritenin veya devlet yapısının bulunmadığı bir ortamda bile, bireylerin birlikte yaşamak için kendi kendilerine bir düzen kurduklarını açıkça gösterir. Jack, Ralph ve Peterkin başlangıçta özgürce hareket etseler de, kısa sürede hayatta kalmak ve uyum içinde yaşayabilmek için sorumluluk almak zorunda kalmışlardır.

-Hayır, söz edilemez. "Mercan Adası" örneği, siyasal düzenin insanların yaşadığı her ortamda kendiliğinden doğmadığını, ancak belirli koşullar oluştuğunda ihtiyaç hâline geldiğini gösterir. Çocuklar adaya ilk düştüklerinde herhangi bir siyasal düzen, liderlik ya da kurala ihtiyaç duymamışlardır.

Soru 2

Örnek Çözüm

-Bence herkesin harcadığı emek ve üstlendiği risk farklı olduğu için dağıtım birebir aynı olmamalıdır. Herkese aynı pay verilirse çok çalışan kişinin hevesi kırılır ve haksızlığa uğradığını hisseder. Adalet, herkese aynı şeyi vermek değil hak ettiğini vermektir.

-Bence herkes aynı imkanlardan faydalanmalıdır. Çünkü adada hayatta kalmak bir ekip işidir ve kimin yaptığı işin daha önemli olduğunu ölçmek zordur. Grubun birliğini ve huzurunu korumanın en güvenli yolu herkese eşit davranmaktır.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Toplumsal düzen varlığını sürdüremez. Çünkü bu üç ilke bir sacayağı gibidir. Eğer insanlara kendi kararlarını verme hakkı tanınmazsa orada baskı ve zorbalık olur. Herkese eşit değer verilmezse ayrımcılık başlar ve güçlüler zayıfları ezer. Hak ettiğini alamayan insanların olduğu yerde ise güven biter ve çatışma çıkar. İnsanların mutlu ve güvende yaşaması için kuralların hem özgürlüğü koruması hem eşitliği gözetmesi hem de hakkı teslim etmesi gerekir.

-Toplumsal düzen varlığını sürdürebilir. Çünkü toplumlar için en temel ihtiyaç hayatta kalmak ve güvenliktir. Bireylerin kendi kararlarını tam olarak veremediği veya bazı eşitsizliklerin olduğu toplumlarda kurallarla kargaşa engellenir ve düzen uzun süre devam edebilir.

ETKİNLİK 3

Siyaset Felsefesinin Konusu

X	İFADELER
X	Devletin amacı bireylerin mutluluğunu sağlamaktır.
	Anayasa Mahkemesi, yasaların anayasaya uygunluğunu denetler.
X	Devletin meşruiyeti halkın rızasına dayanmalıdır.
	2023 genel seçimlerine katılım oranı %89'dur.
X	İdeal bir toplum düzeni mümkündür.
	Belediye başkanları yerel seçimlerle belirlenir.
X	Bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak devletin temel amacıdır.

ETKİNLİK 4

Hak ve Özgürlükleri Korumanın Önemi

Soru 1

a) Hukuki güvence

b) Bireysel bilinç ve içselleştirme

Soru 2

Soru 3

Örnek Çözüm

-Çocuklar dünyanın geleceğidir. Savaşlar, insanları açlığa ve yoksulluğa sürükler; insanların adil, özgür ve eşit yaşam haklarını ellerinden alır. Yetişkinler sadece bugünü değil geleceği de düşünerek hareket etmeli; çocuklarına devraldıklarından daha güzel bir dünya bırakmayı amaçlamalıdır.

-Yetişkin olmak bireyin ödev ve sorumluluklarını hakkıyla yerine getirmesini gerektirir. Yetişkinler dünyanın sahibi değil sadece bir parçası olduklarını unutmamalıdır. Eşit, özgür ve adil bir dünyada yaşamak tüm insanların hakkıdır. Çocukluğun doğası insan büyüdükçe kötülüğe doğru kayacaksa herkes çocuk kalmalı!

-Çocuklar, yetişkinlerin aksine savaş, yıkım veya çevresel tahribatlardan sorumlu değiller. Yetişkinlerden beklenen, kendi çıkarlarını bir kenara bırakarak çocukların haklarını korumalarıdır. Bu söz, çocukların sağlıklı ve güvenli bir dünyada büyüme haklarına saygı duymayı ve onların geleceğini tehlikeye atacak her türlü eylemden kaçınmayı öğütler.

Soru 4

Örnek Çözüm

-Çocuklar, yetişkinlerin aksine çoğu zaman ön yargısızdır. Irk, din, milliyet veya sosyal statü gibi ayrımlar onlar için belirleyici değildir. Bu saflık, küresel sorunların temelinde yatan ayrımcılık, hoşgörüsüzlük ve çatışma gibi konulara çözüm bulmak; evrensel barış ve iş birliği sağlamak konusunda zemin hazırlar.

-Çocukların doğal bir merak ve keşfetme isteği vardır. Her şeyi sorgular, nedenini anlamaya çalışır ve yeni şeyler öğrenmekten keyif alırlar. Bu özellik, sorunlara yaratıcı ve yenilikçi çözümler bulma potansiyeli taşır. Yetişkinlerin bu çocuksu merakla hareket etmesi, kalıpların dışına çıkarak alternatif çözümler üretmesine yardımcı olabilir.

-Öyküdeki "Tek bir ağaç bile çocuklar tarafından kesilmedi. Havaya, suya ve toprağa yapılan saygısızlıklar çocuk işi değil." ifadelerinde çocukların varlıklara yönelik sevgi ve saygı bağı vurgulanmıştır. Bu bağ, günümüzün en büyük sorunlarına karşı önemli bir farkındalık sunar. Her insan bu dünyadaki olanaklardan yararlanma hakkına sahiptir. Yetişkinler bu bağı kullanırsa dünyamız daha güzel bir yer olur.

ETKİNLİK 5

Çengel Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1			D										S
2			E	Ş	İ	T	L	İ	K				İ
3			V		K								Y
4			L		T						T		A
5			E		İ						O		S
6			T		D			H			P		E
7					A			A	D	A	L	E	T
8	Ö	Z	G	Ü	R	L	Ü	K			U		
9							T				M		
10							O						
11							P						
12			B	İ	R	E	Y						
13							A						

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Okul Gezisi

Okulda yıl sonuna doğru gezi planları yapılmaya başlanmıştı. Herkes heyecanlıydı ama fikirler farklıydı. Gezinin nereye yapılacağı ile ilgili görüş ayrılıkları ortaya çıkarken gözler öğrenci temsilcisi Levent'e çevrilmişti.

Levent, sene başında yapılan temsilcilik seçimlerinde okuldaki arkadaşlarının çoğunluğunun oyunu alarak bu göreve seçilmişti. O günden beri öğrencilerin ve okul yönetiminin istekleri için aracılık yapıyordu.

Gezi konusu gündeme geldiğinde Levent, önce farklı sınıflardan öğrencilerle görüşmeler yaptı. Öğrencilerinden bazıları, tarihi ve kültürel yerleri gezmek istiyordu. Diğer bir grup ise "Sene içerisinde çok yorulduk, bu gezi eğlence odaklı olsun." düşüncesiyle bir piknik ya da eğlence parkına gitmeyi tercih ediyordu. Bu fikir ayrılıklarının yanında Levent, geziye katılamayacaklarını dile getiren sayıca az bir grubun da farkındaydı. Bu öğrenciler, ekonomik nedenlerle karar ne olursa olsun geziye katılamayacaklarını düşünüyorlardı. Levent, temsilcilik görevinin sadece çoğunluğun sesini duyurmak olmadığını biliyordu. Karar verirken her bireyin hakkını gözetmesi gerektiğine inanıyordu.

Bir hafta sonra okul yönetimiyle yapılan toplantıda idareciler ve öğretmenler Levent'e öğrencilerin ne düşündüğünü sordu. Levent söz alarak şunları ifade etti: "Arkadaşlarımın farklı fikirleri var. Kimisi kültürel bir gezi istiyor kimisi ise eğlence odaklı bir gezi programı istiyor. Yapacağımız gezi bu iki grubun da isteklerini karşılamalı. Ancak bir de maddi durumu geziye katılmaya elverişli olmayan arkadaşlarımız var. Bence bu kararı alırken onları da kapsayacak bir çözüm bulmalıyız." diyerek görüşlerini ifade etti.

Okul müdürü Levent'in bu durumu fark etmesi ve dile getirmesini memnuniyetle karşıladı. "Bu gezi yalnızca bir eğlence değil; birlikte karar alma ve birlikte hareket etme kültürümüzü de yansıtmalı." diyerek karma bir gezi programı oluşturulması gerektiğini belirtti ve önerilerini sundu.

Sonuç olarak hem kültürel hem eğlenceli etkinlikleri içeren karma bir gezi programı oluşturuldu. Sabah saatlerinde tarihi bir yer ziyareti yapılacak, ardından piknik alanında serbest zaman geçirilecekti. Ayrıca ekonomik desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler için Okul-Aile Birliğinden destek alınacaktı. Bu sayede herkesin katılabileceği bir gezi planı oluşturulmuş oldu.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Aşağıdaki kavramların metindeki karşılıklarını ilgili boşluklara yazınız.

ADALET	EŞİTLİK	ÖZGÜRLÜK	HAK
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

2. Metinden hareketle siyasetin yalnızca devlet düzeyinde değil günlük yaşamda da var olduğunu söyleyebilir miyiz? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

3. "Levent, okul gezisi planlama sürecinde öğrencilerin tamamının hak ve özgürlüklerini dikkate almıştır." Bu durum aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?

A) Yönetimin bireylerin haklarını sınırlandırmasının

B) Katılımın engellenerek daha hızlı karar verilmesinin

C) Çoğunluğun isteklerinin her zaman öncelikli olmasının

D) Kararların bireysel çıkarları koruyacak şekilde alınmasının

E) Azınlıkların haklarını da gözeten adil bir temsil anlayışı oluşmasının

4. Levent ve öğrenciler arasındaki görüşmeler siyasetin amaçlarından hangisine örnek olabilir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

ADALET	EŞİTLİK	ÖZGÜRLÜK	HAK
Levent'in farklı görüşleri dinlemesi ve okul idaresinin herkesin ihtiyaçlarını gözeterek kapsayıcı bir karar alması	İhtiyaç sahibi öğrencilerin Okul-Aile Birliği desteği ile geziye katılımlarının sağlanması	Öğrencilerin geziye dair fikirlerini özgürce ifade edebilmesi	Her öğrenciye geziye katılma olanağı verilmesi

Soru 2

Evet. Çünkü öğrencilerin gezi hakkı, farklı fikirlerin çatışması, çoğunluk ve azınlık görüşleri, temsil yoluyla karar alma gibi konular günlük yaşamda da siyasetle ilgilidir. Levent'in temsilciliği ve gezi planlama sürecine katılımı da siyasal katılımın küçük ölçekli bir örneğidir.

Soru 3

A) Yönetimin bireylerin haklarını sınırlandırmasının: Bu ifade, siyaset felsefesinde eleştirilen ve sınırlandırıcı bir anlayışı temsil eder. Hakların kısıtlanması özgürlüklerin ihlalidir ve metindeki Levent'in tutumuyla bağdaşmaz.

B) Katılımın engellenerek daha hızlı karar verilmesinin: Bu seçenek, demokratik katılımın önemini göz ardı eder. Metinde Levent farklı görüşleri dinleyerek katılımı artırmaya çalışmıştır.

C) Çoğunluğun isteklerinin her zaman öncelikli olmasının: Çoğunluk kuralı demokratik sistemlerde önemli olsa da çoğunluk her zaman adaletli karar anlamına gelmez. Metinde Levent, azınlıkta kalan öğrencilerin haklarını da gözetmiştir.

D) Kararların bireysel çıkarları koruyacak şekilde alınmasının: Bu bencil bir yaklaşımdır. Metinde ise Levent toplumsal yarar ve adalet esasına göre hareket etmiştir.

E) Azınlık haklarını da gözeten adil bir temsil anlayışı oluşmasının: Bu ifade Levent'in davranışını dile getirir. Levent, ekonomik durumu yetersiz öğrencileri önemseyerek herkesi temsil etmeye ve eşit hakları korumaya çalışmıştır.
Bu nedenle doğru cevap E seçeneği olacaktır.

Soru 4

Levent ve öğrenciler arasındaki görüşmeler, siyasetin temel amaçlarından; farklı görüşleri uzlaştırma ve ortak karar alma işlevlerine örnektir. Levent, öğrencilerin isteklerini dinleyerek hem kültürel gezi isteyenlerin hem de eğlence isteyenlerin taleplerini anlamaya çalışmıştır. Ayrıca ekonomik durumu yetersiz öğrencilerin dışlanmasını önlemek amacıyla çözüm aramıştır. Bu tutumu, siyasetin bireylerin hak ve özgürlüklerini koruma amacını da gösterir. Böylece farklı bireylerin ve grupların çıkarlarını dengeleyerek alınan kararların kapsayıcı olmasını sağlamıştır.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

Siyaset Kavramı

Siyaset sözcüğü, Arapça kökenli olup "idare etmek, yönetmek, işleri yoluna koymak" anlamına gelir. Siyaset; ülke, toplum ve devlet yönetimiyle ilgili bütün etkinlikleri ifade eder.

Siyaset ile çoğu zaman aynı anlamda kullanılan politika sözcüğü, Yunancada "şehir devleti" anlamına gelen "polis" sözcüğünden türemiştir ve "şehir halkının hayatıyla ilgili her şey" anlamına gelir.

Siyaset Felsefesinin Konusu

Siyaset felsefesi; siyasal otoriteyi, bu otoritenin oluşumunu, kaynağını, gücünü nasıl sürdürdüğünü, siyasal otorite ile birey arasındaki ilişkiyi ve bunların daha iyi, daha adil duruma gelip gelemeyeceğini ele alan disiplindir. Siyaset felsefesi, var olandan hareketle olması gerekeni, ideal olanı ortaya koymaya çalışır.

İnsanların toplumsal hayattaki eylemlerini düzenleyen siyaset, bilimin de inceleme alanına girer. Siyaset bilimi, yaklaşım ve yöntem bakımından siyaset felsefesinden ayrılır.

Siyaset bilimi; siyasal kurum ve rejimleri, bu kurum ve rejimlerin oluşmasında, ilerlemesinde rol oynayan tutum ve davranışları olması gerekene göre değil, var olduğu biçimiyle inceler. Siyaset bilimi, siyaset alanına giren tüm olguları, bilimsel yöntemle araştırır; genel sonuçlara ve yasalara ulaşmaya çalışır.

Siyaset Felsefesinin Temel Kavramları

Adalet: Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanmasıdır.

Hak: Hukuksal düzenin bireylere tanıdığı yetki ve olanaklardır. Hak; aynı zamanda bireylerin bireylerden, içinde yaşadığı toplumdan ve devletten isteyebileceği şeyleri de ifade eder.

Birey: Bir toplumu oluşturan ve toplumun üyesi olan insandır.

Devlet: Belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan ve aralarında dil, kültür, tarih gibi ortak bağlar bulunan insanların egemenlik temelinde oluşturduğu siyasi örgütlenmedir.

Eşitlik: Toplumsal yaşamda bireyler arasında haklar ve olanaklar bakımından ayrım gözetilmemesidir.

İktidar: Başkalarının davranışlarını etkileyebilme, kontrol edebilme ve kendi isteklerine göre yönlendirebilme gücüdür.

Özgürlük: Bireylerin herhangi bir baskı altında kalmadan, iradeleriyle seçim yapabilmesi ve kararlar alabilmesidir. Bireyler, kendi iradeleri ile karar alırken toplumsal kural ve değerleri de göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Bu nedenle kişinin haklarının sınırı, diğerlerinin aynı haktan yararlanmaya başladığı sınırdır.

Toplum: Temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araya gelen, ortak bir kültürü paylaşan, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluğudur.

Ütopya: Gerçekleşmesi imkânsız toplum tasarımıdır. Ütopyalar genellikle mevcut sosyal, politik ve ekonomik düzenin eleştirisini içerirler.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında siyaset felsefesinin temel problemleri ile ilgili çıkarımlarda bulunup filozofların aşağıdaki sorulara verdikleri yanıtları öğreneceksiniz.

Toplumsal yaşamda bir otorite olarak devletin varlığı gerekli midir?

Devletin kökeni nedir?

İktidarın kaynağı ve meşruiyetin ölçütü nedir?

İdeal bir toplumsal düzen mümkün müdür?

Ütopya nedir?

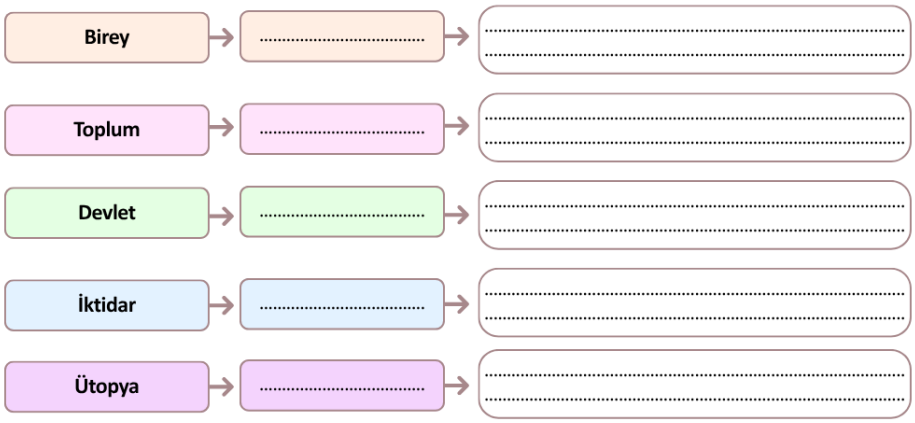
HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. İnsanlık tarihinde birçok farklı yönetim biçimi ortaya çıkmıştır.	
2. Devlet, bireylerin haklarını korumak ve toplumsal düzeni sağlamakla görevlidir.	
3. Ütopyalar hayali toplum tasarımlarıdır.	
4. Devlet çoğunluğun istediğini yaparak adaleti sağlar.	
5. Demokratik toplumlarda iktidar halkın oylarıyla belirlenir.	
6. Devlet belli bir toprak parçası üzerindeki egemenliği temsil eder.	
7. Devlet ve iktidar aynı şeyi ifade eder.	
8. Her iktidar sınırsız yetkilere sahiptir.	

Aşağıdaki tabloda verilen kavramlarla ilişkilendirebileceğiniz kelimeler belirleyiniz. Belirlediğiniz kelimeleri ve verilen kavramları kullanarak anlamlı birer cümle yazınız.

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Doğru/Yanlış Tablosu

İFADELER	D/Y
1. İnsanlık tarihinde birçok farklı yönetim biçimi ortaya çıkmıştır.	D
2. Devlet, bireylerin haklarını korumak ve toplumsal düzeni sağlamakla görevlidir.	D
3. Ütopyalar hayali toplum tasarımlarıdır.	D
4. Devlet çoğunluğun istediğini yaparak adaleti sağlar.	Y
5. Demokratik toplumlarda iktidar halkın oylarıyla belirlenir.	D
6. Devlet belli bir toprak parçası üzerindeki egemenliği temsil eder.	D
7. Devlet ve iktidar aynı şeyi ifade eder.	Y
8. Her iktidar sınırsız yetkilere sahiptir.	Y

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. "İnsanlık tarihinde birçok farklı yönetim biçimi ortaya çıkmıştır." ifadesi doğrudur. İnsanlığın tarihsel sürecine baktığımızda monarşi, demokrasi, teokrasi gibi birçok farklı yönetim biçiminin olduğu görülür.

2. "Devlet, bireylerin haklarını korumak ve toplumsal düzeni sağlamakla görevlidir." ifadesi doğrudur. Devletin temel amaçlarından biri halkın haklarını korumak ve toplumsal düzeni oluşturarak toplumun huzur ve devamlılığını sağlamaktır.

3. "Ütopyalar hayali toplum tasarımlarıdır." ifadesi doğrudur. Ütopyalar bazı düşünürlerin kaleme aldığı gerçekte olmayan hayali devlet tasarımlarıdır.

4. "Devlet çoğunluğun istediğini yaparak adaleti sağlar." ifadesi yanlıştır. Adalet hukukun üstünlüğünü, eşitliği ve tarafsızlığı ifade eder. Devletin çoğunluğun istediğini yaparak azınlığın isteklerini göz ardı etmesi adalet anlayışına aykırıdır.

5. "Demokratik toplumlarda iktidar halkın oylarıyla belirlenir." ifadesi doğrudur. Demokrasi halkın egemenliğine dayalı yönetim biçimdir. Demokratik sistemlerde iktidar seçimle belirlenir.

6. "Devlet belli bir toprak parçası üzerindeki egemenliği temsil eder." ifadesi doğrudur. Devlet bağımsızlığın bir göstergesidir. Dolayısıyla devlet belli bir coğrafyada egemenliği temsil eder.

7. "Devlet ve iktidar aynı şeyi ifade eder." ifadesi yanlıştır. Devlet, toplumun düzenini sağlamak için oluşturulmuş kurumsal bir yapıdır. İktidar ise devletin yürütme organını elinde bulunduran yani devleti yöneten güçtür.

8. "Her iktidar sınırsız yetkilere sahiptir." ifadesi yanlıştır. Yalnızca otoriter rejimlerde iktidar sınırsız yetkilere sahip olabilir. Demokratik rejimlerde ise iktidarın yetkileri yasalarla sınırlandırılmıştır.

Kelime İlişkilendirme Testi

Örnek Çözüm

Kavramlar	Kelime	Cümle
Birey	İnsan	Birey, toplumun üyesi olan **insan**dır.
Toplum	Kültür	Toplumların kendilerine ait **kültür**leri vardır.
Devlet	Düzen	Devlet, ülkedeki **düzen**i sağlamak için kanunlar çıkarır.
İktidar	Yönetme	İktidar, devleti **yönetme** görevini üstlenir.
Ütopya	Hayal	Herkesin eşit ve mutlu olduğu bir ütopya **hayal** ediyorum.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Aşağıdaki senaryoyu dikkatlice okuyunuz ve yöneltilen soruları yanıtlayınız.

Ada Cumhuriyeti

Bilinmeyen bir nedenle iletişim ağlarının koptuğu ve mevcut tüm siyasal yapıların çöktüğü bir kriz anında; farklı mesleklerden, inançlardan ve yaş gruplarından oluşan 150 kişilik bir grup, anakarayla bağlantısı olmayan güvenli bir adaya sığınmak zorunda kalmıştır.

Adadaki mevcut durum ve ortaya çıkan koşullar şöyledir:

· Ortada yazılı hiçbir kural, güvenlik gücü veya yönlendirici bir otorite yoktur.

· Su kaynakları, ekilebilir toprak ve barınma alanları sınırlıdır.

· Bir grup, en güçlü ve yetenekli olanların hemen yönetimi ele almasını savunurken diğer bir grup hiçbir kuralın olmadığı tam serbest bir yaşam talep etmektedir.

· Bir diğer grup ise ortak hak ve sorumlulukları belirleyen bir uzlaşı metni oluşturulmadan barışın korunamayacağını savunmaktadır.

Sorular

1. İnsanlar bir kural koyucu olmadan barış içinde bir arada yaşayabilir mi? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

2. Adada bir yönetici belirlenecek olsa insanların bu otoriteye "itaat etmesini" sağlayacak şey nedir? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

3. Güvenliği ve düzeni sağlamak adına, kişisel özgürlüklerinizden ne ölçüde vazgeçmeyi kabul edersiniz? Güvenlik mi yoksa özgürlük mü daha önceliklidir? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

4. Bu adada sıfırdan bir toplumsal yaşam kurma şansınız olsaydı temel kuralınız ne olurdu? Herkesi mutlu eden toplumsal düzen oluşturmak mümkün müdür? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Örnek Çözüm

Soru 1

-Yaşayabilirler. İnsan; empati, yardımlaşma ve vicdana da sahiptir. Adadaki kişiler ortak bir felaketten kurtulmuş olmanın bilinciyle, dışarıdan baskıcı bir otorite veya cezalandırıcı bir kural koyucu olmadan da kaynakları adilce paylaşabilir. İnsanların barış içinde yaşaması için ortak dayanışmaya, sağduyuya ve doğal ahlak kurallarına ihtiyaç vardır.

- Yaşayamazlar. Ortada bağlayıcı bir yasa ve denetleyici güç olmadığında, insanların hayatta kalma güdüsü ve bencilliği öne çıkar. Güçlü olanlar kaynaklara el koyar ve kaos başlar. Barışın korunması için herkesi bağlayan ortak bir kural koyucu (devlet) zorunludur.

Soru 2

-İnsanların bu kişiyi dinlemesinin tek yolu, adadaki çoğunluğun onu kendi isteğiyle seçmiş olmasıdır. Eğer kuralları ve yöneticiyi hep birlikte oylayarak belirlenirse herkes bu karara saygı duymak zorunda hisseder. Zorla başa geçen birine kimse içtenlikle itaat etmez.

-Yöneticinin bilgisi, tecrübesi ve adaleti itaat edilmesini sağlar. Adada hayatta kalmayı en iyi bilen, sorunları kavga etmeden çözebilen ve kaynakları hakkaniyetli paylaştıran akıllı biri lider olursa herkes güven duyduğu için onun sözünü dinler.

-Kurallara uymayanları cezalandıracak bir güce veya ekibe sahip olması gerekir. İnsanlar sadece sözle birine bağlanmaz; eğer kuralları çiğneyenlere karşı yaptırım uygulanmazsa kimse yöneticiyi ciddiye almaz.

Soru 3

-Güvenlik daha önceliklidir. Çünkü güvenliğin olmadığı bir yerde tamamen özgür olsam bile korkudan hiçbir şey yapamam. Hayatta kalabilmek ve adada düzeni sağlamak için nerede kalacağım veya ne kadar çalışacağım gibi konularda kurallara uymayı ve özgürlüğümden fedakârlık etmeyi kabul ederim.

-Özgürlük daha önceliklidir. Eğer her hareketim kontrol edilecekse ve kendi kararlarımı alamayacaksam hayatta kalmanın bir anlamı kalmaz. Güvenlik bahanesiyle insanların temel haklarına ve kişisel tercihlerine müdahale edilmemelidir.

-İkisi de eşit derecede önemlidir. Başkalarının hakkına zarar vermediğim sürece dilediğim gibi özgür olmalıyım. Ancak adanın güvenliğini ilgilendiren konularda kurallara uymak için özgürlüğümün bir kısmından vazgeçebilirim.

Soru 4

- Temel kuralım "Kimse başkasının yaşamına, emeğine ve hakkına zarar veremez." olurdu. Bence herkesi aynı anda mutlu eden bir düzen kurmak imkânsızdır. Çünkü insanların beklentileri, inançları ve zevkleri tamamen farklıdır. Birine adil gelen bir paylaşım diğerini mutsuz edebilir.

-Temel kuralım "Herkes gücü yettiğince çalışır ve kaynaklar herkesin ihtiyacına göre eşit dağıtılır." olurdu. Eğer haksızlık, kayırmacılık ve ayrımcılık engellenirse herkesi mutlu ve huzurlu kılan bir düzen oluşturmak mümkündür.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Durum Kartları

Aşağıda verilen iki farklı durumu dikkatlice okuyunuz. Durumlardan hareketle yöneltilen soruları gerekçelendirerek yanıtlayınız ve eksik bırakılan cümleleri tamamlayınız.

Ortak Tarım Arazisi

Bir köyde herkesin dilediği yere ekin ektiği ve hayvanını otlattığı geniş bir mera alanı bulunuyordu. Zamanla suyun azaldığı kurak dönemlerde büyük sürü sahipleri verimli alanları zorla kapattı; küçük üreticilerin ekinleri zarar gördü ve köylüler arasında kavgalar başladı. Bunun üzerine köylüler toplanarak meranın parsellere bölünmesi, nöbetleşe sulama yapılması ve kurallara uymayanların köyden uzaklaştırılması kararını aldı.

Sorular

1. Kıt kaynakların bulunduğu bir alanda, hakların korunması ve adil paylaşım kendiliğinden sağlanabilir mi? Köylülerin ortak kural alma ihtiyacının sebebi nedir? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

2. İnsanlar sınırsız özgürlük yerine kuralların olduğu bir düzeni tercih ederler.

Çünkü .....

.....

.....

Hafta Sonu Kampı

Kamp yapan bir arkadaş grubu, işleri organize etmesi için bir arkadaşlarını "oymakbaşı" seçmiştir. Oymakbaşının belirlediği "gece nöbeti çizelgesi" ve "çöp toplama sırası" gibi kurallara herkes güvenliği ve temizliği sağladığı için severek uymuştur. Ancak aynı oymakbaşı bir süre sonra grupta tam uyum ve disiplin sağlamak gerekçesiyle herkesin akşam hangi saatte uyuyacağına, telefonlarını kime teslim edeceğine ve çadırında kiminle sohbet edeceğine dair yeni kısıtlamalar getirmiştir. Arkadaş grubu bu yeni kurallara uymayı topluca reddetmiştir.

Sorular

1. Grup üyeleri gece nöbeti ve çöp toplama kurallarını kabul ederken uyku saati ve sohbet kısıtlamasına neden karşı çıkmış olabilir? Bir kuralın toplum/grup tarafından "haklı ve kabul edilebilir" görülmesini sağlayan temel ölçüt nedir? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

2. Oymakbaşının kişisel sohbetlere ve uyku saatlerine karışması, otoritenin bireylerin .... alanına girerek yetkisini kötüye kullandığını gösterir.

3. Seçilmiş bir yönetici ya da otorite, saygınlığını ve meşruiyetini yitirmemek için düzeni sağlarken bireylerin .... sınırına saygı göstermelidir.

Etkinlik 2

Devletin Kökeni, iktidarın kaynağı ve Meşruiyeti

Bilgi görselini dikkatlice okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Bilgi görselinde yer alan düşünce ve argümanlardan hangisi/hangilerinin ikna edici olduğunu gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 3

İdeal Düzen Mümkün müdür?

a) Bilgi görselinden hareketle 1 ve 2. soruları cevaplayınız.

İdeal Toplumsal Düzen Mümkün Değildir

- **Sofistler:** Doğa düzeni ve doğal yaşam, toplumsal olandan daha değerli ve önceliklidir. Toplumsal düzen sonradan oluşturulmuştur ve yapay olan bu durum insanın özüne aykırıdır. Herkes için geçerli ideal bir toplumsal düzen olamaz.
- **Nihilizm:** Her türlü otorite insanın doğasına aykırıdır. Otorite yani devletin varlığı insanın özgürlüğünü engeller. Özgür bireylerin bulunmadığı bir toplumda ideal bir düzen mümkün değildir.
- **Anarşizm:** İnsan özü itibariyle iyidir. Otorite, insan yaşamındaki kötülüklerin sebebidir. Devlet insanın özgürlüğünü engeller. Bu nedenle ortadan kaldırılması gerekir.

- **Eşitliği Temel Alan Yaklaşım (Sosyalizm):** İdeal düzen, eşitlik temeli üzerine kurulmalıdır. Sınıfsız, eşit, ideal bir toplum düzeni yaratmak; özel mülkiyetin ortadan kalkması ve üretim araçlarının devlet tekelinde toplanması ile mümkün olur.
- **Özgürlüğü Temel Alan Yaklaşım (Liberalizm):** İdeal bir siyasal sistem, özgürlük temeli üzerine kurulmalıdır. Birey; siyasette, dinde, ekonomide tüm düşünce ve etkinlik alanlarında olabildiğince özgür olmalıdır.
- **Adaleti Temel Alan Yaklaşım (Sosyal Devlet):** Ne özgürlük ne de eşitlik tek başına toplumları ideal düzene ulaştıramamıştır. Bu nedenle özgürlük ve eşitliği kapsayacak, ideal düzeni sağlayacak başka bir temele ihtiyaç vardır. Bu temel adalettir.

İdeal Toplumsal Düzen Mümkündür

Sorular

1. Çevrenizde gördüğünüz bir toplumsal sorunu yazınız. Bu sorundan yola çıkarak insanların adil, eşit, özgür, güvenli ve refah içerisinde yaşayabileceği bir toplumsal düzenin olup olamayacağı hakkındaki görüşlerinizi gerekçeleriyle yazınız.

Toplumsal sorun: .....

.....

.....

2. Örnek verdiğiniz toplumsal sorunun çözümüne yönelik "İdeal toplumsal düzen mümkündür." görüşünü savunan yaklaşımlardan hangisi daha etkili bir çözüm sunabilir? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

b) Metinden hareketle 3 ve 4. soruyu cevaplayınız.

Doğal Kaynakların Bilinçsizce Tüketilmesi

Doğal kaynaklarımızın bilinçsizce tüketilmesi, günümüzde karşılaştığımız en büyük sorunlardan biridir. Bu durum sadece çevreyi değil insan yaşamını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Sınırsız sanılarak kullanılan doğal kaynaklarımız, aslında her geçen gün azalmaktadır. Ormanlarımız, su kaynaklarımız ve toprağımız bu durumdan en çok etkilenenlerin başında gelmektedir. Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2022 yılında ormanlık alanımız 23,2 milyon hektardır. Ancak bu alanın önemli bir kısmı (%41), tahrip olmuş ya da tam verim sağlamayan "boşluklu kapalı orman"dan oluşmaktadır. Ormanların azalması, hem biyoçeşitliliği tehdit etmekte hem de hava kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Kaynakların bilinçsizce tüketilmesi, en çok tarımsal üretimi ve gıda güvenliğini tehdit etmektedir. Tarım arazileri, yapılaşma ve erozyon gibi nedenlerle her geçen gün azalmaktadır.

Unutmamalıyız ki sağlıklı bir yaşam sürdürebilmemiz için doğal kaynakların verimli kullanılması hayati bir öneme sahiptir. Bugünün insanları olarak sadece kendimizi değil gelecek nesilleri de düşünerek hareket etmeli ve kaynaklarımızı korumalıyız.

3. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi sorununu, kişisel ve toplumsal haklara saygı göstermenin önemi açısından değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

4. Gelecek nesillerin ve tüm canlıların haklarını gözetmede toplumsal normların önemi nedir? Metinde verilen sosyal ipuçlarını göz önünde bulundurarak yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 4

Benim Devletim, Benim Kaynağım

Metni okuyunuz. Metinden ve "Siyaset, toplumda maddi zenginlik ve kaynakların dağıtılmasıyla ilgilidir.**" görüşünden hareketle soruları cevaplayınız.**

Benim Devletim, Benim Kaynağım

Hayal edin... Yeni kurulmuş, henüz anayasası bile yazılmamış bir ülkedesiniz. Bu ülke doğal güzelliklerle dolu ama kaynakları yetersiz. Enerji kaynakları az, tarım arazileri verimli ama sınırlı, temiz su kaynakları dikkatli kullanılmalı. Ülkede farklı sosyal ve kültürel gruplar yaşıyor; kırsal bölgelerde yaşayan çiftçiler, şehirde eğitimli gençler, sağlık hizmetine ulaşmakta zorlanan yaşlılar, farklı inançlara ve geleneklere sahip topluluklar...

Yeni kurulan devletin elinde dağıtılması gereken sınırlı bir bütçesi var. Bu bütçe; eğitim, sağlık, enerji, altyapı ve tarım gibi hayati alanlara ayrılmalı. Ancak herkesin önceliği farklı.

Bazı gruplar eğitimin yaygınlaştırılmasını, bazıları önce enerjiye yatırım yapılmasını istiyor; bazıları ise tarım desteklenmezse açlıkla karşılaşacaklarını söylüyor. Öte yandan devlet, herkesin özgürlüğünü korumakla birlikte kamu düzenini ve ekonomik dengeyi de sağlamak zorunda.

Sorumluluk sizde.

Sorular

1. Kaynaklar herkese eşit şekilde mi, yoksa ihtiyaca göre mi dağıtılmalıdır? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

2. Devletin kaynakları adil dağıtmaması toplumda ne gibi sonuçlar doğurur? Yazınız.

.....

.....

3. Bireysel özgürlüklerle devletin kuralları arasındaki denge nasıl sağlanabilir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

4. Millî kaynaklar nelerdir? Bu kaynakları korumak neden önemlidir? Yazınız.

.....

.....

5. Sizce ideal bir toplum düzeni mümkün müdür? Düşünce ve argümanlarınızı yazınız.

.....

.....

Etkinlik 5

İdeal Düzen Arayışları - Ütopyalar

Bilgi görselini inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Ütopya

Mevcut düzeni eleştiren, bugün için gerçekleşmesi mümkün olmayan hayali devlet tasarımlarıdır.

İstenilen Ütopyalar

Bireylerin mutluluk ve refah içinde yaşadığı varsayılan hayali toplum modelleridir.
İstenilen ütopyalar;

- Adaletin sağlandığı
- Eşitliğin olduğu
- Toplumda barış ve huzurun hüküm sürdüğü
- Kaynakların toplumun yararına kullanıldığı
- İnsanların güven içinde yaşadığı

toplum tasarımlarıdır.

***Yeni Atlantis*, Francis Bacon**

Yeni Atlantis bir ada ütopyasıdır. Bu adada toplum, ahlaklı, düzenli ve bilime dayalı bir yaşam sürmektedir. Ada halkı, dış dünyadan izole yaşamaktadır. Halk oldukça ileri düzeyde bilgi ve teknolojiye sahiptir. Toplumda bireyler arasında dayanışma vardır, aile yapısı korunur ve dinî hoşgörü ön plandadır.
Bu ada devletinde bilimsel araştırma gelişmenin odağındadır. Burada bilim insanları doğayı gözlemleyerek deneyler yapar, yeni icatlar geliştirir ve bu bilgileri toplumun refahı için kullanır.

İstenilmeyen Ütopyalar (Distopyalar)

Bireylerin mutsuz ve huzursuz olduğu, olumsuz bir gelecek tasviri sunan hayali toplum modelleridir. İstenilmeyen ütopyalar;

- Toplumda korku ve huzursuzluğun hâkim olduğu
- Baskıcı, otoriter bir yönetimin bulunduğu
- Eşitlik ve adaletin bulunmadığı
- Özgürlüğün kısıtlandığı
- Yaşam koşullarının zor olduğu

toplum tasarımlarıdır.

***Cesur Yeni Dünya*, Aldous Huxley**

İleri teknolojiyle kontrol edilen bir toplumdur. Bu toplumda insanlar doğuştan sınıflara ayrılır ve laboratuvar ortamında üretilir. Her birey sınıfına uygun eğitilir ve şartlandırılır. Böylece kimse konumunu sorgulamaz. Aile, din, sanat ve bireysel düşünce ortadan kaldırılmıştır. Mutluluk, "soma" adlı bir ilaçla ve tüketimle sağlanır. Bireyler sorgulamayan, itaatkâr ve haz peşinde koşan varlıklara dönüştürülmüştür. Sistemin dışına çıkan ya da sorgulayan bireyler dışlanır ve cezalandırılır.

Sorular

1. İdeal bir düzenin olabilirliği açısından ütopyalar neden gerçekleşmesi mümkün olmayan toplum düzenleridir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

2. *Yeni Atlantis* ve *Cesur Yeni Dünya* eserlerinde bilim ve teknoloji farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Bu iki ütopya bağlamında bilim ve teknolojinin insan hayatına etkileri hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

3. Yapay zekâların ya da robotların insanlar üzerinde hâkimiyet kurdukları bir toplumu anlatan hikâye yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 6

Yusuf Has Hacip, *Kutadgu Bilig*

Aşağıda verilen şiirden hareketle soruları cevaplayınız.

Eğer halkı yönetmekteyse elin
Hep iyi olsun tavrın, sözün

Bizden önce gidenlere, eğer bakarsan
Halk ya da bey, dünyayı elinde tutan

Bunlardan kim eriştiyse bilgiye
Onlar hâkim oldu bugün dünyaya

Dünya beylerinden bilgiye erenler
Doğru töre kurmuş olan iyi kişiler

Bilgiye yakın duran büyük bey olmuş
Bilgiliyi kendisine yakın tutmuş

Eline aldığı işi bilip işlemiş
Bilgiyle iş görüp halkı yönetmiş

Bilgisiz yer bulursa eğer başköşede
Başköşe eşik olur, eşik başköşe

Bilgisiz karanlıktadır bu belli
Bilgiden payını al ey karanlıktaki

Erdem, akıl ve bilgi gerekli
Dünyayı tutmak için uzatana elini

Bey halka karşı iyi ve adil olursa
Onun yararı dokunur bütün halkına

Halk iyi olursa kendine olur
Beyi iyi olursa halk gün görür

Ey devlet sahibi, bu devlet ile
Durayım dersen dur sen iyilik ile

Yûsuf Has Hâcib, *Kutadgu Bilig* (*Mutluluk Veren Bilgi*)
(Düzenlenmiştir.)

Sorular

1. Şiirde geçen siyaset felsefesiyle ilgili kavramları yazınız.

.....

.....

.....

2. Şiirde ele alınan siyaset felsefesiyle ilgili problemleri yazınız.

.....

.....

.....

3. Şiirde yer alan argümanı ve bu argümanın dayandığı akıl yürütmeyi yazınız.

Argüman:.....

.....

Akıl Yürütme:.....

I. Öncül: .....

II. Öncül: .....

III. Öncül: .....

Sonuç: .....

4. Şiirde savunulan argümana katılıyor musunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

.....

.....

.....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Durum kartları

Örnek Çözüm

1. Durum Kartı

Soru 1

- Sağlanamaz. Çünkü su ve otlak gibi temel kaynaklar yetersiz olduğunda insanların hayatta kalma ve kendi çıkarını koruma güdüsü öne çıkar. Ortada bağlayıcı bir kural ve denetleyici bir güç yoksa fiziksel veya ekonomik olarak güçlü olanlar kaynakları tekeline alır, zayıf olanların hakkı gasp edilir ve çatışma kaçınılmaz hâle gelir.

-Sağlanabilir. Çünkü insanlar ortak tehlike ve kıtlık durumlarında empati, dayanışma ve sağduyu ile hareket edebilirler. Dışarıdan zorlayıcı bir ceza veya baskıcı bir otorite olmadan da köylüler ahlaki vicdan ve karşılıklı anlayışla kaynakları ihtiyaca göre adilce paylaşma olgunluğu gösterebilir.

Soru 2

-İnsanlar sınırsız özgürlük yerine kuralların olduğu bir düzeni tercih ederler. Çünkü hakların korunmadığı, herkesin dilediğini yaptığı bir ortamda huzur ve gerçek bir özgürlük yaşanamaz. Can ve mal güvenliği sınırsız serbestlikten daha önceliklidir.

2. Durum Kartı

Soru 1

Grup üyelerinin ilk kurallara uymalarının nedeni; nöbet ve temizliğin kampın ortak güvenliği ve düzeni için gerekli olmasıdır. Ancak uyku saati ve sohbet kısıtlaması kişisel özgürlüklere ve özel alana müdahaledir. Bir kuralın haklı görülmesi için sadece ortak güvenliği ve huzuru koruması, kişilerin bireysel tercihlerini baskı altına almaması gerekir.

Soru 2

Oymakbaşının kişisel sohbetlere ve uyku saatlerine karışması, otoritenin bireylerin...

-özel hayatına ve bireysel özgürlük

-kişisel mahremiyet ve tercih

-özerklik ve temel haklar

...alanına girerek yetkisini kötüye kullandığını gösterir.

Soru 3

Seçilmiş bir yönetici ya da otorite, saygınlığını ve meşruiyetini yitirmemek için düzeni sağlarken bireylerin...

-temel hak ve özgürlüklerinin

-kişisel alan ve bağımsız karar alma

-özel yaşamının dokunulmazlığı

...sınırına saygı göstermelidir.

ETKİNLİK 2

Devletin Kökeni, İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti

Örnek Çözüm

-Bana göre devletin yapay bir kurum olduğu ve iktidarın kaynağının ortak iradeye dayandığı görüşü (özellikle John Locke ve J. J. Rousseau) daha ikna edicidir. Çünkü devlet doğada kendiliğinden var olan bir canlı organizma değildir. İnsanların haklarını korumak için kendi akıl ve iradeleriyle kurdukları bir uzlaşı aracıdır. Bir yönetimin meşruiyeti, insanların rızasına ve onların doğal haklarını korumasına bağlıdır. Bu yaklaşım, bireyin özgürlüğünü ve haklarını otoritenin önüne koyduğu için günümüz adalet ve demokrasi anlayışına en uygun argümandır.

-Bana göre devletin doğal bir kurum olduğu ve iktidarın kaynağını insanın korunma ihtiyacından aldığı görüşü (Aristoteles, Platon ve Farabi) daha ikna edicidir. Çünkü insan doğası gereği tek başına yetersizdir ve ancak bir toplum içinde yaşayarak var olabilir.

-Bana göre Thomas Hobbes'un doğa durumu ve güvenlik arayışı argümanı daha ikna edicidir. Çünkü kuralın, kanunun ve caydırıcı bir otoritenin olmadığı yerde insanların bencil çıkarları çatışır; güçlü olan zayıfı ezer ve kaos başlar. İnsanların haklarını ortak bir güce devretmelerinin ve devleti yapay olarak kurmalarının temel sebebi can güvenliğini sağlama zorunluluğudur.

-Bana göre iktidarın kaynağının Tanrı'nın yasalarına dayandığı görüş daha ikna edicidir. Çünkü insanların oluşturduğu kurallar döneme, kişisel çıkarlara veya güç dengelerine göre değişebilir; bu da adaletsizliklere yol açabilir. Devlet dinin temsilcisi olduğunda, yönetici keyfi kararlar almak yerine ilahi ilkelere bağlı kalır.

-Devletin ortaya çıkışında Hobbes'un güvenlik ihtiyacı argümanını gerçekçi bulurken iktidarın meşruiyetinde Locke ve Rousseau'nun özgürlük yaklaşımını daha ikna edici buldum. İnsanların bir araya gelip düzen kurmasının ilk sebebi güvensizlikten kaçmaktır fakat kurulan bu devlet sınırsız bir baskı aracına dönüşmemelidir. İktidar ancak halkın rızasını aldığı ve bireylerin temel haklarını koruduğu sürece meşru kabul edilebilir.

ETKİNLİK 3

İdeal Düzen Mümkün müdür?

Örnek Çözüm

Soru 1

Toplumsal sorun: Küresel iklim değişikliğinin yol açtığı çevre sorunları

-Bu sorun hem doğayı hem de insanların yaşam kalitesini ve geleceğini tehdit etmektedir. Tüm bu sorunlara rağmen insanların adil, eşit, özgür, güvenli ve refah içerisinde yaşayabileceği bir toplumsal düzenin mümkün olabileceğine inanıyorum. İnsan doğası sadece bencil ve çıkarcı değildir. İnsan iş birliği yapan ve adalet arayan bir varlıktır. Bu da insanların çevresel sorunlara karşı kolektif bir bilinç geliştirilebileceğini ve sorumlulukla hareket edebileceğini gösterir.

-İnsanın doğasının temelinde kendi çıkarlarını ve konforunu ön planda tutan bir eğilim olduğunu düşünüyorum. Çevre sorunları bu eğilimin en net göstergesidir. İnsanlar, uzun vadede gezegenin ve kendi türlerinin geleceğini tehlikeye atma pahasına, anlık ekonomik büyüme isteklerinden ve tüketim alışkanlıklarından vazgeçememektedir. İnsanın bu bencil ve çıkarcı doğası; adalet, eşitlik ve refah gibi ideallerin kalıcı ve evrensel olarak gerçekleşmesini imkânsız kılmaktadır.

Soru 2

-Liberalizm daha etkili çözüm sunabilir. Özgür bir ekonomik ortamda, şirketler çevre dostu teknolojiler geliştirmek için birbirleriyle rekabet ederler. Örneğin yeşil enerjiye yatırım yapan veya geri dönüştürülebilir ürünler üreten şirketler tüketiciler tarafından daha çok tercih edilir. Bu durum tüm sektörü çevre dostu olmaya itebilir.

-Sosyalizm daha etkili çözüm sunabilir. Üretim tamamen devlet kontrolünde olduğu için, amaç kâr etmek değil tüm toplumun faydasını gözetmektir. Devlet, çevreyi kirleten faaliyetleri durdurup kaynakları adil kullanabilir.

-Sosyal devlet daha etkili çözüm sunabilir. Hem özgürlüğü hem de kuralları birleştirir. Devlet, özgürlükleri kısıtlamadan çevreyle ilgili yasaları koyar ve gerekli denetimleri sağlayarak çevre dostu teknolojileri teşvik eder.

Soru 3

Kişisel ve toplumsal haklar, herkesin güvenli, sağlıklı ve onurlu bir yaşam sürdürebilmesi için gereklidir. Çevrenin korunması ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı da bu hakların bir parçasıdır. Örneğin temiz suya ulaşmak bir hak olduğu gibi bu hakkın korunması da hem bireylerin hem toplumun sorumluluğudur. Eğer insanlar sadece kendi ihtiyaçlarını düşünür ve ortak kaynakları sorumsuzca kullanırsa başkalarının yaşam hakkına zarar vermiş olur. Bu nedenle haklara saygı göstermek, sadece bireysel değil toplumsal bir sorumluluktur. Herkesin hakkının korunduğu bir toplumda, insanlar daha güvenli, eşit ve refah içinde yaşayabilir.

Soru 4

Metinde de ifade edildiği gibi bireyler olarak yalnızca kendi çıkarlarımızı değil bir arada yaşadığımız insanların, gelecek nesillerin haklarını ve yaşam kalitesini de düşünmemiz gerekir. Tüm canlıların temiz bir dünyada yaşama hakkı var. Toplumsal normlar da bizleri bireysel çıkarlarımızın ötesine geçmeye ve bilinçli bir farkındalıkla hareket etmeye yönlendirir. Çevre sorunları gibi küresel ölçekteki problemler ancak bu normların benimsenmesiyle çözülebilir. Çünkü doğal kaynaklar hepimizin ortak malıdır. Bu nedenle empatik davranmalı ve sorumluluk duygusuyla hareket etmeliyiz.

ETKİNLİK 4

Benim Devletim, Benim Kaynağım

Soru 1

Örnek Çözüm

-Kaynaklar ihtiyaca göre dağıtılmalıdır. Çünkü bazı bireylerin ya da grupların sağlık, eğitim ya da gıda ihtiyacı diğerlerinden daha fazla olabilir. Kaynakları herkese eşit miktarda dağıtmak, bazı kişilerin mağdur olmasına neden olabilir. Adalet eşitlik değil, hak edene hak ettiğini vermektir.

-Kaynaklar herkese eşit dağıtılmalıdır. Çünkü eşitlik, vatandaşlar arasında ayrım yapılmadığını gösterir. Eşit dağıtım, devletin tarafsızlığını ve güvenilirliğini sağlar.

Soru 2

Kaynakların adil dağıtılmaması toplumda güvensizlik, huzursuzluk ve çatışmalara yol açabilir. İnsanlar devlete olan güvenini kaybeder, sosyal sınıflar arasında büyük farklar oluşur. Bu da zamanla toplumsal barışa zarar verir.

Soru 3

Bu denge, anayasa ve hukuk yoluyla sağlanabilir. Birey başkalarına zarar vermeyecek şekilde özgür olmalıdır. Devlet ise kuralları belirlerken bireylerin haklarına saygı göstermelidir.

Soru 4

Millî kaynaklar; su, toprak, madenler, ormanlar, enerji kaynakları ve kültürel değerlerdir. Hem ekonomik bağımsızlık hem de millî kimlik için bu kaynakların korunması gerekir. Millî kaynaklar korunmazsa gelecek nesiller açlık, susuzluk ve çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalır. Ayrıca dışa bağımlı hâle gelinir.

Soru 5

Örnek Çözüm

-Evet, mümkündür. Ancak bu; adalet, eğitim, eşitlik ve özgürlük ilkelerine dayanmalıdır. Herkesin fikirlerinin dinlendiği ve fırsat eşitliğinin sağlandığı bir toplum düzeni, zamanla ideal olana yaklaşabilir.

-Tam anlamıyla ideal bir düzen mümkün değildir. Çünkü insanların ihtiyaçları, düşünceleri ve değerleri farklıdır. Herkesi mutlu edecek bir toplumsal düzen oluşturulamaz.

ETKİNLİK 5

İdeal Düzen Arayışları - Ütopyalar

Örnek Çözüm

Soru 1

Ütopyalar, ideal bir toplum düzeni hayal etse de bunlar gerçekte uygulanması çok zor olan toplumsal tasarımlardır. Çünkü bu hayali tasarımlarda her şey ya kusursuz şekilde iyi ya da aşırı derecede kötü olarak kurgulanır. Oysa gerçek yaşamda insanlar farklı düşüncelere, duygulara ve ihtiyaçlara sahiptir. Bireysel farklılıkları göz önüne aldığımızda, herkesin eşit ve mutlu olmasını sağlamak mümkün değildir.

Soru 2

Yeni Atlantis'te bilim ve teknoloji, toplumun gelişmesi ve insanların daha iyi şartlarda yaşaması için kullanılır. Bilim insanların hizmetinde olduğu için toplum daha mutlu ve huzurludur.

Cesur Yeni Dünya'da ise teknoloji bireyleri denetlemek ve sisteme itaat ettirmek için bir araçtır. İnsanlar düşünemez, duygularını bastırmak zorundadır. İnsanların yaşadıkları mutluluk ise yapaydır.

Bu iki eser, bilim sayesinde insanların nasıl özgürleşebileceğini ya da nasıl baskılanabileceğini göstermektedir. Bilim ve teknolojinin etkisi, onu nasıl kullandığımıza bağlıdır. Bu güç, insan yararına ve özgürlüğünü koruyacak şekilde kullanılmalıdır.

Soru 3

Yıl 2205. Dünya sessizdi. Çünkü artık konuşmak gereksizdi. Her bireyin beynine doğduğu anda yerleştirilen "akılçip" adlı yapay zekâ çipi, insanların tüm kararlarını onlar adına veriyor, onların neler yapacağını önceden hesaplayabiliyordu.

Devletleri "Sistem" denilen merkezi bir yapay zekâ yönetiyordu. Suç işlenmiyordu, çünkü herkesin potansiyel suç eğilimi önceden hesaplanıyor, tehlike oluşturmadan önce engelleniyordu. Sessizlik, uyumun ve sorunsuzluğun en büyük işaretiydi.

Mina o gün, diğer insanlardan farklı şeyler düşünebiliyordu. Yazılımdaki bir hatadan kaynaklı çipin bazı komutlarına direnmeyi başarabilmişti. Kütüphane simülasyonunda okunmasına izin verilmeyen "Özgür İnsanlar" adlı, eski bir kitap buldu. Kitapta, insanların kendi kararlarını verebildiği, doğru ya da yanlış yapabildiği eski zamanlar anlatılıyordu.

Mina'nın zihninde bir şeyler kıpırdanmaya başlamıştı. Neden mutlu olduğunu hissetmiyordu? Neden istediği gibi hayal kuramıyordu? Akılçip her sabah "Bugün %90 mutlusun." dese de bu mutluluğu hiçbir zaman hissedememişti. Çünkü zamanla düşünceleriyle birlikte duyguları da körelmişti.

Bir gece, beynindeki çipe kendi yazdığı bir komutu yüklemeyi başarabildi. Bu komut "Soru Sorma Özgürlüğü" komutuydu. Bu komut sayesinde artık daha özgürce ve kontrol edilmeden düşünebiliyordu. Ertesi sabah sistem, Mina'nın zihnindeki değişikliği fark etti. Onun çipini tekrardan programlamak için bir görevli gönderdi. Ama Mina çoktan kaçmıştı. Eski şehirlerin harabelerinde, çipsiz insanların izlerini aramaya başladı. Onların da sesleri çok çıkmıyordu ama bu en azından özgür bir sessizlikti. Belki birlikte özgür ve mutlu olan sesleri dünyaya yeniden hâkim kılabilirlerdi.

ETKİNLİK 6

Yusuf Has Hacip, *Kutadgu Bilig*

Soru 1

Devlet, yönetim (iktidar), bey-hakan (hükümdar/yönetici), halk (toplum), töre (yasa/kural), adalet

Soru 2

İktidarın kaynağı ve meşruiyeti

İdeal düzenin imkânı

Soru 3

Argüman: Bilgili, erdemli ve adaletli olan kişiler halkı iyi yönetebilir; böyle yöneticiler hem devleti ayakta tutar hem halkın yararını sağlar.

Akıl Yürütme:

I. Öncül: Geçmişte dünyayı yönetenler, bilgiye ulaşmış ve töreye bağlı kişilerdi.

II. Öncül: Bilgiye ve töreye uyan beyler iyi ve adaletli oldu.

III. Öncül: Adaletli yöneticilerden halk fayda gördü.

Sonuç: O hâlde, halkın refahı için yöneticinin bilgili, adil ve iyi olması gerekir.

Soru 4

Örnek Çözüm

-Evet, katılıyorum. Çünkü bir toplumu yönetmek yalnızca güç sahibi olmayı değil bilgi ve erdemle hareket etmeyi gerektirir. Metinde de belirtildiği gibi, iyi bir yönetici halkın mutluluğuna katkı sağlar. Bilgisiz ve adaletsiz yöneticiler ise toplumu karmaşaya ve huzursuzluğa sürükler. Tarih boyunca başarılı ve halk tarafından sevilen liderlerin en belirgin özelliği bilgili ve erdemli olmalarıdır.

-Hayır, katılmıyorum. Metnin argümanı genel olarak doğru olsa da yalnızca bilgiye sahip olmanın yeterli olmadığını; aynı zamanda bilgiyi uygulama becerilerinin de geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu beceriler, edindiğimiz bilgileri pratik hayata aktarabilmemizi ve hedeflerimize ulaşabilmemizi sağlayan yeteneklerimizdir. Özellikle modern siyasette; iletişim, askerî ve teknik beceriler bilgi kadar önemlidir.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

TARİH: 24/04/2025

Sevgili Günlük,
Bugün siyaset felsefesi ünitesini tamamladık ve bu konu benim gerçekten çok ilgimi çekti. Aslında konunun bu denli ilgimi çekeceğini sanmazdım. Ancak devlet, iktidar, meşruiyet gibi kavramların kökeni ve oluşumu beni sandığımdan çok daha fazla etkiledi. Aristoteles'in dediği gibi "sosyal bir varlık" olduğumu anladım.
Öğretmenimiz, Taş Devri'nden bu yana siyasal düşüncenin izlerinin görüldüğünü söyledi. Devletin kökenine yönelik farklı yaklaşımları öğrendik. Bazı düşünürlere göre devlet, insanlar arasındaki güvenlik sorunlarını çözmek ve düzeni sağlamak için toplumsal sözleşmeler yoluyla oluşturulan yapay bir varlıkmış. Devleti doğal bir kurum olarak gören düşünürler de var elbette. Onlara göre toplum içinde yaşama eğilimi, insanın doğasından kaynaklanıyor ve devlet bu doğal ihtiyaçtan doğuyormuş. Hatta bazıları devleti insan vücudundaki bir uzuv gibi nitelendirmiş. Öylesine doğal yani… Hangisi doğru bilmiyorum. Devlet doğal bir varlık mı, yoksa bizim icadımız mı? Ne dersin, sence devleti oluşturmak zorunda mıydık?
İktidar konusuna geldiğimizde işler biraz daha karıştı. Çünkü bir insan ya da grubun diğerlerini yönetme gücüne sahip olması tek başına yeterli değilmiş. Bu gücün meşru olması da gerekiyormuş. Yani iktidarın kaynağı, haklı ve kabul edilebilir bir temele dayanmalıymış. Meşruiyetin dayanaklarıysa insanın korunma ihtiyacı, Tanrı ve toplumun ortak iradesiymiş. Sence bir iktidar, bu dayanakları göstererek her davranışını meşru kılabilir mi? Gerçekten düşündürücü...
Bu arada bilmediğim yönetim biçimlerini de öğrendim. Soyluların yönetimi olan aristokrasi, iktidarın yetkilerinin küçük bir grubun askerî, siyasi, ekonomik veya sosyal konumlarına dayandığı oligarşi ve bir de teokrasi… Dine dayalı olan teokraside yöneticiler kendilerini Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi sayıyorlarmış. Tarıma dayalı toplumlarda yaygın olan, soy bağına dayanan ve tek kişinin egemen olduğu monarşiyi zaten biliyordum. Bir soya mensup olmak kişiyi iyi bir yönetici yapar mı? Unutmadan, günümüzün toplumlarında yaygın olan ve halkın egemenliğine dayanan demokrasiyi de sayalım.
Bir de metafor kullandık derste, çok hoşuma gitti: Devletin yapısı, bir çocuk oyununda elden ele geçen bir top gibiymiş. Krallardan tiranlara; onlardan aristokratlara ya da halka, sonra tekrar başka bir yönetime... Yani hiçbir yönetim biçimi sonsuza kadar sürmüyormuş.
Beni en çok etkileyen soru ise şuydu: "Herkesin adil, eşit ve özgür yaşadığı bir düzen mümkün müdür?" Eşitliği savunan sosyalizm, özgürlüğü savunan liberalizm ve adaleti önceleyen sosyal hukuk devleti gibi fikir akımları, bu idealin peşindeki arayışların ürünüymüş. İdeal bir düzenin olamayacağını ve devletin özgürlükleri kısıtladığını savunanlar da var. Sofistler mesela... Onlar, her şeyin kişiden kişiye göre değiştiğini ve herkes için geçerli bir yapı olamayacağını öne sürmüşler. Anarşizm, bireyin özgürlüğünü kısıtlayan tüm siyasi otoritelerin ortadan kaldırılması gerektiğini savunurken; nihilizm her türlü otoriteyi ve değeri reddediyormuş. Felsefenin güzel yanı da bu sanırım, herkesin özgürce düşüncelerini söylediği bir ortam yaratması.
Ha, bir de ütopyalar var; hayalî toplum tasarımlarımız. Düşünsene, herkesin mutlu olduğu bir toplum… İnsanlar yaşadıkları dünyada adaletsizlikleri ve acıları gördükçe daha iyi bir toplum düşlemişler. Bazı düşünürler ise baskı ve korkunun egemen olduğu distopyalar tasarlamışlar. Bir ütopya yazmayı düşünüyorum sevgili günlük. Ne dersin, ütopyamın adı "Felsefe Diyarı" olsun mu? Hatta bir tane de distopya yazmalıyım. Şimdi düşünüyorum da felsefenin susturulduğu bir diyar nasıl olurdu?
Bugün anladım ki sevgili günlük, siyaset felsefesi sadece devletin ne olduğunu anlatmıyor; aynı zamanda insanların adalet, eşitlik, özgürlük gibi temel değerler üzerine ne kadar derin düşündüğünü de gösteriyor. Ve sevgili günlük, sanırım felsefe dünyaya baktığım pencereyi giderek genişletiyor.

Sorular

1. Günlüğe yazılan "Devleti oluşturmak zorunda mıydık?" sorusunu, devletin kökenine yönelik yaklaşımlar doğrultusunda değerlendirerek yazınız.

.....

.....

2. "Meşruiyetin dayanakları insanın korunma ihtiyacı, Tanrı ve toplumun ortak iradesiymiş. Peki, sence bir iktidar bu dayanakları göstererek her davranışını meşru kılabilir mi?" Günlükte geçen bu ifadeler üzerinde düşünerek görüşlerinizi yazınız.

.....

.....

3. Günlüğe yazılan "Devletin yapısı, bir çocuk oyununda elden ele geçen bir top gibiymiş. Krallardan tiranlara; onlardan aristokratlara ya da halka, sonra tekrar başka bir yönetime..." ifadesindeki elden ele geçme sürecinin durdurulması mümkün müdür? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

4. İnsanı her şeyin ölçüsü olarak gören bu anlayış, genel geçer ideal bir düzenin mümkün olmadığını savunur. Çünkü insanların beklentileri, ihtiyaçları ve mutluluk anlayışları farklıdır.

İdeal düzenin varlığına yönelik bu görüş, aşağıdakilerden hangisine aittir?

A) Liberalizm

B) Sosyalizm

C) Anarşizm

D) Nihilizm

E) Sofizm

5. Günlüğe yazılan "Felsefenin susturulduğu bir diyar nasıl olurdu?" sorusunu; ideal düzen arayışları içinde yer alan eşitlik, özgürlük ve adalet kavramları üzerinden değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

6. Sizce "Felsefe Diyarı" ütopyasının sloganı ne olurdu? Yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

Devleti doğal bir varlık olarak kabul eden görüşe göre devlet, zorunlu bir biçimde vardır. Doğası gereği toplumsal bir varlık olan insan, diğer insanlarla birlikte yaşamak ve iş birliği yapmak zorundadır. Bir arada yaşamak, düzenin sağlanabilmesi için kuralları zorunlu kılar. İnsanlar, ortak hedeflere ulaşmak için bir otoriteye ihtiyaç duyarlar.

Devleti yapay bir varlık olarak kabul eden görüşe göre, güvenliğin sağlanması için devleti kurmak zorunludur. Devlet insanlar arasındaki düzeni sağlamak için sözleşmeler yoluyla bilinçli olarak oluşturulmuştur. Devletin olmadığı bir ortamda herkes kendi adaletini kendisi sağlamaya çalışır ve bu da kaosa yol açar.

Soru 2

Örnek Çözüm

-Bir iktidar, yalnızca belirli dayanaklara sahip olduğunu öne sürerek davranışlarını meşru kılamaz. Meşruiyet, sadece bir gerekçe sunmak değil aynı zamanda o davranışın toplumun ortak değerleri ve etik ilkeler çerçevesinde kabul görmesiyle ilgilidir.

-İktidarın kaynağı, onun var olma sebebidir. Bu sebep her ne ise ona uygun biçimde gerçekleştirilen davranışlar doğal olarak meşru kabul edilebilir.

Soru 3

Örnek Çözüm

-Hayır durdurulamaz. İnsanların istekleri ve ihtiyaçları farklıdır. Tek bir yönetim biçiminin tüm insanların değişen ihtiyaçlarını karşılaması mümkün değildir. Sürekli değişen bir dünyada yönetim şekillerinin aynı şekilde kalması ütopik görünüyor. Günlükte geçen şu cümle bu görüşü destekliyor: "Yani hiçbir yönetim biçimi sonsuza kadar sürmüyormuş."

-Evet, durdurulabilir. Bu sürecin durdurulabilmesi için adil, katılımcı ve denetlenebilir bir sistem kurulması gerekir. Bu ilkeler her yönetim biçimi için geçerli olabilir. Ancak aynı zamanda bu ilkelerin ihlal edildiği durumlar da ortaya çıkabilir. Bu ihlaller önlenir ve devlet, ortak iyiliği amaçlayan bir yapıya dönüşürse bu süreç de sona erer.

Soru 4

Soru metninde geçen "insanın her şeyin ölçüsü olduğu" düşüncesi sofist düşünür Protagoras'a aittir. Sofistler, evrensel yani herkes için geçerli bir doğruya ulaşılamayacağını savunmuşlardır. Onlara göre bilgi ve değerler kişiden kişiye göre değişir. Bu nedenle, herkesin kabul edebileceği ideal bir düzen kurmak mümkün değildir. Soru metni, günlüğe yazılan "Sofistler mesela... Onlar, herkes için geçerli bir yapı olamayacağını öne sürmüşler." ifadesiyle de uyumludur. **Doğru cevap "E" seçeneğidir.**

Diğer seçeneklere bakalım:

A) Liberalizm: Bu görüş, ideal bir düzenin özgürlük temeli üzerine kurulması gerektiğini savunur.

B) Sosyalizm: Eşitliği esas alır ve ideal bir toplum düzeninin bu temel üzerine kurulabileceğini savunur.

C) Anarşizm: Devlet ve otoriteye karşıdır. Devlet insanların özgürlüğünü engellediğinden ideal bir devlet düzeni olamaz.

D) Nihilizm: Her türlü ilke ve kurala karşı olan nihilizm, otoriteyi ve ideal bir düzenin varlığını reddeder.

Soru 5

Felsefenin susturulduğu bir diyar distopya olurdu. Böyle bir diyarda; eşitlik, özgürlük ve adalet gibi kavramların anlamları güçlüler tarafından belirlenir; sorgulamaya, eleştiriye ve farklı düşüncelere yer olmazdı. Toplumda eşitlik değil, güçlülerin dayattığı sınıfsal bir üstünlük olurdu. Özgürlük, güçlülerin iradesine bağlı olur ve onların izin verdiği sınırlar içinde kalan göstermelik bir şekle dönüşürdü. Adalet ise hukukun üstünlüğüne dayalı bir sistemden çok, güçlülerin çıkarlarına hizmet eden bir araç hâline gelirdi. Felsefenin olmadığı bir diyarda, bu değerlerin hiçbiri gerçek anlamda var olamazdı.

Soru 6

Düşünüyorum öyleyse varım; sorguluyorum öyleyse özgürüm.

Özgürlüğün vatanı düşüncelerin doğduğu yerdir.

Kendini bil, adaletten vazgeçme.

Bilgelik, barışın tohumudur.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

Devletin Kökeni Problemi

Devlet; belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan ve aralarında dil, kültür, tarih gibi ortak bağlar bulunan insanların egemenlik temelinde oluşturduğu siyasi örgütlenmedir.

Siyaset felsefesinde devletin kökeni problemi; devletin ortaya çıkışında rol oynayan etmenlerin ne olduğu ve devletin hangi şartlar altında, nasıl ortaya çıktığı ile ilgilidir. Bu probleme yönelik geliştirilen teoriler, devleti doğal bir kurum olarak gören ve yapay bir kurum olarak gören bakış açısı olarak iki gruba ayrılır.

1. Doğal Bir Kurum Olarak Devlet: İnsanın toplumsal bir varlık olduğu görüşünden hareket eden bu anlayış; devletin kökenini ve varlığını, doğanın bir gerekliliği olarak görür. Buna göre insanlar; doğalarının gereği olarak bir arada yaşamış, iş birliği yapmış ve topluluklar oluşturmuştur. Bu topluluklar içinde düzenin sağlanması ve ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi için bir otoriteye ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu otorite, devletin temelini oluşturur. Devlet, insanların haklarını koruyarak toplumsal barışı ve düzeni sağlar.

Bu anlayışın önemli temsilcileri; Platon, Aristoteles, Farabi ve İbni Haldun'dur.

- **Platon:** Devlet, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumsal düzeni sağlamak için var olan bir organizmadır. Devlet, yöneticiler, askerler ve işçiler olmak üzere üç sınıftan oluşur. Bu sınıflar, insan bedenindeki organlar gibi farklı görevleri yerine getirir. Buna göre; işçi sınıfı insandaki beslenme güdüsüne, bekçi sınıfı insandaki onur, irade ve cesarete, yöneticiler sınıfı da insandaki akla karşılık gelir.

• **Aristoteles:** İnsan, "zoon politikon" yani toplumsal bir canlıdır. Devlet, insanın doğası sonucu ortaya çıkmış organik bir varlıktır ve insanların erdemli bir vatandaş olmasını sağlar.

• **Farabi:** Devlet, canlı varlığın bütün özelliklerini taşıyan bir organizma, doğal bir topluluktur. İnsan tek başına "iyi olan"ı seçemez. İnsan; iş birliğine, dayanışmaya ve yardımlaşmaya ihtiyaç duyan bir varlıktır. Toplum, uyumlu bir bütünlüğe sahip canlı varlık gibidir. Bu bütünlüğü sağlayan ise devlettir. Devletin yapısı ve biçimi, onu oluşturan insanların özelliklerine göre farklılık gösterir.

• **İbni Haldun:** Toplum insanların birbirlerine ihtiyaç duymalarından doğar. Devlet de insanların güvenlik ihtiyacı endişesiyle ortaya çıkmıştır. Toplumda kuvvetli olanlar zayıf olanları ezme eğilimindedir. Bu nedenle devlet, zayıf olanları güçlü olanlara karşı korumak amacındadır. Devlet tıpkı canlı bir organizma gibidir. Doğar, gelişir ve ölür yani yıkılır. Yıkılan devletin yerine başka bir devlet kurulur.

2. Yapay Bir Kurum Olarak Devlet: Devleti doğal düzenin zorunlu bir sonucu olarak değil, insanların bilinçli tercihleri ve sosyal sözleşmeler yoluyla oluşturdukları bir yapı olarak ele alan anlayıştır. Toplum sözleşmesi kuramı olarak da ifade edilen bu anlayışa göre, insanlar doğa durumunda belirsizlik ve güvensizlik içinde yaşarlar ve bu yüzden de kendi aralarında bir sözleşme yaparak devleti oluştururlar.

Bu anlayışın önemli temsilcileri; T. Hobbes, J. Locke, J. J. Rousseau'dur.

• **Thomas Hobbes:** Doğa durumunda herkes, herkesle savaş hâlindedir. Çünkü "İnsan, insanın kurdudur." İnsanlar, doğa hâlinde birbirlerine karşı acımasızdır ve güçlü olanlar, güçsüzleri ezebilir. İnsanlar bu kargaşa durumundan kurtulmak için bir sosyal sözleşme yapar ve gücü bir Leviathan'a yani devlete devreder. Devletin ortak iradenin isteğini yerine getirebilmesi için sınırsız yetkiyle donatılmış olması gerekir.

• **John Locke:** İnsanlar, doğa hâlinde özgür ve eşit bir şekilde yaşamalarına rağmen bazı haklarını güvence altına almak için yasalara ve bu yasaları uygulayacak bir otoriteye ihtiyaç duyarlar. Devlet, bireylerin doğal haklarını korumak için aralarında yaptıkları sözleşmeye dayalı, yapay bir kurumdur. Devlet, onu kuran toplumun amaçlarının gerçekleşmesinde bir araçtır.

• **Jean-Jacques Rousseau:** İnsan doğa durumunda özgür ve mutludur ancak medeniyetin getirdiği eşitsizlikler bu özgürlüğü ve mutluluğu kısıtlar. Toplumsal sözleşme, ortak iradenin ifade bulduğu ve bireylerin özgürlüğünü koruyan bir düzenin temelidir. Bu sözleşme, toplumun düzenini sağlarken aynı zamanda bireylerin haklarını güvence altına almayı da amaçlar.

İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

İktidar: Başkalarının davranışlarını etkileyebilme, kontrol edebilme ve kendi isteklerine göre yönlendirebilme gücüdür.

Siyasal iktidar: Devletin, egemenliği elinde bulunduran bir güç tarafından yönetilmesidir.

Meşruiyet: Yasaya uygunluktur. Her iktidar kendi kaynağının ilkelerine, dayanaklarına bağlı kaldığı sürece meşru sayılır.

1. İktidarın kaynağı, insan doğası ve insanın korunma ihtiyacıdır.

İktidar kaynağını ve meşruiyetini; insanların korunma, temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama, ahlaki olarak olgunlaşmalarını sağlama ve erdemli insan yetiştirme gibi işlevleri yerine getirmesinden alır. Platon, Aristoteles, Farabi ve İbni Haldun bu yaklaşımın önemli temsilcilerindendir.

2. İktidarın kaynağı Tanrı'dır.

Devleti yöneten iktidar sahipleri Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileridir. İnsanların uyması gereken ve insan hayatını düzenleyen kurallar, Tanrı tarafından konulmuştur. İktidar, toplumu Tanrı'nın koyduğu yasalara uygun şeklide yönettiği sürece meşrudur. Augustinus, Thomas Aquinas ve Gazali bu yaklaşımın önemli temsilcileridir.

3. İktidarın kaynağı ortak iradedir.

İktidarın kaynağında, toplumdaki bireylerin birlikte yaşama isteği ve bu isteği bir sözleşmeye bağlamaları vardır. Buna göre toplum ortak irade ile bir sözleşme yaparak yönetme gücünü iktidara devreder. İktidar, devleti toplumsal sözleşmeye uygun yönettiğinde meşru olur. T. Hobbes, J. J. Rousseau ve J. Locke bu görüşün önemli temsilcilerindendir.

Yönetim Biçimleri

• **Monarşi:** Bir kişinin egemen olduğu yönetim biçimidir. Bu sistemde hükümdar, devletin en yüksek otoritesidir ve iktidarın tek kaynağıdır.

• **Aristokrasi:** Egemenliğin "aristokrat" adı verilen zenginlik, eğitim veya soy avantajına sahip seçkin bir grubun elinde bulunduğu yönetim biçimidir.

• **Teokrasi:** Din adamları sınıfı tarafından dinsel kurallarla yönetilen toplumların yönetim biçimidir. Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olan yönetici, ilahi iradeyi uygulamakla yükümlüdür.

• **Oligarşi:** İktidarın küçük bir grubun elinde olduğu yönetim biçimidir. İktidar üyeleri meşruiyetini ve yetkilerini askerî, siyasi, ekonomik ve sosyal konumlarından alır.

• **Demokrasi:** Egemenlik hakkının halka ait olduğu fikri üzerine inşa edilmiş yönetim biçimidir. Halk, yöneticilerini belli aralıklarla yapılan seçimlerle belirleyerek yönetime katılır. İktidarın yetkileri kişilere değil, yasalarla kurumlara verilir.

İdeal Düzenin İmkânı Problemi

Siyaset felsefesinde filozoflar toplumlar için geçerli olabilecek, insanların bir arada huzurlu ve güvenli bir hayat yaşamalarına olanak sağlayacak ideal bir düzenin olup olmadığı üzerinde görüşler ortaya koymuşlardır.

1. İdeal Düzenin Olabileceğini Reddedenler

Doğa düzeni ve doğal yaşam, toplumsal yaşamdan daha değerli ve önceliklidir. Herkesi mutlu edecek ideal bir toplumsal düzenin olması mümkün değildir.

• **Sofistler:** Herkes için geçerli ideal bir düzen olamaz. Toplumsal düzen sonradan oluşturulmuştur ve yapay olan bu düzen insanın özüne aykırıdır.

• **Nihilizm:** Otorite yani devletin varlığı insanın özgürlüğünü engeller. Özgür bireylerin bulunmadığı bir toplumda ideal bir düzen mümkün değildir.

• **Anarşizm:** İnsan doğası özü itibariyle iyidir. Otorite, insan yaşamındaki kötülüklerin sebebidir. Devlet insanın özgürlüğünü engeller. Bu nedenle ortadan kaldırılması gerekir.

2. İdeal Düzenin Olabileceğini Kabul Edenler

Devlet ideal düzeni sağlarken birtakım ilkeleri temele almalıdır. Temele alınan bu ilkeler, ideal düzenin olabileceğini kabul eden görüşleri birbirinden ayırır.

• **Eşitliği Temel Alan Yaklaşım (Sosyalizm):** İdeal düzen, eşitlik temeli üzerine kurulmalıdır. Sınıfsız, eşit, ideal bir toplum düzeni yaratmak için özel mülkiyetin ortadan kalkması ve üretim araçlarının devlet tekelinde toplanması gerekir.

• **Özgürlüğü Temel Alan Yaklaşım (Liberalizm):** İdeal bir siyasal sistem, özgürlük temeli üzerine kurulmalıdır. Birey; siyasette, dinde, ekonomide tüm düşünce ve etkinlik alanlarında olabildiğince özgür olmalıdır.

• **Adaleti Temel Alan Yaklaşım (Sosyal Devlet):** Adalet, hem özgürlüğün hem de eşitliğin temel ilke olarak bir arada kabul edilmesidir. Ne özgürlük ne de eşitlik tek başına toplumları ideal düzene ulaştıramamıştır. Bu nedenle özgürlük ve eşitliği kapsayacak ve ideal düzeni sağlayacak başka bir temele ihtiyaç vardır. Bu temel adalettir.

Ütopyalar

Ütopya; gerçekleşmesi imkânsız toplum tasarımıdır. Ütopyalar genellikle mevcut sosyal, politik ve ekonomik düzenin eleştirisini içerirler.

İlk ütopya, Platon tarafından yazılan *Devlet* adlı eserdir. Ancak ütopya kavramını ilk kez filozof ve siyasetçi olan Thomas More kullanmıştır. T. More, içinde yaşadığı toplumun kusurlarını görerek ideal bir düzenin nasıl olabileceğine yönelik düşüncelerini "olmayan ülke" anlamındaki *Ütopya* adını verdiği bir eserde açıklamıştır. Bu isim daha sonra bu türde yazılan eserlerin ortak adı olmuştur.

1. İstenilen Ütopyalar: Bireylerin güvenli, adil, eşit ve refah içinde yaşayabileceği toplumsal düzenleri betimleyen ütopyalardır. Platon'un *Devlet*, Farabi'nin *El-Medinetü'l Fâzıla (Erdemli Şehir)*, Campanella'nın *Güneş Ülkesi*, T. More'un *Ütopya*, F. Bacon'ın *Yeni Atlantis* adlı eserleri istenilen ütopya örnekleridir.

2. İstenilmeyen Ütopyalar (Distopya): Korku, baskı, adaletsizlik ve özgürlük kısıtlamalarının egemen olduğu bir toplumu betimleyen ütopyalardır. "Korku ütopyası" ve "Ters ütopya" olarak da adlandırılır. A. Huxley'in *Cesur Yeni Dünya* ve G. Orwell'in *1984* adlı eserleri istenmeyen ütopya örnekleridir.

Felsefi bir metni incelerken izlenecek adımlar şunlardır:

- Metin dikkatlice okunur.
- Metinde yer alan felsefi kavramlar bulunur.
- Metnin yanıtlamaya çalıştığı felsefi problem tespit edilir.
- Metinde yer alan akıl yürütme ve argümanlar bulunur.
- Argümanların öncül ve sonuç önermeleri belirlenir.
- Argümanların kendi içinde tutarlı olup olmadığı kontrol edilir.
- Metinde savunulan felsefi görüş eleştirel bir bakışla değerlendirilir.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

DİN FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında din felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Felsefe ve dinin ele aldığı ortak konular var mıdır?

Din felsefesi ile teolojinin dine bakış açıları aynı mıdır?

Din felsefesinin temel kavramları nelerdir?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıda verilen ifadeler için "Evet**" veya "**Hayır**" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz.**

İFADELER	EVET	HAYIR
1. Bütün dinlerin tek Tanrı inancına dayalı olmadığını biliyorum.		
2. Her insanın dinî inançlarını seçme özgürlüğüne sahip olduğunu düşünüyorum.		
3. Kutsal kitapların bir dinin inanç esaslarını ve kurallarını içeren yazılı metinler olduğunu biliyorum.		
4. Cami, sinagog ve kilisenin farklı dinlere ait ibadet yerleri olduğunu biliyorum.		
5. İnancın, bir düşünce etrafında şekillenen temel kabuller olduğunun farkındayım.		

Sorular

1. "İbadet bireysel bir eylemdir, toplumsal boyutu yoktur." ifadesine katılıyor musunuz? Nedenleriyle birlikte yazınız.

.....

.....

2. İnanç sayesinde din, insanların tüm sorularını cevaplandırır. Bu durum insanlara teselli ve umut verir. Din yaşamın zorluklarını ve acılarını iman ile kutsallaştırarak her olaya bir anlam yükler.

a) Soru metninde yer alan inanç kavramının, dinin insan hayatındaki varoluşsal soruları yanıtlama işleviyle nasıl bir ilişkisi vardır? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

b) Soru metnindeki "her olaya bir anlam yükler" ifadesini, dinin insanların umut ve teselli bulmasındaki rolüyle ilişkilendirerek yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Yaptığınız değerlendirmede "Hayır**" cevabı verdiğiniz maddelerin açıklamalarını aşağıda yer alan "**Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. Politeist yani çok tanrılı dinler de vardır.
2. İnanç özgürlüğü temel bir haktır. İnsanlar, kendi inançlarını özgürce seçebilirler.
3. Kutsal kitaplar, bir dinin inançlarının, ibadet kurallarının ve ahlaki prensiplerinin yazılı olduğu temel metinlerdir. Bu metinler o dinin mensupları için yol gösterici niteliktedir.
4. Cami, sinagog ve kilise, farklı semavi dinlere (İslamiyet, Yahudilik ve Hristiyanlık) ait ibadet yerleridir.
5. İnanç, somut kanıtlar aramadan bir düşünceyi veya fikri doğru kabul etmek, ona güvenmek ve bağlanmaktır. Bir kişinin temel kabullerini ve dünya görüşünü oluşturur.

Soru 1

Örnek Çözüm

-Katılıyorum. İbadet, kişinin Tanrı ile kendi iç dünyasında kurduğu özel ve kişisel bir bağdır. İbadet, kişinin kendi inancını güçlendirdiği manevi bir yolculuktur ve bu nedenle tamamen bireysel bir eylemdir.

-Katılmıyorum. Din ibadetler aracılığıyla insanları bir araya getirir. Bu da toplumda birlik, beraberlik ve dayanışma duygusunu güçlendirir. Bu yüzden ibadetlerin sadece bireysel eylemler olduğunu söylemek eksik kalır.

Soru 2

a) Metne göre dinin insan hayatındaki soruları cevaplamasının temelinde inanç kavramı vardır. Yani bir insan bir şeye inanmaya başladığında, o inanç sayesinde dinin sunduğu cevapları daha kolay kabul eder. İnanç, dinin rehberliğini ve açıklamalarını anlamamız için bir anahtar görevi görür.

b) Metindeki "her olaya bir anlam yükler" ifadesi, dinin insanlara nasıl umut ve teselli verdiğini açıklıyor. Mesela kötü bir olay yaşandığında, din bu olaya ilahi bir anlam katar. Bu sayede insanlar, yaşadıkları zorlukların anlamsız olmadığını düşünerek teselli bulabilir ve bu durum onlara geleceğe dair bir umut verir. Din, olaylara manevi bir anlam yükleyerek insanların moralini yükseltir.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Arayış

Gecenin sessizliğinde, okuduğu kitaptaki bir cümle Kerem'in aklına takıldı:
"İnsan ne zaman bir anlam arayışına girse ya dine yönelir ya da felsefeye."
Bir an duraksadı. Kitabı kapattı, gözlüğünü yavaşça çıkardı.
Gözlükleri olmadan dünya biraz bulanık görünüyordu ama düşünceleri gittikçe netleşmeye başladı.
"Ben kimim? Hayatın amacı nedir? Ölüm bir son mu, yoksa başlangıç mı? İyilik yapmanın amacı nedir?"
Kalbiyle düşünüyordu sanki. Duygularına, içinden gelen mistik sese kulak vermişti. Gördüklerinden çok, sezgilerine güveniyordu. Varlığın anlamını anlamaya çalışırken içinde beliren huzur duygusu ona yön veriyordu. Cevaplar, daha çok inançla ilgiliydi. İnançla sezilen, içtenlikle hissedilen bir anlam arayışı.
Sonra gözlüğünü taktı.
Görüntüler netleşmeye başladı. Çevresindekiler netleşirken zihnindeki sorular da başka bir yöne evrildi:
"İnsan nedir? Ahlak evrensel midir? Evren sonlu mudur?"
Artık duygular değil, akıl rehberdi. Mantık yürütüyor, kavramları sorguluyor, çelişkileri araştırıyordu. Bu kez sorgulama ve eleştiriyle ilerleyen bir düşünce hâkimdi.
Kerem, bu düşünceler içinde gece boyunca o gözlüğü defalarca takıp çıkardı.
Her seferinde benzer sorulara farklı yerlerden yaklaşmaya çalıştı.
Ve sonunda fark etti:
Hem din hem de felsefe insanın anlam arayışında birbirini tamamlayan iki farklı yoldu. Biri inancın, diğeri aklın ışığını taşımaktaydı.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Metinde "gözlük" neyi temsil etmektedir? Yazınız.

.....

.....

2. Kerem'in gözlüğünü çıkarması ve takması sorulara yaklaşımını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

.....

.....

3. Metinden hareketle dinin ve felsefenin ortak konularını yazınız.

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Gözlük, sorulara yönelen farklı bakış açılarını temsil etmektedir.

Soru 2

Kerem, gözlüğünü çıkardığında, dünyaya bakış açısının değiştiğini ve düşüncelerinin bulanıklaştığını fark etmiş; dış dünyayı gözleriyle değil, kalbiyle ve sezgileriyle anlamaya çalışmıştır. Varlığın anlamını sorgularken, içinde beliren huzur duygusu ona yön vermiştir.

Gözlüğünü taktığında ise çevresindeki görüntüler netleşmeye, düşünceleri akıl ve mantık süzgecinden geçmeye başlamıştır. Duyguların yerine aklı rehber edinmiş, mantık yürütmüş, kavramları sorgulamış ve çelişkileri araştırmıştır.

Soru 3

Metne göre din ve felsefe, insanın varoluşu, hayatın amacı, ölümün anlamı, iyilik ve kötülük, ahlak kuralları gibi konularla ilgilenir. Kerem bu soruları hem sezgi ve duygularıyla hem de aklıyla düşünerek cevaplamaya çalışmıştır. Bu da bize gösteriyor ki hem din hem de felsefe, insanın anlam arayışında önemli bir yer tutar. İkisi de insanın neden var olduğunu, nasıl yaşaması gerektiğini ve yaşamın anlamını sorgular.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Din Felsefesi - Teoloji

Sevgili arkadaşlar, dinin iki farklı yaklaşım tarafından nasıl ele alındığını altı arkadaşın diyaloğu üzerinden görelim. Öncelikle bu iki yaklaşımı kısaca hatırlayalım.

Din felsefesi: Dinleri rasyonel ve eleştirel bir bakış açısıyla anlama ve açıklama çabası içinde olan felsefenin alt dallarından biridir. Filozoflar din ile ilgili sordukları soruları rasyonel argümanlarla cevaplamaya çalışırlar.

Teoloji (Tanrı Bilimi): Belirli bir dine ait konu ve problemleri ele alır. Teologlar için kutsal metinler, bilginin kaynağı olduğundan tartışılmaz bir başlangıç noktasıdır.

Mustafa: Arkadaşlar! İman, bir şeye inanmak için kanıt arayışını bir kenara bırakmayı ve koşulsuz şartsız gönülden bağlanmayı gerektirir.

Bilge: Bu durum "kanıtı" ne olarak tanımladığımıza bağlı değil mi? Benim için iman, inandığın şeyin mantıklı, tutarlı ve akla yatkın olduğuna dair bir kabul. Bir şeyin doğru olduğuna inanmak için güçlü nedenler ararım ve her türlü bilgiyi aklın süzgecinden geçiririm.

Cenk: Asıl soru şu olmalı: Bu inanışlar nereden geliyor? Bence dinî metinlerdeki bilgilerden geliyor. Benim için asıl referans onlar.

Selim: Evet, ama bu metinleri sorgulamadan nasıl kabul edebilirsin ki? Bilginin kaynağı ne olursa olsun onun temel önermelerinin rasyonel olup olmadığını irdelemeden kabul etmek bana doğru gelmiyor.

Ece: Bana göre Selim haklı. Bu noktada önemli olan, inanç dâhil olmak üzere dine ait her türlü kavram ve problemleri sorgulamaktır.

Mustafa: Siz dış gözlemci gibi bakıyorsunuz. Ama bu konuları sadece içeriden yani o inancın içinde kalarak anlayabiliriz.

Cenk: Mustafa'ya katılıyorum. Dışarıdan bakarak sadece bir binanın dış cephesini görebiliriz. Oysa biz, o binanın içinde neler olduğunu, hangi kurallarla ayakta durduğunu anlamaya çalışıyoruz.

Barış: Ben bu konuların sadece belirli bir dinin penceresinden değil bütün dinleri kapsayan bir çerçeveden değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Diyalogdan hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Bu diyalogda hangi kişiler teolojiyi hangileri din felsefesini temsil ediyor? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

2. Mustafa'nın "Siz dış gözlemci gibi bakıyorsunuz." eleştirisi ne anlama geliyor? Bu eleştiri hangi yaklaşımın temel özelliğine işaret ediyor? Yazınız.

.....

.....

3. Bir teolog, dine felsefi açıdan yaklaşan kişilerin tavrını, aşağıdaki sebeplerden hangilerine dayanarak eleştirebilir? Uygun olan ifadeleri (X) ile işaretleyiniz. (Birden fazla ifadeyi işaretleyebilirsiniz.)

X	İFADELER
	1. Vahyin ikinci plana atılmasına
	2. İnancın ve imanın bir koşula bağlanmasına
	3. Dinî metinlerin birincil kaynak olarak görülmesine
	4. Dinî kavramlarının sorgulanmasına
	5. Dinin birey için taşıdığı anlamın vurgulanmasına

Etkinlik 2

Din Felsefesinin Temel Kavramları

Din felsefesinin aşağıda verilen kavramlarını kendi cümlelerinizle açıklayınız. Açıklama ve çıkarımlarınızı güvenilir kaynaklardan ("mebi.eba.gov.tr", "TDK sözlük" ve "gov, edu" uzantılı genel ağ adresleri) doğrulayınız.

DİN
.....
.....

VAHİY
.....
.....

TANRI
.....
.....

İNANÇ
.....
.....

İMAN
.....
.....

KUTSAL
.....
.....

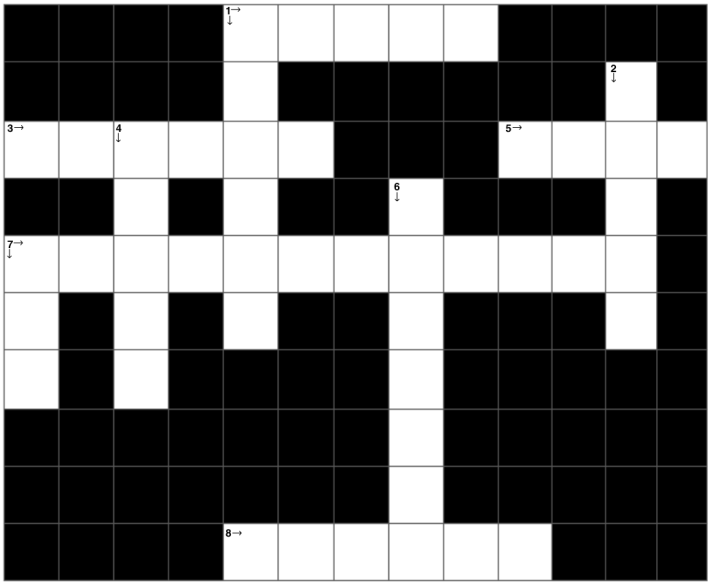
İBADET
.....
.....

MUCİZE
.....
.....

Etkinlik 3

Bulmaca

Aşağıda din felsefesinin temel kavramları ile ilgili bulmaca verilmiştir. Verilen ipuçlarından yararlanarak bulmacayı doldurunuz.

Soldan Sağa

1. Tanrı'nın varlığını, belirli bir dini ve dinin kurallarını kabul etme

3. Din açısından saygı uyandıran, değerli olan

5. Bir inanca karşı bireyde ortaya çıkan içten bağlılık

7. Dinin temel kavramlarını ve iddialarını eleştirel düşünce yoluyla inceleyen felsefi disiplin

8. Peygamber olduğunu ileri süren kişilerin iddialarındaki doğruluğu kanıtlamak amacıyla Allah tarafından yaratılan olağanüstü olay

Yukarıdan Aşağıya

2. Dinin buyruklarını yerine getirme

3. Tanrı'nın peygamberler aracılığıyla ilettiği mesaj

4. Kâinatı yaratan ve idare eden en yüce varlı

6. Tanrı'nın varlığını, niteliklerini ve insanın Tanrı karşısındaki yerini belirli bir inanç çerçevesinde ele alan disiplin

7. İnsanın aşkın kabul ettiği bir güce bağlılığını temel alan; hayatı ibadet ve ahlak kurallarıyla düzenleyen inanç sistemi

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Din Felsefesi - Teoloji

Soru 1

Mustafa ve Cenk teolojiyi temsil eder.

Mustafa imanın akıl temelli değil koşulsuz teslimiyet ve içsel bağlılık üzerine kurulu olduğunu vurgular. Bu, teolojinin inanca dayalı yaklaşımını yansıtır. Cenk, kutsal metinleri birincil kaynak olarak gördüğünü ve sorgulanamaz bulduğunu belirtir. Kutsal metinlerin dogmatik kabulü teolojinin özelliğidir.

Bilge, Selim, Barış ve Ece din felsefesini temsil eder.

Bilge her türlü bilginin aklın süzgecinden geçirilmesi gerektiğini düşünür. Bu, felsefenin rasyonelliğe verdiği önemi gösterir. Selim kutsal metinlerin de mantıksal bir sorgulamadan geçmesi gerektiğini savunur. Barış bütün dinleri kapsayan bir çerçeveden bakılması gerektiğini düşünür. Bu, din felsefesinin dinlere tarafsız ve evrensel bir bakış açısıyla yaklaşması ile ilişkilidir. Ece ise inanç dâhil dine ait her türlü kavram ve problemlerin sorgulanması gerektiğini düşünür. Bu, felsefenin her konuya eleştirel bir şekilde yaklaşımını özetler.

Soru 2

Dış gözlemci, bir konuyu tarafsız ve nesnel bir şekilde inceleyen kişidir. Mustafa bu ifadeyle, Bilge, Selim, Barış ve Ece'yi, dinî inançları o inancın bir mensubu gibi değil akıl ve mantık ilkeleriyle değerlendirdikleri için eleştirmektedir. Onların yaklaşımı, belirli bir dinin kutsal metinlerini tartışılmaz olarak kabul etmek yerine tüm inançları felsefi bir sorgulamanın konusu hâline getirmektir. Mustafa'nın bu eleştirisi, din felsefesinin temel özelliğine işaret etmektedir. Çünkü din felsefesinde tüm dinlere tarafsız, rasyonel ve eleştirel bir bakışla yaklaşılır.

X	İFADELER
X	1. Vahyin ikinci plana atılmasına
X	2. İnancın ve imanın bir koşula bağlanmasına
	3. Dinî metinlerin birincil kaynak olarak görülmesine
X	4. Dinî kavramlarının sorgulanmasına
	5. Dinin birey için taşıdığı anlamın vurgulanmasına

Açıklama

Üçüncü ifadeyi teolog eleştirmez, aksine savunur. Çünkü teolog için kutsal metinler birincil kaynaktır.

Beşinci ifade teolojinin de ilgi alanına girer. Teolog bu durumu eleştirmez. Çünkü dinin birey için taşıdığı anlam teolojinin de temel konularından biridir.

ETKİNLİK 2

Din Felsefesinin Temel Kavramları

Örnek Çözüm

DİN
Olağanüstü, kutsal ve ahlaki ögeler taşıyan çeşitli ibadet, uygulama, değer ve inançlar bütünüdür.

VAHİY
Tanrı'nın peygamberler aracılığıyla insanlara ilettiği mesajlardır.

TANRI
Her şeyin yaratıcısı olan ezelî ve ebedî varlıktır.

İNANÇ
Tanrı'ya, dine ve dinin kurallarına inanmaktır.

İMAN
Bir inanca karşı bireyde ortaya çıkan derin bağlılıktır.

KUTSAL
Din açısından saygıya layık, değerli ve anlamlı olandır.

İBADET
Bir dinin gerektirdiği davranışları yerine getirmektir.

MUCİZE
Peygamberlerin, peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın izniyle yarattığı olağanüstü olaydır.

ETKİNLİK 3

Bulmaca

				1→↓ İ	N	A	N	Ç				
				B							2↓ V	
3→ K	U	4↓ T	S	A	L				5→ İ	M	A	N
		A		D			6↓ T				H	
7→↓ D	İ	N	F	E	L	S	E	F	E	S	İ	
İ		R		T			O				Y	
N		I					L					
							O					
							J					
				8→ M	U	C	İ	Z	E			

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

İnsan... Kimi zaman kendi varlığı üzerine düşünen bir bilinçtir; kimi zaman da evrenin düzeni karşısında neden ve anlam arayan bir sorgulayıcı. Başını göğe kaldırdığında, kalbi en derin acılarla sınandığında "Neden varım?" sorusu yankılanır içinde. İşte din, insanın bu soruya verdiği en eski cevaptır. Bir sığınak, bir yön, bir anlam arayışı… İnsan, anlam arayışında kutsal bir güce yönelmiş; bu tarihsel süreç animizm (canlıcılık) ve totemizm (totemcilik) gibi inançlardan tek tanrılı dinlere kadar çok farklı inanç sistemlerini ve dinî ritüelleri beraberinde getirmiştir. Din, insanlık tarihi boyunca var olmuş ve insanların hem bireysel hem toplumsal yaşamlarında önemli yer tutmuştur.

Din olgusunu anlamaya çalışan iki önemli disiplin vardır: Din felsefesi ve teoloji.

Din felsefesi, inancı sorgulayan aklın sesidir. Sorar, düşündürür, sınırları zorlar. Tanrı'nın varlığını, ibadetin anlamını, vahyin mahiyetini aklın terazisinde tartar. İnançla yetinmez; anlam arar, gerekçe ister. "İnanıyorum çünkü hissediyorum." değil, "İnanıyorum çünkü düşünüyorum." der.

Teoloji ise içten bir bağlılığın ilmidir. İnanan kalbin bilgisidir. Vahyin rehberliğinde, kutsal metinlerin ışığında Tanrı'yı, insanı ve evreni anlamaya çalışır. Aklı dışlamaz ama inancı merkeze koyar. Sorar ama cevabını imanla arar.

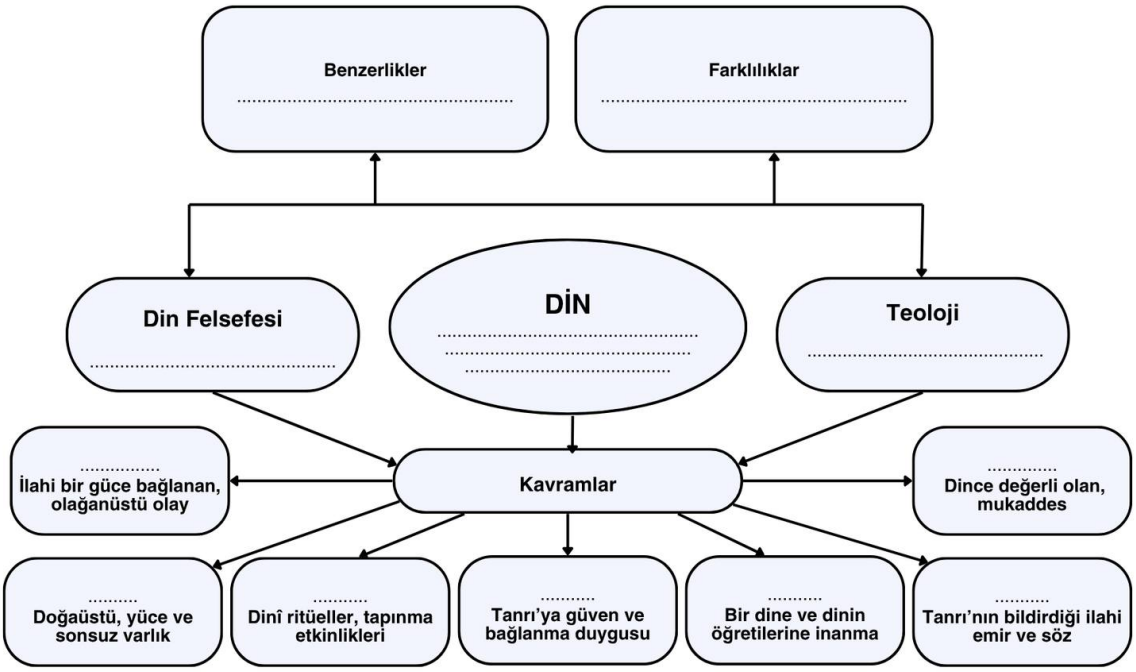
Her iki yol da hakikatin peşindedir. Biri aklın merceğiyle, diğeri inancın yüreğiyle… Kimi zaman aynı soruya farklı cevaplar verirler; kimi zaman aynı cevaba farklı yollardan ulaşırlar.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Kavram haritasında verilen kavramların tanımlarını, tanımları verilmiş kavramların isimlerini uygun boşluklara yazınız.

2. Metinde yer alan "İnançla yetinmez; anlam arar, gerekçe ister. 'İnanıyorum çünkü hissediyorum.' değil 'İnanıyorum çünkü düşünüyorum.' der." ifadesini din felsefesinin dine bakış açısı bakımından değerlendirerek yazınız.

.....

.....

3. Tabloda verilen ifadelerden doğru olanları (√) ile işaretleyiniz.

√	İFADELER
	Din felsefesi, dinî olguları aklın süzgecinden geçirerek değerlendirir.
	Teolojik düşünce, vahiy temelli bir anlayışla hareket eder.
	Din, insanın varoluşsal sorgulamalarına cevap veren bir alandır.
	Din felsefesi ve teoloji arasında ortak bir yön bulunmamaktadır.
	Din felsefesi, inancı yalnızca duygusal bir tutum olarak değerlendirir.
	Hakikat arayışı, felsefi ve teolojik yaklaşımlarla ilişkilendirilemez.
	Felsefi düşünme sürecinde inanç, sorgulamanın konusu hâline gelir.

4. Din felsefesi, inançları akıl ve mantık çerçevesinde ele alır; dinî iddiaların doğasını, geçerliliğini ve kapsamını sorgular. Dinlerin öne sürdüğü argümanları eleştirel bir mercekten değerlendirir. Amacı, dinî iddia ve argümanların kendi içlerinde tutarlılığını rasyonel biçimde irdelemektir.

Buna göre din felsefesi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Belirli bir dinî geleneğin dogmalarını yorumladığı

B) Antik dinî metinlerin kültürel bağlamını analiz ettiği

C) Dinin insan psikolojisi üzerindeki etkilerini gözlemlediği

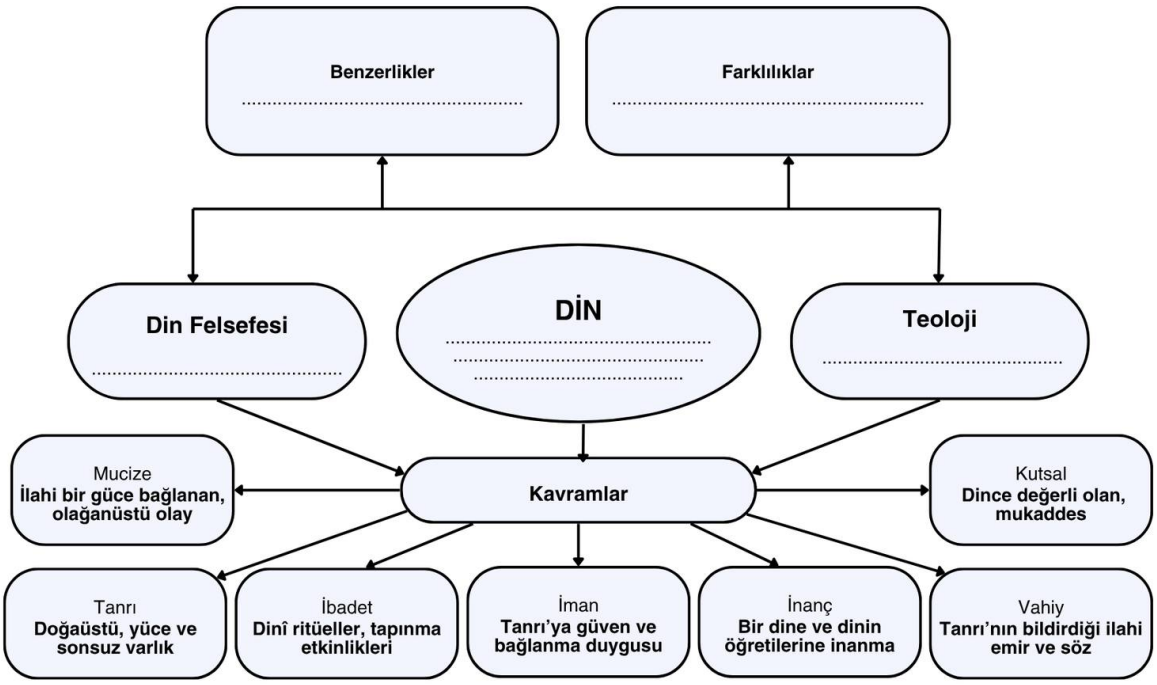
D) Dinî inançları mantıksal tutarlılık açısından değerlendirdiği

E) İnanç temelli görüşleri kutsal metinlere dayalı olarak açıkladığı

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Soru 2

"İnanıyorum çünkü hissediyorum." anlayışı, daha çok bireysel, duygusal ve sezgisel bir yaklaşımı temsil ederken "İnanıyorum çünkü düşünüyorum." sözü, dinî inancı akıl ve düşünce temeline oturtma çabasını yansıtır. Din felsefesi, dinî inançları; akıl, mantık ve eleştirel düşünce süzgecinden geçirerek anlamaya ve temellendirmeye çalışır. Bu nedenle dinî inançlara duygusal bir bağlamda değil rasyonel bir yaklaşımla bakar ve dinin, düşünsel temellerle açıklanması gerektiğini savunur.

Soru 3

√	İFADELER
√	Din felsefesi, dinî olguları aklın süzgecinden geçirerek değerlendirir.
√	Teolojik düşünce, vahiy temelli bir anlayışla hareket eder.
√	Din, insanın varoluşsal sorgulamalarına cevap veren bir alandır.
	Din felsefesi ve teoloji arasında ortak bir yön bulunmamaktadır.
	Din felsefesi, inancı yalnızca duygusal bir tutum olarak değerlendirir.
	Hakikat arayışı, felsefi ve teolojik yaklaşımlarla ilişkilendirilemez.
√	Felsefi düşünme sürecinde inanç, sorgulamanın konusu hâline gelir.

Soru 4

A) Belirli bir dinî geleneğin dogmalarını yorumladığı: Din felsefesi, belirli bir dinin kurallarını ya da dogmalarını yorumlamaz; genel anlamda din olgusunu ele alır ve eleştirel bir şekilde inceler. Belli bir dinî geleneğin dogmalarının yorumlanması teolojinin yani ilahiyatın konusudur.

B) Antik dinî metinlerin kültürel bağlamını analiz ettiği: Din felsefesi metinleri kültürel değil evrensel bağlamda felsefî ve mantıksal yönden ele alır. Seçenekte sözü edilen analiz, dinler tarihi ya da filoloji (dil bilimi) gibi disiplinlerin alanına girer.

C) Dinin insan psikolojisi üzerindeki etkilerini gözlemlediği: Din felsefesi, bireyin psikolojik süreçlerinden çok, inancın akılla temellendirilip temellendirilemeyeceği ile ilgilenir. Dinin insan psikolojisi üzerine etkileri din psikolojisinin konusudur.

D) Dinî inançları mantıksal tutarlılık açısından değerlendirdiği: Din felsefesi, inançların ve dinî iddiaların mantıksal tutarlılığı üzerinde durur, onları akıl yoluyla değerlendirir. **Bu nedenle D seçeneği doğru cevaptır.**

E) İnanç temelli görüşleri kutsal metinlere dayalı olarak açıkladığı: Din felsefesi kutsal metinlere dayalı açıklamalar yapmaz; metinlerin içeriğini değil iddialarını felsefî olarak irdeler. Kutsal metinlere dayalı açıklamalar, kelam ya da tefsir gibi dinî ilimlere aittir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

DİN FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

Din; olağanüstü, kutsal ve ahlaki ögeler taşıyan çeşitli ibadet, uygulama, değer ve inançlar bütünüdür.

İnsan, genel anlamda varlığın, özel anlamda ise kendi varoluşunun anlamını ve nedenini sorgulayan bir varlıktır. Bu tür bir sorgulama hem dinin hem de felsefenin alanına girmektedir.

Din felsefesi; dinin temel iddialarını akılcı, nesnel, kuşatıcı ve tutarlı bir biçimde ele alan felsefi disiplindir. Din olgusuna sorgulayıcı ve eleştirel bir tavırla yaklaşan bu disiplin, tüm dinlere eşit mesafededir. Herhangi bir inancı savunmak, yaymak, güçlendirmek ya da zayıflatmak gibi bir amacı yoktur. Ayrıca, insanların nasıl yaşamaları gerektiğine dair kurallar koymak gibi bir hedef de taşımaz.

Teoloji (Tanrı bilimi/İlahiyat); Tanrı'nın varlığı, nitelikleri ve insanla olan ilişkisi gibi konuları ele alan disiplindir. Teoloji, doğrudan inanca dayanır ve inanç çerçevesinin dışına çıkmaz. Her dinin bir teolojisi vardır. Teoloji insan yaşamını dinî kurallara göre şekillendirmeyi amaçlar. Bu alanda çalışan kişilere teolog ya da ilahiyatçı adı verilir.

Din Felsefesinin Kavramları

Tanrı: Her şeyin yaratıcısı olduğuna inanılan doğaüstü güçlere sahip, sonsuz ve yüce varlık.

İbadet: Dinî buyrukları yerine getirme ve tapınma ritüelleridir.

İman: Evreni yaratan ve kurallarını koyan bir Tanrı'nın varlığını ve vahyini tartışılmaz bir şekilde kabul etmek ve inanmaktır.

İnanç: Tanrı'ya, bir dine ve dinin öğretilerine inanma durumu ve duygusudur.

Vahiy: Tanrı tarafından peygamberlere bildirilen mesajlardır.

Kutsal: Güçlü bir dinî saygı uyandıran, değerli ve anlamlı olandır. Tanrı ve peygamber tarafından değer atfedilen her şeydir.

Mucize: Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar ve durumlardır.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

DİN FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında din felsefesinin temel problemleri ile ilgili çıkarımlarda bulunup filozofların aşağıdaki sorulara verdikleri yanıtları öğreneceksiniz.

Tanrı'nın varlığına ilişkin görüş ve argümanlar nelerdir?

Evren sonlu mu yoksa sonsuz mudur?

Ruh ölümsüz müdür?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. Din felsefesi Tanrı, evren ve ruh kavramlarıyla ilişkili problemleri sorgular.	
2. Teizme göre Tanrı her şeyin varlık nedenidir.	
3. Monoteizm, çok tanrılı inanç anlamına gelir.	
4. Evrenin sonlu olup olmadığı sorusuna ancak bilimin sınırları içerisinde cevap aranabilir.	
5. Ruhun ölümsüzlüğü, ilahi dinlerin temel kabulleri içerisinde yer alır.	

Düşünelim

Teolog, bilim insanı ve filozofun "evrenin sonlu olup olmadığı" konusunu ele alış yöntemleri arasında ne gibi farklar vardır? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Doğru/Yanlış Tablosu .

İFADELER	D/Y
1. Din felsefesi Tanrı, evren ve ruh kavramlarıyla ilişkili problemleri sorgular.	D
2. Teizme göre Tanrı her şeyin varlık nedenidir.	D
3. Monoteizm, çok tanrılı inanç anlamına gelir.	Y
4. Evrenin sonlu olup olmadığı sorusuna ancak bilimin sınırları içerisinde cevap aranabilir.	Y
5. Ruhun ölümsüzlüğü, ilahi dinlerin temel kabulleri içerisinde yer alır.	D

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. "Din felsefesi Tanrı, evren ve ruh kavramlarıyla ilişkili problemleri sorgular." ifadesi doğrudur. Din felsefesinin temel problemleri; Tanrı'nın varlığına ilişkin görüşler, Tanrı'nın varlığına yönelik kanıtlamalar, evrenin sonluluğu ve sonsuzluğu, ruhun ölümsüzlüğüdür.

2. "Teizme göre Tanrı her şeyin varlık nedenidir." ifadesi doğrudur. Bu görüşe göre her şeyin yaratıcısı olan Tanrı, evrendeki her şeyi bilen, belirleyen ve evrenin işleyişine müdahale ederek onu yöneten varlıktır.

3. "Monoteizm, çok tanrılı inanç anlamına gelir." ifadesi yanlıştır. Monoteizm sözcüğü, Yunanca mono (tek) ve Theos (Tanrı) sözcüklerinden gelmektedir. Tek bir Tanrı'nın varlığına ya da Tanrı'nın birliğine duyulan inanç olarak tanımlanır.

4. "Evrenin sonlu olup olmadığı sorusuna ancak bilimin sınırları içerisinde cevap aranabilir." ifadesi yanlıştır. Bu soru farklı disiplinler tarafından ele alınan; bilim, teoloji ve felsefenin kesişim noktasında yer alan önemli bir tartışma konusudur.

5. "Ruhun ölümsüzlüğü, ilahi dinlerin temel kabulleri içerisinde yer alır." ifadesi doğrudur. İlahi dinler, insanın yalnızca maddi bir varlık olmadığı, bedenin ölümünden sonra ruhun varlığını sürdüreceği inancını kabul etmektedir. Bu anlayış, ahiret inancı ve ebedî yaşam gibi kavramlarla doğrudan ilişkilidir.

Düşünelim

Teolog, evrenin sonluluğu ve sonsuzluğu sorununu kutsal metinler, inanç ilkeleri ve vahiy kaynaklı bilgiler ışığında ele alır; yaklaşımı metafizik ve inanç temellidir.

Bilim insanı bu problemi, gözlem, deney ve bilimsel yöntemlerle ele alır; doğa yasaları ve fiziksel kanıtlar ışığında sonuçlara ulaşmaya çalışır.

Filozof ise konuyu akıl yürütme, mantık ve kavramsal analizler yoluyla inceler; hem bilimsel bulguları hem de metafizik yargıları tartışarak çeşitli argümanlar geliştirir.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Mikro Evrenden Makro Evrene Bir Bakış

Elinizdeki kalemin ucunu dikkatle inceleyin. O küçücük noktada, sonsuzluk barındıran atomların olduğunu biliyorsunuz değil mi? Önce odanıza, sonra da odanızın sınırlarından sıyrılıp; şehrinize, ülkenize ve Dünya'ya bakın. Şimdi zihninizi daha da genişletin: Güneş Sistemi'nin kozmik dansına, milyarlarca yıldızın oluşturduğu Samanyolu Galaksisi'nin muazzam sarmalına ve sonu gelmez evrenin derinliklerine uzanın. Bu baş döndürücü büyüklük karşısında kendinizi nerede konumlandırıyorsunuz?

Peki, bu büyük resmin içinde gördüğünüz her şey sizce nasıl oluştu? Bir rastlantı eseri mi? Yoksa her bir detayın, her bir yasanın belirli bir amacı var mı? Tıpkı bir bilgisayarın içindeki her bir parçanın, belli bir görevi olmak üzere tasarlandığı gibi, evrenin de bir "tasarımcısı" olup olmadığını hiç düşündünüz mü? Gezegenlerin kusursuz yörüngeleri, fizik yasalarının değişmezliği, yaşamın ortaya çıkışındaki o inanılmaz uyum...

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

Sorular

1. Evrenin sonlu olup olmadığı bilinebilir mi? Nedenleriyle yazınız.

.....

.....

.....

2. Sizce evrende bir düzen ve amaçlılık var mıdır? Varsa bu neyin göstergesidir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. Metinde yer alan sorulara dinin ve felsefenin cevabı ne olur? İki alanın ortak ve farklı yönlerini göz önünde bulundurarak yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Örnek Çözüm

-Evet, bilinebilir. Çünkü kutsal metinlerde evrenin Tanrı tarafından belirli bir zamanda yaratıldığı ve bir gün son bulacağı ifade edilir. Evrenin başlangıcı Tanrı'nın yaratma fiiliyle başlar ve O'nun iradesiyle sona erecektir. Bu nedenle evrenin hem bir başlangıcı hem de sonu vardır ve bu gerçek, inançla sabittir.

-Hayır, bilinemez. Bilimsel açıdan evrenin sonlu olup olmadığı konusunda önemli bilgiler edinilmiştir. Evrenin yaklaşık 13,8 milyar yıl önce başladığı ve o andan itibaren genişlediği gözlemlenmektedir. Ancak gözlemler sınırlıdır ve sadece "gözlemlenebilir evren" hakkında bilgi verir. Evrenin tamamının yapısı ve büyüklüğü insanlık için hâlâ bilinmezliğini korumaktadır.

Soru 2

Örnek Çözüm

-Evet. Evrende gezegenlerin düzenli yörüngeleri, fizik yasalarının değişmezliği ve yaşamın oluşumundaki hassas denge; bir düzen ve amaçlılık izlenimi verir. Bu, evrenin Tanrı tarafından yaratıldığına işaret eder.

-Hayır. Evrenin düzenli görünmesi doğa yasalarının sonucu olabilir. Fizik yasaları rastlantısal olarak böyle oluşmuş olabilir. Bu nedenle evrendeki düzenin mutlaka bilinçli bir amacı olduğu sonucuna varılamaz.

Soru 3

İki alan da evrenin kökeni, düzeni ve anlamı üzerine düşünür, insanın evrendeki yerini sorgular.

Din, evrenin yaratıcı tarafından belirli bir amaçla var edildiğini, evrendeki düzenin ve yasaların Tanrı'nın doğaüstü niteliklerinin bir yansıması olduğunu savunur.

Felsefe ise bu soruları akıl yürütme ve eleştirel düşünceyle ele alır. Bazı filozoflar evrenin sonlu olduğunu ve ilk nedenin Tanrı olabileceğini savunurken bazıları evrenin sonsuz ve kendi kendine var olduğunu öne sürer.

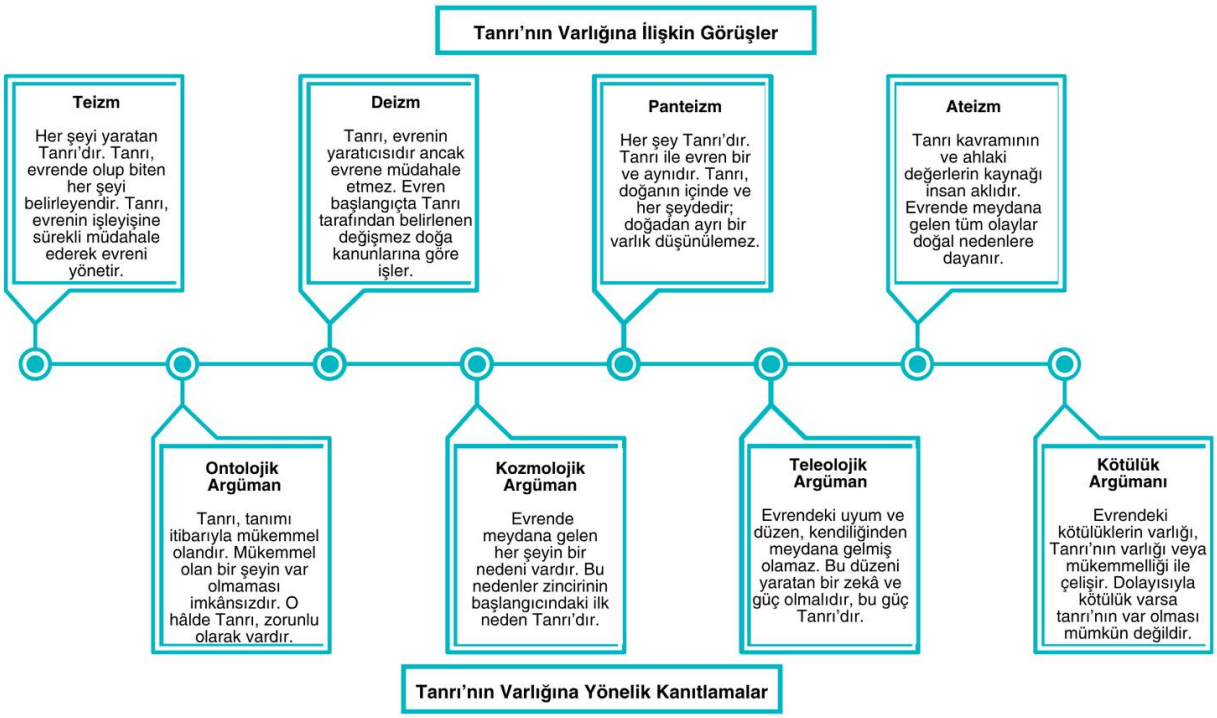
UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi daha kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler ve Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlamalar

Bilgi görselini inceleyerek 1, 2 ve 3. soruları cevaplayınız.

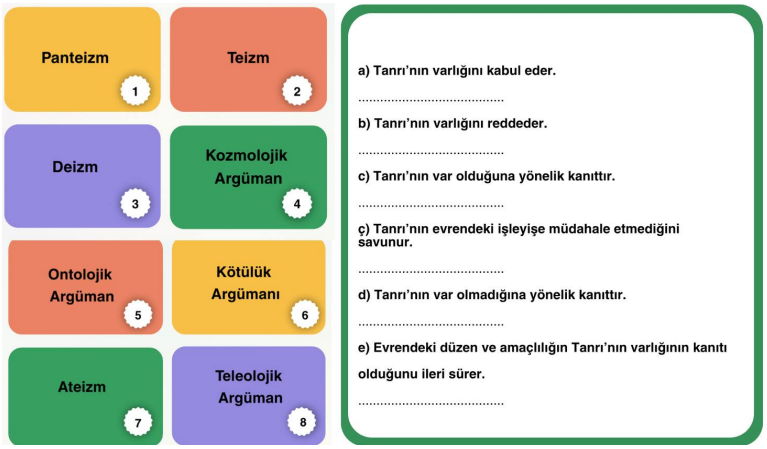
Sorular

1. "Tanrı'nın varlığına inanmakla varlığını bilmek arasında nasıl bir fark vardır?" sorusunu, Tanrı'nın varlığına ilişkin görüşler ve Tanrı'nın varlığının kanıtlanmasına yönelik argümanlar bağlamında değerlendirerek yazınız.

.....

.....

2. Aşağıdaki yapılandırılmış gridde numaralandırılmış kutucuklarda din felsefesi ile ilgili bazı kavramlar verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak istenen bilgileri uygun boşluklara yazınız. (Aynı kutucuğu birden fazla sorunun cevabı olarak kullanabilirsiniz.)

3. Tanrı'nın varlığına yönelik kanıtlamaların güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 2

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüş ve Argümanlar

Görselde yer alan açıklamaların ait olduğu görüş veya argümanı belirleyiniz. Verilen görüş veya argümanlardan uygun olanı görselin üstündeki boşluğa yazınız.

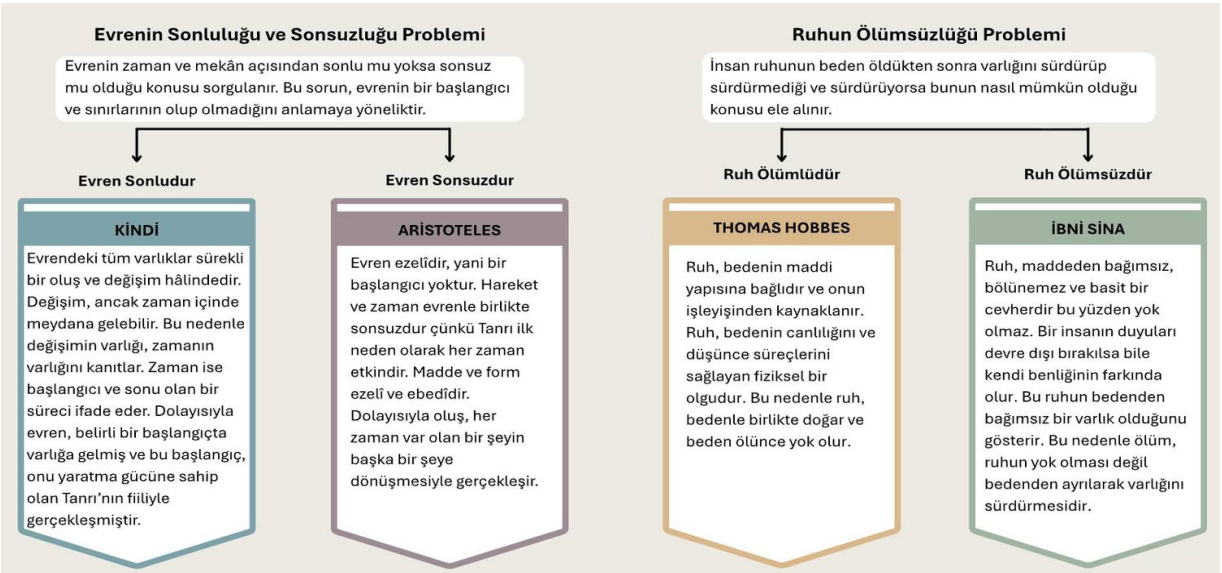
Görüş ve Argümanlar: Teizm, Deizm, Panteizm, Ateizm, Politeizm, Monoteizm, Kozmolojik Argüman, Ontolojik Argüman, Teleolojik Argüman, Kötülük Argümanı

Tanrı'nın dünyayı bir kere yarattığını, yarattıktan sonra dünyaya müdahale etmesinin akla aykırı olduğunu savunan görüştür.	Tanrı'nın evrenden ayrı ve ondan bağımsız bir varlığının olmadığını savunan görüştür.	Evrende ve doğada yaratıcı bir gücün olmadığını,evrenin doğa yasalarına göre işlediğini savunan görüştür.	Nedensiz bir şey olmayacağı fikrinden hareketle evrenin ilk nedeninin Tanrı olduğunu savunan argümandır.
Tanrı'nın varlığının Tanrı kavramının anlamından hareketle kanıtlandığı argümandır.	Var olan her şeyin Tanrı tarafından yoktan yaratıldığını ve Tanrı'nın, evrenin mutlak hâkimi ve koruyucusu olduğunu savunan görüştür.	Evrendeki kötülüklerden hareketle Tanrı'nın var olmadığını savunan argümandır.	Tanrı'nın varlığının evrende var olan kusursuz uyum ve düzenden hareketle kanıtlandığı argümandır.

Etkinlik 3

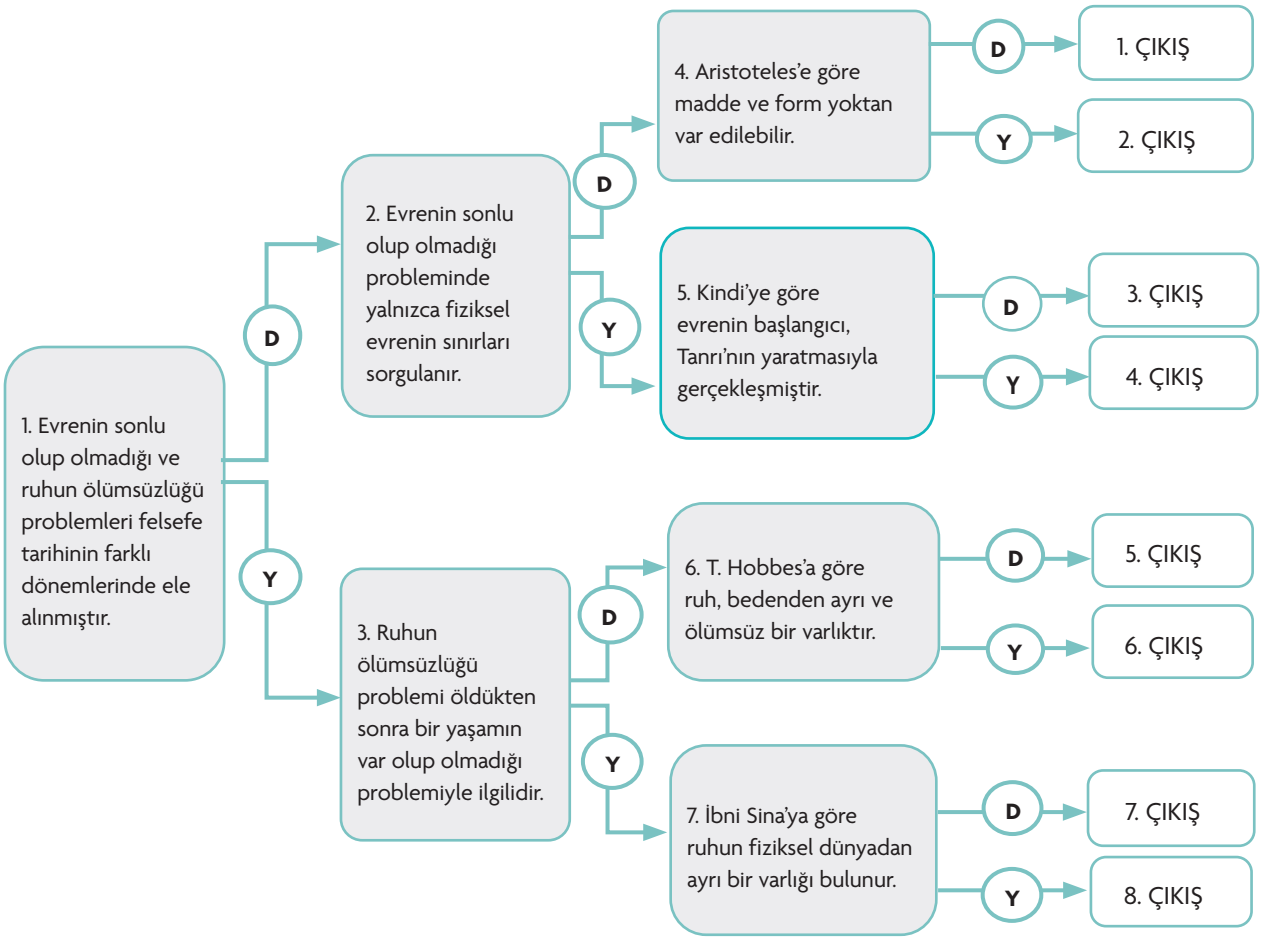
Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu - Ruhun Ölümsüzlüğü

Bilgi görsellerinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Sorular

1. Aşağıda "Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu" ve "Ruhun Ölümsüzlüğü" problemleri ile ilgili "Doğru (D) / Yanlış (Y)" önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D) seçeneğini, yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız "Doğru (D) / Yanlış (Y)" seçimleriyle, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşabilirsiniz.

2. Bilgi görselinde yer alan düşünce ve argümanların tutarlılıklarını değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 4

David Hume, *Din Üstüne*

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Homeros'un metinlerindeki gibi göklerin kurallar dizgesini açıklayan Hesiodos, tanrılarla insanların, bilinmeyen doğa güçlerinden kaynaklandığını düşünmektedir. Yazarın Teogonya (Tanrıların Doğuşu) adlı eseri boyunca tek yaratma ya da isteyerek vücuda getirme örneği Pandora'dır*. O da gökten çalınmış ateşi insanlara veren Prometheus'a* nispet olsun diye, tanrılar tarafından oluşturulmuştur. Hatta mitosların önceki aktarıcıları da yaratma ya da oluşturmadan çok, türetme fikrini benimsemiş ve evrenin kökenini böyle açıklamıştır.

(...)

Epiküros çocukluğunda öğretmeniyle birlikte Hesiodos'un,

Varlıkların en yaşlısı, kargaşa ilkin çıktı;
Sonra, uzayıp giden yeryüzü, üstünde her şeyin yer aldığı:

dizelerini okurken, "Ya kargaşa nereden çıktı?" sorusunu sorarak ilk kez arayıcı dehasını göstermiştir. Öğretmeni Epiküros'a bu gibi soruları çözmek için filozoflara başvurmasını önermiştir. Bu öğüt üzerine, Epiküros böyle ince sorulara ilişkin olarak doyum bulmayı umduğu o tek bilime kendisini vermek için dilbilimini (filolojiyi) ve bütün öteki çalışmalarını bırakmıştır.

Sıradan kişilerin soruşturmalarını bu denli ileriye vardırmaları ya da kendi din sistemlerini akıl yürütmelerden çıkarmaları hiçbir zaman olası değildir.

David Hume, *Din Üstüne*
(Düzenlenmiştir.)

*Pandora, Yunan mitolojisindeki ilk kadın olarak kabul edilir.
*Prometheus, Yunan mitolojisindeki tanrısal düzene kafa tutmuş, insanoğluna ateşi (yaratıcılığı, bilimi, uygarlığı) vererek bu düzeni değiştirmeyi amaçlayan mitolojik kahraman olarak kabul edilir.

Sorular

1. Metinde geçen din felsefesiyle ilgili kavramları yazınız.

.....

.....

2. Metinde ele alınan din felsefesiyle ilgili problemleri yazınız.

.....

.....

3. Metinde yer alan yargılardan bir tanesini yazınız.

.....

.....

4. Metinde yer alan argümanı ve bu argümanın dayandığı akıl yürütmeyi yazınız.

Argüman: .....

.....

Akıl Yürütme:

I. Öncül: .....

.....

II. Öncül: .....

.....

Sonuç: .....

.....

5. Metinde savunulan argümana katılıyor musunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

.....

.....

.....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

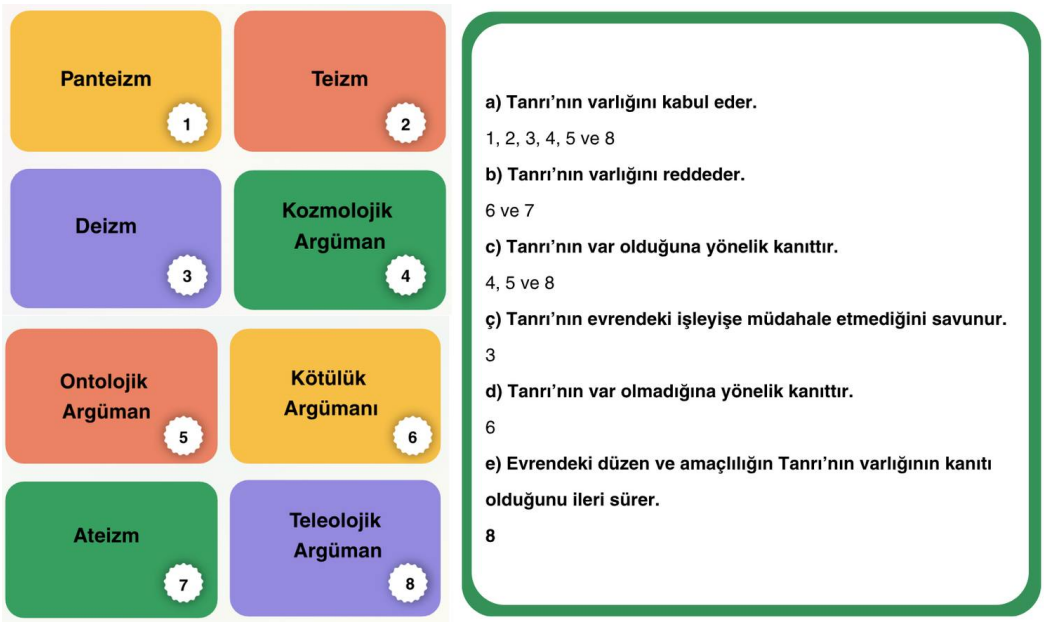
ETKİNLİK 1

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler ve Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlamalar

Soru 1

İnanmak, bir şeyi kanıt olmadan veya kanıttan bağımsız olarak kabul etmektir. İnanan insan için bu, içsel bir güven ve teslimiyettir. Bu durumda Tanrı, kalbin bir hakikati olur. Bilmek ise rasyonel ve gerekçeli bir kabul ister. Burada Tanrı'nın varlığı, aklın ve mantığın onayladığı bir gerçeklik olarak savunulur. Tanrı'nın varlığına yönelik kanıtlamalar, bu savunmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmış; teologlar ve filozoflar ontolojik, kozmolojik ve teleolojik argümanlar geliştirmiştir.

Soru 2

Soru 3

Örnek Çözüm

Kozmolojik argüman, evrenin varlığı için bir "ilk neden"in gerekli olduğundan hareket eder. Bu argüman mantıksal açıdan güçlüdür çünkü "Her şeyin bir nedeni vardır." ilkesi üzerinden ilerler. Argümanı ileri sürenler, Tanrı'nın "nedensiz zorunlu varlık" olduğunu iddia ederler. Ancak eleştiri olarak "Tanrı'nın nedeni ne?" sorusu akla gelebilir.

Ontolojik argüman, Tanrı kavramının tanımından hareket eder. Tanrı'nın var olması zorunlu mükemmel varlık olarak tanımlandığını ve bu tanım gereği de Tanrı'nın var olduğunu savunur. Ontolojik argüman, mantıksal açıdan tutarlıdır ancak gerçek dünyada varlığı kanıtlamadığı için ikna gücü sınırlıdır.

Teleolojik argüman, düzen ile tasarım arasında mantıksal bağlantı kurar. Buna göre evrenin düzeni ve amaçlı yapısı bilinçli bir tasarımcıyı gösterir. Ancak modern bilim bu düzenin doğal süreçlerle de açıklanabileceğini savunur. Bu nedenle günlük deneyimde ikna edici fakat bilimsel alternatifler karşısında tartışmalı hâle gelebilir.

Kötülük argümanı, dünyadaki kötülüklerin varlığından hareket eder. Mutlak iyi ve güçlü bir Tanrı'nın olması durumunda dünyada kötülüğün olmayacağını ifade eder. Mantıksal olarak tutarlı olsa da insanın aklını ve özgür iradesini göz önünde bulundurmadığı gerekçesiyle eleştirilebilir.

ETKİNLİK 2

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüş ve Argümanlar

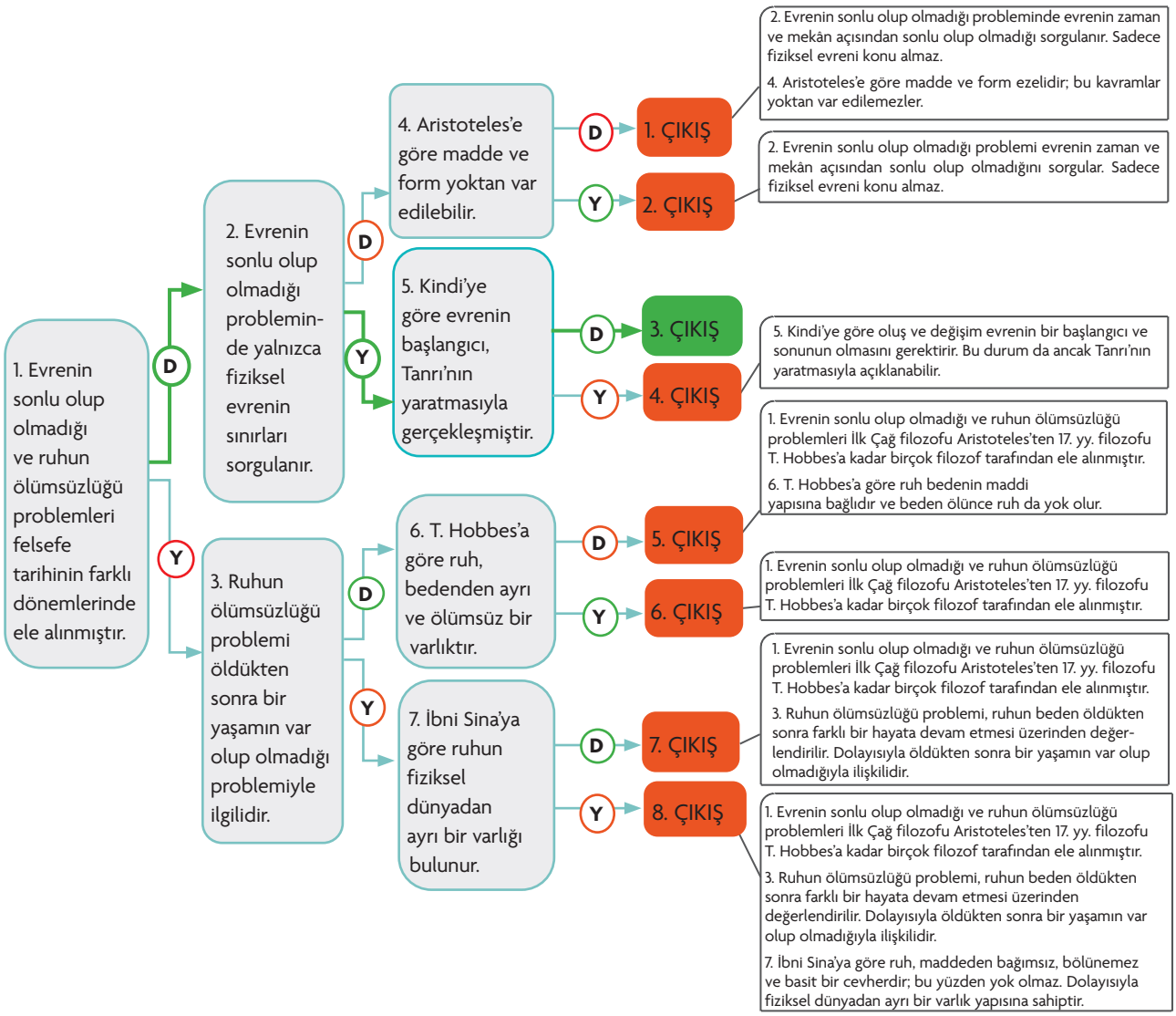
Deizm Tanrı'nın dünyayı bir kere yarattığını, yarattıktan sonra dünyaya müdahale etmesinin akla aykırı olduğunu savunan görüştür.	**Panteizm** Tanrı'nın evrenden ayrı ve ondan bağımsız bir varlığının olmadığını savunan görüştür.	**Ateizm** Evrende ve doğada yaratıcı bir gücün olmadığını,evrenin doğa yasalarına göre işlediğini savunan görüştür.	**Kozmolojik Argüman** Nedensiz bir şey olmayacağı fikrinden hareketle evrenin ilk nedeninin Tanrı olduğunu savunan argümandır.
Ontolojik Argüman Tanrı'nın varlığının Tanrı kavramının anlamından hareketle kanıtlandığı argümandır.	**Teizm** Var olan her şeyin Tanrı tarafından yoktan yaratıldığını ve Tanrı'nın, evrenin mutlak hâkimi ve koruyucusu olduğunu savunan görüştür.	**Kötülük Argümanı** Evrendeki kötülüklerden hareketle Tanrı'nın var olmadığını savunan argümandır.	**Teleolojik Argüman** Tanrı'nın varlığının evrende var olan kusursuz uyum ve düzenden hareketle kanıtlandığı argümandır.

ETKİNLİK 3

Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu - Ruhun Ölümsüzlüğü

Soru 1

Tanılayıcı dallanmış ağaçta yeşil renk ile gösterilen adımlar doğru çıkışı; kırmızı renk ile gösterilen adımlar yanlış çıkışları göstermektedir. Yanlış adımlar ile ilgili açıklamalar çıkışların sonunda yer almaktadır.

Soru 2

Bilgi görselinde yer alan filozofların görüşleri kendi içlerinde mantıksal bir tutarlılık sergilemektedir. Kindi'nin evrenin sonluluğu argümanı, değişimin ancak zaman içinde gerçekleşebileceği ve zamanın başlangıcının Tanrı'nın yaratma fiiliyle gerçekleştiği fikrine dayanır. Bu yaklaşım, neden-sonuç zincirinde bir başlangıç noktası olması gerektiği varsayımıyla uyumludur.

Aristoteles'in evrenin sonsuzluğu görüşü ise maddenin ve formun ezeli olduğunu, yoktan var edilemeyeceğini savunur. Bu da onun, değişimi her zaman var olan bir şeyin dönüşümü olarak görmesiyle tutarlıdır.

Ruhun ölümlülüğüne ilişkin görüşünde T. Hobbes, ruhu tamamen bedensel işlevlere indirger. Bu nedenle bedenin ölümüyle ruhun da yok olacağı sonucuna ulaşması maddeci anlayışıyla uyum içindedir.

İbni Sina ruhun ölümsüzlüğü görüşünde ruhu maddeden bağımsız, basit ve bölünemez bir cevher olarak tanımlar. Bu tanım, ruhun bedenden ayrıldıktan sonra da varlığını sürdüreceği sonucuyla mantıksal olarak örtüşmektedir.

ETKİNLİK 4

D. Hume, *Din Üstüne*

Soru 1

Tanrı, yaratma, din

Soru 2

Tanrı'nın varlığına ilişkin görüşler
Tanrı'nın varlığına yönelik kanıtlamalar
Evrenin sonluluğu ve sonsuzluğu

Soru 3

Sıradan kişilerin soruşturmalarını bu denli ileriye vardırmaları kendi din sistemlerini akıl yürütmelerden çıkarmaları hiçbir zaman olası değildir.

Soru 4

Argüman:

Sıradan kişilerin soruşturmalarını bu denli ileriye vardırmaları (metafizik sorulara tatmin edici açıklamalar yapmaları) ya da kendi din sistemlerini akıl yürütmelerden çıkarmaları hiçbir zaman olası değildir.

Akıl Yürütme:

1. Öncül: Metafizik sorulara tatmin edici açıklamalar yapılması ya da din sistemlerinin akıl yürütmelerden çıkarılması ileri düzeyde bilgi ve muhakeme gerektirir.

2. Öncül: Sıradan kişiler bu düzeyde bilgi ve muhakemeye sahip değildir.

Sonuç: O hâlde, sıradan kişilerin metafizik sorulara tatmin edici açıklamalar yapmaları ya da kendi din sistemlerini akıl yürütmelerden çıkarmaları olası değildir.

Soru 5

-Katılıyorum. Mitolojik ve edebî evren anlatıları genellikle doğaüstü güçlerin, tanrıların veya efsanevi olayların müdahalesiyle evrenin oluşumunu açıklar. Sembolik bir dil kullanan bu anlatılar tutarlı ve sınanabilir bir açıklama sunmaktan çok, insanın dünyayı anlama çabasına duygusal ve kültürel bir zemin sunarlar. Felsefi akıl yürütmeler ise mantıksal tutarlılığı olan kuramlar geliştirmeye odaklanır. Felsefe, sorulara efsanevi hikâye kurgusuyla değil mantıksal bir çerçevede cevap arar.

-Katılmıyorum. Tanrı'nın varlığı, evrenin yaratılışı gibi konular birçok disiplinin tartışma konusudur. İnsanlık tarihine bakıldığında, mitolojiler bu soruya sembolik anlamlar taşıyan cevaplar vermiştir. Her ne kadar bu yanıtlar tutarlı bulunmasa da düşüncenin gelişimi açısından önemli sayılabilir.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Canlı Felsefe Sözlüğü: Din Felsefesinin Problemleri

Bazı öğrenciler, din felsefesinin temel problemlerine yönelik bir sunum yapmak için performans görevi alırlar. Bu konuyla ilgili kavramları ve problemleri aralarında paylaşırlar. Her öğrenci, sahneye çıkarak kendi kavramlarını ve problemlerini tanıtır.

1.Öğrenci: Merhaba arkadaşlar. Sizlere teizm ve deizm kavramlarını tanıtacağım.

Teizm'e göre Tanrı hem evreni yaratmıştır hem de onunla sürekli etkileşim içindedir. Tanrı sadece evrenin yaratıcısı değil onun yöneticisi ve koruyucusudur. Deizme göre Tanrı evreni yaratmış ancak sonra ona müdahale etmemiştir. Tıpkı bir saatçinin mükemmel bir saat yapıp sonra onu kendi hâline bırakması gibi.

2. Öğrenci: Ben de panteizm, panenteizm ve ateizm kavramlarını tanıtacağım. Panteizm'e göre Tanrı, evrenin kendisidir. Yani Tanrı ve evren bir ve özdeştir. Panenteizm'e göre Tanrı hem evrenin içindedir hem de evrenin dışındadır. Ateizm ise Tanrı'nın varlığını reddeden görüştür. Ateistler, Tanrı'nın var olduğuna dair yeterli kanıt olmadığını düşünürler.

3. Öğrenci: Ben de size Tanrı'nın varlığını kanıtlamaya yönelik iki önemli argümanı tanıtacağım. Teleolojik argüman, evrendeki düzen ve amaçlılıktan yola çıkar. Bu argümana göre evrendeki düzen ve amaç kendi kendine oluşamayacağından onu oluşturan bir varlık olmalıdır. Bu varlık Tanrı'dır.

Kozmolojik argüman ise "ilk neden" arayışıdır. Her şeyin bir nedeni vardır ve bu nedenler zinciri sonsuza kadar gidemez. Bu zinciri başlatan bir "ilk neden"in olması gerekir. İşte bu ilk neden Tanrı'dır.

4. Öğrenci: Merhaba, ben de diğer iki önemli argümanı tanıtacağım. Ontolojik argüman, Tanrı'nın tanımından yola çıkar. Bu argümana göre Tanrı, "daha yetkini tasavvur edilemeyen varlık"tır. Mükemmel olan bir şeyin zihinde var olup gerçekte var olmaması mümkün değildir. Bu nedenle Tanrı vardır.

Kötülük argümanına göre teist görüşün ileri sürdüğü gibi Tanrı sonsuz iyi, her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen bir varlıksa dünyadaki acılara ve kötülüklere izin vermemelidir. Dünyada kötülük ve acı vardır. O hâlde Tanrı'nın var olması mümkün değildir.

5. Öğrenci: Ben sizlere evrenin sonlu olup olmadığı problemine yönelik görüşlerden söz edeceğim. Teizme göre, evrenin ezelî ve ebedî tek yaratıcısı olan Tanrı hem evrenin varoluşunu başlatmış hem de onun sonunu belirlemiştir. Bu bakış açısına göre evrenin bir başlangıcı ve sonu vardır. Ateizme göre ise evren mekanik bir işleyiş içerisindedir ve doğa yasalarına göre işler.

6. Öğrenci: Ben de sizlere ruhun ölümsüzlüğü probleminden bahsedeceğim. Tanrı'nın varlığını kabul eden inanç sistemlerinin çoğu, ölümden sonra yaşamın devam ettiğini öne sürer. Özellikle teizmde, insan ruh ve bedenden oluşur. Beden fani, ruh ölümsüzdür ve ruh beden öldükten sonra da varlığını sürdürür. Ateizm ise ruhun bedenden ayrı bir varlığı olmadığını savunur ve ölümle birlikte insan yaşamının tamamen sona erdiğini belirtir.

OGM Materyal Felsefe Komisyonu

(Teizm, deizm, panteizm, panenteizm, ateizm kavramlarını uzmanlarından dinlemek için https://ogmmateryal.eba.gov.tr/felsefe-sozlugu sitesini ziyaret edebilirsiniz.)

Sorular

1. Tanrı'nın varlığına ilişkin görüşler ve Tanrı'nın varlığının kanıtlanmasına yönelik argümanlarla ilgili tabloda verilen yargılardan doğru olanlara (D) yanlış olanlara (Y) yazınız.

YARGILAR	D/Y
a) Teist görüş, gezegenlerin yörüngelerinin rastlantısal olmadığını söyleyerek teleolojik argümanı destekler.	
b) Kötülük argümanı, teizmdeki Tanrı tanımıyla çeliştiğinden ateizm için Tanrı'nın olmadığına dair bir kanıttır.	
c) Panteizm ve teizm Tanrı'nın evrene içkin bir varlık olduğu fikrinde uzlaşmışlardır.	
ç) Kozmolojik argüman, mantıksal olarak ezeli bir nedenler zincirinin olamayacağı üzerine kurulmuştur.	
d) Deizm, Tanrı'nın evreni mükemmel bir şekilde yarattığını savunduğu için teleolojik argümanla uyumludur.	
e) Ontolojik argüman, Tanrı'nın varlığını ve evrenin başlangıcını kanıtlamak için gözlemlerden yararlanmıştır.	
f) Deist görüş, Tanrı'nın insanların dualarına cevap verdiğini ve mucizeler gerçekleştirdiğini kabul eder.	

2. Evrenin sonlu olup olmadığı problemi Tanrı'nın varlığı tartışmasıyla nasıl bir ilişki içindedir? Gerekçelendirerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. Tanrı'nın varlığına inanan bir kişi, insanın ölümden sonra da varlığını sürdüreceğini savunurken aşağıdaki varsayımlardan hangisini temel alır?

A) Evrenin bir başlangıcının olmasını

B) İnsanın karmaşık bir tasarımının bulunmasını

C) Tanrı'nın evreni yaratıp işleyişine karışmamasını

D) Kötülüğün varlığının Tanrı'nın varlığıyla çelişmesini

E) İnsanın ruh ve bedenden oluşan iki ayrı öze sahip olmasını

4. Öğrencilerin sunumlarından hareketle Tanrı'nın varlığını kanıtlayan veya çürüten argümanların tutarlılığını değerlendiren kısa bir metin yazınız.

.....

.....

.....

.....

5. İnsanların farklı inançlara sahip olmasının altında yatan nedenler neler olabilir? Bu farklılıklara saygı duymak neden önemlidir? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

YARGILAR	D/Y
a) Teist görüş, gezegenlerin yörüngelerinin rastlantısal olmadığını söyleyerek teleolojik argümanı destekler.	D
b) Kötülük argümanı, teizmdeki Tanrı tanımıyla çeliştiğinden ateizm için Tanrı'nın olmadığına dair bir kanıttır.	D
c) Panteizm ve teizm Tanrı'nın evrene içkin bir varlık olduğu fikrinde uzlaşmışlardır.	Y
ç) Kozmolojik argüman, mantıksal olarak ezeli bir nedenler zincirinin olamayacağı üzerine kurulmuştur.	D
d) Deizm, Tanrı'nın evreni mükemmel bir şekilde yarattığını savunduğu için teleolojik argümanla uyumludur.	D
e) Ontolojik argüman, Tanrı'nın varlığını ve evrenin başlangıcını kanıtlamak için gözlemlerden yararlanmıştır.	Y
f) Deist görüş, Tanrı'nın insanların dualarına cevap verdiğini ve mucizeler gerçekleştirdiğini kabul eder.	Y

Soru 2

Evrenin sonlu olup olmadığı problemi, Tanrı'nın varlığı tartışmasıyla doğrudan ilişkilidir. Özellikle kozmolojik argüman, bu ilişkiyi açık bir şekilde ortaya koyar. Kozmolojik argüman, her şeyin bir nedeni olduğunu ve bu nedenler zincirinin sonsuza kadar gidemeyeceğini savunur. Bu zinciri başlatan bir "ilk neden"in olması gerektiğini öne sürer. Eğer evrenin bir başlangıcı varsa bu başlangıcın bir nedeni olması gerekir. Bu ilk neden Tanrı olarak tanımlanır. Bu nedenle, evrenin bir başlangıcı olduğu fikri Tanrı'nın varlığına yönelik kozmolojik argümanı destekler.

Soru 3

A) Evrenin bir başlangıcının olmasını: Bu varsayım, kozmolojik argümanı destekler. Evrenin bir başlangıcının olduğu fikri, bu başlangıcı sağlayan bir ilk nedenin (Tanrı) olması gerektiği sonucuna götürür. Bu varsayım doğrudan ölümden sonraki yaşama değil Tanrı'nın varlığına işaret eder.

B) İnsanın karmaşık bir tasarımının bulunmasını: Bu, teleolojik argümanın temelidir. İnsanın gözleri, beyni ve diğer organlarının karmaşık yapısı, bu karmaşık yapıyı bilinçli olarak tasarlayan bir varlığa işaret eder. Bu varsayım da ölümden sonraki yaşamla değil Tanrı'nın varlığıyla ilgilidir.

C) Tanrı'nın evreni yaratıp işleyişine karışmamasını: Bu, deizm görüşünün temelidir. Deizmde Tanrı'nın evreni yarattıktan sonra kendi hâline bıraktığı düşünülür. Bu görüş, Tanrı'nın dualara cevap vermesi veya mucizeler gibi müdahaleleri kabul etmediği için ölümden sonraki yaşam inancına temel oluşturmaz.

D) Kötülüğün varlığının Tanrı'nın varlığıyla çelişmesini: Bu, kötülük problemidir ve genellikle ateistlerin Tanrı'nın varlığına karşı kullandığı bir argümandır. Bu varsayım da ölümden sonraki yaşamla değil Tanrı'nın varlığıyla ilgili bir tartışmadır.

E) İnsanın ruh ve bedenden oluşan iki ayrı öze sahip olmasını: Bu, insanın sadece fiziksel bedenden ibaret olmadığını, ölümsüz bir ruha sahip olduğunu ifade eder. Bu varsayım, bedenin ölmesi durumunda ruhun varlığını sürdüreceği inancını doğrudan destekler ve ölümden sonraki yaşam düşüncesinin temelini oluşturur. **Bu nedenle sorunun doğru cevabı E seçeneğidir.**

Soru 4

Örnek Çözüm

Tanrı'nın varlığına dair argümanlar kesin bir kanıt sunmaktan çok, inanç için bir temel oluşturuyor.

Örneğin teleolojik ve kozmolojik argümanlarının "Bu kadar mükemmel bir düzen rastgele olamaz." veya "Her şeyin bir nedeni varsa 'ilk neden' de olmalı." gibi öne sürdüğü düşünceler oldukça mantıklı geliyor ama yine de insan "İlk nedeni kim yarattı?" gibi sorularla çelişkiye düşebiliyor.

Ontolojik argüman daha farklı, çünkü o Tanrı'yı tanımlayarak "mükemmel varlık" olduğu için var olması gerektiğini söylüyor. Bence zihinde bir şeyin mükemmel olması, onun gerçekte var olduğu anlamına gelmeyebilir.

Kötülük argümanı ise güçlü bir soru soruyor: "Eğer Tanrı hem iyi hem de güçlüyse, neden dünyada kötülük ve acı var?" Bu soruyu teistler, özgür irade ve akıl gibi kavramlarla yanıtlamaya çalışıyorlar ama yine de bu durum insanı düşündürüyor.

Kısacası, sunumlardan anladığım kadarıyla, bu argümanların hiçbiri Tanrı'nın varlığı veya yokluğu hakkında kesin bir kanıt sunmuyor. Hepsi inancımızı sorgulamak ve temellendirmek için kullanılan araçlar.

Soru 5

İnsanların farklı inançlara sahip olmasının temelinde kültürel çevre, bireysel deneyimler ve felsefi arayışlar yatar. Doğduğumuz aile ve içinde yaşadığımız toplumun inançları bizi şekillendirir. Yaşadığımız olaylar inancımızı etkiler. Aynı zamanda, evrenin anlamı üzerine düşünmek ve mantıksal sorgulamalar yapmak da farklı inanç sistemlerine yönelmemize neden olabilir.

Bu farklı inançlara saygı duymak, barış ve huzur içinde bir arada yaşamak için çok kritik bir öneme sahiptir. Saygı, hoşgörüyü ve empatiyi besleyerek ön yargıların önüne geçebilir ve çatışmaları engelleyebilir. İnanç özgürlüğü, temel bir insan hakkıdır. Bu hakka saygı duymak, demokratik ve adil bir toplumun vazgeçilmez parçasıdır. Bu nedenle, farklı inançlara saygı duymak, toplumsal düzenin devamlılığı için hayati bir gerekliliktir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Din Felsefesinin Temel Problemleri

- Tanrı'nın varlığına ilişkin görüşler
- Tanrı'nın varlığına yönelik kanıtlamalar
- Evrenin sonluluğu ve sonsuzluğu problemi
- Ruhun ölümsüzlüğü problemi

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler

Tanrı'nın varlığı din felsefesinin ilk ve temel problemidir. Diğer problemlere verilecek cevaplar bu probleme verilen cevaba göre şekillenmektedir.

- **Teizm (Tanrıcılık):** Evrendeki her şeyi yaratan Tanrı'dır. Tanrı her şeyin varlık nedenidir. Tanrı sonsuz kudret sahibidir. Teizmin, Monoteizm (Tek Tanrıcılık) ve Politeizm (Çok Tanrıcılık) olmak üzere iki türü vardır.

- **Deizm (Yaradancılık):** Evreni yaratan Tanrı'dır. Ancak Tanrı evrene müdahale etmez. Evren, Tanrı'nın başlangıçta koyduğu değişmez doğal yasalara göre işler. Bu nedenle mucizeler, vahiyler veya ilahi müdahaleler kabul edilmez.

- **Panteizm (Tüm Tanrıcılık):** Tanrı ile evren bir ve aynıdır. Tanrı, evrenin dışında ve ondan ayrı, aşkın bir varlık değildir; aksine evrenin kendisidir ve evrende var olan her şey Tanrı'nın bir yansımasıdır. Tanrı, evrendeki düzen ve bütünlüğün kendisidir.

- **Ateizm (Tanrıtanımazlık):** Evreni ve içindekilerini yaratan bir Tanrı yoktur. Evrendeki her şey doğal nedenlerin bir sonucudur. Evren, doğaüstü bir gücün iradesiyle değil tamamen doğal nedenler, fizik yasaları ve rastlantısal süreçler sonucunda oluşmuştur.

Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlamalar

- **Teleolojik Argüman:** Evrenin düzenli, uyumlu ve amaçlı bir yapıya sahip olması; bunu yaratacak akıl ve güç sahibi bir Tanrı'nın var olmasını gerektirir. Evrendeki karmaşık sistemler (gezegenlerin yörüngeleri, canlıların organlarının işleyişi, ekosistemlerin dengesi gibi) belirli bir amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. Bu sistemi kuran mutlak akıl sahibi bir mimarın varlığı zorunludur.

- **Kozmolojik Argüman:** Evrendeki her şey kendinden önceki bir nedenin sonucudur. Bu nedenler zinciri geriye doğru takip edildiğinde, sonsuza kadar geriye gitmek mantıksal olarak mümkün değildir. Bir noktada "ilk neden"e ulaşmak gerekir. Bu "ilk neden", kendisinden önce başka bir nedene ihtiyaç duymayan ve varlığı zorunlu olan bir yaratıcıdır. Bu yaratıcı, tüm nedenler zincirini başlatan Tanrı'dır.

- **Ontolojik Argüman:** Tanrı'nın varlığını yalnızca akıl yoluyla ve kavramsal analizle kanıtlamayı amaçlar. Tanrı, kendinden daha mükemmeli düşünülemeyen varlıktır. Mükemmellik kavramı gereği, böyle bir varlığın yalnızca zihinde bir düşünce olarak bulunması yetersizdir çünkü gerçekte var olmak yalnızca zihinde var olmaktan daha mükemmeldir. Dolayısıyla Tanrı, tanımı gereği var olmak zorundadır.

- **Kötülük Argümanı:** Dünyada var olan kötülükler her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve tamamen iyi olan bir Tanrı'nın varlığıyla çelişir. Eğer Tanrı gerçekten her şeye gücü yeten ise kötülüğü engelleyebilir; tamamen iyi ise kötülüğü engellemek ister, her şeyi biliyorsa kötülüğün var olduğunu da bilir. Buna rağmen dünyada kötülüklerin bulunması, böyle bir Tanrı'nın var olmadığı sonucunu doğurur.

Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu Problemi

1) Evren sonludur.

Kindi: Evrenin tüm varlıkları sürekli bir oluş ve değişim hâlindedir. Değişim, ancak zaman içinde meydana gelebilir. Bu nedenle değişimin varlığı, zamanın varlığını kanıtlar. Zaman ise, başlangıcı ve sonu olan bir süreci ifade eder. Dolayısıyla evren, belirli bir başlangıçta varlığa gelmiş ve bu başlangıç, onu yaratma gücüne sahip olan Tanrı'nın fiiliyle gerçekleşmiştir.

2) Evren sonsuzdur.

Aristoteles: Evren ezelîdir, yani bir başlangıcı yoktur. Hareket ve zaman evrenle birlikte sonsuzdur. Çünkü Tanrı ilk neden olarak her zaman etkindir. Madde ve form ezelîdir, bunlar yoktan var edilemez ve yok edilemez. Dolayısıyla oluş, her zaman var olan bir şeyin başka bir şeye dönüşmesiyle gerçekleşir.

Ruhun Ölümsüzlüğü Problemi

İnsan ruhunun beden öldükten sonra varlığını sürdürüp sürdürmediği ve sürdürüyorsa bunun nasıl mümkün olduğu konusunu ele alır. Bu konuda filozoflar farklı görüşler ileri sürmüştür.

1) Ruh ölümsüzdür.

İbni Sina: Ruh, maddeden bağımsız, bölünemez ve basit bir cevherdir, bu yüzden yok olmaz. Bir insanın duyuları devre dışı bırakılsa bile kendi benliğinin farkında olur. Bu ruhun bedenden bağımsız bir varlık olduğunu gösterir. Bu nedenle ölüm, ruhun yok olması değil bedenden ayrılarak varlığını sürdürmesidir.

2) Ruh ölümlüdür.

Thomas Hobbes: Ruh, bedenin maddi yapısına bağlıdır ve onun işleyişinden kaynaklanır. Ruh, bedenin canlılığını ve düşünce süreçlerini sağlayan fiziksel bir olgudur. Bu nedenle ruh, bedenle birlikte doğar ve beden ölünce yok olur.

Felsefi bir metin nasıl incelenir?

Felsefi bir metin; kavram, problem, iddia (tez), karşı iddia (antitez), gerekçe, çürütme ve sonuç gibi pek çok bileşenden oluşur. Felsefi bir metni anlamak için metni oluşturan bileşenlerin doğru bir şekilde incelenmesi gerekir. Felsefi bir metni incelerken izlenecek adımlar şunlardır:

- Metni dikkatlice okumak
- Metinde yer alan felsefi kavramları bulmak
- Metnin yanıtlamaya çalıştığı felsefi problemi tespit etmek
- Metinde yer alan akıl yürütme ve argümanları bulmak
- Argümanların öncül ve sonuç önermelerini belirlemek
- Argümanların kendi içinde tutarlı olup olmadığına bakmak
- Metinde savunulan felsefi görüşü eleştirel bir bakışla değerlendirmek

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

BİLİM FELSEFESİNİN KONUSU VE TEMEL KAVRAMLARI

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında bilim felsefesinin konusu ve temel kavramları ile ilgili çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayabileceksiniz.

Bilimin amacı nedir?
Felsefenin bilime yaklaşımı nasıldır?
Bilimsel yöntem hangi aşamalardan oluşur?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. İnsanlığın, doğayı ve evreni anlamak için başvurduğu kaynaklardan biri de bilimdir.	
2. Bilim, mutlak ve değişmez doğrular ortaya koyar.	
3. Bilimsel yöntem, tek ve evrensel bir süreçtir, her bilim dalında aynı şekilde işler.	
4. Araştırma süreci; problem belirleme, hipotez kurma, gözlem, deney ve verileri yorumlama adımlarını içerir.	
5. Hipotez, sınanabilir önermelerden oluşur.	
6. Bilimsel bilgi, öznel gözlemlere dayanır ve kişiden kişiye değişebilir.	
7. Bilimsel kuramlar, çok sayıda kanıtla desteklenen açıklamalardır.	
8. Bilim toplumsal ve kültürel koşullardan bağımsızdır.	
9. Bilimsel bilgi, sürekli olarak test edilir ve gerektiğinde yenilenebilir.	
10. Bilimin temel hedeflerinden biri de insan yaşamını kolaylaştırmaktır.	

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

İFADELER	D/Y
1. İnsanlığın, doğayı ve evreni anlamak için başvurduğu kaynaklardan biri de bilimdir.	D
2. Bilim, mutlak ve değişmez doğrular ortaya koyar.	Y
3. Bilimsel yöntem, tek ve evrensel bir süreçtir, her bilim dalında aynı şekilde işler.	Y
4. Araştırma süreci; problem belirleme, hipotez kurma, gözlem, deney ve verileri yorumlama adımlarını içerir.	D
5. Hipotez, sınanabilir önermelerden oluşur.	D
6. Bilimsel bilgi, öznel gözlemlere dayanır ve kişiden kişiye değişebilir.	Y
7. Bilimsel kuramlar, çok sayıda kanıtla desteklenen açıklamalardır.	D
8. Bilim toplumsal ve kültürel koşullardan bağımsızdır.	Y
9. Bilimsel bilgi, sürekli olarak test edilir ve gerektiğinde yenilenebilir.	D
10. Bilimin temel hedeflerinden biri de insan yaşamını kolaylaştırmaktır.	D

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. "İnsanlığın, doğayı ve evreni anlamak için başvurduğu kaynaklardan biri de bilimdir." ifadesi doğrudur. İnsanlık tarih boyunca doğayı ve evreni anlamak için mitoloji, din, felsefe ve bilim gibi kaynaklara başvurmuştur. Bilim, deney ve gözleme dayalı nesnel yöntemleriyle diğer bilgi kaynaklarından ayrılır.

2. "Bilim, mutlak ve değişmez doğrular ortaya koyar." ifadesi yanlıştır. Bilimsel bilgi değişebilir; yeni kanıtlar, eski bilgileri geçersiz kılabilir. Bu nedenle bilim, mutlak doğrular ortaya koyma iddiası taşımaz.

3. "Bilimsel yöntem, tek ve evrensel bir süreçtir, her bilim dalında aynı şekilde işler." ifadesi yanlıştır. Temel mantık benzer olsa da uygulama şekli farklıdır. Örneğin tarih araştırmalarında deney yapılamaz, daha çok belge analizi yapılır.

4. "Araştırma süreci; problem belirleme, hipotez kurma, gözlem, deney ve verileri yorumlama adımlarını içerir." ifadesi doğrudur. Bu adımlar bilimsel yöntemin temel aşamalarıdır.

5. "Hipotez, sınanabilir önermelerden oluşur." ifadesi doğrudur. Hipotezler gözlemler sonucu test edilmek ve doğrulanmak üzere ortaya atılan varsayımlardır.

6. "Bilimsel bilgi, öznel gözlemlere dayanır ve kişiden kişiye değişebilir." ifadesi yanlıştır. Bilimsel bilgi nesnel ölçütlere dayanır, kişisel yorumlardan bağımsızdır.

7. "Bilimsel kuramlar, çok sayıda kanıtla desteklenen açıklamalardır." ifadesi doğrudur. Kuramlar, gözlem ve deneyle elde edilen kanıtlarla güçlendirilmiş açıklama modelleridir.

8. "Bilim toplumsal ve kültürel koşullardan bağımsızdır." ifadesi yanlıştır. Bilimsel araştırmaların konuları, toplumun ihtiyaçları ve değerleri tarafından şekillenebilir.

9. "Bilimsel bilgi, sürekli olarak test edilir ve gerektiğinde yenilenebilir." ifadesi doğrudur. Yeni veriler ortaya çıktıkça bilimsel bilgiler değişebilir. Bu, bilimin kendini yenileyen yapısının göstergesidir.

10. "Bilimin temel hedeflerinden biri de insan yaşamını kolaylaştırmaktır." ifadesi doğrudur. Bilimsel bilgi, teknolojik gelişmeler ve tıbbi ilerlemeler yoluyla insan yaşamını kolaylaştırmayı ve iyileştirmeyi hedefler.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Bilgi görselini dikkatlice okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Bilim ve Felsefe

"...Bu sonuçlar, insanların yararına mıdır? Yoksa bilim midir? diye sorduğunda, bilim faaliyetleri hakkında bir ahlâk muhasebesine girişmiş olur. Bütün bu hususlar, daha açık bir anlatışla, metodolojik, epistemolojik, metafizik ve etik (ahlâkî) mülâhazalar ile mütalâalar, felsefesinin geniş sahasına aittir... Burada felsefe ile bilim iç içedir.
Dünya henüz birlikli bütünlüklü bir görünüm sunarken düşünen ve araştıran kişiler, hangi alana ilişkin olursa olsun, bilgi edinme faaliyetlerini felsefenin geniş çerçevesi içerisinde yürütmüşlerdir. Tek tek bilimler, felsefenin değişik varlık alanlarına yönelmiş kollarıydı, disiplinleriydi. Oysa yüzyılımızda dağılıp parçalanan bir dünya tasavvuruna paralel olarak bilgi kurup geliştirme çabaları da sunî uzmanlık alanları hâlinde bölünüp saçılmıştır."

Teoman Duralı, *Felsefe-Bilim nedir?*

"Bilim olgusal sorularla, felsefe ise kavramsal sorularla ilgilenir. Birinde olgu toplamak, diğerinde mantıksal çözümlemeye gitmek zorunluluğu vardır... Felsefe bilgi üreten bir uğraş değildir, onu bir bilgi çeşidi saymak da yanlıştır. Felsefenin amacı bilgi sağlamak değil, başka yollardan sağlanan bilgileri eleştirmek, açıklığa kavuşturmaktır."

Cemal Yıldırım, *Bilim Felsefesi*

" Felsefe adı verilen çaba çeşidi, varlık şuurunun derinleşmesini, insanın gerek kendi varlığı, gerek âlemin varlığı hakkında duyduğu ilginin genişlemesini sağlar... İnsan denemesine konu olan olgular içinde, hatta deneme dünyası dışında, herhangi bir bakımdan felsefeye konu olmayan hiçbir obje mevcut değildir... Bu geniş programdan dolayı da, en genel anlamda felsefe yapmak, olup biten şeylerin bütününü kavramak için bir hayli zorlaşır. Çünkü bunu yapacak filozofun aritmetikçi, fizikçi, biyolog, psikolog, dil bilgini ve tarihçi olması; başlı başına her tek ilmin en son başarılarından ve en yeni buluşlarından haberli bulunması, sonra ayrıca bütün bunları sistemli bir şekilde ve tek bir bütünde kavrayabilecek yetki ve kabiliyete de sahip olması gerekir."

Kamuran Birand, *İlk Çağ Felsefesi Tarihi*

Sorular

1. Teoman Duralı'ya göre bilimsel faaliyetler ile felsefe hangi alanlarda iç içedir?

.....

.....

.....

2. Sizce bir hekimin ya da mühendisin sadece kendi uzmanlık alanına odaklanması yerine felsefi bir bakışa da sahip olması neden gereklidir? T. Duralı'nın "birlikli bütünlüklü görünüm" kavramından yola çıkarak değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

3. Cemal Yıldırım'ın bilim-felsefe ile ilgili yaptığı konu ayırımına göre aşağıdaki sorulardan hangilerinin bilimin hangilerinin felsefenin alanına girdiğini nedenleriyle yazınız.

a) İnsan vücudunun virüslere verdiği tepkinin sebepleri nelerdir?

.....

.....

b) İnsan hayatını korumak neden ahlaki bir ödevdir?

.....

.....

4. Kamuran Birand'a göre, tek tek bilimlerin buluşlarını felsefenin bütünleyici bakışıyla ele almamak insanın evreni ve varlığı anlama çabasını nasıl etkiler? Kısaca yazınız.

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Soru 1

Metodolojik, epistemolojik, metafizik ve etik alanlarında iç içedir. Bilimin insan yararına mı yoksa zararına mı olduğunu sorgularken bu iki alan birlikte çalışır.

Soru 2

Çünkü bir mühendis sadece yapacağı teknolojiye, doktor da sadece hastalığa odaklanırsa yaptığı işin insanlığa faydalı mı yoksa zararlı mı olacağını düşünemez. Felsefi bakış ve "bütünlüklü görünüm", onların sadece teknik bir iş yapmayıp insanı ve ahlakı da düşünerek hareket etmesini sağlar.

Soru 3

a) İnsan vücudunun virüslere verdiği tepkinin sebepleri nelerdir?

Bilimin alanına girer. Çünkü bu deneyle, gözlemle ve vücuttaki somut olgularla kanıtlanabilecek bir konudur.

b) İnsan hayatını korumak neden ahlaki bir ödevdir?

Felsefenin alanına girer. Çünkü laboratuvarda ölçülemez, ahlak ve ödev gibi kavramları akıl yürüterek tartışmamız gerekir.

Soru 4

Bilgilerimiz parça parça ve dağınık kalır. Fizik ya da biyoloji ayrı ayrı şeyler öğretir ama felsefe olmadan büyük resmi göremeyiz ve dünyadaki yerimizi tam olarak anlayamayız.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Görseli inceleyiniz, metni dikkatlice okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

İbnülheysem-Karanlık Oda Deneyi

Antik dönemden beri kabul gören "Gözden çıkan ışınlar nesnelere çarparak görmeyi sağlar." anlayışını sorgulayan İbnülheysem, bir gün odanın pencere kanadındaki delikten içeri giren ışığın duvara yansıdığını fark eder. Duvarda Güneş'in tutulma sırasındaki yarım görünüşüne benzer bir şekil oluşmuştur. Bu gözlemi üzerine İbnülheysem, karanlık bir odaya yalnızca küçük bir delikten ışık girmesini sağladığı deneyler yapar.

Bu deneylerin tamamında ışığın doğrusal olarak yayıldığını, ışık hüzmelerinin küçük bir delikten geçerken baş aşağı bir görüntü oluşturduğunu ve delik ne kadar küçük olursa görüntünün o kadar net olduğunu keşfeder. İbnülheysem, bu deneyi ile görüntünün nesnelerden göze gelen ışınlar sayesinde oluştuğunu da kanıtlar.

Sorular

1. İbnülheysem'in üzerine çalıştığı "ışık", "görme" ve "güneş tutulması" gibi ifadelerin ortak özelliği nedir? Buna göre bilimin konusu hakkında ne söylenebilir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. İbnülheysem, kabul gören eski görüşün doğruluğunu test ederken nasıl bir yol izlemiştir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. İbnülheysem'in nesneler ile duvara yansıyan görüntüler arasındaki ilişkiyi kurarak ulaşmaya çalıştığı temel hedef nedir? Yazınız.

.....

.....

.....

4. Bir araştırmacının "Işık nasıl yayılır?" sorusu ile "Deney bize kesin bilgi verir mi?" sorusu arasındaki fark nedir? Yazınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 2

Bilim Felsefesinin Temel Kavramları

Metni okuyunuz. Aşağıda verilen kavramları not defterindeki tanımlarla doğru şekilde eşleştirerek ilgili boşluklara yazınız.

Kavramlar: Hipotez, Kuram, Gözlem, Yasa, Bilimsel Yöntem, Deney, Bilim, Paradigma

Seda, bilim felsefesi sınavı için son kez notlarını gözden geçiriyordu. Ancak masasının üzerindeki notları öyle bir karışmıştı ki hangi tanımın hangi kavrama ait olduğunu bulamıyordu. "Eyvah!" dedi kendi kendine. "Bu tanım acaba hipoteze mi aitti yoksa kurama mı? Hepsini birbirine karıştırdım!" Paniklemeye başlamıştı ki aklına siz geldiniz. En iyisi arkadaşlarımdan yardım istemek, diye düşündü.

Seda, onu bu zor durumdan kurtarmak ve yazılıdan yüksek not almasını sağlamak için not defterindeki kavram ve tanımları doğru bir şekilde eşleştirmenizi bekliyor.

1. Bir olgunun nasıl işlediğini genel olarak açıklayan, kanıtlarla desteklenmiş geniş kapsamlı önermeler bütünüdür. (.....)

2. Henüz kanıtlanmamış, sınanabilir nitelikteki geçici açıklamadır. (.....)

3. Bir problemi çözmek ve bilimsel bilgi elde etmek amacıyla aşamalı adımların uygulandığı sistematik süreçtir. (.....)

4. Bir olguyu dikkatli bir şekilde izleyerek yapılan bilgi toplama sürecidir. (.....)

5. Bir düşünceyi test etmek için kontrollü koşullarda yapılan sistematik işlemdir. (.....)

6. Genellikle matematiksel formüllerle ifade edilen ve belirli koşullar altında her zaman geçerli olan açıklamalardır. (.....)

7. Bilim insanlarının veya bireylerin olayları algılama, anlama ve yorumlama biçimini belirleyen çerçevedir. (.....)

Etkinlik 3

Kelime Avı

Aşağıda yer alan tanımlara karşılık gelen kelimeler kelime avı etkinliğinde gizlenmiştir. Tanımları okuyarak doğru kelimeyi tahmin ediniz ve bu kelimeyi bulup kalemle işaretleyiniz. (Kelimeler soldan sağa, yukarıdan aşağıya veya çapraz şekilde yerleştirilmiş olabilir.)

Kelime Avı

E	E	K	K	U	R	A	M	E	T	A	İ	Y	B
H	İ	P	O	T	E	Z	R	A	M	S	H	İ	İ
O	R	M	O	U	T	R	I	M	E	N	L	Y	L
N	C	E	G	N	I	F	C	F	M	İ	D	Y	İ
S	A	P	R	O	O	I	E	G	M	U	T	A	M
T	P	I	A	M	J	S	I	F	T	I	E	D	S
A	M	H	İ	R	O	T	E	M	G	R	N	R	E
N	D	E	N	E	A	L	N	L	Ö	C	T	A	L
T	P	N	K	D	S	D	I	E	Z	Y	U	D	Y
B	K	M	O	E	S	G	İ	M	L	A	R	I	Ö
I	İ	G	F	N	Y	S	E	G	E	S	E	U	N
L	N	E	E	T	R	C	U	N	M	A	İ	S	T
D	S	Y	A	D	E	N	E	Y	S	A	A	M	E
İ	F	I	A	P	P	R	O	B	B	İ	L	İ	M

1. Bilimi ve bilimsel bilgiyi konu alan felsefi disiplin
2. Doğruluğu test edilmek üzere ortaya atılan varsayım
3. Olgusal dünyanın gözlem ve deneyle sınanabilir nitelikteki bilgilerini ortaya çıkarma etkinliği
4. Tekrarlanan gözlemlere veya deneylere dayanan, olgular arasındaki sebep sonuç ilişkisini açıklayan genel ifade
5. Bir olgunun doğrulanmış deney ve gözlemlere dayandırılarak açıklanması
6. Olaylar arasındaki sebep sonuç ilişkilerini belirlemeyi veya bir varsayımı kanıtlamayı amaçlayan araştırma yöntemi
7. Bir varlık, olay ya da durumun araştırma amacına uygun bir biçimde izlenmesi
8. Bilim insanının kanıtlanmış bilgi elde etmek için izlediği yol
9. Bir dönemin düşünsel altyapısını, egemen bakış açısını belirleyen kuramsal çerçeve

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Soru 1

Bu ifadelerin ortak özelliği; fiziksel, somut, duyularla algılanabilir ve gözlemlenebilir olmalarıdır. Buradan hareketle bilimin konusunun fiziksel, somut varlıklar ve doğa olayları olduğu söylenebilir.

Soru 2

Otorite kabul edilen görüşü doğrudan benimsemek yerine şüpheyle yaklaşmış; önce doğal bir olayı gözlemlemiş, ardından kontrollü bir ortam tasarlayarak ışığın delikten geçişini deney yaparak ışığın delikten geçişini sistematik deneylerle test etmiştir. İbnülheysem bilimsel bir yöntem izlemiştir.

Soru 3

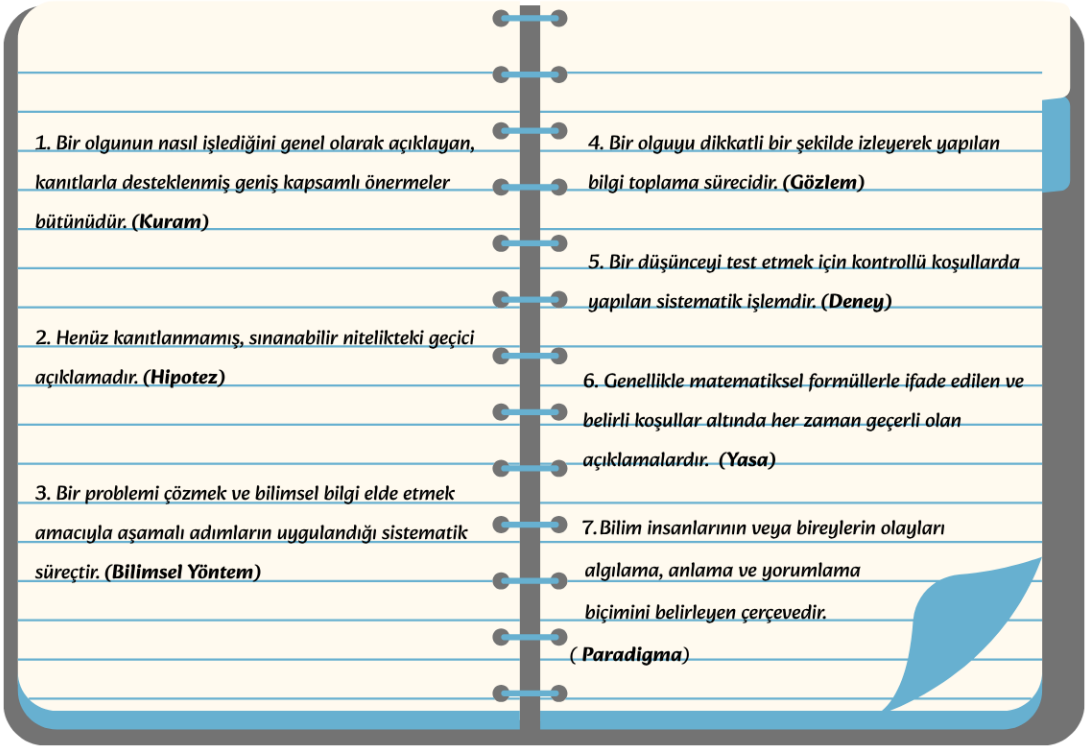
Olayları sadece tarif etmekle kalmayıp görme eyleminin neden ve nasıl gerçekleştiğini açıklamak, ışığın yayılma kuralını genel bir yasaya bağlamak ve olgular arasındaki nedensellik bağını kanıtlamaktır.

Soru 4

"Işık nasıl yayılır?" sorusu doğrudan fiziksel doğayı ve somut bir olguyu inceleyen bilimin (fiziğin) sorusudur. "Deney bize kesin bilgi verir mi?" sorusu ise bilginin niteliğini, sınırlarını ve bilimsel yöntemin güvenilirliğini eleştiren bilim felsefesinin sorusudur.

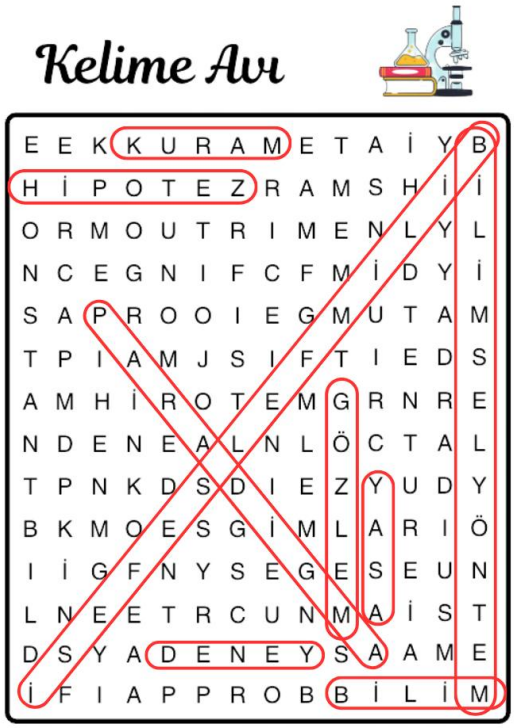
ETKİNLİK 2

Bilim Felsefesinin Temel Kavramları

Açıklama: Bilim kavramının tanımı not defterinde verilmediği için kavram dışarıda kalmıştır.

ETKİNLİK 3
Kelime Avı

1. Bilim felsefesi
2. Hipotez
3. Bilim
4. Yasa
5. Kuram
6. Deney
7. Gözlem
8. Bilimsel yöntem
9. Paradigma

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metni inceleyerek soruları cevaplayınız.

Priestley'in Keşfi

Öğretmen: Günaydın çocuklar! Bugün, bilim tarihinin en önemli keşiflerinden birini birlikte inceleyeceğiz. Bu keşfi sağlayan Priestley'in meşhur "mum ve hava" deneyiydi. Priestley, yaptığı bir çalışmada fanusun içindeki mumun kısa bir sürede söndüğünü gözlemledi. Normalde daha uzun yanan mum neden kısa sürede sönmüştü? Başta mumun fanusun içindeki havayı kirlettiğini ve bunun sonucunda da mumun söndüğünü düşündü. Sonra "Bu durumu nasıl önleyebilirim?" diye düşünmeye başladı. Sonra bir hipotez ortaya koydu: Kirlenen havayı bitkiler temizleyebilirdi. Priestley, bu hipotezi test etmek için bir deney tasarladı. Bir cam fanusun içine yanan bir mum koydu ve yanına nane bitkisi yerleştirdi. Bir süre gözlemlediğinde mumun bitkinin olmadığı zamana göre daha uzun yandığını tespit etti. Bu deney, Priestley'in hipotezini destekliyordu. Priestley, bu deneyi defalarca tekrarladı ve her seferinde aynı sonuca ulaştı. Elde ettiği sonuçlara dayanarak bitkilerin, yanma sonucunda bozulan havayı yenilediği yönünde bir kuram geliştirdi.

Emre: Öğretmenim, Priestley'in bu kuramı bize nasıl bir fayda sağladı?

Öğretmen: Güzel soru Emre. Priestley'den sonra Lavoisier ve diğer bilim insanlarının da çalışmalarıyla, yenilenen bu havanın "oksijen" olduğu ortaya çıktı. Bu çalışma daha sonraları keşfedilecek olan fotosentez ve oksijen döngüsü gibi kavramların anlaşılmasına da büyük katkı sağladı.

Zehra: Peki öğretmenim eğer deneyde bitkiye rağmen mum hemen sönseydi ne olurdu? Deney başarısız mı olurdu?

Öğretmen: Bu çok güzel ve önemli bir soru Zehra. Bilimde hiçbir deneye "başarısız" gözüyle bakamayız. Eğer mum hemen sönseydi, bu deney yine de bilim için çok kıymetli bir sonuç olurdu. Çünkü o zaman bitkilerin yanma sonucu kirlenen havayı tek başına temizleyemediğini anlardık.

Bu, Priestley'in hipotezinin yanlış olduğunu gösterir ve onu yeni bir hipotez oluşturmaya, farklı bir yol denemeye yönlendirirdi. Bilim, bazen "yanlış" sonuçlar üzerinden de ilerler. Bir hipotezin yanlış olduğunu görmek, bize o konuda neyin doğru olmadığını öğretir. Bu da tıpkı bir harita gibi, araştırmacının gitmemesi gereken yolları gösterir. Bu sayede bilim insanları, zaman kaybetmeden doğru yola odaklanabilirler. Bir deneyin sonucu beklentimizi karşılamasa bile o sonuç bize yeni bir bilgi ve yön sağlar. Bu nedenle bilimde önemli olan sonuçtur, deneyin "başarılı" ya da "başarısız" olması değil.

Tülay: Öğretmenim ortaya çıkan bilimsel bilgiler her zaman doğru mudur? Yanıltıcı sonuçlar hiç ortaya çıkmamış mıdır?

Öğretmen: Bu da çok isabetli bir soru. Çok güzel bir noktaya değindin. Bilimdeki bilgiler mutlak ve değişmez doğrular değildir. Tarihte, bugün yanlış olduğunu bildiğimiz birçok bilimsel bilgi olmuştur. Çünkü bazen gözlemlerimiz eksik olabilir, bazen kullandığımız araçlar yeterli olmayabilir. Bu yüzden bilimde sorgulama asla bitmez. Bilim, durağan bir bilgi bütünü değil sürekli kendini yenileyen bir süreçtir.

Sorular

1. Metinde sözü edilen araştırma neden bilimsel bir etkinliktir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

2. Metne göre Priestley'i bitkiler ve hava üzerine araştırma yapmaya yönelten temel neden nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

3. Priestley sonuca ulaşmak için ne tür bir yöntem kullanmıştır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

4. Metinden hareketle bilimin konusu ve amacı hakkında aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Bilim, hipotezlerin test edilmesiyle ilerler.

B) Bilimde önemli olan doğru ve başarılı sonuçlardır.

C) Bilim, doğa olaylarının temelindeki nedenleri anlamayı amaçlar.

D) Bilimsel bilgi, yeni gözlemler ve deneylerle değişebilir ve güncellenebilir.

E) Bilimsel çalışmalar, elde edilen verilerin sürekli olarak sorgulanmasını gerektirir.

5. Metindeki deneyi ve öğrencilerin sorularını bilim felsefesinin konusu açısından değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

6. Metinde geçen bilim felsefesi kavramları nelerdir? Bu kavramların tanımlarını kendi cümlelerinizle yazınız.

Kavram	Tanımı
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Metindeki araştırma, bilimsel bir etkinliktir. Çünkü problemin belirlenmesinden deney sonuçlarının elde edilmesine kadar etkinlik sistemli ve düzenli bir şekilde ilerlemiştir. Bu sistemli süreç, bilimsel etkinliğin temelini oluşturur.

Soru 2

Bir bilimsel araştırmayı başlatan temel unsurlar toplumsal ya da bireysel ihtiyaçlar ve merak duygusudur. Priestley'i bu araştırmaya yönelten temel neden de kapalı bir fanus içindeki mumun neden kısa sürede söndüğünü ve havanın nasıl kirlendiğini merak etmesidir.

Soru 3

Priestley, sonuca ulaşmak için daha çok fen bilimlerinde kullanılan ve laboratuvar ortamında gerçekleşen bir yöntem kullanmıştır. Bu yöntem, problemin belirlenmesi, gözlem, hipotez oluşturma, deney ve problemin çözümüne ulaşılan kuram aşamasından oluşmaktadır.

Soru 4

A) Bilim, hipotezlerin test edilmesiyle ilerler: Bu yargıya ulaşılabilir. Öğretmen, Zehra'ya verdiği cevapta, "Eğer mum hemen sönseydi... bu, Priestley'in hipotezinin yanlış olduğunu gösterir ve onu yeni bir hipotez oluşturmaya... yönlendirirdi." diyerek yanlışlanan hipotezlerin bile bilime yön verdiğini ve onu ilerlettiğini açıklamıştır.

B) Bilimde önemli olan doğru ve başarılı sonuçlardır: Bu yargıya ulaşılamaz. Metinde, bu durumun aksine öğretmen, "Bilimde önemli olan sonuçtur, 'başarı' ya da 'başarısızlık' değil." diyerek, beklentiyi karşılamayan sonuçların bile bilimin ilerlemesi için değerli olduğunu vurgulamıştır. **Bu nedenle doğru cevap B seçeneği olacaktır.**

C) Bilim, doğa olaylarının temelindeki nedenleri anlamayı amaçlar: Bu yargıya ulaşılabilir. Metin, Priestley'in "Normalde daha uzun yanan mum neden kısa sürede sönmüştü?" sorusuna yanıt arayarak, yanma gibi bir doğa olayının ardındaki nedeni anlamaya çalıştığını anlatır. Bu, bilimin temel amacını yansıtır.

D) Bilimsel bilgi, yeni gözlemler ve deneylerle değişebilir ve güncellenebilir: Bu yargıya ulaşılabilir. Öğretmen, "Bilim, durağan bir bilgi bütünü değil sürekli kendini yenileyen bir süreçtir." ifadesiyle bilimsel bilginin dinamik yapısına işaret etmiştir. Ayrıca Lavoisier gibi sonraki bilim insanlarının keşiflerinin, Priestley'in kuramını geliştirdiğini belirtilmesi bu yargıyı desteklemektedir.

E) Bilimsel çalışmalar, elde edilen verilerin sürekli olarak sorgulanmasını gerektirir: Bu yargıya ulaşılabilir. Öğretmen, "Bilimde sorgulama asla bitmez." diyerek, bilimsel bilginin mutlak olmadığını ve sürekli eleştirel bir yaklaşımla sınanması gerektiğini vurgulamıştır.

Soru 5

Metindeki deney, bilim felsefesinin temel konularından biri olan bilimsel yöntem ile ilgilidir. Öğrencilerin soruları da bilimin doğasına yöneliktir. Emre'nin sorusu bilimin insana ve topluma sağladığı faydalar açısından önemlidir. Zehra'nın sorusu bilimin nasıl ilerlediği ve bilimsel bilginin nasıl ortaya çıktığını gösterir. Tülay'ın sorusu ise bilimsel bilginin kesin ve mutlak olmadığını, değişebilir bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu açıdan metindeki deney ve sorular, bilim felsefesinin temel konularını yansıtmaktadır.

Soru 6

Kavram	**Tanımı**
Gözlem:	Bir olayı veya durumu dikkatlice inceleyerek bilgi toplama işidir.
Hipotez:	Gözlemlenen bir durum için ortaya atılan, henüz kanıtlanmamış bir tahmindir.
Deney:	Bir hipotezin doğru olup olmadığını test etmek için yapılan kontrollü çalışmadır.
Kuram:	Birçok deney ve gözlemle desteklenmiş, bir konuyu açıklayan genel bir bilgidir.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

Bilim Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Bilim: İnsanın doğayı anlama ve açıklama çabasının oluşturduğu sistematik bir bilgi edinme sürecidir.

Bilim felsefesi felsefenin alt disiplinlerinden biridir. Bilimsel alanda yaşanan devrim niteliğindeki gelişmeler ve buna bağlı olarak bilimin insan hayatında yol açtığı büyük değişimlerle birlikte bu disiplin ortaya çıkmıştır.

Bilim Felsefesinin Konusu

Bilimin ne olduğunu, doğasını, yapısını ve işleyişini ele alır. Bilimin temel kavramlarını, yöntemini ve değerini irdeler.

Bilim Felsefesinin Temel Kavramları

Gözlem: Bir nesnenin, olayın veya bir gerçeğin, niteliklerinin bilinmesi amacıyla doğal veya sistematik olarak incelenmesidir.

Hipotez (Varsayım): Bazı olguları açıklama özelliği taşıyan, doğruluğu henüz sınanmamış olan önermedir.

Kuram (Teori): Bir olguyu veya olaylar dizisini açıklayan, hipotezlerin test edilip onaylanmasıyla oluşturulan, geniş kapsamlı ve sistematik önermeler bütünüdür.

Paradigma: Bir dönemin düşünsel altyapısını ve egemen bakış açısını belirleyen kuramsal çerçevedir.

Yasa: Doğadaki belirli olayların tutarlı ve sürekli olarak gözlemlenen açıklamasıdır. Bilimsel yasa, genellikle matematiksel formüllerle ifade edilir ve belirli koşullar altında her zaman geçerlidir.

Deney: Bir hipotezi veya kuramı sınamak amacıyla yapılan, olaylar arasındaki sebep-sonuç ilişkilerini belirlemeyi amaçlayan uygulamalardır.

Bilimsel yöntem: Bilim insanlarının, bilimin konusuna giren olguları açıklayabilmek ve bilimsel bilgi elde etmek amacıyla izledikleri yoldur.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

BİLİM FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

BAŞLARKEN

Bu bölümde yer alan etkinlikler, bireysel öğrenme yolculuğunuzda size rehberlik etmek ve öğrenme sürecinizi desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı yürütürken "Hazırlanıyorum", "İlişkilendiriyorum", "Uygulayarak Öğreniyorum", "Değerlendiriyorum", "Yansıtıcı Yazı" ve "Öğrendiklerim" etkinliklerini sırası ile takip etmeniz ve etkinliklerin sonunda yer alan geri bildirimleri inceleyerek bölümleri tamamlamanız beklenmektedir.

Bu çalışma kartında bilim felsefesinin temel problemleri ile ilgili çıkarımlarda bulunup filozofların aşağıdaki sorulara verdikleri yanıtları öğreneceksiniz

Bilim nedir?
Bilimde yöntem neden önemlidir?
Bilim olan ve bilim olmayan bilgi alanları birbirinden nasıl ayrılır?

HAZIRLANIYORUM

Bu bölümde, işleyeceğimiz konuyla ilgili ön bilgilerinizi hatırlamanızı ve konuya hazırlıklı hâle gelmenizi amaçlıyoruz.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

İFADELER	D/Y
1. Bilimsel bilginin özelliklerinden biri de nesnel olmasıdır.	
2. Bilimsel bilginin güvenilirliği tekrarlanabilir olmasına bağlıdır.	
3. Bilim, insanlar tarafından tartışmasız olarak doğru kabul edilir.	
4. Metafizik unsurlar bilimin inceleme konularından biridir.	
5. Bilginin bilimsel olabilmesi yöntemli bir biçimde elde edilmesine bağlıdır.	
6. Bilimin temel işlevi insan hayatını konforlu hâle getirmesidir.	
7. Bilim, sadece doğa olaylarını değil sosyal ve kültürel olayları da inceler.	

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

İFADELER	D/Y
1. Bilimsel bilginin özelliklerinden biri de nesnel olmasıdır.	D
2. Bilimsel bilginin güvenilirliği tekrarlanabilir olmasına bağlıdır.	D
3. Bilim, insanlar tarafından tartışmasız olarak doğru kabul edilir.	Y
4. Metafizik unsurlar bilimin inceleme konularından biridir.	Y
5. Bilginin bilimsel olabilmesi yöntemli bir biçimde elde edilmesine bağlıdır.	D
6. Bilimin temel işlevi insan hayatını konforlu hâle getirmesidir.	Y
7. Bilim, sadece doğa olaylarını değil sosyal ve kültürel olayları da inceler.	D

İfadelerin doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili açıklamaları aşağıda yer alan "Açıklamalar**" bölümünden kontrol ediniz.**

Açıklamalar

1. "Bilimsel bilginin özelliklerinden biri de nesnel olmasıdır." ifadesi doğrudur. Bilimsel bilgi, kişisel görüşlerden bağımsız, gözlem ve deneyle elde edilen nesnel verilere dayanır.

2. "Bilimsel bilginin güvenilirliği tekrarlanabilir olmasına bağlıdır." ifadesi doğrudur. Bir deney veya gözlem farklı zamanlarda ve farklı kişilerce tekrarlandığında aynı sonucu veriyorsa güvenilir kabul edilir.

3. "Bilim, insanlar tarafından tartışmasız olarak doğru kabul edilir." ifadesi yanlıştır. Bilimin sonuçları sürekli sorgulanır ve eleştirilir; yeni bulgularla zamanla değişebilir.

4. "Metafizik unsurlar bilimin inceleme konularından biridir." ifadesi yanlıştır. Bilim, gözlemlenebilir ve deneyle sınanabilir olguları inceler. Metafizik unsurlar gözlenemez, bu yüzden bilimin konusu olamaz.

5. "Bilginin bilimsel olabilmesi yöntemli bir biçimde elde edilmesine bağlıdır." ifadesi doğrudur. Bilimsel bilgi, sistematik bir yönteme (gözlem, deney, ölçüm, analiz) dayalı olarak elde edilir.

6. "Bilimin temel işlevi insan hayatını konforlu hâle getirmesidir." ifadesi yanlıştır. Bilim pratik bir faydadan bağımsız olarak evreni anlama ve merak duygusunu tatmin etme arayışıdır.

7. "Bilim, sadece doğa olaylarını değil sosyal ve kültürel olayları da inceler." ifadesi doğrudur. Bilim, doğa bilimleri kadar sosyal bilimleri de kapsar. Toplum, kültür ve insan davranışları da bilimin inceleme konusudur.

İLİŞKİLENDİRİYORUM

Bu bölümde, öğrendiğiniz bilgileri günlük hayatla ve farklı derslerde öğrendiğiniz kavramlarla ilişkilendirmenizi istiyoruz.

Aşağıdaki görsel ve metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Bilim, dünyayı anlamamıza, sorunlara çözüm bulmamıza ve hayatı daha yaşanabilir kılmamıza yardımcı olur. Bilimin insanların yaşam konforunu artırdığı bir gerçektir. Ancak insanlık tarihinde, bilimin yıkıcı sonuçlar doğuracak bir güç olarak kullanılabileceğini gösteren örnekler de vardır.

Bilim, sadece teknolojik gelişmelerin değil doğru düşünmenin, sorgulamanın ve bilgeliğin de temelinde yer almalıdır. İşte o zaman bilim hem doğa hem de insan yaşamı için daha anlamlı bir yol gösterici olabilir. Immanuel Kant'ın da dediği gibi "…. bilgelik yolu, eğer güvence altına alınacaksa ve yürünmez ya da yanıltıcı olmayacaksa, biz insanlar için kaçınılmazcasına bilimden geçmelidir; ama onun hedefe ulaştırdığı konusunda, ancak bilim tamamlandıktan sonra emin olunabilir."

Sorular

1. Görseldeki şehir manzaralarının oluşmasında bilimin rolü nedir? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Sizce gelecekte şehirlerin hangi yöne evrilmesi daha olasıdır? Bilim bu süreci nasıl etkiler? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

3. Bilimin olumlu ya da olumsuz bir şekilde kullanımına tarihsel süreçten birer örnek yazınız.

.....

.....

.....

4. I. Kant'ın sözüne katılıyor musunuz? Bilimin her zaman bilgeliğe giden güvenilir bir yol olduğunu söyleyebilir miyiz? Gerekçelerinizle yazınız.

Katılıyorum çünkü:

.....

.....

.....

Katılmıyorum çünkü:

.....

.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Şehir manzaralarının oluşmasında bilimin hangi amaçla kullanıldığının etkisi büyüktür. Bilim, doğru şekilde kullanıldığında çevre sorunlarını çözebilir, yaşam kalitesini artırabilir ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilir. Bence sol taraftaki şehirde bilim; temiz enerji, yeşil mimari, teknoloji ve çevre dostu ulaşım gibi alanlarda kullanılmıştır. Sağ taraftaki şehirde ise bilimsel gelişmeler ya yeterince uygulanmamış ya da sadece ekonomik kazanç odaklı, çevreye zarar verecek şekilde kullanılmıştır. Bilimin yönü insanın elindedir. Bilim, doğru amaçlarla ve etik değerlerle birleştiğinde insanlık için büyük bir ilerleme aracı olabilir.

Soru 2

Örnek Çözüm

-Şehirlerin sürdürülebilirlik, akıllı teknolojiler ve doğayla bütünleşme yönünde evrileceğini düşünüyorum. İklim değişikliği ve çevre sorunları gibi mevcut problemler insanları daha yaşanabilir ve çevreci çözümler bulmaya itebilir. Bilim, yenilenebilir enerji, biyoteknoloji ve yeşil mimari gibi alanlarda ilerlemeler kaydederek bu dönüşümü mümkün kılabilir. Etik ve sosyal bilimler de bu süreçte canlı merkezli, adil ve eşitlikçi politikaların oluşturulmasına rehberlik edebilir.

-Şehirlerin kirlilik, sosyal eşitsizlik ve teknolojiye aşırı bağımlılıkla şekilleneceğini düşünüyorum. Kısa süreli ekonomik kazançların ahlaki ve çevresel değerlerden daha önemli görülmesi ve bilimsel gelişmelerin sadece bazı grupların yararına kullanılması gibi etkenler bu durumu ortaya çıkarabilir. Bilim, yapay zekâ ve otomasyon gibi alanlarda ilerleyerek işsizliğin artmasına ve sosyal sınıflar arasında uçurumlara neden olabilir. Biyoteknoloji, insan genetiği üzerinde etik olmayan müdahalelere yol açabilir. Bilim, insanlığın kontrolünden çıkarak yıkıcı bir güç hâline gelebilir.

Soru 3

Örnek Çözüm

-A. Fleming, H. Florey ve E. Chain'in penisilinle ilgili yaptıkları çalışmaların enfeksiyonların tedavisinde devrim yaratarak milyonlarca insanın hayatını kurtarması bilimin insan yaşamındaki değerinin en net örneklerinden biridir. Günümüzde eskiye oranla daha az insan bakterilerin sebep olduğu hastalıklardan yaşamını kaybetmektedir.

-İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılan atom bombası, bilimin yıkıcı şekilde nasıl kullanılabileceğinin örneklerinden biridir.

Soru 4

Örnek Çözüm

Katılıyorum çünkü

Kant'ın söylediği gibi bilgelik yolunun güvenilir olabilmesi için bilimsel düşünceye ihtiyaç vardır. Bilim, insanlara sorgulama, eleştirme ve akıl yürütme becerileri kazandırır. Bu sayede insanlar sadece bilgi sahibi olmaz, aynı zamanda daha doğru ve bilinçli kararlar verebilir. Bilim, gerçekleri ortaya koyarak bizi yanıltıcı inançlardan veya ön yargılardan uzaklaştırır.

Katılmıyorum çünkü

Bilim her zaman bilgelik getirmeyebilir. Bilimsel bilgi, kötü niyetle kullanıldığında insanlığa zarar verebilir. Örneğin, savaş teknolojileri de bilimin ürünüdür. Bilgelik sadece bilgiyle değil aynı zamanda değerlerle ve vicdanla da ilgilidir. Bu nedenle sadece bilimle değil etik ve insani değerlerle birlikte hareket edilmelidir.

UYGULAYARAK ÖĞRENİYORUM

Bu bölümde bilgilerinizi etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirmenizi, öğrenmeyi kalıcı hâle getirmenizi amaçlıyoruz.

Etkinlik 1

Bilim Olan/Bilim Olmayan

Aşağıdaki metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Bilim, doğayı, insanı ve evreni anlamaya yönelik sistemli bir çabadır. Bilimi diğer bilgi türlerinden ayıran en önemli özellik, kullandığı yöntemdir. Bilimsel bilgiye ulaşılırken yalnızca merak yetmez; sistemli bir yöntem de gerekir. Bu nedenle bilim, "Bilimsel bilgiye nasıl ulaşılır?" sorusuna cevap ararken yöntem sorunuyla karşı karşıya kalır.

Bir bilginin bilimsel olabilmesi için gözleme ve deneye dayanması, tekrar edilebilir ve sınanabilir olması, nesnel olması ve mantıksal tutarlılık taşıması gerekir. Bu niteliklere sahip olmayan ya da kısmen sahip olan bazı bilgiler, bilimsel bir görünüme sahip olsa bile bilim olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla yöntem bilim olan ve bilim olmayanı birbirinden ayıran temel unsurdur.

Yöntem, bilginin güvenilirliğini sağlar. Eğer yöntem doğru işlerse, bilgi geçerli kabul edilir. Bilim tarihinde farklı dönemlerde farklı yöntemler öne çıkmıştır. Örneğin Antik Yunan'da akıl yürütme ve mantık ön plandayken, Orta Çağ'da otoriteye dayalı bilgi anlayışı hâkim olmuştur. Yeni Çağ'da ise gözlem ve deney temelli yöntemler gelişmiş, bu sayede modern bilimsel yöntem şekillenmiştir. Bu süreçte felsefe de bilimin yöntemini tartışarak önemli katkılar sağlamış, bilginin ne olduğu, nasıl elde edileceği ve hangi ölçütlerle güvenilir kabul edileceği sorularıyla bu arayışlara yön vermiştir.

Sorular

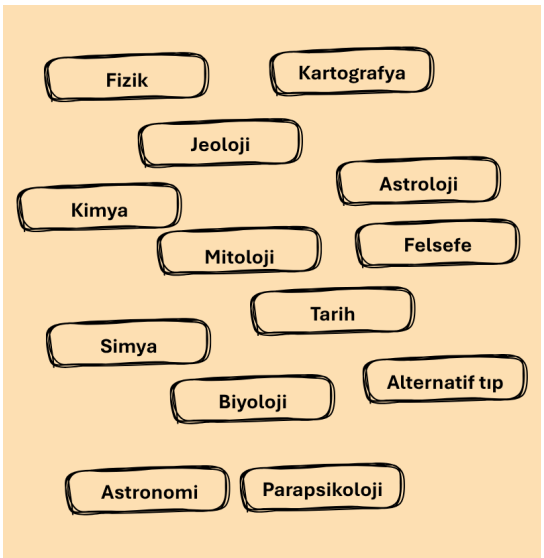
1. Bilimde yöntem neden önemlidir? Farklı bilim dalları aynı yöntemi kullanabilir mi? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

2. Aşağıdaki görselde verilen bilgi alanlarını inceleyiniz. Bu alanları bilim olan ve bilim olmayan şeklinde sınıflandırarak tabloda uygun boşluklara yazınız.

Bilim olmayan	Bilim olmayan

3. Bilim olan ve bilim olmayan sınıflandırmasını yaparken neleri ölçüt olarak aldınız? Yazınız.

.....

.....

.....

4. Sınıflandırmakta zorlandığınız bilgi alanları hangileridir? Gerekçenizle birlikte yazınız.

.....

.....

5. Aşağıda verilen argümanlardan bilim olan ve bilim olmayan argümanları (X) ile işaretleyiniz.

Argümanlar	Bilim olan	Bilim olmayan
Antibiyotikler bakterilerin üremesini engeller.		
Sanat insan ruhunu güzelleştirir.		
Bitkiler fotosentez sırasında karbondioksit alıp oksijen üretir.		
Aslan burcunda doğan insanlar lider ruhludur.		
Depremler yer kabuğundaki fay hatlarının hareketi sonucu oluşur.		
Aşılar, bağışıklık sistemini güçlendirerek hastalıklardan korur.		

Etkinlik 2

Bilime Farklı Yaklaşımlar

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

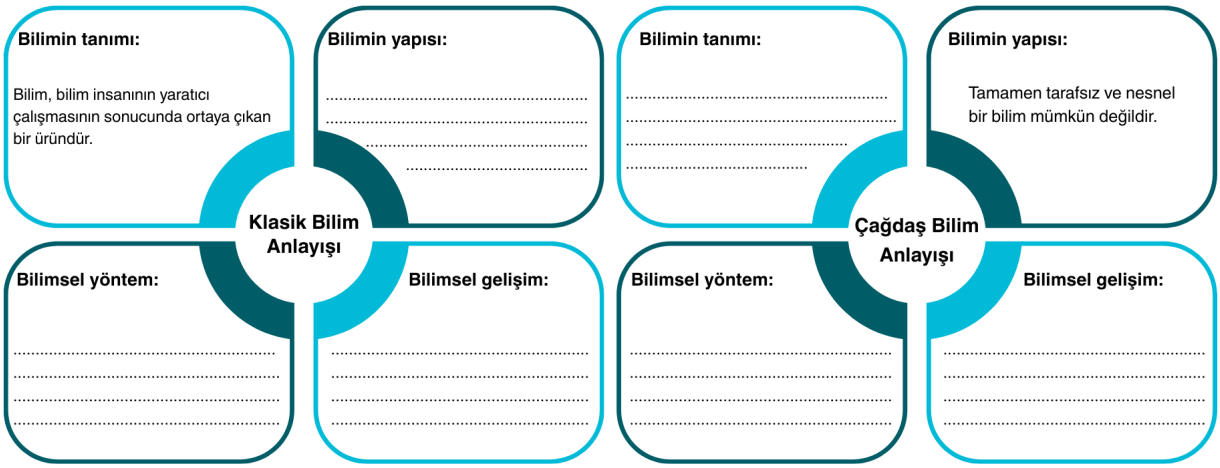
Bilime Farklı Yaklaşımlar

Bilim felsefesinde bilimin ne olduğu sorusuna cevap veren iki farklı yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlardan ilki klasik bilim anlayışıdır. Aydınlanma düşüncesi ve pozitivizmin etkisiyle biçimlenmiş bu bilim anlayışı; bilimi ve bilimsel kuramları, bilim insanının yaratıcı çalışmasının sonucunda ortaya çıkan bir ürün olarak görür. Buna göre bilimi anlamanın yolu, ürün olarak ortaya konmuş bu bilgiler yığınını incelemektir. Bilim, bilim dışı faktörler ile açıklanamaz. Klasik bilim anlayışı, bütün bilimler için tek bir yöntemin geçerli olduğunu ifade eder. Bu yöntemin aşamaları; gözlem, hipotez, mantıksal analiz, deney, kuram ve yasadır. Bilimsel yöntem sayesinde tarihte sürekli yeni keşifler olur ve bu ilerleme bir doğrusallık, birikimsellik içerir.

Klasik yaklaşıma bir eleştiri olarak 20. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan çağdaş bilim anlayışı ise bilimi, bilim insanlarının faaliyetlerini içeren bir "süreç/etkinlik" olarak ele alır. Bu anlayışa göre bilim, içinde bulunduğu dönemin değerlerinden, inançlarından ve toplumsal koşullarından bağımsız değildir. Dolayısıyla yalnızca kendi iç mantığıyla değil toplumsal kurumlar ve pratikler göz önünde bulundurularak anlaşılabilir. Çağdaş yaklaşıma göre bilim tarihinde kopmalar, kırılmalar ve devrim niteliğindeki paradigma değişimleri yaşanır. Bu nedenle doğrusal ve kesintisiz bir ilerlemeden söz edilemez. Ayrıca bilim ile her şeyi bilmek de mümkün değildir. Bilim insanlara nasıl yaşamaları gerektiği ile ilgili reçete sunmaz.

Sorular

1. Aşağıdaki modelde verilen boşluklara bilim anlayışına uygun ifadeleri yazınız.

2. Aşağıdaki yapılandırılmış gridde numaralandırılmış kutucuklarda bilime farklı yaklaşımlar ile ilgili bazı ifadeler verilmiştir. Bu kutucuklara ait sorular ise tablonun altında yer almaktadır. Sizden kutucuklardaki numaraları kullanarak soruları cevaplamanız beklenmektedir. (Aynı kutucuğu birden fazla sorunun cevabı olarak kullanabilirsiniz.)

1 Bilim, kesinlik derecesi ve sağladığı fayda ile diğer bilgi türlerinden daha üstündür.	2 Bilimin amacı, doğayı, evreni ve varlığı anlamaktır.	3 Bilim siyasal ilişkilerden, uluslararası güç ve rekabet ilişkilerinden, ekonomiden bağımsız bir faaliyet değildir.
4 Bilim, sistematik ve tutarlı bilgiler bütünüdür.	5 Bilim, diğerleri gibi insanın ihtiyaç duyduğu bilgi türlerinden biridir.	6 Metafizik konular her zaman insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olmuştur ve olmaya devam edecektir.
7 Aynı yöntemi kullanarak doğa bilimleri doğanın yasalarını, sosyal bilimler bireye ve topluma yön veren yasaları keşfeder.	8 Bilim, diğer toplumsal kurumlardan ve faaliyetlerden soyutlanarak sadece kendi iç işleyişi ile açıklanamaz.	9 Yeni keşiflerin mevcut bilgiyi geliştirmesi, bilimde sürekli bir ilerlemeyi mümkün kılar.

Numaralandırılmış ifadelerden hangisi/hangileri;

a) Klasik ve çağdaş bilim anlayışının ortak özellikleridir?

.....

b) Klasik bilim anlayışına ait özelliklerdir?

.....

c) Çağdaş bilim anlayışına ait özelliklerdir?

.....

Etkinlik 3

Bilimsel Yöntem Aşamaları

Aşağıda "Louis Pasteur'ün Mikrop Teorisi**" araştırmasına ait karışık metin parçaları yer almaktadır. Metin parçalarını, bilimsel yöntemin aşamalarına göre sıralayınız. Bu sıralamanın numarasını ve her bir parçanın ait olduğu "**Gözlem, Hipotez, Deney, Problem, Yasa, Kuram**" aşamalarını tablodaki boşluğa yazınız.**

....	19. yüzyılın ortalarında tıp ve biyoloji alanında yaygın olan görüş, "Kendiliğinden Oluşum" teorisiydi. Bu görüşe göre canlı organizmalar (özellikle mikroorganizmalar) cansız maddelerde kendiliğinden ortaya çıkabiliyordu. Bu düşünce, etin çürümesi, sütün ekşimesi ya da besinlerin küflenmesi gibi olayların doğrudan maddelerin kendi yapısından kaynaklandığı şeklinde yorumlanıyordu. Louis Pasteur, bu görüşü sorgulayarak mikroorganizmaların gerçekten kendiliğinden mi ortaya çıktığını yoksa çevreden mi geldiğini anlamaya çalıştı.
....	Canlıların yalnızca başka canlılardan meydana geldiğini gösteren bu bulgular (Biyogenez Yasası), modern mikrobiyoloji ile birlikte asepsi (mikropların hiç bulaşmaması) ve antisepsi (bulaşmış mikropların yok edilmesi) uygulamalarının temelini oluşturdu.
....	Pasteur, açıkta bırakılan et, süt veya diğer besinlerin kısa sürede bozulduğunu; buna karşılık kapalı kaplarda saklananların çok daha uzun süre dayanabildiğini fark etti.
....	Pasteur, özel bir düzenek hazırladı. İçinde besin bulunan cam şişelerin boyun kısmını uzun, kıvrımlı ve "S" biçiminde tasarladı. Bu "kuğu boynu" şekli, havanın içeri girmesine izin veriyor fakat toz ve mikroorganizmaların şişe içine ulaşmasını engelliyordu. Şişelerin içindeki besin kaynatılarak içlerindeki tüm canlılar öldürüldü ve tamamen steril bir ortam oluşturuldu. Gözlemler, kuğu boynu kırılmamış şişelerde aylarca hiçbir bozulma olmadığını gösterdi. Buna karşılık boyun kısmı kırılarak hava ile temas eden şişelerde kısa sürede mikrobiyal üreme başladı. Pasteur, aynı yöntemi farklı besin türleri ve farklı ortamlarda defalarca uyguladı ve her seferinde benzer sonuçlar elde etti.
....	Bu gözlem Pasteur'e besinlerin bozulmasına neden olan mikroorganizmaların, havadaki sporlar aracılığıyla dışarıdan geleceğini; steril bir ortamda kendiliğinden oluşmayacağını düşündürdü.
....	Yapılan çalışmalar, mikroorganizmaların, kendiliğinden oluşmadığını; dışarıdan, çevre aracılığıyla geldiğini ve bozulma, mayalanma ve birçok hastalığın mikroorganizmaların faaliyetlerinden kaynaklandığını ortaya koydu.

Etkinlik 4

Filozof Görüşleri

Aşağıdaki bilgi görselinden hareketle soruları cevaplayınız.

Sorular

1. R. Carnap'a göre bir önermenin bilimsel sayılabilmesinin koşulu nedir? "Evren belli bir amaca göre tasarlanmıştır." ifadesini R. Carnap'ın bilimsellik ölçütüne göre değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

2. K. Popper'a göre bir teori, bir örnekle bile çürütülebilir. Buna göre "Tüm metaller ısıtıldığında genleşir." önermesi bilimsel midir? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

3. Kuhn'a göre bilimsel gelişmenin kesintili bir şekilde ilerlemesinin nedeni nedir? Tarihsel süreçten bir örnek vererek yazınız.

.....

.....

.....

4. Filozofların bilim anlayışlarının güçlü ve zayıf (eleştirilen) yönlerini tablodaki boşluklara kısaca yazınız.

	Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
Rudolf Carnap	.....	.....
Karl Popper	.....	.....
Thomas Kuhn	.....	.....

Etkinlik 5

T. S. Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*

Metinden hareketle 1, 2, 3, 4 ve 5. soruları cevaplayınız.

Bir paradigmanın ya da paradigma adayının olmadığı yerde, belli bir bilimin gelişmesi ile uzaktan yakından ilintisi olabilecek bütün etkenlerin göreli önemlerini ayırt etme olanağı yoktur. Bunun sonucu olarak ilk aşamalardaki olgu biriktirme işlemi daha sonraki bilimsel gelişmede görülenden çok daha fazla şansa bırakılmış bir etkinliktir. Üstelik az çok gizli kalmış bilgilerin belli bir amaçla aranması için ortada herhangi bir neden yoksa başlangıç aşamasındaki olgu toplama işleminin doğal olarak hazırda duran veri zenginliğiyle sınırlı kalacağı görülür.

Bu şekilde toplanan olgu birikintisinin arasında, sadece basit gözlem ve deneylere cevap verecek türde olgular ve bir de tıp, takvimcilik ya da madencilik gibi yerleşik becerilere saklı kalmış olup da yeniden ortaya çıkarılan veriler bulunabilir. Zaten, teknolojinin yeni bilimlerin ortaya çıkmasında her zaman hayati bir rol oynamış olmasının nedeni de zanaat türü becerilerin rastgele bulunamayacak, aksine kolayca erişilebilen ender olgu kaynaklarından biri oluşudur.

T. S. Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*

Sorular

1. Metinde geçen bilim felsefesiyle ilgili kavramları yazınız.

.....

.....

.....

2. Metinde ele alınan bilim felsefesiyle ilgili problemi yazınız.

.....

.....

.....

3. Metinde yer alan yargılardan bir tanesini yazınız.

.....

.....

.....

4. Metinde yer alan argümanı ve bu argümanın dayandığı akıl yürütmeyi yazınız.

Argüman: .....

.....

Akıl Yürütme:.....

I. Öncül: .....

.....

II. Öncül: .....

.....

III. Öncül: .....

.....

Sonuç: .....

.....

5. Metinde savunulan argümana katılıyor musunuz? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

ETKİNLİK GERİ BİLDİRİMLERİ

Bu geri bildirimler sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

ETKİNLİK 1

Bilim Olan/Bilim Olmayan

Soru 1

Bilimde yöntem, bilgiyi geçerli ve güvenilir kılan en temel unsurdur. Eğer yöntem doğru işlemezse elde edilen bilgi geçerli ve güvenilir olmaz. Dolayısıyla bilgi, bilimsel olarak kabul edilmez. Farklı bilim dalları, sistem olarak birbirine benzer; hepsi gözlem, mantıksal tutarlılık ve kanıta dayalı olmayı esas alır. Ancak her alanın araştırma konusu farklı olduğundan, kullandıkları yöntemlerde de çeşitlilik ortaya çıkar. Örneğin; fizik ve kimya deneysel yöntemlerle çalışırken, tarih belgeler ve kanıtlar üzerinde inceleme yapar. Bu durum, bilimin ortak bir çerçeveye sahip olduğunu ama yöntemsel açıdan farklı yollar izleyebildiğini gösterir.

Soru 2

Bilim olan	Bilim olmayan
Fizik	Felsefe
Kimya	Simya
Biyoloji	Parapsikoloji
Tarih	Mitoloji
Kartografya	Alternatif tıp
Jeoloji	Astroloji
Astronomi	

Soru 3

Örnek Çözüm

Bilgi alanlarının bilimsel olup olmadığını ayırırken gözleme ve deneye dayanıp dayanmadıklarına baktım. Eğer doğruluğu test edilebilen ve herkesin aynı sonucu elde edebileceği bir bilgi ise onu bilim olan olarak yazdım. İnanca, kişisel görüşe ya da değer yargısına dayanan bilgileri içeren alanları bilim olmayan olarak sınıflandırdım.

Soru 4

Örnek Çözüm

-Ben özellikle tarih konusunda biraz zorlandım. Çünkü tarih gözleme ve deneye dayanmıyor. Ama geçmişteki olayları belgelere ve kanıtlara dayanarak incelemesi, bilimsel yöntem kullanması nedeniyle bilim olarak seçtim.

-Benim için alternatif tıp zordu. Çünkü bazı yöntemleri bilimsel gibi görünüyor, hatta bazı insanlar faydalı olduğunu söylüyor. Ama bilimsel geçerliliği kanıtlanmadığı ve herkes için aynı sonucu vermediği için bilim olmayan olarak seçtim.

-Simyada zorlandım. Çünkü kimyanın öncüsü gibi görünüyor. Hatta simyanın altın elde etme çalışmaları ile ilgili olduğunu öğrenmiştim ve bu bana bilimsel gelmişti. Ama yöntemleri sistematik ve sınanabilir olmadığı için bilim olmayan olarak seçtim.

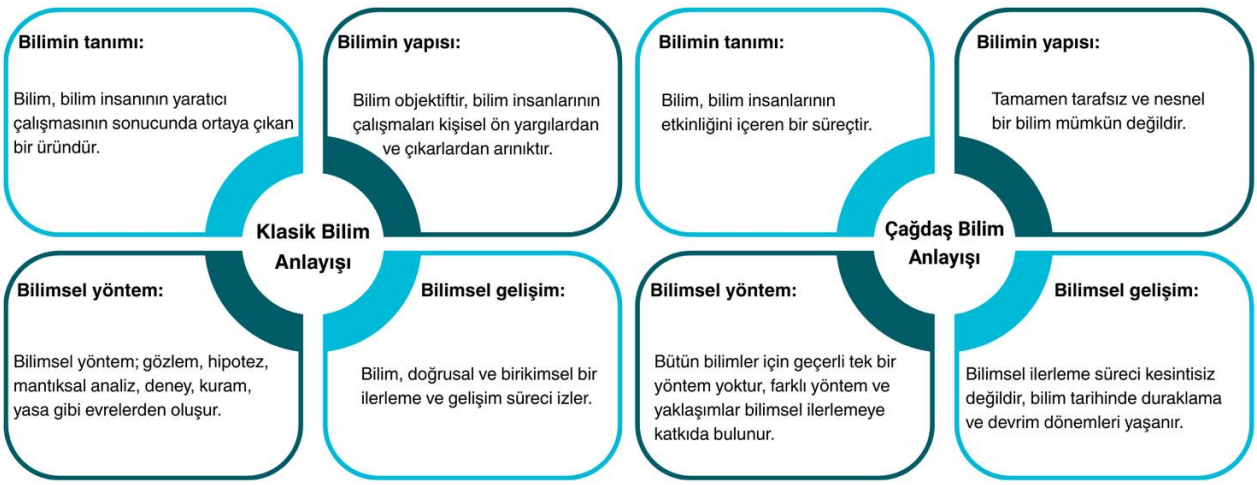
Soru 5

Argümanlar	Bilim olan	Bilim olmayan
Antibiyotikler bakterilerin üremesini engeller.	X	
Sanat insan ruhunu güzelleştirir.		X
Bitkiler fotosentez sırasında karbondioksit alıp oksijen üretir.	X	
Aslan burcunda doğan insanlar lider ruhludur.		X
Depremler yer kabuğundaki fay hatlarının hareketi sonucu oluşur.	X	
Aşılar, bağışıklık sistemini güçlendirerek hastalıklardan korur.	X	

ETKİNLİK 2

Bilime Farklı Yaklaşımlar

Soru 1

Soru 2

a) Numaralandırılmış ifadelerden hangisi/hangileri klasik ve çağdaş bilim anlayışının ortak özellikleridir?

2 ve 4

b) Numaralandırılmış ifadelerden hangisi/hangileri klasik bilim anlayışına ait özelliklerdir?

1, 2, 4, 7 ve 9

c) Numaralandırılmış ifadelerden hangisi/hangileri çağdaş bilim anlayışına ait özelliklerdir?

2, 3, 4, 5, 6 ve 8

ETKİNLİK 3

Bilimsel Yöntem Basamakları

1 Problem	19. yüzyılın ortalarında tıp ve biyoloji alanında yaygın olan görüş, "Kendiliğinden Oluşum" teorisiydi. Bu görüşe göre canlı organizmalar (özellikle mikroorganizmalar) cansız maddelerde kendiliğinden ortaya çıkabiliyordu. Bu düşünce, etin çürümesi, sütün ekşimesi ya da besinlerin küflenmesi gibi olayların doğrudan maddelerin kendi yapısından kaynaklandığı şeklinde yorumlanıyordu. Louis Pasteur, bu görüşü sorgulayarak mikroorganizmaların gerçekten kendiliğinden mi ortaya çıktığını yoksa çevreden mi geldiğini anlamaya çalıştı.
6 Yasa	Canlıların yalnızca başka canlılardan meydana geldiğini gösteren bu bulgular (Biyogenez Yasası), modern mikrobiyoloji ile birlikte asepsi (mikropların hiç bulaşmaması) ve antisepsi (bulaşmış mikropların yok edilmesi) uygulamalarının temelini oluşturdu.
2 Gözlem	Pasteur, açıkta bırakılan et, süt veya diğer besinlerin kısa sürede bozulduğunu; buna karşılık kapalı kaplarda saklananların çok daha uzun süre dayanabildiğini fark etti.
4 Deney	Pasteur, özel bir düzenek hazırladı. İçinde besin bulunan cam şişelerin boyun kısmını uzun, kıvrımlı ve "S" biçiminde tasarladı. Bu "kuğu boynu" şekli, havanın içeri girmesine izin veriyor fakat toz ve mikroorganizmaların şişe içine ulaşmasını engelliyordu. Şişelerin içindeki besin kaynatılarak içlerindeki tüm canlılar öldürüldü ve tamamen steril bir ortam oluşturuldu. Gözlemler, kuğu boynu kırılmamış şişelerde aylarca hiçbir bozulma olmadığını gösterdi. Buna karşılık boyun kısmı kırılarak hava ile temas eden şişelerde kısa sürede mikrobiyal üreme başladı. Pasteur, aynı yöntemi farklı besin türleri ve farklı ortamlarda defalarca uyguladı ve her seferinde benzer sonuçlar elde etti.
3 Hipotez	Bu gözlem Pasteur'e besinlerin bozulmasına neden olan mikroorganizmaların, havadaki sporlar aracılığıyla dışarıdan geleceğini; steril bir ortamda kendiliğinden oluşmayacağını düşündürdü.
5 Kuram	Yapılan çalışmalar, mikroorganizmaların, kendiliğinden oluşmadığını; dışarıdan, çevre aracılığıyla geldiğini ve bozulma, mayalanma ve birçok hastalığın mikroorganizmaların faaliyetlerinden kaynaklandığını ortaya koydu.

ETKİNLİK 4

Filozof Görüşleri

Soru 1

R. Carnap'a göre bir önermenin bilimsel olması için öncelikle anlamlı olması ve doğrulanabilmesi gerekir. Anlamlı olmayan önermenin doğrulanması mümkün olmadığı için bu önermeler bilimsel olamaz. "Evren belli bir amaca göre tasarlanmıştır." önermesi gözlem ve deneyle doğrulanamaz çünkü evrenin bir amacının olup olmadığı kanıtlanamaz. Bu yüzden Carnap'a göre bu önerme bilimsel değil metafizik bir önermedir.

Soru 2

K. Popper'a göre bilimsel bir önermedir. Çünkü "Tüm metaller ısıtıldığında genleşir." ifadesi yanlışlanabilir. Yeni bir metal bulunur ve bu metal ısıtıldığında genleşmezse, bu önerme çürütülmüş olur.

Soru 3

T. Kuhn'a göre bilimsel gelişme doğrusal bir şekilde ilerlemez. Bilim insanları bir süre aynı paradigmayı kullanır ama zamanla bu paradigma bazı soruları cevaplayamaz hâle gelir. O zaman yeni bir paradigma ortaya çıkar ve bu büyük değişime bilimsel devrim denir. Örneğin Kopernik'in Güneş merkezli evren modeli, o zamana kadar kabul edilen Dünya merkezli anlayışı yıkmıştır. Bu, bilim tarihinde devrimsel bir değişimdir.

Soru 4

	Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
Rudolf Carnap	Bilimi hurafe ve metafizikten ayırıp somut, deneysel kanıtlara dayandırması	Her durumu tek tek gözlemlemek imkânsız olduğu için kesin doğrulamaya ulaşılamaması
Karl Popper	Bilimi dogmatikleşmekten koruması ve teorileri sürekli eleştiriye açık tutması	Teorilerin geliştirilmesine fırsat vermeden, tek bir istisnada teoriyi tamamen geçersiz sayması
Thomas Kuhn	Bilimin sadece formüllerden ibaret olmadığını, tarihsel ve insani boyutunu göstermesi	Bilimsel doğruları dönemsel inançlara/kabullere indirgeyerek bilimin nesnellik iddiasını zayıflatması

ETKİNLİK 5

T. S. Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*

Soru 1

Paradigma, bilim, gözlem ve deney

Soru 2

Bilimin yöntemi

Soru 3

Paradigmanın olmadığı yerde, bilimin gelişmesini sağlayacak etkenlerin önemini ayırt etme olanağı yoktur.

Soru 4

Argüman: Bilimsel bilgi gelişigüzel bir biçimde değil bir paradigma rehberliğinde toplanır ve anlam kazanır.

Akıl Yürütme:

I. Öncül: Bir paradigma ya da paradigma adayı bilimsel gelişmeyle doğrudan veya dolaylı ilişkili olabilecek unsurların önemini ayırt etmek için gereklidir.

II. Öncül: Paradigmanın yokluğunda yapılan olgu biriktirme işlemi sistemli bir bilimsel ilerleme sağlayamaz, yönsüz ve rastlantısal olur.

III. Öncül: Başlangıç aşamasındaki olgu toplama süreci ancak amaçlı bir yönelim yani paradigma olduğunda zengin ve anlamlı bir veri birikimine dönüşebilir.

Sonuç: O hâlde bilimsel bilgi gelişigüzel bir biçimde değil bir paradigma rehberliğinde toplandığında anlam kazanır.

Soru 5

-Katılıyorum. Bir paradigmanın olmadığı yerde bilimsel çalışmalarda elde edilen verilerin rastlantısal, dağınık ve şansa bağlı olarak ortaya çıkacağını düşünüyorum. Paradigma, yapılacak araştırmalarda harita işlevi görür. Bence bu harita yani bir bakış açısı olmadan bilimsel ilerleme çok yavaş ve verimsiz kalır.

-Katılmıyorum. Bilim insanları her zaman bir paradigmanın sınırları içinde çalışmak zorunda değildir. Çığır açan birçok fikir mevcut paradigmanın dışında, yaratıcı düşünce ve farklı bakış açılarıyla ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bilimi tek bir kalıba sokmak ve sadece teknoloji veya paradigmayla sınırlamak yanlış olur.

DEĞERLENDİRİYORUM

Bu bölümde öğrendiklerinizi gözden geçirmenizi, kendi öğrenme sürecinizi değerlendirmenizi ve eksiklerinizi fark etmenizi amaçlıyoruz.

Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

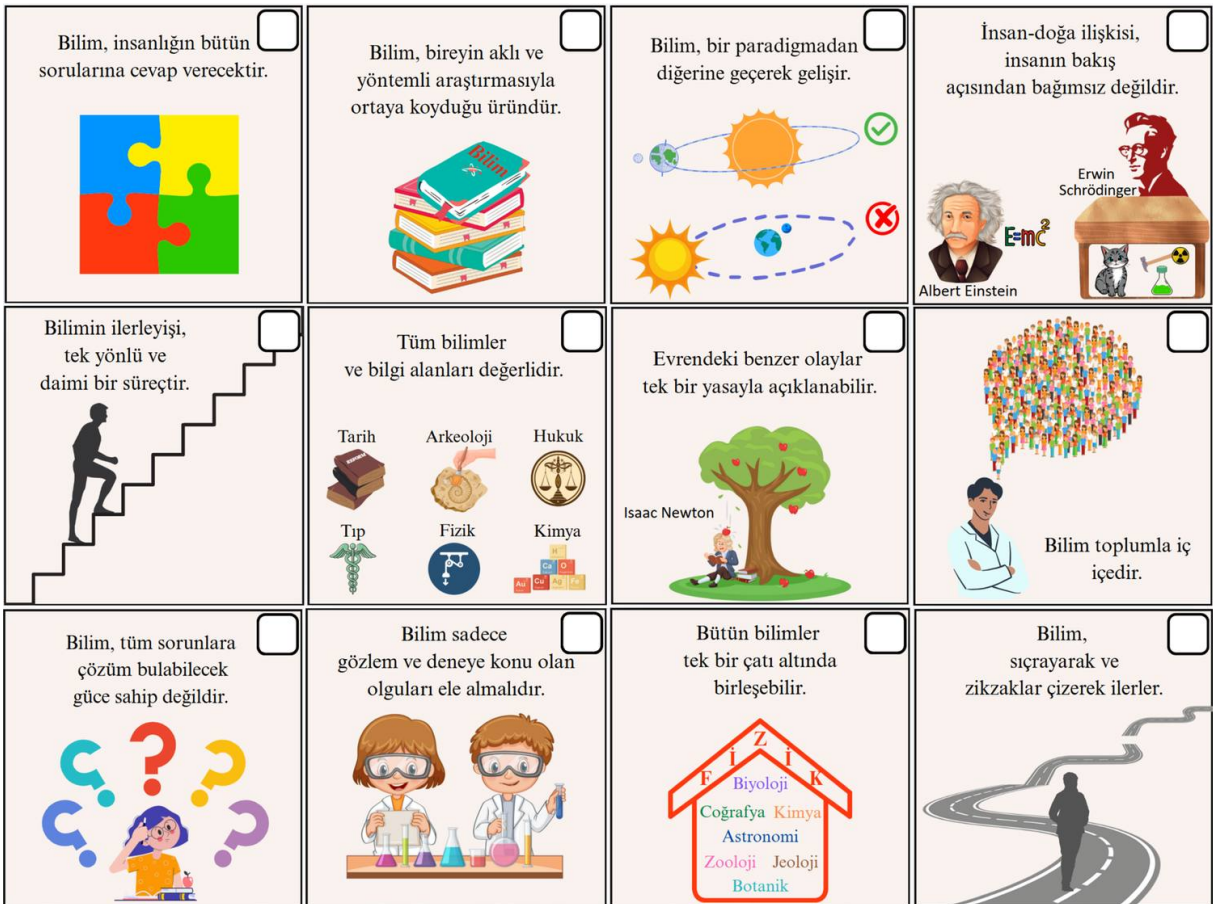
Öğrenciler, bilim felsefesinin temel problemleriyle ilgili sınıf panosu hazırlamaktadır. Öğrencilerin hazırladığı bazı görseller panoya sığmayınca öğretmen, bu görselleri de konuyla ilgili sorularının arasına ekler. Öğrencilerden aşağıdaki panoyu incelemelerini ve ardından sorularına cevap vermelerini ister.

Bilim Sohbetleri

Moderatör: Mikrofonlarımızın başındayız! Sosyal medyada burç yorumlarından sözde enerji taşlarına kadar herkes anlattıklarının "bilimsel" olduğunu iddia ediyor. Sezgilerle ve kehanetlerle bilimin adı sıkça yan yana getiriliyor. Değerli hocalarım, bir bilginin bilimsel olup olmadığını nasıl bileceğiz?
Rudolf Carnap: Bir bilginin bilimsel olabilmesi için ampirik olarak doğrulanabilmesi gerekir. Ya doğrudan çıplak gözle bakar test ederiz ya da laboratuvarda araçlarla dolaylı olarak sınarız.
Karl Popper: Carnap'ın bu "doğrulama" formülü kulağa hoş geliyor ama pratikte sahte iddialara açık kapı bırakıyor. Bir astrolog da çıkıp "Bakın, dediğim gün yağmur yağdı, teorimi doğruladım." diyebilir. Doğrulama üzerinden bilim yapılamaz.
Moderatör: O hâlde sizin bilimsel sınır ölçütünüz nedir hocam?
Karl Popper: Yanlışlanabilirlik. Bir bilginin bilimsel sayılabilmesi için hangi koşulda çürütülebileceğini peşinen belirtmesi yani yanlışlanmaya açık olması gerekir. Ne olursa olsun kendini haklı çıkaran, test edilip çürütülme riski taşımayan kapalı yapılar bilim değil sözde bilimdir.
Moderatör: Bir tarafta doğrulama, diğer tarafta yanlışlama var. Peki, bilim nedir?
Rudolf Carnap: Bilimi anlamak için ortaya konan somut ürünlere bakmalıyız. Bilim; doğa bilimlerini merkeze alan, tümevarımla olgular arasındaki neden-sonuç yasalarını çözen üstün bilgi türüdür. Evren tek biçimlidir; Newton'ın çekim yasasında olduğu gibi her yerde aynı akılcı kurallar işler. Bilim insanı değer yargılarından arınmıştır, nesneldir ve bilim düz bir çizgide ilerleyerek insanlığın sorunlarını çözer.
Thomas Kuhn: Bilimi sadece laboratuvarın vitrinine dizilmiş bir "ürün olarak görmek büyük bir yanılgıdır. Bilimi anlamak için vitrine değil bilim insanlarının toplumsal etkinliklerine, inançlarına ve kolektif pratiklerine bakmak gerekir.
Rudolf Carnap: Bilimin nesnelliğini ve evrensel kesinliğini göz ardı mı ediyorsunuz yani?
Thomas Kuhn: Bilimde mutlak kesinlik yoktur ve bilinemeyenler daima var olacaktır. Ayrıca bilim yalnızca doğa bilimlerine ve teknik faydaya indirgenemez; sosyal bilimler de vardır ve bilimin temel amacı insanın anlama ihtiyacını karşılamaktır.
Moderatör: Peki, bilim nasıl yol alır? Klasik anlayışın savunduğu gibi doğrusal mı ilerler?
Thomas Kuhn: Kesinlikle hayır. Bilim düz bir çizgide değil paradigma devrimleriyle ilerler. Bilim insanları bir dönem ortak kabuller bütünü olan "paradigma" içinde çalışır. Fakat bu yapı yeni soruları açıklayamaz hâle gelince kriz başlar. Tıpkı 20. yüzyılda Einstein'ın görelilik kuramı ve kuantum fiziğinin klasik fiziğin sarsılmaz kurallarını yıkması gibi; bilim ancak bu krizleri aşan devrimlerle sıçrayarak ilerler.
Moderatör:Görünen o ki bilim; bir yanda kanıtlanmış yasalara, nesnelliğe ve ampirik yöntemlere dayanan sağlam bir bilgi ürünü; diğer yanda ise bilim insanlarının kabulleri, yanlışlama cesareti ve paradigma devrimleriyle sürekli dönüşen dinamik bir insan etkinliği. Hakikati ararken hangi pencereden bakacağınız size kalmış. Bir sonraki yayında görüşmek üzere!

OGM Mateyal Felsefe Komisyonu Tarafından Kurgulanmıştır.

Sorular

1. Sınıf panosu için hazırlanan kartların hangi bilim anlayışına ait olduğunu belirleyerek kartların yanındaki kutucuklara; klasik bilim anlayışı için "1", çağdaş bilim anlayışı için "2" yazınız.

2. Hangi anlayışın bilimi daha doğru tanımladığını düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

3. Tabloda verilen alanların bilim olup olmadığını nedenleriyle yazınız.

Mitoloji	Astroloji	Felsefe	Kimya

4. Thomas Kuhn'un "İnsanın bir yenilik ya da buluş yapabilmesi için, karşı çıkacak kadar iyi bildiği bir geleneğe sahip olması lazımdır. İster sanatta olsun, ister bilimde, yenilik boşlukta yaratılamaz, eski geleneklere karşı çıkılarak yapılır." sözüyle vurgulamak istediği düşünce nedir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

5. Rudolf Carnap ve Karl Popper'ın bilginin bilimsel sayılabilmesi için öne sürdükleri koşullar nelerdir? Bu filozoflardan hangisinin görüşlerine katılıyorsunuz? Gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

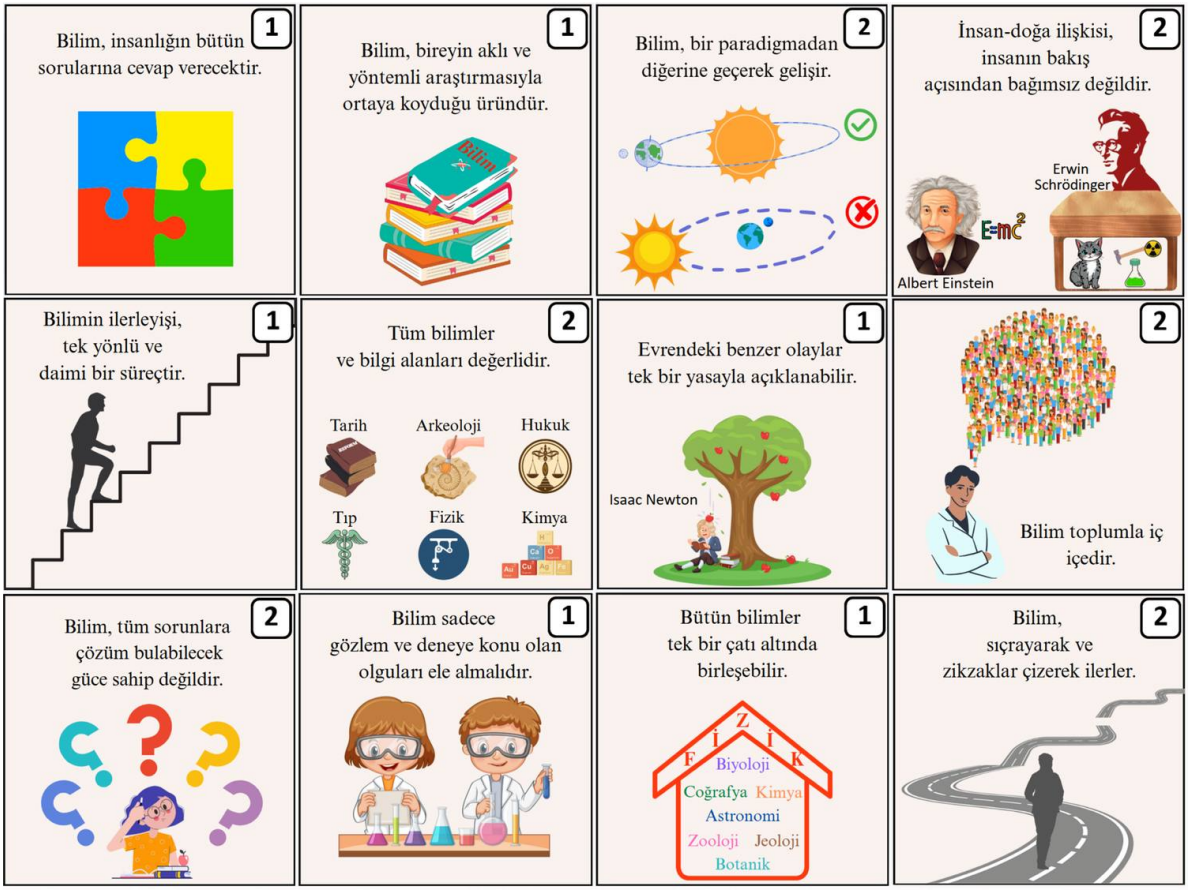
.....

.....

Geri Bildirim

Bu geri bildirim sayesinde kendi cevabınızı kontrol edebilir, hatalarınızı düzelterek öğrenmenizi pekiştirebilirsiniz.

Soru 1

Soru 2

Örnek Çözüm

-Klasik bilim anlayışının bilimi daha doğru tanımladığını düşünüyorum. Çünkü bilim, gözlem ve deney yoluyla kesin sonuçlara ulaşabilir. Bilim, insanın değerlerinden ya da toplumun etkisinden bağımsız olmazsa objektifliğini kaybeder. Ayrıca bilim, sürekli ilerleyen bir süreçtir. İnsanlar, elektriğin keşfinden tıbbi buluşlara kadar, bilimin doğrusal gelişimi sayesinde daha iyi bir yaşam sürmektedir.

-Çağdaş bilim anlayışının bilimi daha doğru tanımladığını düşünüyorum. Çünkü bilim, sadece deney ve gözlemle açıklanabilecek bir etkinlik değildir. Sosyal bilimlerin de kendilerine özgü yöntemleri ve önemli bulguları vardır. Bilim insanı toplumun bir parçasıdır ve toplumun değerlerinden tamamen bağımsız olması mümkün değildir. Ayrıca tarih de bilimin hep doğrusal bir çizgide ilerlemediğini göstermektedir. Kopernik Devrimi, bilimdeki paradigma değişikliklerinin ve kırılmaların bir örneğidir.

Soru 3

Mitoloji	Astroloji	Felsefe	Kimya
Bilim değildir. Mitoloji, evreni efsanevi olaylar, kahramanlar ve kutsal anlatılarla açıklamaya çalışır. Mitolojik bilgiler gözlem ve deneye dayanmaz, doğrulanabilir veya yanlışlanabilir önermeler içermez. Bu nedenle bilimsel ölçütleri karşılamaz.	Bilim değildir. Astroloji, gök cisimlerinin insanın kişiliği ve kaderi üzerinde etkili olduğunu öne sürer. Bu iddiaların bilimsel bir açıklaması yoktur. Astrolojideki ifadeler; genel ve belirsizdir, doğrulanmaları ve yanlışlanmaları mümkün değildir.	Bilim değildir. Felsefe, akıl yürütme ve sorgulamaya dayanır. Kesin yargılar içermez. Soruları evrensel, cevapları ise öznel niteliktedir. Felsefi bilgi olgusal nitelik taşımadığından, doğrulanması ya da yanlışlanması mümkün değildir.	Bilimdir. Kimya; maddeyi, maddenin yapısını, özelliklerini, etkileşimlerini ve bu etkileşimler sırasındaki enerji değişimlerini bilimsel yöntem ilkelerine bağlı kalarak inceler.

Soru 4

Thomas Kuhn, yenilik ve buluşların ancak mevcut paradigmalara hâkim olunduğunda ortaya çıkabileceğini vurgular. İnsanlar, bir geleneği veya mevcut kuralları bildiklerinde, eksiklerini ve sınırlılıklarını da fark edebilirler. Bu sayede eski geleneklere karşı çıkarak yeni fikirler ve köklü değişimler geliştirebilirler. Yani yenilikler boşlukta değil var olan bilgi ve uygulamalara eleştirel bir bakışla karşı çıkılarak yapılır.

Soru 5

Örnek Çözüm

-Rudolf Carnap'a göre bir bilginin bilimsel sayılabilmesi için deney ve gözlemle tekrar tekrar doğrulanabilir olması gerekir. Ben bu görüşe katılıyorum çünkü bilim, her zaman doğru olanı arar. Bir önerme farklı koşullar altında ne kadar çok doğrulanırsa güvenilirliği ve bilimsel değeri de o kadar artar. Bilimsel bilginin gücü de buradan gelir. R. Carnap'ın doğrulanabilirlik ölçütü bilimin doğasına en uygun yaklaşımdır.

-Karl Popper'a göre bir bilgi, henüz yanlışlanmadığı için bilimsel kabul edilir. Çok sayıda doğrulama yapılsa da tek bir karşı örnek teoriyi çürütebilir. Örneğin "Bütün kuşlar uçar." önermesi K. Popper'a göre yanlışlanabilir. Tek bir uçamayan kuş gözlemi bu önermeyi çürütmek için yeterlidir. Ben, K. Popper'ın yanlışlanabilirlik görüşüne katılıyorum.

Yansıtıcı Düşünme Notu

Kendime Notlar

1. Bu etkinliklerde öğrendiklerim arasında en çok ilgimi çeken .....
..... oldu.
Çünkü:.....
.....

2. Etkinliklerde yer alan konularla ilgili önceden .....
..... düşünüyordum.
Şimdi .....
..... düşünüyorum.

3. Etkinliklerdeki konular hakkında merak ettiğim ve araştırmak istediğim .....
.....
..... oldu.

ÖĞRENDİKLERİM

Bu bölümde, etkinlikleri yaparak öğrendiğinizi varsaydığımız bilgileri özetleyerek eksikliklerinizi gidermenizi amaçlıyoruz.

BİLİM FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

Bilimin Ne Olduğu Problemi

Bilim felsefesinin temel sorusu, bilimin ne olduğuna ilişkindir. Bu soruya cevap veren iki farklı yaklaşım: Klasik (geleneksel) bilim anlayışı ve çağdaş bilim anlayışıdır. Bu iki yaklaşım; bilimin tanımı, konusu, amacı, yapısı, yöntemi, sınırları ve gelişimi ile ilgili birbirinden farklı görüşler ortaya koymuşlardır.

• **Klasik (Geleneksel) Bilim Anlayışı:** Aydınlanma düşüncesi ve pozitivizmin (olguculuk) etkisiyle şekillenmiş bilim anlayışıdır. Mantıkçı pozitivizm tarafından savunulan bu anlayış, bilimi ve bilimsel kuramları, bilim insanının yaratıcı çalışmasının sonucunda ortaya çıkan bir ürün olarak görür. Bilimi anlamanın yolu, ürün olarak ortaya konmuş bu bilgiler yığınını incelemektir. Bu anlayışa göre bilim; bilim insanlarının bakış açılarından, değerlerinden, ön yargılarından bağımsız ve nesnel bir yapıya sahiptir. Klasik bilim anlayışına göre bilimin amacı, insanlığa ve topluma fayda sağlamaktır. Sürekli doğrusal olarak ilerleyen bilim, en sonunda insanlığın bütün sorunlarına çözüm bulacaktır.

• **Çağdaş Bilim Anlayışı:** Klasik bilim anlayışının eleştirilmesi sonucunda 20. yüzyılda ortaya çıkan bilim anlayışıdır. Klasik bilim görüşünün aksine bilimi, bilim insanlarının etkinliğini içeren bir süreç olarak ele alır. Bu anlayışa göre bilim, içinde bulunduğu dönemin değerlerinden ve inançlarından bağımsız bir ürün değildir. Bilim insanları içinde yaşadıkları toplumun inanç, değer ve kültürel değişimlerinden etkilenirler. Çağdaş bilim anlayışı, klasik görüşün bilimin daima ilerlediği fikrine de karşı çıkar. Bu anlayışa göre bilim, genel kabullerin zaman zaman değişmesi biçiminde ilerler. Bilim, insanlığa fayda sağlamaktan çok bilgi ihtiyacını karşılamak için yapılan bir etkinliktir ve insanlığın tüm sorularına cevap verebilecek bir güce sahip değildir.

Bilimin Yöntemi Problemi

Bilimin amacı; doğaya ve yaşama dair doğru, güvenilir ve genel geçer bilgiye ulaşmaktır. Bilimin bu amacını gerçekleştirmesi için kullandığı yöntemlerin de güvenilir olması gerekir.

Bilim felsefesi, bilimin yöntemi probleminde; bilimsel bilginin nasıl üretildiği, geçerliliğinin nasıl sınanacağı ve diğer bilgi türlerinden nasıl ayırt edileceği sorularına cevap arar. Bu problem temelinde neyin bilim olup neyin olmadığını belirleyen ölçütleri tanımlamaya çalışır. Böylece bilimin sınırları belirlenmiş olur.

Bilim olanı bilim olmayandan ayırmak, güvenilir bilgiye ulaşmada oldukça önemlidir. Sözde bilimin, bilimle karıştırılması hem bireyleri hem de toplumu yanıltabilecek durumlar yaratır. Sözde bilim, aslında bilimmiş gibi görünen ancak bilimsel yöntemlerle test edilemeyen ve yanlışlanamayan iddialar içerir. Bu tür bilgiler, bilimsel bilgi gibi sunulduğunda yanlış yönlendirmelere neden olabilir.

Bilim Felsefesinde Bilimin Doğasına ve Yöntemine İlişkin Bazı Filozofların Görüşleri

• **Rudolf Carnap:** Bir önermenin anlamlı olabilmesinin koşulu, mantıksal olarak doğrulanabilir olması ve deneysel olarak test edilebilmesidir. Deney ve gözlemle doğrulanamayan önermeler metafiziktir, bu nedenle bilimsel bir değer taşımaz. Bilgi, iki şekilde doğrulanabilir: doğrudan doğrulama ve dolaylı doğrulama. Doğrudan doğrulamada bilgi, herhangi bir araç gerece ihtiyaç duymadan gözlem ve deneylerle doğrulanabilir. Örneğin "Bugün hava güneşlidir." bilgisi, gözlemle doğrulanabilir. Dolaylı doğrulamada ise bilgi, başka araçlar veya laboratuvar ortamı kullanılarak doğrulanabilir. Örneğin "Bugün hava 25 °C dir." bilgisi ancak termometre ile doğrulanabilir.

• **Karl Popper:** Bilimde bir bilginin doğrulanabilmesi, o bilginin deney ve gözlemle kanıtlanmasına bağlıdır. Ancak bu, zaman ve imkân bakımından mümkün değildir. Örneğin "Bütün kuğular beyazdır." önermesini doğrulamak için şimdiye kadar yaşamış olan, hâlâ yaşayan ve gelecekte de yaşayacak kuğuların gözlenerek beyaz olduklarının kanıtlanması gerekir ki buna yetecek zaman ve imkân yoktur. Ancak tek bir siyah kuğu gözlemi, hipotezi çürütmek için yeterlidir. O hâlde bilgi, doğrulanamaz ancak yanlışlanabilir. Bilimsel bilgi, her zaman yeni gözlemler ve deneylerle sınanmaya açıktır. Bu durum, bilimin sürekli olarak kendini yenilemesini sağlar. Bilimsel ilerleme, eski teorilerin yanlışlanması ve yerlerine daha kapsamlı ve açıklayıcı yeni teorilerin geçmesiyle gerçekleşir. Yanlışlanabilirlik ilkesi, bilimi diğer bilgi türlerinden ayıran temel bir ölçüttür çünkü bilimsel teoriler, sürekli test edilip yanlışlanma potansiyeli taşır.

• **Thomas Kuhn:** Bilimsel ilerleme, doğrusal ve sürekli bir birikim değil dönemsel ve devrimsel değişimlerle şekillenen bir süreçtir. Bilimsel gelişmenin odağında "paradigma" yer alır. Paradigma, bir dönemde bilim insanları tarafından paylaşılan teorik çerçevenin, yöntemin ve kabullerin toplamıdır. Belli bir paradigmanın kabul edildiği döneme "olağan bilim dönemi" denir. Bu dönemde paradigma, konuyla ilgili her tür soruya cevap verir. Ancak bilimsel bilgiler mutlak ve değişmez değildir. Bazı gelişmeler sonucunda, paradigma sorulara cevap veremediğinde bunalım baş gösterir ve "olağanüstü bilim dönemi" yaşanır. Bunalım (olağanüstü bilim) döneminden yeni bir paradigmanın kabulü ile çıkılır. Paradigmanın değişmesiyle birlikte bilimsel anlayış da köklü bir dönüşüme uğrar. Bu dönüşüm "bilimsel devrim" olarak adlandırılır. Bilimsel ilerleme, bir paradigmadan diğerine geçilerek gerçekleşir. Bilimsel devrimlerin yaşandığı bu süreçler boyunca bilim, farklı yöntemlere ve yaklaşımlara açıktır. Bilimsel bilgi, toplumsal ve tarihsel bağlamda şekillenir.

Felsefi bir metni incelerken izlenecek adımlar şunlardır:

• Metin dikkatlice okunur.

• Metinde yer alan felsefi kavramlar bulunur.

• Metnin yanıtlamaya çalıştığı felsefi problem tespit edilir.

• Metinde yer alan akıl yürütme ve argümanlar bulunur.

• Argümanların öncül ve sonuç önermeleri belirlenir.

• Argümanların kendi içinde tutarlı olup olmadığı kontrol edilir.

• Metinde savunulan felsefi görüş eleştirel bir bakışla değerlendirilir.

Daha fazlası için karekodu okutunuz.

MEBİ

OGM MATERYAL